

Chulachomkiao
Royal Military Academy

วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม - ธันวาคม 2568)

CRMA JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

VOL.12 NO.1 (JANUARY - DECEMBER 2025)

CRMA
JOURNAL OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

2025

- การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครู
โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล: กรณีศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1
- การบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่การศึกษา
ภาคตะวันตกของประเทศไทย
- การศึกษาการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่และความเข้มแข็ง
ทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตนาใน
การลาออกโดยส่งผ่านตัวแปรสุขภาวะเชิงอัตวิสัยในนักเรียน
นายร้อยชั้นปีที่ 1 โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
- ระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตามการรับรู้ของคุณครู
- ฉากทัศน์เพื่อการออกแบบเชิงนโยบายโครงการ
ENGLISH PROGRAM แห่งชาติ
- ชีวิตความเป็นอยู่และการสร้างสุขภาวะทางกายที่ดีของทหาร
กองประจำการ กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อย
พระจุลจอมเกล้า
- THE INFLUENCE OF DEANS' LEARNING-CENTRED
LEADERSHIP ON TEACHER PROFESSIONAL LEARNING
IN CHINESE COLLEGES OF FOREIGN LANGUAGES
- บทบาทและความสำคัญทางการเมืองของ “ข้างเผือก” ในสมัย
สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ
- STUDYING SPEECH ACTS IN THE ROYAL ADDRESSES
OF KING RAMA IX
- องค์การสตรีเพื่อการวิจัย (AWARE) กับการดำรงอยู่ภายใต้
สังคมปิตาธิปไตยในสิงคโปร์: วิเคราะห์ด้วยแนวคิดการครอบงำ
(HEGEMONY) ของอันโตนิโอ กรัมชี่

เกียรติศักดิ์ ขอสวยกลาง
ยงยุทธ ยะบุญธง
ธารณ์ ทองงอก

ชนาภรณ์ ปัญญาการผล ขจรศักดิ์ กั่นใช้
รัชชชัย ศรีสุวรรณ ยลพรรณย์ ศิริรัตน์

ศรนรินทร์ กาญจนะโนพินิจ
ปาริศ ไชยลาโก

สวภาพ เทพกลีกุล นันทรัตน์ เจริญกุล
พฤทธิ ศรีบรรณพิทักษ์

รัตนพงศ์ ตุมพสุวรรณ เพ็ญวรา ชูประวัติ
ธีรภัทร กุโลภาส

เบญจวรรณ อุบัติมาลัย ภูริทัต ชิดใจ
คงภักพล มงคลพันธ์ ณิชฐพงศ์ เอ็มแย้ม
อิสริชัชชาญ นันทรักษา

SUN DONGJUN
CHANITA RUKSPOLLMUANG
PONGSIN VISESHSIRI

สำราญ ผลดี
เบญจรัตน์ สัจกุล

CHADED SOOKDE

วทัญญู ใจบริสุทธิ์ กอปรกุล นีละไพจิตร
จิตสุภา กิติมตุง ขวพล ช้างกลาง
อรวรรณ นักปราชญ์

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม – ธันวาคม 2568)

CRMA Journal of Humanities and Social Sciences

Vol.12 No.1 (January – December 2025)

https://www.tci-thaijo.org/index.php/CRMA_HUSO/index

ISSN 2392-5698 (Print) ISSN 2673-0022 (Online)

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ได้ดำเนินการตีพิมพ์เผยแพร่อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2557 ปัจจุบันเป็นวารสารที่อยู่ในฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre: TCI) กลุ่มที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

<p>จัดทำโดย</p> <p>สภาคณาจารย์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า</p> <p>ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์</p> <p>พลเอกหญิง ศ.ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี</p> <p>ที่ปรึกษา</p> <p>พลโท อุดม แก้วมหา ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พลตรี ทองคำ ชุมพล ผู้อำนวยการส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พันเอกหญิง ศ.ดร.สุวิมล เสนีวงศ์ ณ อยุธยา ประธานสภาคณาจารย์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า</p>	<p>วัตถุประสงค์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ทางวิชาการในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของอาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา และบุคคลที่สนใจ 2. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพทางการวิจัยสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมุ่งเน้นบทความเกี่ยวกับการศึกษา การพัฒนาประเทศ การทหารและความมั่นคง <p>ขอบเขตการตีพิมพ์</p> <p>บทความในสาขาสังคมวิทยา รัฐศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ อักษรศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และสังคมศาสตร์ทั่วไป ในรูปแบบบทความวิจัยและบทความวิชาการ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ</p> <p>กำหนดการเผยแพร่</p> <p>ปีละ 1 ฉบับ (ธันวาคม)</p>
--	---

บรรณาธิการ
พันเอกหญิง รศ.ดร.อารีย์วรรณ สุทธิพงษ์พันธ์

กองบรรณาธิการ

บรรณาธิการภายนอก			
ศ.กิตติคุณ ดร.ชนิดา รัชชพลเมือง	มหาวิทยาลัยสยาม	ศ.ดร.ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศ.ดร.พทุทธ์ ศิริบรรณพิทักษ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ศ. พลตรี ดร.ศรัทรา ชูสวัสดิ์	นักวิชาการอิสระ
ศ.นาวาอากาศโท ดร.สุมิตร สุวรรณ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	รศ.พลตำรวจตรี ดร.นพรุจ ศักดิ์ศิริ	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
รศ.ดร.วิสุทธิ์ วิจิตรพัชรภรณ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง	รศ.ดร.พนารัช ปรีดาภรณ์	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
รศ.ดร.เอกรัตน์ เอกศาสตร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	รศ.ดร.เฟื่องอรุณ ปรีดีติติก	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.ดร.ปรีชฌาณ์ นักพ่อน	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	ผศ.ดร.ปองสิน วิเศษศิริ	นักวิชาการอิสระ
ผศ.ดร.สุรวุฒิ ปัดไธสง	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	ผศ.ดร.นิตยา ลินเฮาเว้	มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
ผศ.ตุลา คมกฤต มโนรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	พันเอก ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ	นักวิชาการอิสระ
นาวาโท รศ.สันติ งามเสริฐ	โรงเรียนนายเรือ		

บรรณาธิการภายใน

พันเอกหญิง รศ.ดร.ชัยญาพัทธ์ วิพัฒนานันทกุล
พันเอกหญิง ผศ.ดร.สิริกัญญาณี เอี่ยมอาจหาญ
พันเอก ผศ.ดร.อภิเชก มนเทียรวิเชียรฉาย
พันโทหญิง รศ.บุษดี อรสิริวรรณ

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

นโยบายการตีพิมพ์

1. กองบรรณาธิการจะตรวจสอบบทความว่าอยู่ในขอบเขตเนื้อหาการตีพิมพ์ของวารสารหรือไม่ และบทความต้องปฏิบัติตามคำแนะนำในการเตรียมบทความเพื่อลงตีพิมพ์ที่วารสารกำหนด และใช้เทมเพลตที่วารสารกำหนดเท่านั้น
2. เมื่อกองบรรณาธิการพิจารณาเห็นควรรับบทความไว้พิจารณาตีพิมพ์ จะดำเนินการส่งบทความเพื่อกลั่นกรอง โดยบทความทุกบทความจะต้องผ่านการประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องเฉพาะสาขา อย่างน้อย 3 ท่านต่อบทความ ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกจากหลากหลายสถาบัน โดยผ่านการกลั่นกรองแบบอำพรางสองฝ่าย (Double-blind peer review) โดยปกปิดชื่อผู้แต่งและชื่อผู้ประเมินบทความ
3. บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ในกระบวนการพิจารณาของวารสารหรือสิ่งตีพิมพ์อื่นใด รวมทั้งผู้เขียนบทความต้องไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นโดยเด็ดขาด หากตรวจพบความซ้ำซ้อนถือเป็นความรับผิดชอบของผู้แต่ง
4. บทความ ชื่อความ ตารางและภาพประกอบที่ตีพิมพ์ในวารสารเป็นความคิดเห็นและความรับผิดชอบของผู้แต่งแต่เพียงผู้เดียว ไม่เกี่ยวข้องกับวารสารแต่อย่างใด หากผู้อ่านพบการคัดลอกโดยไม่มีการอ้างอิง โปรดแจ้งกองบรรณาธิการ
5. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาและตัดสินใจตีพิมพ์บทความในวารสาร

คณะผู้จัดทำ

พันเอกหญิง รศ.ดร.อารีย์วรรณ สุทธิพงศ์พันธ์
พันเอกหญิง ผศ.ดร.สิริกัญญาณี เอี่ยมอาจหาญ
พันเอก ผศ.ดร.อภิเชก มนเทียรวิเชียรฉาย
พันโทหญิง รศ.บุษดี อรสิริวรรณ
พันตรีหญิง วรรณญา สังข์อ่อง
พันตรีหญิง ชญานันท์ จิตต์จ้านงค์
ร้อยเอก ดร.กฤษฎา แก้วเกลี้ยง
ออกแบบปก
พันเอกหญิง รศ.ดร.อารีย์วรรณ สุทธิพงศ์พันธ์

ติดต่อวารสาร

บรรณาธิการวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
กองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ ส่วนการศึกษา
เลขที่ 99 ถ.สุวพรรณศร ต.พรหมณี อ.เมือง จ.นครนายก
รหัสไปรษณีย์ 26001
โทรศัพท์: 0-2241-2691-4 ต่อ 62366
โทรสาร: 0-3739-3492
E-mail: Journal_huso@crma.ac.th

เนื้อหาบทความ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารเป็นวรรณกรรมของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว บรรณาธิการ กองบรรณาธิการ และโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าไม่จำเป็นต้องเห็นชอบด้วยและไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่อย่างใด และจะไม่รับผิดชอบต่อข้อผิดพลาดหรือผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ข้อมูลที่ปรากฏในวารสารฉบับนี้

โรงพิมพ์

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เลขที่ 99 หมู่ 18 ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี 12121
โทร. 0-2564-3104-6 ต่อ 2201-2204
โทรสาร 0-2564-3119
E-mail: print.tu@gmail.com

[Download Here](#)

บรรณาธิการแถลง

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเป็นสื่อกลางเผยแพร่ผลงานทางวิชาการจากหลากหลายสถาบันอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ พ.ศ. 2557 จนในปีนี้ได้ก้าวเข้าสู่ปีที่ 12 โดยมุ่งเน้นเผยแพร่บทความเกี่ยวกับการศึกษา การพัฒนาประเทศ การทหารและความมั่นคงมาอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับได้รับความกรุณาจากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพของบทความจากหลากหลายสถาบัน จึงทำให้บทความมีคุณภาพและวารสารมีมาตรฐาน ตอบรับสำหรับนักวิชาการที่สนใจนำผลงานทางวิชาการมาเผยแพร่ สำหรับในวารสารฉบับนี้มีบทความที่ผ่านการพิจารณาตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 บทความ ประกอบด้วย

บทความวิจัย จำนวน 7 บทความ ส่วนใหญ่เป็นบทความที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งการพัฒนาการเรียนในเรื่อง ระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา บทความเกี่ยวกับการพัฒนาผู้สอน คือ การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล และการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา คือ อิทธิพลของภาวะผู้นำที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ของคณาบดีต่อการเรียนรู้ทางวิชาชีพของอาจารย์ในวิทยาลัยต่างประเทศของจีน อีกทั้งบทความที่เกี่ยวข้องเชิงนโยบาย ได้แก่ การบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่การศึกษภาคตะวันตกของประเทศไทย และฉกทศน์เพื่อการออกแบบเชิงนโยบายโครงการ English Program แห่งชาติ และบทความเกี่ยวกับการทหารในเรื่อง ชีวิตความเป็นอยู่และการสร้างสุขภาวะทางกายที่ดีของทหารกองประจำการ และการศึกษาการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

ด้านบทความวิชาการ จำนวน 3 บทความ ได้แก่ บทบาทและความสำคัญทางการเมืองของ “ช้างเผือก” ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ การศึกษาวัจนกรรมในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 และองค์กรสตรีเพื่อการวิจัย (AWARE) กับการดำรงอยู่ภายใต้สังคมปีศาจในสิงคโปร์ ซึ่งเป็นบทความทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่ล้วนให้องค์ความรู้ที่มีประโยชน์ทั้งสิ้น

กองบรรณาธิการวารสารฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความเหล่านี้จะสร้างประโยชน์ต่อนักวิชาการและผู้สนใจได้นำไปต่อยอดทางวิชาการดังเป้าประสงค์ของวารสารฯ และเราจะพยายามพัฒนาคุณภาพของวารสารฯ ให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

พันเอกหญิง

(รองศาสตราจารย์ ดร. อารีย์วรรณ สุทธิพงษ์พันธ์)

บรรณาธิการ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย

การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัล
ขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล:
กรณีศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
สุรินทร์ เขต 1

เกียรติศักดิ์ ขอสวยกลาง ยงยุทธ ยะบุญธง
ธารณ์ ทองงอก

การบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่
การศึกษาภาคตะวันตกของประเทศไทย

ชนาภรณ์ ปัญญาการผล ขจรศักดิ์ กั่นใจ
รัชชัยย์ ศรสวรรณ ยลพรรษย์ ศิริรัตน์

การศึกษาการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่
และความเข้มแข็งทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตนาในการลาออก
โดยส่งผ่านตัวแปรสุขภาพเชิงอัตวิสัยใน
นักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 โรงเรียนนายร้อย
พระจุลจอมเกล้า

ศรนรินทร์ กาญจนะโนพินิจ ปวีศ ไชยลาโม

ระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน โรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
ตามการรับรู้ของครู

สวภาพ เทพกลีกุล นันทรัตน์ เจริญกุล
พฤทธิ ศรีบรรณพิทักษ์

ฉกทศน์เพื่อการออกแบบเชิงนโยบายโครงการ
English Program แห่งชาติ

รัตนพงศ์ ตุมพสุวรรณ เพ็ญวรา ชูประวัตติ
ธีรภัทร กุโลภาส

EDITORIAL NOTE

RESEARCH ARTICLES

1 Developing Guidelines for Enhancing Advanced
Digital Competency of Teachers in Quality
Sub-district Schools: A Case Study of Surin
Primary Educational Service Area Office 1

Kiattisak Khosuaiklang Yongyouth Yaboonthong
Tharn Thongngok

16 Educational Administration towards
Sustainable Development in the Western
Educational Region of Thailand

Chanaphom Panyakanphon Khajonsak Khanchai
Ratchai Sonsuwan Yonlapat Sirirat

31 A Study of Adaptation among New Cadets
and the Influence of Mental Resilience on
Cadet Academic Achievement and Turnover
Through Subjective Well-Being Variable
Among 1st Year CRMA Cadets

Sornnarin Kanjananopinit Pavaris Chailapo

46 The Level of Students' Social Competence
in Secondary Educational Service Area
Office Schools according to Teachers'
Perceptions

Sawaphob Debkaskul Nuntarat Charoenkul
Pruet Siribanpitak

60 Policy Design of Scenarios for the National
English Program

Rattanapong Tumpasuwan Penvara Xupravati
Dhirapat Kulophas

สารบัญ

CONTENTS

<p>ชีวิตความเป็นอยู่และการสร้างสุขภาพทางกาย ที่ดีของทหารกองประจำการ กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า</p> <p><i>เบญจวรรณ อุปัทมาย์ ภูริทัต ชิดใจ คงภักคพล มงคลพันธ์ ณ์ัฐพงศ์ เอ็มแย้ม อิสริชัยชาญ นันทรักษา</i></p>	<p>75</p>	<p>The Life and Living Conditions of Conscripts in the Infantry Battalion at Chulachomkiao Royal Military Academy</p> <p><i>Benjawan Upatchar Puritat Chidjai Kongpukkapon Mongkonpan Natthapong Aimyam Isarachaichan Nantaruksa</i></p>
<p>อิทธิพลของภาวะผู้นำที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ของ คณาบดีต่อการเรียนรู้ทางวิชาชีพของอาจารย์ ในวิทยาลัยต่างประเทศของจีน</p> <p><i>ซุน ดงจุน ชนิตา รักษ์พลเมือง ปองสิน วิเศษศิริ</i></p>	<p>91</p>	<p>The Influence of Deans' Learning-Centred Leadership on Teacher Professional Learning in Chinese Colleges of Foreign Languages</p> <p><i>Sun Dongjun Chanita Rukspollmuang Pongsin Viseshsiri</i></p>
<p>บทความวิชาการ</p>		
<p>บทบาทและความสำคัญทางการเมืองของ “ช้างเผือก” ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ</p> <p><i>สำราญ ผลดี เบญจรัตน์ สัจกุล</i></p>	<p>106</p>	<p>The Role and Political Significance of the “White Elephant” during the Reign of King Maha Chakraphat</p> <p><i>Samran Phondee Benjarat Sutjakul</i></p>
<p>การศึกษาวัจนกรรมในพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9</p> <p><i>จะเด็จ สุขดี</i></p>	<p>121</p>	<p>Studying Speech Acts in the Royal Addresses of King Rama IX</p> <p><i>Chaded Sookde</i></p>
<p>องค์กรสตรีเพื่อการวิจัย (AWARE) กับการดำรงอยู่ ภายใต้สังคมปิตาธิปไตยในสิงคโปร์: วิเคราะห์ ด้วยแนวคิดการครอบงำ (Hegemony) ของ อันโตนิโอ กรัมซซี</p> <p><i>วทันยู ไจบรียสุธี กอปรกุล นีละไพจิตร จิตสุภา กิติผดุง ขวพล ช้างกลาง อรวรรณ นักปราชญ์</i></p>	<p>134</p>	<p>The Association of Women for Action and Research (AWARE) and Singapore's Patriarchal Society: An Analysis Utilizing Gramsci's Theory of Hegemony</p> <p><i>Watunyu Jaiborisudhi Korbkusol Neelapaichit Jitsupa Kitipadung Chawapon Changklang Orawan Nugprachaya</i></p>
<p>บทปริทัศน์หนังสือ</p>		
<p>มานุษยวิทยาอาเซียน</p> <p><i>กฤษณา แก้วเกลี้ยง</i></p>	<p>147</p>	<p>The Anthropology of Southeast Asia</p> <p><i>Krissada Kaewklang</i></p>
<p>BOOK REVIEW</p>		

การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล:
กรณีศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1

Developing Guidelines for Enhancing Advanced Digital Competency of
Teachers in Quality Sub-district Schools: A Case Study of Surin Primary
Educational Service Area Office 1

เกียรติศักดิ์ ขอสวยกลาง^{1*} ยงยุทธ ยะบุญธง² ธารณ ทองงอก³

Kiattisak Khosuaiklang Yongyouth Yaboonthong Tharn Thonggok

(Received: March 26, 2025; Revised: April 21, 2025; Accepted: April 28, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น 2) ศึกษาแนวทางของโรงเรียนที่เป็นแบบอย่างที่ดี และ 3) พัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ดูแลระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 56 คน ผู้บริหารและครูที่ได้รับรางวัลด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี จำนวน 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบตรวจสอบแนวทาง สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่ และการวิเคราะห์เนื้อหาและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และความต้องการจำเป็นเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านผู้นำ การเปลี่ยนแปลงดิจิทัล ด้านการบริหารเครือข่ายดิจิทัล ด้านการสร้างนวัตกรรมดิจิทัลต้นแบบ และด้านการวางแผนกลยุทธ์ดิจิทัล 2) แนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครู ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) หลักการที่เน้นการมีส่วนร่วมและความต่อเนื่อง (2) วัตถุประสงค์ที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะทั้ง 4 ด้าน (3) วิธีดำเนินการที่ครอบคลุมทั้งการวางแผนกลยุทธ์ดิจิทัล ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล การบริหารเครือข่ายดิจิทัล และการสร้างนวัตกรรมดิจิทัลต้นแบบ และ (4) เงื่อนไขความสำเร็จที่เน้นการสนับสนุนจากผู้บริหารและการสร้างระบบนิเวศดิจิทัลที่เหมาะสม 3) ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง พบว่า แนวทางมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1

^{1,2,3} คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ 50200

Faculty of Education, Chiang Mai University, Chiang Mai, 50200 Thailand.

*Corresponding Author E-mail: Kiattisak_kh@cmu.ac.th

คำสำคัญ: การเสริมสร้าง สมรรถนะดิจิทัลขั้นสูง โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล

Abstract

This research aims to: 1) Study the current conditions, desirable conditions, and needs assessment; 2) Explore guidelines from exemplary schools; and 3) Develop guidelines for enhancing advanced digital competencies for teachers in Quality Sub-district Schools under Surin Primary Educational Service Area Office 1. The target groups consisted of 56 information technology system administrators, five school administrators and teachers who were recipients of innovation and technology awards, and five experts, all selected by purposive sampling. The research instruments were questionnaires, semi-structured interviews, and assessment forms. Data were analyzed using mean, standard deviation, frequency, priority content analysis, and inductive summary. The findings revealed that: 1) The current conditions were at a moderate level overall, while the desirable conditions were at a high level overall, with needs in descending order being digital change leadership, digital network management, prototype digital innovation creation, and digital strategic planning; 2) The guidelines for enhancing advanced digital competencies consisted of four components, namely: (1) Principles of emphasizing participation and continuity; (2) Objectives aiming to develop all four competencies; (3) Implementation methods covering digital strategic planning, digital change leadership, digital network management, and digital prototype innovation; and (4) Success conditions emphasizing administrative support and appropriate digital ecosystem development; and 3) The assessment of appropriateness and feasibility of the guidelines were at the highest level overall and met all established criteria.

Keywords: Enhance, Advanced Digital Competency, Sub-district Schools

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทยซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์อดออม โอบอ้อมอารีมีวินัย รักษาศีลธรรมและเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561)

การศึกษาของชาติในปัจจุบันเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะผลกระทบจากสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่เร่งให้เกิดการปรับตัวและการใช้เทคโนโลยีอย่างแพร่หลาย การพัฒนากำลังคนสมรรถนะสูงจึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนต่อการขับเคลื่อนประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) ระบบการศึกษาต้องเตรียมบุคลากรให้พร้อมรับมือกับความท้าทายของโลกยุคใหม่ มีศักยภาพในการประยุกต์ใช้เครื่องมือและนวัตกรรมทางเทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน บุคลากรทางการศึกษาจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะในหลากหลายมิติทั้งการใช้เครื่องมือดิจิทัล การออกแบบการเรียนรู้ที่ทันสมัย และความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในเวทีโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

สมรรถนะ (Competency) เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความสามารถในตัวบุคคลที่เป็นปัจจัยส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน เป็นผู้ที่มีความสามารถประยุกต์ใช้หลักการหรือวิชาที่มีอยู่ในตัวเองเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในงานที่ตนทำ จึงจะกล่าวได้ว่าบุคคลนั้นมีสมรรถนะ บุคคลที่มีความสามารถที่จะจัดการกับชีวิตของตนได้ดีนั้น คือ บุคคลที่มีลักษณะและสมรรถภาพเชิงประกอบภายในตัวเองสูง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) มีผลการวิจัยหลายเรื่องได้ให้ข้อสรุปอย่างน่าสนใจว่า คุณลักษณะและสมรรถภาพเชิงประกอบนี้สามารถฝึกฝนได้ สร้างขึ้นได้ และสามารถปลูกฝัง ฝึกฝน ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้โดยวิธีการและกระบวนการทางการศึกษาที่เหมาะสม การพัฒนาครูตามสมรรถนะเป็นการพัฒนาคุณลักษณะของบุคคลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน และเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ทำให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติงานได้ผลงานที่โดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากแรงผลักดันเบื้องต้น อุปนิสัยภาพลักษณ์ภายใน และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคมที่แตกต่างกัน ทำให้แสดงพฤติกรรมการทำงานที่ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรบุคคลแนวใหม่ภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน โดยส่งเสริมสนับสนุนให้ส่วนราชการบริหารทรัพยากรบุคคลตามกรอบมาตรฐานความสำเร็จด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อความสำเร็จของส่วนราชการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับยุคดิจิทัลจึงเป็นในรูปแบบผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำ (Learning by Doing) โดยเป็นการเรียนที่เน้นความร่วมมือ (Collaboration Skills) และเรียนกันเป็นทีม (Team Learning) มากกว่าจะเรียนเพื่อผลสัมฤทธิ์เฉพาะตนเองซึ่งการเรียนลักษณะนี้นักเรียนจะเรียนรู้จากการกระทำและการคิดของตนเอง ครูอาจารย์มีหน้าที่อำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้โดยการออกแบบบทเรียน สร้างแรงบันดาลใจมากกว่าการสอน (Teach Less, Learn More) การพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรเป็นภารกิจสำคัญยิ่งสำหรับผู้บริหารองค์กรเพราะสมรรถนะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานที่รับผิดชอบบรรลุตรงตามความต้องการขององค์กร (พชรวิทย์ จันทร์ศิริ, 2562)

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2560) ได้ให้ความหมายของสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงว่า หมายถึง ความสามารถในการกำหนดแผน กลยุทธ์ และนโยบายในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในองค์กร

อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ขับเคลื่อนการปฏิบัติงานบนพื้นฐานของเทคโนโลยี ดิจิทัล อันนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพการทำงาน นอกจากนี้ ยังครอบคลุมถึงความสามารถในการสร้าง และบริหารเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อการบริหารจัดการข้อมูลที่น่าไปสู่การพัฒนานวัตกรรม ในด้านการศึกษา ยงยุทธ ยะบุญธง (2564, น. 160) ได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาสมรรถนะครูในสถานศึกษาแห่ง นวัตกรรมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะ ทักษะ และสมรรถนะของครูมืออาชีพ โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรม

สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1 ได้ ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายการพัฒนาการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะดิจิทัลเทคโนโลยี (Digital Literacy) ผ่านโครงการพัฒนาต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม จากการนิเทศติดตามการปฏิบัติงานของครูใน โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล พบปัญหาเชิงพฤติกรรมของครูที่สะท้อนข้อจำกัดด้านสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูง หลายประการ อาทิ ครูส่วนใหญ่ยังแสดงพฤติกรรมการตั้งรับมากกว่าเชิงรุกต่อการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลเพียงขั้นพื้นฐานในการสื่อสารและจัดทำเอกสารประกอบการสอน ขาดความมั่นใจใน การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงลึก พบว่า มีครูส่วนน้อยมาก ที่สามารถออกแบบและสร้างสื่อดิจิทัลได้ด้วยตนเอง และสามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัลและ สามารถถ่ายทอดความรู้ตลอดจนสร้างแรงบันดาลใจให้แก่เพื่อนร่วมวิชาชีพ จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงมี ความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพ ประจำตำบลอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับศักยภาพของครูให้สามารถวางแผนกลยุทธ์ดิจิทัล แสดงภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงดิจิทัล บริหารเครือข่ายดิจิทัล และสร้างนวัตกรรมดิจิทัลต้นแบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามมาตรฐานวิชาชีพ

ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะศึกษาและพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครู โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 เพื่อเสนอต่อ ผู้เกี่ยวข้องนำไปปรับใช้ โดยสามารถนำไปกำหนดกรอบทิศทางในการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับ ครูให้มีสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงเต็มขีดกำลังความสามารถความถนัด ความจำเป็นในโลกยุคดิจิทัล และสอดคล้อง กับแนวทางการขับเคลื่อนตามยุทธศาสตร์ชาติ และนโยบายการศึกษาของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้าง สมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1 ครอบคลุมองค์ประกอบ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการวางแผนกลยุทธ์ดิจิทัล ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล ด้านการบริหารเครือข่ายดิจิทัล และด้านการสร้างนวัตกรรมดิจิทัล

2. เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ของโรงเรียนที่เป็นแบบอย่างที่ดี

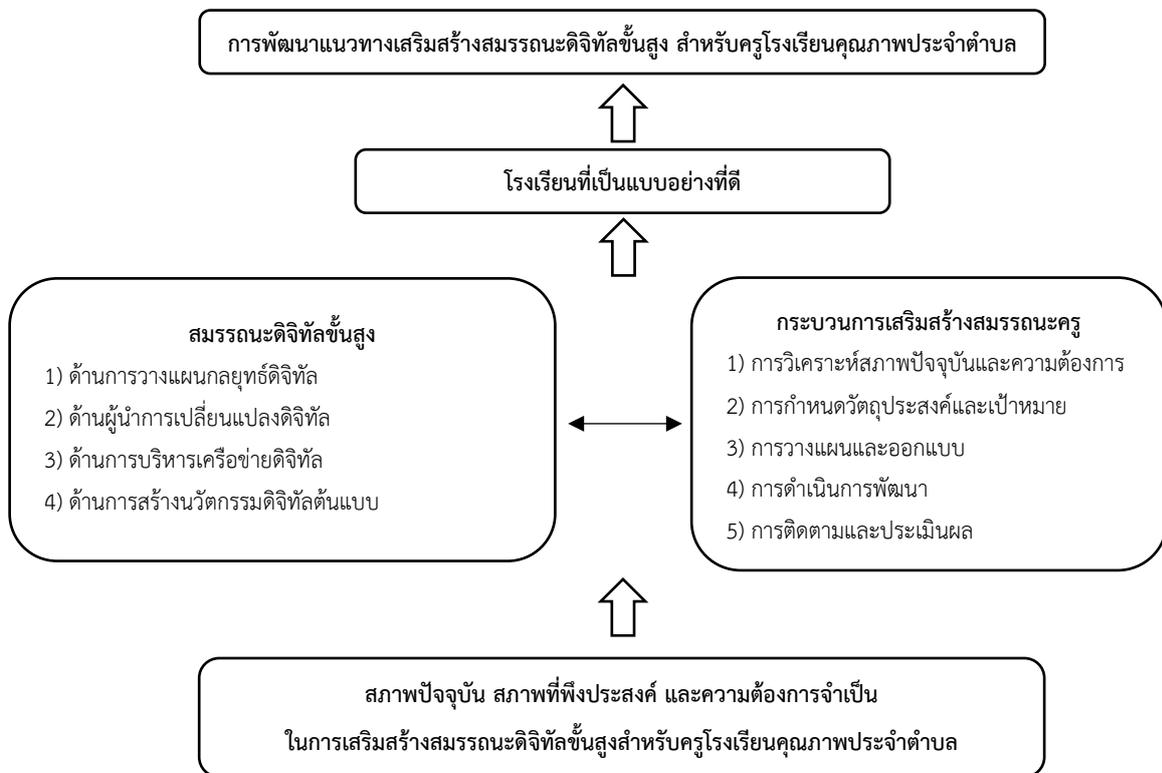
3. เพื่อพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1

การทบทวนวรรณกรรม

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2560) ได้ให้ความหมายของสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงว่า หมายถึง ความสามารถในการกำหนดแผน กลยุทธ์ และนโยบายในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ขับเคลื่อนการปฏิบัติงานบนพื้นฐานของเทคโนโลยีดิจิทัล อันนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพการทำงาน นอกจากนี้ ยังครอบคลุมถึงความสามารถในการสร้างและบริหารเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อการบริหารจัดการข้อมูลที่นำไปสู่การพัฒนานวัตกรรม จนกลายเป็นแบบอย่างที่มีประสิทธิภาพและได้รับการยอมรับในวงกว้างของสังคม ประกอบไปด้วย 4 สมรรถนะดังต่อไปนี้ 1) ด้านการวางแผนกลยุทธ์ดิจิทัล (Digital Strategy Planning) 2) ด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล (Digital Transformation Leadership) 3) ด้านการบริหารเครือข่ายดิจิทัล (Digital Network Management) และ 4) ด้านการสร้างนวัตกรรมดิจิทัลต้นแบบ (Digital Prototype Innovation)

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากภาพที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูง (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2560) และองค์ประกอบของกระบวนการเสริมสร้าง (เดชา เดชะวิวัฒนไพศาล, 2559; ยงยุทธ ยะบุญธง, 2564; สำนักงาน

คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2560) เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่อง การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้ แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน แยกตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1 มีวิธีการดำเนินการดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) นำองค์ประกอบของสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงและกระบวนการเสริมสร้างมาสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ 3) นำแบบสอบถามที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วนำไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยพิจารณาข้อความที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป 4) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-Out) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นกับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำนวน 30 คน 5) นำแบบสอบถามที่ทดลองใช้เข้ามาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของ Pearson โดยดูจากค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-Total Correlation) และเลือกข้อคำถามที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น ผู้วิจัยได้นำข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ไปหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบราค (Cronbach' Alpha Coefficient) 6) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 6) เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1 จำนวน 56 คน 7) วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) และจัดลำดับความต้องการจำเป็น

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ของโรงเรียนที่เป็นแบบอย่างที่ดี มีวิธีการดำเนินการ ดังนี้ 1) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ในขั้นตอนที่ 1 มาเป็นข้อมูลและประเด็นในการสัมภาษณ์ในแบบสัมภาษณ์ 2) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างให้ครอบคลุมเนื้อหา 3) นำแบบสัมภาษณ์ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา ความครอบคลุมของเนื้อหา ตลอดจนพิจารณาถึงความเหมาะสม 4) ปรับปรุง แก้ไขตามข้อแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา 5) สัมภาษณ์ผู้บริหาร จำนวน 2 คน ครู จำนวน 3 คน เพื่อได้ข้อมูลประกอบเค้าโครงร่างแนวทาง 5) สังเคราะห์องค์ความรู้จากบทสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1 มีวิธีการดำเนินการ ดังนี้ 1) รวบรวมข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 และ 2 จำแนกตามองค์ประกอบของกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูง

สำหรับครู และสังเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ มาจัดทำร่างแนวทางฯ 2) นำแนวทางมาร่างข้อคำถามในแบบประเมินแนวทาง ในด้านความเหมาะสม และความเป็นไปได้ 3) นำแบบตรวจสอบแนวทางฯ เสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบ 4) นำแบบตรวจสอบแนวทางฯ ที่ได้รับการตรวจสอบมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ 5) นำแนวทางฯ ฉบับร่างเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อให้ข้อเสนอแนะ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลในการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1

1) ประชากร ได้แก่ ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ดูแลระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล จำนวน 65 คน จากโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลทั้งหมด 65 โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ดูแลระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล จำนวน 56 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตาราง (Krejcie & Morgan, 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าไม่เกินร้อยละ 5

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ของโรงเรียนที่เป็นแบบอย่างที่ดี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาตามเกณฑ์การพิจารณา โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาผู้บริหารและครูที่เป็นแบบอย่างที่ดี ดังนี้

1) เป็นผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ที่มีการดำเนินงานด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนที่โดดเด่น เป็นต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา และได้รับการยอมรับในระดับชาติ จำนวน 2 คน

2) เป็นครูผู้สอน โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่ได้รับรางวัลด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนในระดับชาติ หรือได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นด้าน Coding “CODING Achievement Awards” จำนวน 3 คน

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1 ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ หรือรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ที่มีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ และมีประสบการณ์ในการบริหารไม่น้อยกว่า 5 ปีจำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ และมีประสบการณ์ในการบริหารมาไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน ศึกษานิเทศก์ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ และมีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน ครูที่มีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ และมีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน อาจารย์ในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านเทคโนโลยี

สารสนเทศ และมีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน มีจำนวน 3 ฉบับ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ครอบคลุมองค์ประกอบ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการวางแผนกลยุทธ์ดิจิทัล ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล ด้านการบริหารเครือข่ายดิจิทัล และด้านการสร้างนวัตกรรมดิจิทัล จำนวน 64 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.60 ถึง 1.00 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของสภาพปัจจุบัน เท่ากับ 0.99

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ของโรงเรียนที่เป็นแบบอย่างที่ดี เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน 4 องค์ประกอบ มีข้อความจำนวน 22 ข้อ

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1 เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบตรวจสอบแนวทางฯ มีจำนวนทั้งสิ้น 4 องค์ประกอบ มีข้อความจำนวน 27 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามที่ฝ่ายงานสารบรรณของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 ตอบแบบสอบถามผ่านระบบ Google Forms จำนวน 56 คน

2) การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ของโรงเรียนที่เป็นแบบอย่างที่ดีผู้วิจัยได้ดำเนินการนัดหมายเพื่อสัมภาษณ์ผู้บริหารและครู ตามวันและเวลาดังนี้

3) การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางฯ ผู้วิจัยประสานงานกับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และดำเนินการส่งแบบตรวจสอบแนวทางฯ และทำการสรุปผลการศึกษาเป็นลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ส่วนดังนี้

1) วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามเกียรติสุดา ศรีสุข (2552)

2) การวิเคราะห์เนื้อหาและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

3) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1 โดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป ถือว่าเป็นไปตามเกณฑ์

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1 สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันในการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1 พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยแต่ละด้านจากมากไปน้อยดังนี้ การวางแผนกลยุทธ์ดิจิทัล การสร้างนวัตกรรมดิจิทัลต้นแบบ การบริหารเครือข่ายดิจิทัล และผู้นำการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล

2) ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ในการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1 พบว่า สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยแต่ละด้านจากมากไปน้อยดังนี้ การสร้างนวัตกรรมดิจิทัลต้นแบบ การบริหารเครือข่ายดิจิทัล การวางแผนกลยุทธ์ดิจิทัล และผู้นำการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล

3) ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1 สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยแต่ละด้านจากมากไปน้อย ดังนี้ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล การบริหารเครือข่ายดิจิทัล การสร้างนวัตกรรมดิจิทัลต้นแบบ และการวางแผนกลยุทธ์ดิจิทัล

ตารางที่ 1

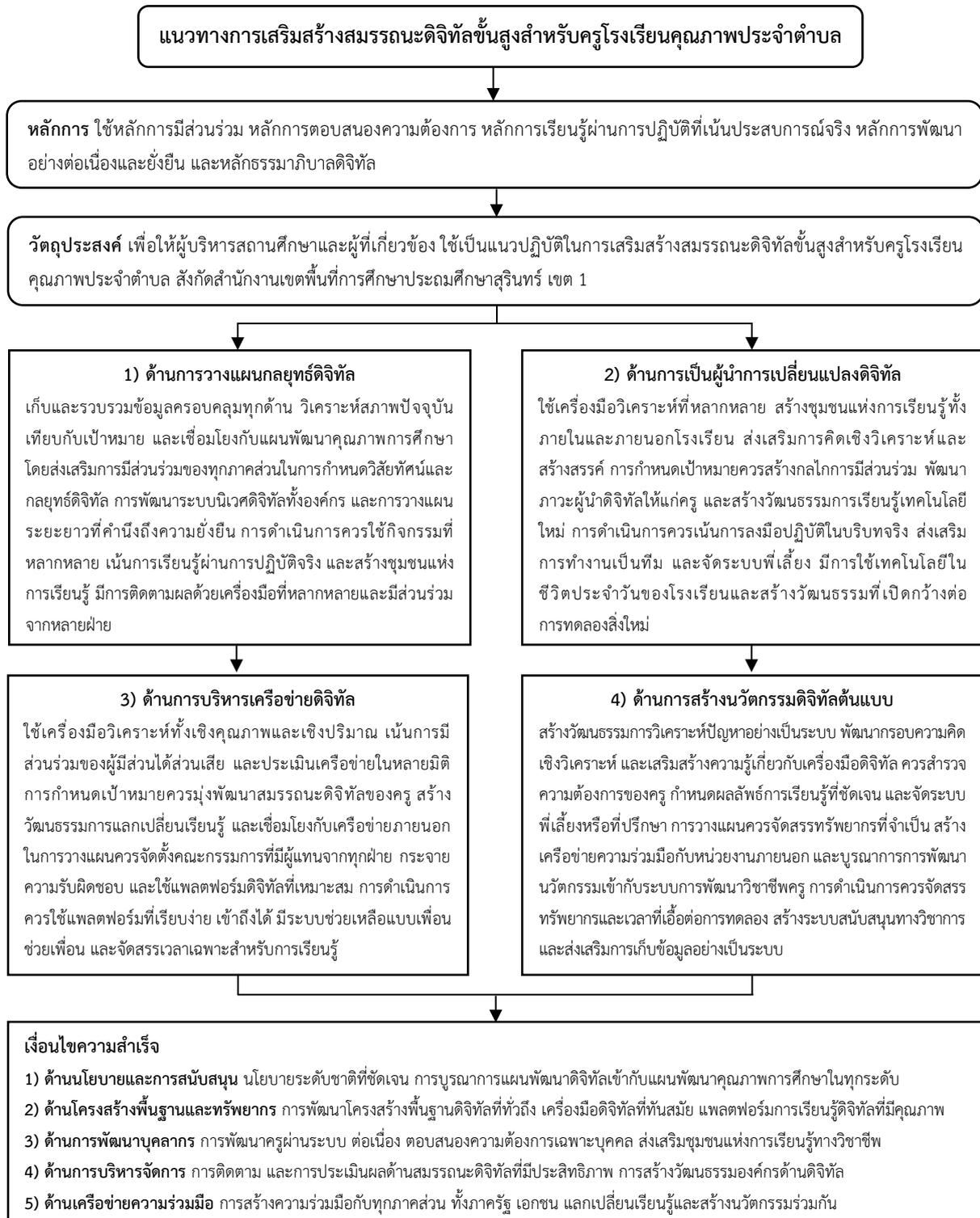
ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปรผลสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ($n = 56$)

องค์ประกอบการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครู	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ค่า	อันดับ
	M	SD	แปลผล	M	SD	แปลผล		
1. ด้านการวางแผนกลยุทธ์ดิจิทัล	2.60	0.86	ปานกลาง	4.23	0.66	มาก	0.63	4
2. ด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล	2.45	0.84	น้อย	4.20	0.79	มาก	0.71	1
3. ด้านการบริหารเครือข่ายดิจิทัล	2.50	0.79	น้อย	4.25	0.68	มาก	0.70	2
4. ด้านการสร้างนวัตกรรมดิจิทัลต้นแบบ	2.58	0.79	ปานกลาง	4.28	0.72	มาก	0.66	3
โดยรวม	2.53	0.82	ปานกลาง	4.24	0.71	มาก	0.68	

2. แนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) แนวปฏิบัติ และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2

แนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1

3. ผลการตรวจสอบแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1

ตารางที่ 2

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูง สำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 (N=5)

แนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูง สำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล	ความเหมาะสม				ความเป็นไปได้			
	M	SD	แปลผล	ตัดสินใจ	M	SD	แปลผล	ตัดสินใจ
1. หลักการ	4.80	0.45	มากที่สุด	ผ่าน	4.60	0.55	มากที่สุด	ผ่าน
2. วัตถุประสงค์	4.80	0.45	มากที่สุด	ผ่าน	4.80	0.45	มากที่สุด	ผ่าน
3. วิธีดำเนินการ								
3.1 ด้านการวางแผนกลยุทธ์ดิจิทัล	4.64	0.09	มากที่สุด	ผ่าน	4.76	0.09	มากที่สุด	ผ่าน
3.2 ด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล	4.72	0.11	มากที่สุด	ผ่าน	4.76	0.09	มากที่สุด	ผ่าน
3.3 ด้านการบริหารเครือข่ายดิจิทัล	4.64	0.17	มากที่สุด	ผ่าน	4.72	0.11	มากที่สุด	ผ่าน
3.4 ด้านการสร้างนวัตกรรมดิจิทัลต้นแบบ	4.76	0.26	มากที่สุด	ผ่าน	4.68	0.17	มากที่สุด	ผ่าน
4. เงื่อนไขความสำเร็จ	4.76	0.09	มากที่สุด	ผ่าน	4.68	0.11	มากที่สุด	ผ่าน
โดยรวม	4.73	0.07	มากที่สุด	ผ่าน	4.71	0.07	มากที่สุด	ผ่าน

จากตารางที่ 2 ชี้ให้เห็นผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1 พบว่า แนวทางมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 และ 4.71 ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลตามประเด็น ต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่คาดหวัง ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูยังไม่บรรลุเป้าหมายตามนโยบายการศึกษาระดับชาติที่มุ่งพัฒนาครูสู่ยุคดิจิทัล สาเหตุสำคัญอาจเกิดจากการขาดการวิเคราะห์บริบทเฉพาะและความต้องการที่แท้จริงของครูในแต่ละสถานศึกษา ส่งผลให้การพัฒนามีลักษณะเป็นแบบทั่วไป ไม่สามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะของแต่ละบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลมีค่าดัชนีสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการบริหารเครือข่ายดิจิทัล ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนบดี สอนสระคู และ พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ (2565) ที่พบว่า ครูมีความต้องการพัฒนาศักยภาพที่สูงกว่าเพียงทักษะการใช้เทคโนโลยีพื้นฐาน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการสร้าง

เครือข่าย อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้แสดงความแตกต่างจากงานวิจัยของนริกันต์ ทำมาน และคณะ (2564) ที่พบว่าความต้องการจำเป็นสูงสุดอยู่ที่ทักษะพื้นฐาน เช่น การใช้โปรแกรมประมวลคำ ความแตกต่างดังกล่าว อาจเป็นผลมาจากบริบทเฉพาะของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลที่มีความคาดหวังในการเป็นสถานศึกษา ต้นแบบระดับท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องมุ่งพัฒนาสมรรถนะขั้นสูงมากกว่าทักษะพื้นฐานทั่วไป ทั้งนี้ การศึกษาในประเด็นนี้มีข้อจำกัดในด้านการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเพียงรูปแบบเดียว ซึ่งอาจไม่สามารถให้ความเข้าใจ ในบริบทเชิงลึกและปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อสภาพปัจจุบันของสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงของครูได้อย่าง ครอบคลุม การเพิ่มวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่หลากหลายจะสามารถช่วยให้เข้าใจประเด็นปัญหาและ ความต้องการที่แท้จริงได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ผลจากการศึกษาการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ที่เป็นแบบอย่างที่ดี พบว่า ผลการศึกษาแนวทางจากสถานศึกษาต้นแบบพบองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนกลยุทธ์ดิจิทัล พบว่า สถานศึกษาต้นแบบมีการประยุกต์ใช้หลักการคิดเชิงระบบในการบูรณาการ แผนด้านเทคโนโลยีเข้ากับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยรวม พร้อมทั้งส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล พบว่า สถานศึกษาต้นแบบใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นปัจจัยขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กร ส่งเสริมกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ พัฒนาภาวะผู้นำให้แก่บุคลากรทุกระดับ มีใจเฉพาะผู้บริหารหรือผู้รับผิดชอบด้านเทคโนโลยีเท่านั้น ด้าน การบริหารเครือข่ายดิจิทัล พบว่า สถานศึกษาต้นแบบมุ่งสร้างระบบนิเวศดิจิทัลที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนานวัตกรรมร่วมกัน โดยให้ความสำคัญกับการสร้างและบริหารความสัมพันธ์กับเครือข่าย ภายนอกมากกว่าการเน้นเพียงโครงสร้างพื้นฐานหรืองบประมาณ และด้านการสร้างนวัตกรรมดิจิทัลต้นแบบ พบว่า สถานศึกษาต้นแบบมุ่งเน้นการบ่มเพาะวัฒนธรรมนวัตกรรมและการสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการ ทดลองและเรียนรู้จากความล้มเหลว มากกว่าการมุ่งเน้นเพียงการฝึกทักษะการใช้เครื่องมือหรือโปรแกรม ดิจิทัล แนวทางเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องเป็น กระบวนการเชิงระบบที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และวัฒนธรรมการทำงาน สอดคล้อง กับทฤษฎีของ ยงยุทธ ยะบุญจง (2564) ที่กล่าวว่า การพัฒนาสมรรถนะครูในสถานศึกษาแห่งนวัตกรรม จำเป็นต้องมุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะ ทักษะ และสมรรถนะของครูมืออาชีพอย่างเป็นองค์รวม ในขณะเดียวกัน ยังมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิรดา ผาคำ และคณะ (2564) ที่พบว่า การส่งเสริม สมรรถนะดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพต้องครอบคลุมทั้งหลักสูตร การพัฒนาทักษะ และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้มีข้อจำกัดที่ควรตระหนักคือ การศึกษาแนวทางจาก สถานศึกษาต้นแบบเพียงจำนวนจำกัดอาจทำให้ได้รับข้อมูลที่ไม่ครอบคลุมทุกบริบท และการสัมภาษณ์ ผู้บริหารและครูจำนวนน้อยอาจไม่สะท้อนมุมมองที่หลากหลายอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ สถานศึกษาต้นแบบ มักมีปัจจัยสนับสนุนที่มีลักษณะเฉพาะมากกว่าสถานศึกษาทั่วไป เช่น ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ทรัพยากรที่เพียงพอ หรือบุคลากรที่มีคุณภาพสูง ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดในการนำแนวทางไปประยุกต์ใช้กับ สถานศึกษาที่มีบริบทแตกต่างกัน

3. ผลการพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1 พบว่า ผลการพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ แนวปฏิบัติ และเงื่อนไขความสำเร็จ ได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแนวทางที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนบดี สอนสระคู และ พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ (2565) และอัสนี โปราณานนท์ และคณะ (2567) ที่พบว่า รูปแบบหรือโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลที่ผ่านการพัฒนาอย่างเป็นระบบมักได้รับการประเมินในระดับสูง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยตระหนักถึงข้อจำกัดที่สำคัญที่ควรพิจารณา คือ การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนจำกัดและการที่ยังไม่ได้นำแนวทางไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง อาจส่งผลให้ไม่สามารถคาดการณ์ข้อจำกัดหรืออุปสรรคในทางปฏิบัติได้อย่างครบถ้วน เช่น ข้อจำกัดด้านทรัพยากร ความพร้อมของบุคลากร หรือเงื่อนไขเชิงบริบทที่แตกต่างกันในแต่ละสถานศึกษา นอกจากนี้ การศึกษาในพื้นที่เฉพาะอาจทำให้แนวทางที่พัฒนาขึ้นมีข้อจำกัดในการนำไปประยุกต์ใช้กับบริบทที่มีความแตกต่าง ดังนั้น การพัฒนาแนวทางดังกล่าวควรมีการทดลองนำร่องในสถานศึกษาและดำเนินการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องในระยะยาว เพื่อให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาแนวทางให้มีความเหมาะสมกับบริบทจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ประเด็นเพิ่มเติมที่ควรพิจารณาในการนำแนวทางไปประยุกต์ใช้ ได้แก่ ความยั่งยืนในระยะยาว ผลกระทบต่อภาระงานของครู และความสอดคล้องเชื่อมโยงกับนโยบายการพัฒนาครูในภาพรวมของประเทศ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 ควรนำแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลที่พัฒนาขึ้นไปกำหนดเป็นนโยบายและแผนพัฒนาครู โดยเฉพาะการส่งเสริมด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลและการบริหารเครือข่ายดิจิทัล ซึ่งมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด

1.2 ผู้บริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลควรสร้างระบบนิเวศดิจิทัลภายในโรงเรียน โดยส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อให้ครูได้พัฒนาสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

1.3 ครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลควรนำแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงไปใช้ในการวิเคราะห์และประเมินตนเอง เพื่อวางแผนพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบทั้ง 4 ด้าน โดยเริ่มจากการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน กำหนดเป้าหมายการพัฒนา และลงมือปฏิบัติผ่านการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำในสถานการณ์จริง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนา เพื่อพัฒนาและบริหารจัดการหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูในแต่ละด้าน

2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงสำหรับครูที่มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ เพื่อใช้ในการติดตามพัฒนาการด้านสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงของครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงติดตามประเมินผลการนำแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงไปใช้ในสถานศึกษา เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิผลและความยั่งยืนของการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงของครู

องค์ความรู้ที่ได้

สมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงที่จำเป็นสำหรับครูในยุคดิจิทัล ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านผู้นำ การเปลี่ยนแปลงดิจิทัล ด้านการบริหารเครือข่ายดิจิทัล ด้านการสร้างนวัตกรรมดิจิทัลต้นแบบ และด้านการวางแผนกลยุทธ์ดิจิทัล โดยพบว่าด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลมีความต้องการจำเป็นสูงสุด นอกจากนี้ ยังได้แนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงที่มี 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ แนวปฏิบัติ และเงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งเน้นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ด้านดิจิทัล ผ่านกระบวนการที่หลากหลาย การศึกษายังพบเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงของครู ได้แก่ การสนับสนุนอย่างจริงจังจากผู้บริหารสถานศึกษา การมีโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีที่เพียงพอและทันสมัย การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลง การมีระบบนิเทศ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานและสถาบันการศึกษาภายนอก ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลขั้นสูงของครูไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากการดำเนินการของครูเพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยระบบการสนับสนุนและปัจจัยเกื้อหนุนที่หลากหลาย มีกระบวนการพัฒนาแนวทางอย่างเป็นระบบ เพื่อการพัฒนาสมรรถนะครูได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- เกียรติสุดา ศรีสุข. (2552). *ระเบียบวิธีวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). ครองช่างพรินต์.
- เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล. (2559). *การจัดการทรัพยากรบุคคล พื้นฐานแนวคิดเพื่อการปฏิบัติ*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนบดี สอนสระคู และ พชรวิทย์ จันท์ศิริสิริ. (2565). โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการรู้ดิจิทัลของครูสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. *วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 13(1), 100-109. <https://so20.tci-thaijo.org/index.php/JAD/article/view/108/49>
- นริگانต์ ทำมาน, สุมาลี ศรีพุทธรินทร์, และ จารุวรรณ เขียนน้ำขุม. (2564). สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และแนวทางพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 15(42), 189-203. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RJPJ/article/view/250849/171947>
- พชรวิทย์ จันท์ศิริสิริ. (2562). *สมรรถนะและการจัดการเชิงกลยุทธ์*. ตักสิลาการพิมพ์.

- พิรดา ผาคำ, สมเกียรติ อินทสิงห์, และ นัทธ อัศภากรณ์. (2564). แนวทางส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในยุคการศึกษา 4.0. *วารสารบัณฑิตวิจัย*, 12(2), 119-131.
<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/banditvijai/article/view/250240/170875>
- ยงยุทธ ยะบุญธง. (2564). *การบริหารสถานศึกษาแห่งการสร้างสรรค์นวัตกรรม*. หน่วยพิมพ์เอกสาร คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *คู่มือการประเมินสมรรถนะครู*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2560). *ทักษะด้านดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับข้าราชการและบุคลากรภาครัฐเพื่อปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัล*. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580*. สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. พริกหวานกราฟฟิค.
- อัสนี โปราณานนท์, สันติ บุรณะชาติ, ธิดาวัลย์ อุ่นกอง, และ น้ำฝน กันมา. (2567). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชน. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 18(59), 384-400.
<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RJPJ/article/view/271612/183505>
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610. <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>

การบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่การศึกษาภาคตะวันตกของประเทศไทย

Educational Administration towards Sustainable Development in the Western Educational Region of Thailand

ชนาภรณ์ ปัญญาการผล¹   ขจรศักดิ์ กั่นใจ^{2*}   รัชชัยย์ ศรีสุวรรณ³   ยลพรรษย์ ศิริรัตน์⁴
Chanaphorn Panyakanphon   Khajonsak Khanchai   Ratchai Sonsuwan   Yonlapat Sirirat

(Received: March 14, 2025; Revised: May 20, 2025; Accepted: May 23, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ภาคตะวันตกของประเทศไทย และ 2) เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับดังกล่าวตามเพศและตำแหน่งหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในเขตภาคตะวันตกจำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามซึ่งพัฒนาจากองค์ประกอบ 10 ด้านของการบริหารจัดการสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับสูง โดยองค์ประกอบด้านการประกันคุณภาพการศึกษา และการจัดทำโครงการพัฒนาองค์กร อยู่ในระดับสูงมาก สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของกระบวนการบริหารในระดับสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม ด้านการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการยังอยู่ในระดับต่ำสุด ซึ่งชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดในการบูรณาการเทคโนโลยีในงานบริหาร ทั้งนี้ ผลการเปรียบเทียบ พบว่าบุคลากรเพศหญิงมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าบุคลากรเพศชายในหลายองค์ประกอบอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านภาวะผู้นำและการจัดการข้อมูล ส่วนข้าราชการครูมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าผู้บริหารในด้านการจัดการในชั้นเรียนและการพัฒนาชุมชน สะท้อนถึงการปฏิบัติงานที่ใกล้ชิดกับผู้เรียนและบริบทชุมชนโดยตรง ขณะที่ผู้บริหารมีความเชี่ยวชาญในด้านการวางแผนและพัฒนาองค์กร ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของบุคลากรในพื้นที่ภาคตะวันตกในการขับเคลื่อนการศึกษาสู่ความยั่งยืน พร้อมทั้งชี้จุดที่ควรได้รับการส่งเสริมเพิ่มเติม โดยเฉพาะในมิติของการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการ

คำสำคัญ: การบริหารการศึกษา การพัฒนาที่ยั่งยืน พื้นที่การศึกษาภาคตะวันตกของประเทศไทย

¹ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กรุงเทพฯ 10170

Faculty of Education, Bangkokthonburi University, Bangkok, 10170 Thailand.

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จ.นครปฐม 73000

Faculty of Management Science, Nakhon Pathom Rajabhat University, Nakhon Pathom, 73000 Thailand.

³ สมาคมพิทักษ์สิทธิผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา จ.ราชบุรี 70160

The Association for the Protection of Administrators, Teachers and Educational Personnel's Right, Ratchaburi, 70160 Thailand.

⁴ สำนักงานสหกรณ์ออมทรัพย์ครูกาญจนบุรี จำกัด จ.กาญจนบุรี 71000

Kanchanaburi Teacher Saving & Credit Cooperative Ltd., Kanchanaburi, 71000 Thailand.

*Corresponding Author E-mail: Khajonsak@webmail.npru.ac.th

Abstract

This research aimed to: 1) Examine the level of educational administration and management for sustainable development in the western region of Thailand; and 2) Compare these levels based on gender and professional roles of Teacher civil servant. The sample consisted of 100 participants, including school administrators and educational personnel from the western provinces. A structured questionnaire based on ten key components of sustainable educational management was used as the research instrument. The findings revealed that the overall level of sustainable education management was high. Notably, quality assurance and organizational development are the most prominent components, reflecting strong internal administrative practices. However, information system management was rated the lowest, highlighting a need for greater integration of technology in administrative processes. Gender-based analysis indicated that female personnel significantly outperformed male counterparts in several domains, especially in educational leadership and data management. In terms of professional roles, teachers showed higher average scores than administrators in classroom management and community engagement, which reflects their close interaction with students and local contexts. On the other hand, administrators demonstrated stronger performance in organizational development. These findings underline the readiness and capacity of educational personnel in the western region to advance sustainable development in education, while also identifying areas for improvement, particularly in the use of information technology to enhance administrative efficiency.

Keywords: Educational Administration, Sustainable Development, Western Educational Region of Thailand

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันแนวคิดการบริหารการศึกษาอย่างยั่งยืนได้กลายเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาการศึกษาทั่วโลก เพื่อตอบสนองต่อความท้าทายร่วมสมัย เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความเหลื่อมล้ำ และปัญหาสิ่งแวดล้อม แนวทางการศึกษาเพื่อความยั่งยืน (Education for Sustainable Development: ESD) จึงถูกพัฒนาเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และค่านิยมในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสังคมอย่างสมดุล พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2023) สำหรับประเทศไทย แผนนโยบายด้านการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดนี้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่มุ่งสร้าง “คนไทยที่มีคุณภาพ” ขับเคลื่อนประเทศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ครอบคลุมหลักการสำคัญ ได้แก่ การศึกษาเพื่อปวงชน ความเท่าเทียมและทั่วถึง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งหมดนี้เชื่อมโยงกับเป้าหมาย SDGs 2030 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การดำเนินนโยบายยังอยู่ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยวางเป้าหมายการพัฒนาในช่วง 5 ปีให้สอดคล้องกับกรอบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมตามแนวทางขององค์การสหประชาชาติ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, ม.ป.ป.) ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบในทุกระดับ

ในประเทศไทย มีหลายหน่วยงานที่ร่วมผลักดันการศึกษาอย่างยั่งยืน เช่น CHEEWID ซึ่งมุ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่สนับสนุนผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (CHEEWID, n.d.) และมูลนิธิเพื่อคนไทย ผ่านโครงการ “ร้อยพลังการศึกษา” ที่ช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสกว่า 38,000 คนจาก 85 โรงเรียนทั่วประเทศ (มูลนิธิเพื่อคนไทย, ม.ป.ป.) ในปี 2566 รัฐบาลไทยได้แถลงนโยบายเร่งปฏิรูปการศึกษา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมุ่งยกระดับคุณภาพครู ส่งเสริมสุขภาพนักเรียน การแนะแนวอาชีพ และสร้างรายได้ระหว่างเรียน เพื่อเชื่อมโยงกับความต้องการของตลาดแรงงาน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2566) และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในทางปฏิบัติยังเป็นปัญหาใหญ่ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กยากจนพิเศษกว่า 1.3 ล้านคน และเด็กนอกระบบกว่า 2.1 ล้านคน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2563) นักวิชาการอย่างทิพย์พพร ตันติสุนทร และเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ชี้ว่าความยากจนเป็นอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน หากไม่มีการพัฒนาคนควบคู่กับเศรษฐกิจ อาจนำไปสู่ความไม่เสถียรและความขัดแย้งทางสังคมในระยะยาว (สถาบันนโยบายการศึกษา, ม.ป.ป.)

จากภาพรวมของระบบการศึกษาไทย แม้ประเทศไทยจะมีนโยบายสนับสนุนการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง แต่การนำนโยบายสู่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษายังเผชิญข้อจำกัดหลายด้าน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทและเขตห่างไกลที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งยังคงมีปัญหาคือความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การขาดแคลนบุคลากร งบประมาณ และระบบบริหารจัดการที่ตอบสนองเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาระดับการจัดการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่ภาคตะวันตกของประเทศไทย พร้อมเปรียบเทียบความแตกต่างตามเพศและตำแหน่งหน้าที่ เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติภาพและข้อจำกัดเชิงระบบ อันจะนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถยกระดับการจัดการศึกษาให้ครอบคลุม เท่าเทียม และสอดคล้องกับบริบทของชุมชน รวมถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับประเทศและระดับโลกอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืนของบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่การศึกษาภาคตะวันตกของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาการเปรียบเทียบระดับการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืนระหว่างความแตกต่างลักษณะทางเพศในพื้นที่การศึกษาภาคตะวันตกของประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาการเปรียบเทียบระดับการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืนระหว่างความแตกต่างทางตำแหน่งหน้าที่ในพื้นที่การศึกษาภาคตะวันตกของประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัย

1. จากรายงานความก้าวหน้าเป้าหมาย SDGs ของประเทศไทย พ.ศ. 2559–2563 เป้าหมายย่อยข้อ 4.7 ได้กำหนดให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ภายใต้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) จากการดำเนินการข้างต้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานไว้ว่า ระดับการบริหารการศึกษาอย่างยั่งยืนในการวิจัยในครั้งนี้จะอยู่ใน “ระดับสูง” ถึง “ระดับสูงมาก”

2. จากรายงานภายใต้โครงการริเริ่มการศึกษาสำหรับเด็กผู้หญิงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Girls' Education Initiative: UNGEI) ในปี 2559 ที่รายงานโดยโรซี เปปปิน วอห์น ได้รายงานการติดตามการศึกษาทั่วโลก (GEM Report) ระบุไว้ว่า “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) นำเสนอความเป็นไปได้ใหม่ ๆ สำหรับความเท่าเทียมทางเพศในระบบการศึกษา ... อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญ คือ การเรียนรู้จากความท้าทายและข้อจำกัดของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และการรับรู้ถึงความสำคัญของความเท่าเทียมทางเพศมากขึ้น ความพยายามใหม่ต้องตระหนักถึงการก้าวข้ามวาทกรรมที่เน้นที่การเข้าถึงและแนวคิดที่เหยียดของแต่ละบุคคลเกี่ยวกับการเสริมอำนาจ และท้ายที่สุด คือ ต้องเน้นที่ความเท่าเทียมทางเพศในระบบการศึกษา”, (Vaughan, 2016) จากการอภิปรายในรายงานจะพบว่ายังมีอุปสรรคหรืออิทธิพลจากความแตกต่างทางเพศกับการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานไว้ ว่า H1: ผลการทดสอบในระหว่างเพศชายและเพศหญิง “มีความแตกต่างกัน”

3. จากบทความการศึกษาของสเตฟาน เบนต์สัน ที่เผยแพร่ในปี 2567 ในหัวข้อ “ความขัดแย้งเรื่องการวางตำแหน่งในการศึกษาสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน” ระบุไว้ว่า “พลวัตที่ซับซ้อนของปัญหาที่ถกเถียงกันในการศึกษาสิ่งแวดล้อม โดยอภิปรายไว้หลายแง่มุมและความทะเยอทะยานในแนวทางการสอน รวมถึงปัญหาความยั่งยืนที่ถกเถียงกัน (CSI) ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงทางการศึกษาเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงจุดประสงค์ของการศึกษาด้วย ข้อขัดแย้งในการศึกษาไม่สามารถจัดประเภทได้ และไม่ได้ขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนเพียงอย่างเดียว ข้อขัดแย้งนี้กับความเห็นไม่ลงรอยกันในสาขาวิชา ทั้งรูปแบบดั้งเดิมและความไม่ชัดเจนในการสอน ความแตกต่างทางตำแหน่งมีผลในมิติของจิตวิทยาหรือญาณวิทยา ผลการศึกษานี้แสดงถึงความขัดแย้งมีบทบาทสำคัญในกระบวนการสร้างปัจเจกบุคคลและการศึกษาสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน” (Bengtsson et al., 2024) จากการอภิปรายข้างต้นพบว่า ยังมีความแตกต่างทางตำแหน่งมีอิทธิพลกับการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานไว้ ว่า H2: ผลการทดสอบในระหว่างตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู “มีความแตกต่างกัน”

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการบริหารและการจัดการศึกษา

แนวคิดการบริหารและการจัดการศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน 2) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง 3) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม อีกทั้ง

ยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs 2030) ประเด็นภายในประเทศ อาทิ คุณภาพของคนทุกช่วงวัย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศ ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม โดยนำยุทธศาสตร์ชาติมาเป็นกรอบความคิดสำคัญในการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

แนวคิดการบริหารจัดการองค์การ

การบริหารจัดการองค์การให้ประสบความสำเร็จต้องอาศัยทฤษฎี และหลักการเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อให้เกิดกระบวนการทำงานโดยมีระบบขั้นตอนและการวางแผนที่มุ่งไปสู่เป้าหมายนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต้องศึกษาและทำความเข้าใจ เนื่องจากองค์การเป็นระบบของกลุ่มคนหมู่มากที่ต้องอยู่ภายใต้ระเบียบและข้อบังคับ อันจะนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพในองค์การ ทั้งนี้ต้องมีความรู้ในศาสตร์ด้านการบริหารจัดการองค์การและต้องเข้าใจในบริบทของโรงเรียนนั้น ๆ เพื่อการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดมั่นในทฤษฎี และหลักการที่ถูกต้อง และถือเป็นนโยบายและแนวทางในการปฏิบัติต่อไป (ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย และ สุชาติ บางวิเศษ, 2563)

แนวคิดการบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย และ สุชาติ บางวิเศษ (2563) ระบุลงในหนังสือ “การบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” องค์กรประกอบ 10 ด้าน ดังในกรอบแนวคิดการวิจัยในภาพที่ 1 ดังนี้

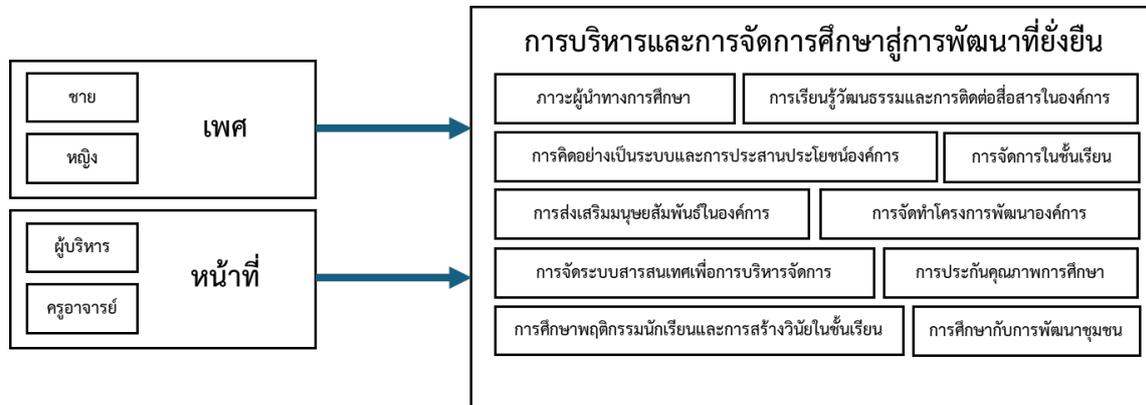
1. ภาวะผู้นำทางการศึกษา หมายถึง ความรู้ ความสามารถ วิสัยทัศน์ สมรรถนะในการบริหารจัดการการศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของชาติ และสามารถผลิตบุคลากรที่เกิดจากผลผลิตทางการศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ และวางรากฐานอันเป็นพื้นฐานต่อการพัฒนาประเทศได้ตามลำดับ
2. การเรียนรู้วัฒนธรรมและการติดต่อสื่อสารในองค์การ หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปได้เข้าร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย
3. การคิดอย่างเป็นระบบและการประสานประโยชน์องค์การ คือ การคิดอย่างมีการวางแผน ทำให้สามารถทำงานบรรลุผล และสำเร็จอย่างราบรื่น เรียบร้อย รวดเร็ว และร่วมกันทำการวางแผนการทำงานจึงเริ่มต้นที่ความสามารถในการคิดก่อน
4. การส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ในองค์การ คือ ความมีมนุษยสัมพันธ์เป็นบุคลิกส่วนบุคคลซึ่งมีอยู่ในตัวครูและผู้บริหาร อันจะนำมาซึ่งผลสำเร็จต่อองค์การ
5. การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ คือ การนำความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ประเภทวัสดุอุปกรณ์ และประเภทวิธีการแนวความคิดใหม่มาเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการสถานศึกษา
6. การจัดทำโครงการพัฒนางานองค์การ คือ การบริหารจัดการให้ผู้เรียนได้ฝึกภาคปฏิบัติ ผู้สอนต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองที่เป็นลักษณะทักษะกระบวนการ
7. การจัดการในชั้นเรียน หมายถึง วิธีการดำเนินการให้ชั้นเรียนได้อยู่ในสภาพความพร้อมที่จะดำเนินการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
8. การศึกษาพฤติกรรมนักเรียนและการสร้างวินัยในชั้นเรียน คือ เป็นจุดเริ่มต้นของครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาที่ต้องทำการศึกษาอย่างจริงจัง

9. การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การให้หลักฐานข้อมูลแก่ประชาชนว่า บุคคลในสถานศึกษาจะทำงานอย่างเต็มความสามารถเพื่อให้ผู้ปกครอง นักเรียนและสาธารณชนมั่นใจว่า นักเรียนจะมีคุณภาพตามที่ระบุไว้ในหลักสูตร และมีมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

10. การศึกษากับการพัฒนาชุมชน หมายถึง การพัฒนาคนและสถานที่ที่เป็นแหล่งที่อยู่ไปพร้อม ๆ กันอย่างสมดุลการพัฒนาชุมชนนั้นมีกิจกรรมที่เป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาชุมชน

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา โดยแบ่งตัวแปรออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ ตัวแปรต้น ซึ่งประกอบด้วย เพศ โดยแบ่งเป็นชายและหญิง และตำแหน่งหน้าที่โดยแบ่งเป็นผู้บริหาร และข้าราชการครู และตัวแปรตาม คือ การบริหารการศึกษาอย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย 10 องค์ประกอบหลักตามแนวคิดของธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย และ สุชาติ บางวิเศษ (2563)

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งเพศชายและหญิงที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาระดับประถมถึงมัธยมศึกษาในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้แก่จังหวัดตาก กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ อย่างไรก็ตาม การเก็บข้อมูลครั้งนี้ครอบคลุมเฉพาะจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และสุพรรณบุรี รวม 29 โรงเรียน ซึ่งเป็นข้อจำกัดของการวิจัย โดยประชากรแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหาร (ผู้อำนวยการ 28 คน รองผู้อำนวยการ 51 คน ศึกษานิเทศก์ 5 คน รวม 84 คน) และข้าราชการครู 1,535 คน (ระบบบริการข้อมูลภาครัฐ BIG DATA จังหวัดกาญจนบุรี, 2567ก; 2567ข)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร 20 คน และข้าราชการครู 80 คน รวมทั้งสิ้น 100 คน จากจังหวัดกาญจนบุรี โดยเลือกแบบสุ่มอย่างไม่เป็นไปตามโอกาสทางสถิติ (Convenience Sampling) เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีความกระจายไม่สม่ำเสมอ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.)

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรต้น คือ ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ และ กลุ่มหน้าที่

2.2 ตัวแปรตาม คือ ระดับการบริหารการศึกษาอย่างยั่งยืน

การออกแบบเครื่องมือ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจซึ่งประกอบไปด้วยชุดแบบสอบถามทั้งหมด 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ 1) เพศแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ชาย และ หญิง และ 2) กลุ่มหน้าที่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร และ กลุ่มข้าราชการครู

ตอนที่ 2 ระดับการบริหารการศึกษาอย่างยั่งยืนประกอบด้วย 10 ด้าน 50 ข้อ องค์กรประกอบหลักตามแนวคิดของธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย และ สุชาติ บางวิเศษ (2563) ผู้วิจัยได้ศึกษาและปรับปรุงจากผลงานของนักปรัชญา นักทฤษฎี นักวิจัย และนักวิชาการดังในตารางที่ 1

ซึ่งเครื่องมือวัดในตอนที่ 2 ทั้ง 10 ด้าน รวมทั้งหมด 50 ข้อ จะมีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า มี 6 ระดับ (Sowers & Smith, 2004, p. 249) ตั้งแต่ “ไม่มีเลย” “น้อย” “ค่อนข้างน้อย” “ค่อนข้างมาก” “มาก” และ “มากที่สุด” และแปลผลทางสถิติได้ดังต่อไปนี้ (Wright & Masters, 1982)

ค่าคะแนนเฉลี่ย	1.00 - 1.49	มีความหมายว่า ระดับต่ำมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย	1.50 - 2.49	มีความหมายว่า ระดับต่ำ
ค่าคะแนนเฉลี่ย	2.50 - 3.49	มีความหมายว่า ระดับค่อนข้างต่ำ
ค่าคะแนนเฉลี่ย	3.50 - 4.49	มีความหมายว่า ระดับค่อนข้างสูง
ค่าคะแนนเฉลี่ย	4.50 - 5.49	มีความหมายว่า ระดับสูง
ค่าคะแนนเฉลี่ย	5.50 - 6.00	มีความหมายว่า ระดับสูงมาก

การหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบประเมิน ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งทุกข้อมีค่า IOC $\geq$ .67 ถือว่าอยู่ในระดับเหมาะสม จากนั้นนำแบบประเมินที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างนาร่อง 20 คน เพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) พบว่ามีค่ามากกว่า .75 แสดงถึง ความเชื่อมั่นในระดับเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการวิจัย (Nunnally, 1978) โดยคำนวณภายใต้ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าคลาดเคลื่อน .05 ตามรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

ผลวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบประเมินการบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

องค์ประกอบการบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน	แหล่งอ้างอิง	จำนวนข้อประเมิน	ค่าความเชื่อมั่น
ภาวะผู้นำทางการศึกษา	Bush (2007)	5 ข้อ	.856
การเรียนรู้วัฒนธรรมและการติดต่อสื่อสารในองค์กร	Schein (2016)	5 ข้อ	.783
การคิดอย่างเป็นระบบและการประสานประโยชน์องค์กร	Fullan (2015)	5 ข้อ	.759
การส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ในองค์กร	Goleman (2006)	5 ข้อ	.810
การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ	Kurniawan et al. (2024)	5 ข้อ	.833

องค์ประกอบการบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน	แหล่งอ้างอิง	จำนวนข้อ ประเมิน	ค่าความ เชื่อมั่น
การจัดทำโครงการพัฒนาองค์กร	Fullan (2014)	5 ข้อ	.770
การจัดการในชั้นเรียน	ณิรดา เวชญาลักษณ์ (2562)	5 ข้อ	.959
การศึกษาพฤติกรรมนักเรียนและการสร้างวินัยในชั้นเรียน	ชไมพร สีมา (2562)	5 ข้อ	.890
การประกันคุณภาพการศึกษา	ศุภชัย นาทะพันธ์ (2562)	5 ข้อ	.757
การศึกษากับการพัฒนาชุมชน	จินตนา สุจจานันท์ (2549)	5 ข้อ	.770

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Analysis) โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ การวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นและการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ การวิจัย ซึ่งมีแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลและวิธีการทางสถิติ ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและระดับการบริหารการศึกษาอย่างยั่งยืนในแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบ ผู้วิจัยเลือกใช้สถิติ t-test for Independent Samples เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการบริหารการศึกษาอย่างยั่งยืนซึ่งเป็นตัวแปรตาม ระหว่างกลุ่มอิสระ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตามเพศ สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และกลุ่มตามตำแหน่งหน้าที่สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศชาย 47 คน เพศหญิง 53 คน มีตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา 10 คน และข้าราชการครู 90 คน โดยกระจายอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี 33 คน ราชบุรี 34 คน และสุพรรณบุรี 33 คน ตามแผนการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2

ตารางแจกแจงความถี่จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบประเมินและแบบสอบถามตามลักษณะทางประชากรศาสตร์

ลักษณะทางประชากรศาสตร์		จำนวน (คน)	รวม (คน)
เพศ	ชาย	47	100
	หญิง	53	
ตำแหน่ง	ผู้บริหารสถานศึกษา	10	100
	ข้าราชการครู	90	
จังหวัดที่ปฏิบัติงาน	กาญจนบุรี	33	100
	ราชบุรี	34	
	สุพรรณบุรี	33	

ผลการศึกษาระดับการบริหารการศึกษาอย่างยั่งยืนของบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และลำดับในด้านรวมของระดับการบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

องค์ประกอบการบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (SEAM)	M	SD	แปลผลระดับ	ลำดับที่
ภาวะผู้นำทางการศึกษา (EL)	5.18	.64	สูง	8
การเรียนรู้วัฒนธรรมและการติดต่อสื่อสารในองค์กร (LCC)	5.28	.42	สูง	5
การคิดอย่างเป็นระบบและการประสานประโยชน์องค์กร (TO)	5.26	.48	สูง	6
การส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ในองค์กร (HRe)	4.94	.74	สูง	9
การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ (MI)	4.73	.89	สูง	10
การจัดทำโครงการพัฒนาองค์กร (OD)	5.50	.45	สูงมาก	2
การจัดการในชั้นเรียน (CM)	5.42	.63	สูง	4
การศึกษาพฤติกรรมนักเรียนและการสร้างวินัยในชั้นเรียน (BD)	5.46	.59	สูง	3
การประกันคุณภาพการศึกษา (EQa)	5.66	.32	สูงมาก	1
การศึกษากับการพัฒนาชุมชน (ECD)	5.24	.63	สูง	7
ภาพรวมโดยเฉลี่ย	5.29	.51	สูง	

จากตารางที่ 3 พบว่า ระดับการบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($M = 5.29$, $SD = .51$) สะท้อนถึงความตระหนักของบุคลากรในด้านต่าง ๆ ของความยั่งยืน โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงมาก ได้แก่ การประกันคุณภาพการศึกษา ($M = 5.66$, $SD = .32$) และการจัดทำโครงการพัฒนาองค์กร ($M = 5.50$, $SD = .45$) แสดงถึง จุดแข็งในการควบคุมคุณภาพและการพัฒนาผู้เรียน ขณะที่องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ ($M = 4.73$, $SD = .89$) บ่งชี้ถึงข้อจำกัดในด้านเทคโนโลยีและความสัมพันธ์ภายในองค์กร ซึ่งอาจกระทบต่อความยั่งยืนในระยะยาว โดยสอดคล้องตามสมมุติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้สามารถแจกแจงระดับในด้านย่อยดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในด้านย่อยของระดับการบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

องค์ประกอบการบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (SEAM)	M	SD	แปลผลระดับ
ความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อพัฒนาการศึกษา	5.13	.54	สูง
การพัฒนาสมรรถนะทางการจัดการของผู้นำ	5.29	.78	สูง
ภาวะผู้นำทางการศึกษา (EL)	5.17	.75	สูง
การประเมินผลลัพธ์จากภาวะผู้นำในสถานศึกษา	5.09	.83	สูง
ความเชื่อมั่นต่อผู้บริหารหรือผู้สอนที่มีภาวะผู้นำ	5.22	.88	สูง

องค์ประกอบการบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (SEAM)		M	SD	แปลผล ระดับ
การเรียนรู้ วัฒนธรรมและการ ติดต่อสื่อสารใน องค์กร (LCC)	ความเข้าใจในค่านิยมร่วมขององค์กร	5.31	.49	สูง
	การมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมองค์กร	5.27	.60	สูง
	การสื่อสารและการสนับสนุนซึ่งกันและกันภายในองค์กร	5.18	.95	สูง
	ความร่วมมือระหว่างบุคลากรในองค์กร	5.34	.78	สูง
การคิดอย่างเป็น ระบบและการ ประสานประโยชน์ องค์กร (TO)	การคิดเชิงวิเคราะห์และการแก้ปัญหา	5.23	.54	สูง
	การวางแผนงานอย่างเป็นระบบ	5.29	.78	สูง
	การเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายองค์กรและการดำเนินงาน	5.18	.49	สูง
	การประเมินผลและปรับปรุงแนวทางการดำเนินงาน	5.33	.75	สูง
การส่งเสริมมนุษย์ สัมพันธ์ในองค์กร (HRe)	การสร้างความร่วมมือระหว่างแผนกต่าง ๆ ภายในองค์กร	5.27	.46	สูง
	ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	4.87	.98	สูง
	ความเชื่อมั่นและการไว้วางใจในองค์กร	4.96	.60	สูง
	การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพภายในองค์กร	4.92	1.05	สูง
การจัดระบบ สารสนเทศเพื่อ การบริหารจัดการ (MI)	การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมขององค์กร	5.01	.90	สูง
	ความพอใจในผู้สอนหรือผู้เรียนในการปฏิบัติ	4.94	.60	สูง
	การใช้เทคโนโลยีในการจัดการข้อมูล	4.68	1.10	สูง
	ความถูกต้องและความรวดเร็วของข้อมูล	4.79	.71	สูง
การจัดทำโครงการ พัฒนาองค์กร (OD)	การนำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจ	4.72	1.28	สูง
	การเปรียบเทียบประสิทธิภาพกับสถานศึกษาอื่น	4.76	.90	สูง
	ความพึงพอใจในการใช้สารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ	4.70	.89	สูง
	การออกแบบและวางแผนโครงการพัฒนาผู้สอนหรือผู้เรียน	5.48	.67	สูง
การจัดการในชั้น เรียน (CM)	การมีส่วนร่วมของผู้สอนหรือผู้เรียนในโครงการ	5.52	.77	สูงมาก
	การบรรลุเป้าหมายของโครงการ	5.60	.46	สูงมาก
	ผลกระทบที่เกิดจากโครงการต่อผู้สอนหรือผู้เรียน	5.47	.67	สูง
	การนำประสบการณ์จากโครงการไปพัฒนาต่อยอด	5.49	.67	สูง
การจัดการในชั้น เรียน (CM)	การบริหารจัดการในสถานศึกษาหรือชั้นเรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ	5.39	.46	สูง
	การจัดการในสถานศึกษาหรือชั้นเรียนให้เหมาะสมกับความแตกต่างของ ผู้สอนหรือผู้เรียน	5.45	.64	สูง
	ความสุขและความพึงพอใจของผู้สอนหรือผู้เรียนในสถานศึกษาหรือชั้นเรียน	5.51	.95	สูงมาก
	การใช้วิธีการจัดการความขัดแย้งในสถานศึกษาหรือชั้นเรียน	5.38	.67	สูง
การศึกษา พฤติกรรมนักเรียน และการสร้างวินัย ในชั้นเรียน (BD)	ความสามารถในการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้	5.41	.81	สูง
	การเข้าใจพฤติกรรมและแรงจูงใจของผู้เรียน	5.32	.49	สูง
	การใช้เทคนิคการสร้างวินัยเชิงบวก	5.58	.73	สูงมาก
	การประสานงานกับครอบครัวและชุมชนในการสร้างวินัย	5.48	.67	สูง
ในชั้นเรียน (BD)	การใช้มาตรการที่เหมาะสมเมื่อเกิดปัญหาวินัย	5.44	.65	สูง
	การประเมินผลความสำเร็จในการสร้างวินัยในชั้นเรียน	5.52	.80	สูงมาก

องค์ประกอบการบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (SEAM)		M	SD	แปลผลระดับ
การประกันคุณภาพการศึกษา (EQa)	การมีระบบประกันคุณภาพที่ชัดเจน	5.62	.30	สูงมาก
	การรับรู้และมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพ	5.70	.49	สูงมาก
	การตรวจสอบคุณภาพการสอนตามมาตรฐานที่กำหนด	5.68	.40	สูงมาก
	การประเมินความพึงพอใจของนักเรียนและผู้ปกครองต่อคุณภาพการศึกษา	5.65	.50	สูงมาก
	การพัฒนาอย่างต่อเนื่องของระบบประกันคุณภาพ	5.60	.46	สูงมาก
การศึกษากับการพัฒนาชุมชน (ECD)	การมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในการพัฒนาชุมชน	5.20	.69	สูง
	การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับความต้องการของชุมชน	5.25	.90	สูง
	ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและชุมชนในการจัดกิจกรรม	5.22	.88	สูง
	การนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาชุมชน	5.27	.67	สูง
	การสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชนจากโครงการของสถานศึกษา	5.15	.64	สูง

ตารางที่ 5

ผลการทดสอบความแตกต่างของตัวแปรต้นของลักษณะทางประชากรศาสตร์ในระดับการบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยจำแนกตามเพศ

ประเด็นการเปรียบเทียบตัวแปรตาม	ชาย		หญิง		t	P
	M	SD	M	SD		
ภาวะผู้นำทางการศึกษา (EL)	4.82	.73	5.50	.30	-5.969	.000*
การเรียนรู้วัฒนธรรมและการติดต่อสื่อสารในองค์กร (LCC)	5.12	.47	5.42	.32	-3.617	.001*
การคิดอย่างเป็นระบบและการประสานประโยชน์องค์กร (TO)	4.94	.49	5.56	.39	-6.096	.000*
การส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ในองค์กร (HRe)	4.53	.85	5.31	.35	-5.917	.000*
การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ (MI)	4.48	1.02	5.35	.48	-5.355	.000*
การจัดทำโครงการพัฒนาองค์กร (OD)	5.29	.52	5.69	.26	-4.811	.000*
การจัดการในชั้นเรียน (CM)	5.15	.79	5.66	.22	-4.156	.000*
การศึกษาพฤติกรรมนักเรียนและการสร้างวินัยในชั้นเรียน (BD)	5.17	.71	5.71	.28	-4.884	.000*
การประกันคุณภาพการศึกษา (EQa)	5.59	.38	5.72	.26	-1.972	.052
การศึกษากับการพัฒนาชุมชน (ECD)	5.02	.70	5.51	.42	-4.704	.000*
การบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (SEAM)	5.01	.60	5.54	.21	-5.688	.000*

*p<.05

จากตารางที่ 5 พบว่า เพศมีผลต่อระดับการบริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศหญิง ($M = 5.54, SD = .21$) มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเพศชาย ($M = 5.01, SD = .60$) ในเกือบทุกองค์ประกอบ ยกเว้น ด้านการประกันคุณภาพ ซึ่งไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนถึงทักษะด้านความสัมพันธ์และการจัดการของเพศหญิง ผู้วิจัยจึงยอมรับสมมติฐาน H1

ตารางที่ 6

ผลการทดสอบความแตกต่างของตัวแปรต้นของลักษณะทางประชากรศาสตร์ในระดับการบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่

ประเด็นการเปรียบเทียบตัวแปรตาม	ผู้บริหารสถานศึกษา		ข้าราชการครู		t	P
	M	SD	M	SD		
ภาวะผู้นำทางการศึกษา (EL)	4.60	.82	5.24	.59	-3.129	.002*
การเรียนรู้วัฒนธรรมและการติดต่อสื่อสารในองค์กร (LCC)	4.94	.41	5.32	.41	-2.764	.007*
การคิดอย่างเป็นระบบและการประสานประโยชน์ขององค์กร (TO)	4.82	.55	5.31	.44	-3.223	.002*
การส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ในองค์กร (HRe)	4.04	.69	5.04	.67	-4.445	.000*
การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ (MI)	3.72	.70	5.08	.81	-5.084	.000*
การจัดทำโครงการพัฒนาองค์กร (OD)	5.02	.44	5.55	.42	-3.771	.000*
การจัดการในชั้นเรียน (CM)	4.60	.61	5.51	.56	-4.837	.000*
การศึกษาพฤติกรรมนักเรียนและการสร้างวินัยในชั้นเรียน (BD)	4.64	.41	5.57	.54	-5.050	.000*
การประกันคุณภาพการศึกษา (EQa)	5.42	.29	5.69	.32	-2.530	.013*
การศึกษากับการพัฒนาชุมชน (ECD)	4.58	.55	5.36	.59	-3.966	.000*
การบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (SEAM)	4.64	.45	5.36	.47	-4.668	.000*

*p<.05

จากตารางที่ 6 พบว่า ตำแหน่งหน้าที่ที่มีผลต่อระดับการบริหารการศึกษาที่ยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยข้าราชการครู ($M = 5.36, SD = .47$) มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้บริหารสถานศึกษา ($M = 4.64, SD = .45$) สะท้อนถึงความเข้าใจเชิงปฏิบัติและความใกล้ชิดกับผู้เรียนและชุมชนของครู ในขณะที่ผู้บริหารมีจุดเด่นด้านการพัฒนาองค์กรและการควบคุมคุณภาพ ผู้วิจัยจึงยอมรับสมมติฐาน H2

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินระดับการบริหารและจัดการศึกษาที่ยั่งยืนในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และเปรียบเทียบความแตกต่างตามเพศและตำแหน่งของบุคลากรทางการศึกษา พบว่าการบริหารจัดการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับสูง สะท้อนถึงประสิทธิภาพของบุคลากรในพื้นที่องค์ประกอบที่มีคะแนนสูงสุด ได้แก่ ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา และการจัดทำโครงการพัฒนาองค์กร ขณะที่การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการมีคะแนนต่ำที่สุด แสดงถึงความจำเป็นในการพัฒนาสารสนเทศภายในสถานศึกษา

ในมิติทางเพศ พบว่า เพศหญิงมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเพศชายในหลายด้าน โดยเฉพาะภาวะผู้นำมนุษยสัมพันธ์ และการใช้สารสนเทศ สอดคล้องกับแนวคิดของ United Nations Girls' Education Initiative (Vaughan, 2016) ที่ความเท่าเทียมทางเพศในระบบการศึกษา ส่วนในมิติตำแหน่ง ข้าราชการครูมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าผู้บริหารในด้านที่เกี่ยวข้องกับห้องเรียนและชุมชน ขณะที่ผู้บริหารโดดเด่นด้านการวางแผนและการจัดทำโครงการ สะท้อนบทบาทเชิงโครงสร้าง ผลวิจัยยังสอดคล้องกับแนวทางของ UNESCO (2016)

ที่สนับสนุนด้านการศึกษาและความเสมอภาคทางเพศ และ Organization for Economic Co-operation and Development [OECD] (2016) ที่มีการคิดเชิงระบบและการบริหารอย่างยั่งยืน รวมถึงแนวทางขององค์การพลังงานระหว่างประเทศที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน (Schulz et al., 2022) และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม (Thai International Education Consultants Association [TIECA], n.d.) สะท้อนว่าระดับการบริหารการศึกษาของไทยมีความสอดคล้องกับมาตรฐานสากล ทั้งนี้ ความสำคัญของสมรรถนะดิจิทัล ความฉลาดทางปัญญาดิจิทัล และความเป็นวิชาชีพสื่อที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัล (ขจรศักดิ์ กั่นใจ และคณะ, 2567) เห็นว่า การบริหารการศึกษาที่ยั่งยืนจำเป็นต้องบูรณาการเทคโนโลยีและสื่ออย่างมีจริยธรรม โดยเฉพาะด้านการจัดการสารสนเทศ ซึ่งควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนผ่านหลักสูตรดิจิทัล การอบรมครู และนโยบายส่งเสริมบทบาทโรงเรียนในฐานะพื้นที่สร้างสรรค์ของพลเมืองดิจิทัล

สุดท้าย ผลวิจัยสามารถประยุกต์ใช้ในภูมิภาคอื่นที่มีบริบทคล้ายภาคตะวันตก โดยใช้จุดแข็งการประกันคุณภาพและการพัฒนาองค์การ เป็นต้นแบบพัฒนาโมเดลการบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และเร่งพัฒนาสารสนเทศเพื่อการจัดการผ่านนโยบายดิจิทัลในระดับท้องถิ่น (UNESCO, 2023) ทั้งนี้ควรคำนึงถึงบริบทของชุมชนที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนและความยั่งยืนของสถานศึกษาในระยะยาว (วรรณกร ทวีแก้ว, 2567)

ข้อเสนอแนะ

ในเชิงนโยบายและปฏิบัติ ควรขยายผลองค์ประกอบเด่น เช่น การประกันคุณภาพและการพัฒนาองค์การ ไปสู่ภูมิภาคอื่น พร้อมส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและภาวะผู้นำของครูและผู้บริหารให้สอดคล้องกับเป้าหมาย SDG 4 ด้านการศึกษาที่ยั่งยืน สถานศึกษาควรใช้ผลวิจัยเป็นแนวทางจัดทำแผนบริหาร โดยเฉพาะด้านการจัดการชั้นเรียน การพัฒนาชุมชน การอบรมด้านสารสนเทศ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือครู-ผู้บริหารในพื้นที่

ในเชิงวิชาการ ควรบูรณาการแนวคิดการบริหารเพื่อความยั่งยืนในหลักสูตรผลิตครูและผู้บริหาร พร้อมส่งเสริมการอบรมและวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนานวัตกรรมที่ตอบโจทย์บริบทท้องถิ่น รวมทั้งควรขยายพื้นที่ศึกษาให้ครอบคลุมทั้ง 5 จังหวัดในภาคตะวันตก โดยพิจารณาใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ เช่น การสุ่มแบบแบ่งชั้นหรือแบบกลุ่ม เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความเป็นตัวแทนของประชากร

องค์ความรู้ที่ได้

การบริหารการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในภาคตะวันตกสะท้อนถึงศักยภาพของบุคลากรที่มีการจัดการศึกษาในระดับสูง โดยเฉพาะด้านการประกันคุณภาพ การพัฒนาองค์การ และการส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของ SDGs UNESCO และ OECD อย่างไรก็ตามยังพบจุดอ่อนด้านการจัดการสารสนเทศและเทคโนโลยีซึ่งควรพัฒนาเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังพบความแตกต่างทางเพศและตำแหน่งหน้าที่ โดยเพศหญิงและข้าราชการครูมีแนวโน้มแสดงผลการประเมินในระดับสูงในบางองค์ประกอบ สะท้อนถึงความจำเป็นในการออกแบบนโยบายพัฒนาบุคลากรให้เหมาะสมกับบริบทเฉพาะกลุ่ม ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับการศึกษาที่ยั่งยืนของประเทศในระยะยาวอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2563, 15 ตุลาคม). ภาพรวมสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา.
<https://www.eef.or.th/infographic-15-10-20/>
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2566, 11 กันยายน). รัฐบาลแถลงนโยบายต่อรัฐสภา รุกแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและเศรษฐกิจ พร้อมปฏิรูปการศึกษา สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต.
<https://www.eef.or.th/news-110923/>
- ขจรศักดิ์ กั้นไช้, ชนาภรณ์ ปัญญาการผล, ภัทรภร ปุยสุวรรณ, รัชชชัย ตรีสุวรรณ, และณรินทร์ ชำนาญดู. (2567). อิทธิพลเชิงปัจจัยของสมรรถนะดิจิทัล ความฉลาดทางปัญญาดิจิทัล และความเป็นวิชาชีพสื่อที่นำไปสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมไทยดิจิทัล. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง ฉบับเทคโนโลยีการศึกษา*, 8(2), 73-88.
- จินตนา สุจางันท์. (2549). *การศึกษาและการพัฒนาชุมชน : Education and Community Development*. โอเดียนสโตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (ม.ป.ป.). บทที่ 6 การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง. <http://pioneer.netsev.chula.ac.th/~jaimom/re6.htm>
- ไข่มพร สี่มา. (2562). พฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนกรพิทักษ์ศึกษา. [รายงานวิจัย]. ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์.
- ณิรดา เวชญาลักษณ์. (2562). *หลักการบริหารจัดการชั้นเรียน*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย และ สุชาติ บางวิเศษ. (2563). *การบริหารการศึกษายุทธศาสตร์พัฒนาที่ยั่งยืน*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มูลนิธิเพื่อคนไทย. (ม.ป.ป.). *ความก้าวหน้าของเรา*. <https://www.tcfе.or.th/our-work/tcfе-project/>
- ระบบบริการข้อมูลภาครัฐ BIG DATA จังหวัดกาญจนบุรี. (2567ก). *ตารางการศึกษาภาพรวม จังหวัดกาญจนบุรี*.
<http://bigdata.sesaok.go.th/index.overview.php>
- ระบบบริการข้อมูลภาครัฐ BIG DATA จังหวัดกาญจนบุรี. (2567ข). *ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา*.
<http://bigdata.sesaok.go.th/tabletest.php?op=5.1>
- วรรณกร ทวีแก้ว. (2567). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน โรงเรียนวัดศรีสำราญราษฎร์บำรุง (เข้มประชาอุทิศ). *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 6(6), 1375-1388.
- ศุภชัย นาทะพันธ์. (2562). *การประกันคุณภาพเหมาะสำหรับนักศึกษา วิศวกร ผู้บริหาร และผู้สนใจทั่วไป*. ซีเอ็ดยูเคชั่น. สถาบันนโยบายการศึกษา. (ม.ป.ป.). *การลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา*.
<https://www.fpps.or.th/news.php?detail=n1606779289.news>
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2565, 12 กรกฎาคม). *กรอบการเรียนรู้ของ OECD ในปี 2030 (OECD Learning Framework 2030)*. https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/oecd-learning-framework-2030/
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (ม.ป.ป.). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). *รายงานความก้าวหน้าเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย พ.ศ. 2559-2563*. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- Bengtsson, S., Hansson, P., Håkansson, M., & Östman, L. (2024). Positioning controversy in environmental and sustainability education. *Environmental Education Research*, 30(9), 1405-1431.
- Bush, T. (2007). Educational leadership and management: theory, policy, and practice. *South African Journal of Education*, 27(3), 391-406.

- CHEEWID. (n.d.). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปัญหา และแนวทางแก้ไข. <https://blog.cheewid.com/social-empowerment/educational-inequality-issues/>
- Fullan, M. (2014). *Teacher Development And Educational Change*. Taylor & Francis.
- Fullan, M. (2015). *The New Meaning of Educational Change*. Teachers College Press.
- Goleman, D. (2006). *Emotional Intelligence*. Bantam Books.
- Kurniawan, D. R., Purnama, Y., Siminto, Riady, Y., & Zaakiyyah, H. K. A. (2024). Technology Integration in Educational Management: Its Impact on Community Participation. *Jurnal Terobosan Peduli Masyarakat (TIRAKAT)*, 1(1), 10-20.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory*. McGraw-Hill.
- Organization for Economic Co-operation and Development [OECD]. (2018). *Future of Education and Skills 2030*. OECD.
- Schein, E. H. (2016). *Organizational Culture and Leadership*. John Wiley & Sons, Inc.
- Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Losito, B., Agrusti, G., Damiani, V., & Friedman, T. (2022). *Education for Citizenship in Times of Global Challenge IEA International Civic and Citizenship Education Study 2022 International Report*. IEA, ICCS.
- Sowers, J. A., & Smith, M. R. (2004). "Evaluation of the Effects of an Inservice Training Program on Nursing Faculty Members' Perceptions, Knowledge, and Concerns About Students with Disabilities". *Journal of Nursing Education*, 43(6), 248-252.
- Thai International Education Consultants Association [TIECA]. (n.d.). *Know Us Better About Us*. <https://tieca.org/about-us/>
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO]. (2016). *Unpacking Sustainable Development Goal 4: Education 2030 Guide*. UNESCO.
- UNESCO. (2023, 25 July). *Education for Sustainable Development Goals: learning objectives*. <https://www.unesco.org/en/articles/education-sustainable-development-goals-learning-objectives>
- Vaughan, R. P. (2016). *Gender equality and education in the Sustainable Development Goals*. UNESCO, Global Education Monitoring Report.
- Wright, B. D., & Masters, G. N. (1982). *Rating scale analysis*. MESA Press.

การศึกษาการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่และความเข้มแข็งทางจิตใจที่มีอิทธิพล
ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตนาในการลาออกโดยส่งผ่านตัวแปรสุขภาวะเชิงอัตวิสัย
ในนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

A Study of Adaptation among New Cadets and the Influence of Mental
Resilience on Cadet Academic Achievement and Turnover Through
Subjective Well-Being Variable Among 1st Year CRMA Cadets

ศรณรินทร์ กาญจนะโนพินิจ^{1*}

ปวริศ ไชยลาโภ²

Sornnarin Kanjananopinit

Pavaris Chailapo

(Received: March 28, 2025; Revised: May 24, 2025; Accepted: June 1, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่และความเข้มแข็งทางจิตใจที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตนาในการลาออก โดยส่งผ่านสุขภาวะเชิงอัตวิสัย กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน 308 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ มาตรการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ มาตรการความเข้มแข็งทางจิตใจ ฉบับภาษาไทย มาตรการสุขภาวะเชิงอัตวิสัย มาตรการเจตนาในการลาออกของนักเรียนนายร้อยใหม่ และคะแนนเฉลี่ยประจำภาคการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป SPSS ผลการวิจัยพบว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ส่งอิทธิพลทางตรงต่อสุขภาวะเชิงอัตวิสัยและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความเข้มแข็งทางจิตใจส่งอิทธิพลทางตรงต่อสุขภาวะเชิงอัตวิสัยและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่และความเข้มแข็งทางจิตใจส่งอิทธิพลทางบวกต่อสุขภาวะเชิงอัตวิสัย และสุขภาวะเชิงอัตวิสัยส่งผ่านอิทธิพลทางลบต่อเจตนาในการลาออกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สรุปได้ว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่และความเข้มแข็งทางจิตใจที่สูงจะส่งผลให้นักเรียนนายร้อยใหม่มีสุขภาวะเชิงอัตวิสัยที่สูงขึ้นและนำไปสู่การมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีและมีเจตนาในการลาออกลดน้อยลง ทั้งนี้ความเข้มแข็งทางจิตใจเป็นปัจจัยที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น สุขภาวะเชิงอัตวิสัยเพิ่มขึ้นและลดเจตนาในการลาออกได้ดีที่สุด

คำสำคัญ: การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ ความเข้มแข็งทางจิตใจ เจตนาในการลาออก

^{1,2} ส่วนวิชาทหาร โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จ.นครนายก 26001

Military Science Division, Chulachomklao Royal Military Academy, Nakhonnayok, 26001 Thailand.

*Corresponding Author E-mail: sornnarin.k@gmail.com

Abstract

This research aims to study the effect of the new cadet adaptation on cadet turnover and academic achievement as moderated by mental resilience and mediated by subjective well-being. A survey of 308 1st year CRMA Cadet was conducted. The research instruments were psychological scales and average grade. Data analysis was conducted via SPSS. The result indicated that the new cadet adaptation had a direct and positive influence on subjective well-being and academic achievement at 0.5 statistical significance. Mental resilience also had a direct and positive influence on subjective well-being and academic achievement at 0.1 statistical significance. The new cadet adaptation and mental resilience both had a positive influence on subjective well-being, while subjective well-being had a negative influence on the intention to quit at 0.1 statistical significance. In conclusion, maintaining the new cadet adaptation and mental resilience at a high level will enhance subjective well-being and lead to good academic achievement and low intention to quit. However, mental resilience is the strongest predictor to enhance academic achievement, subjective well-being, and the reduction in the turnover rate among cadets.

Keywords: The New Cadet Adaptation, Mental Resilience, Cadet Turnover

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเป็นสถาบันการศึกษาทางทหารที่มีหน้าที่ในการผลิตนายทหารสัญญาบัตรหลักของกองทัพบกตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โดยนอกจากการให้ความรู้ทางวิชาการและความรู้ทางทหารแล้ว ยังมีการเสริมสร้างคุณลักษณะผู้นำ การปลูกฝังคุณธรรม และความมีระเบียบวินัยอันดีแก่นักเรียนนายร้อยเช่นกัน (โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, 2558) ในแต่ละปีจะมีนักเรียนเตรียมทหารที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเตรียมทหารเข้ารับศึกษาในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเป็นนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 ในสถานะของนักเรียนนายร้อยใหม่ที่จะต้องรับการฝึกฝนอย่างเข้มงวด นักเรียนนายร้อยใหม่จะไม่สามารถเลือกหรือปฏิบัติสิ่งใดได้อย่างมีอิสระตามใจของตนเอง ดังนั้นช่วงเวลานี้จึงเป็นช่วงเวลาที่นักเรียนนายร้อยใหม่จะต้องปรับตัวเข้ากับระบบนักเรียนนายร้อยใหม่ให้ได้อย่างรวดเร็วและมากที่สุด ซึ่งการเป็นนักเรียนนายร้อยใหม่จะต้องเผชิญกับปัญหาหลายด้าน โดยเฉพาะความคาดหวังจากครอบครัวที่มากขึ้น โดยปกตินักเรียนนายร้อยใหม่จะสามารถปรับตัวเข้ากับระบบใหม่ได้มากขึ้นน้อยแตกต่างกันไป จากงานวิจัยของรุ่งอรุณ วัฒนากร (2561) แสดงข้อมูลว่า นักเรียนนายร้อยใหม่บางส่วนมีจำนวนตั้งแต่ 3-11 นายในแต่ละปีที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับระบบใหม่ได้ ทำให้เกิดความเครียด ความวิตกกังวล และเกิดเป็นภาวะซึมเศร้า ซึ่งบางรายที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับปัญหาได้จึงเลือกที่จะลาออกจากหลักสูตร และยังคงมีนักเรียนนายร้อยใหม่บางส่วนลาออกอย่างต่อเนื่องในแต่ละปี ดังนั้นในงานวิจัยนี้

จึงต้องการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ โดยได้เลือกศึกษาตัวแปรจิตวิทยาเชิงบวกที่จะส่งเสริมให้นักเรียนนายร้อยใหม่สามารถเผชิญกับปัญหาและปรับตัวได้ดียิ่งขึ้น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษาตัวแปรความเข้มแข็งทางจิตใจที่จะช่วยทำให้บุคคลสามารถปรับตัวและรับรู้สภาวะเชิงอัตวิสัยที่ดีขึ้นได้ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนนายร้อยใหม่สามารถเอาชนะและก้าวผ่านสภาพแวดล้อมอันหนักหน่วงจากการฝึกไปได้โดยยังคงสามารถทำหน้าที่ในการฝึกศึกษาได้อย่างดี นั่นคือ การมีสภาวะทางจิตที่ดี การมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี และสามารถลดปัญหาการลาออกของนักเรียนนายร้อยใหม่ได้สำเร็จ ซึ่งผลการวิจัยที่ได้รับจะสามารถเป็นแนวทางในการวิจัยและขยายผลการช่วยเหลือนักเรียนนายร้อยทางด้านจิตวิทยาในเชิงรุกสำหรับการประยุกต์ใช้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในการดูแลนักเรียนนายร้อยต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

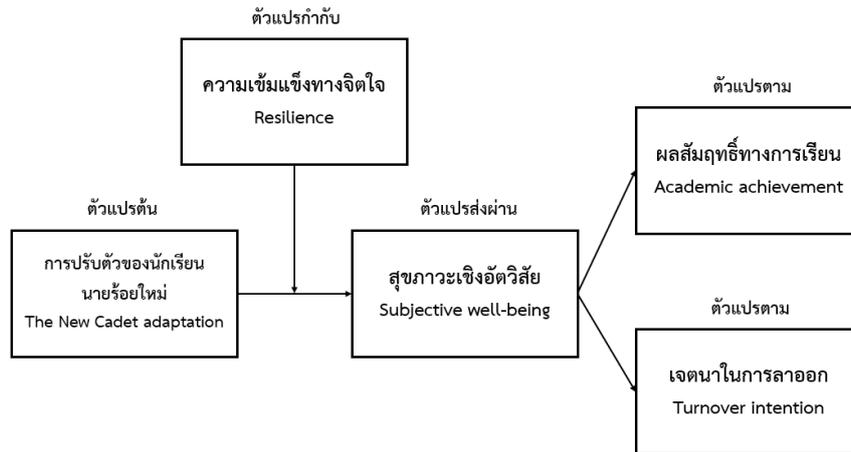
1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตนาในการลาออกของนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลการกำกับของความเข้มแข็งทางจิตใจร่วมกับการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ที่มีต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตนาในการลาออกผ่านการรับรู้สภาวะเชิงอัตวิสัยของนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มาจากการศึกษาความสามารถในการปรับตัวของผู้ที่เป็นสมาชิกใหม่ขององค์กรของ Cooper-Thomas et al. (2020) ซึ่งกล่าวถึงการปรับตัวในบทบาทใหม่ที่ดียิ่งจะทำให้เกิดปัจจัยเชิงบวกในการทำงานหรืออยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะการปรับตัวที่ดีที่จะทำให้เกิดรับรู้ความสุขในการทำงานหรือใช้ชีวิตจนนำไปสู่การเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการทำงานและเกิดความผูกพันกับองค์กร อย่างไรก็ตามในบริบทของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เป็นลักษณะของสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาผลลัพธ์จากการปรับตัวเป็นรูปแบบของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตนาในการลาออกที่ลดลง โดยมีปัจจัยส่งผ่านเกิดขึ้นคือ การรับรู้ความสุขในชีวิตในรูปแบบของสภาวะเชิงอัตวิสัยตามแนวคิดของ Seligman (2018) ซึ่งเป็นการรับรู้ความพึงพอใจในชีวิตซึ่งเกิดจากความพึงพอใจภายในของบุคคลไม่ว่าอยู่ในสภาพแวดล้อมใดก็ตาม การรับรู้สภาวะเชิงอัตวิสัยจึงเป็นตัวแปรที่เหมาะสมกับการศึกษาในช่วงการฝึกของหลักสูตรนักเรียนนายร้อยใหม่ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาปัจจัยที่จะช่วยทำให้นักเรียนนายร้อยสามารถปรับตัวได้ดียิ่งขึ้นในสภาวะการฝึกดังกล่าว จึงได้ศึกษาอิทธิพลกำกับของความเข้มแข็งทางจิตใจตามแนวคิดของ Grotberg (1995) ที่มีต่อการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ ซึ่งคาดว่าจะจะเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมนักเรียนนายร้อยใหม่ให้สามารถจัดการกับความรู้สึกทางลบจากความเครียดที่กำลังเผชิญ สามารถผ่านช่วงเวลาที่ยากลำบากไปได้อย่างรวดเร็ว ทำให้จิตใจสามารถฟื้นฟูคืนสภาพและปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดียิ่งขึ้น งานวิจัยนี้จึงมีกรอบแนวคิดเป็นไปตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ หมายถึง ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมไปตาม สิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสมของนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านบทบาท ด้านความสัมพันธ์ และด้านองค์กร
2. นักเรียนนายร้อยใหม่ หมายถึง นักเรียนนายร้อยที่กำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ 1 และต้องเข้ารับการฝึกในหลักสูตรนักเรียนนายร้อยใหม่เป็นระยะเวลา 6 เดือน
3. ความเข้มแข็งทางจิตใจ หมายถึง ความสามารถในการฟื้นคืนสภาพจิตใจจากการเผชิญปัญหาวิกฤติของชีวิต ด้วยมุมมองและวิธีการคิดรับมือปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอ้างอิงจากประสบการณ์เดิม โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความสามารถ ด้านความทนทาน และด้านความสามารถในการปรับตัว
4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนเฉลี่ยสะสมจากการประเมินผลการศึกษาประจำภาค การศึกษาที่นักเรียนเข้ารับการฝึกในหลักสูตรนักเรียนนายร้อยใหม่ของนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2565
5. เจตนาในการลาออก หมายถึง ความตั้งใจหรือแนวโน้มของนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 ที่ต้องการลาออกจากการเป็นนักเรียนนายร้อยเมื่อมีโอกาส
6. สุขภาวะเชิงอัตวิสัย หมายถึง การประเมินทางความคิดและอารมณ์ความรู้สึกเกี่ยวกับชีวิตของตน ตั้งแต่ห้วงอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยแสดงออกในลักษณะของการประเมินถึงความพึงพอใจในชีวิตในแต่ละด้าน และภาพรวมของชีวิตตนเองในทางที่ดี สามารถแบ่งสุขภาวะเชิงอัตวิสัยออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านอารมณ์เชิงบวก ด้านการมีส่วนร่วมในสิ่งที่ทำ ด้านความสัมพันธ์ ด้านความหมายของชีวิต และด้านการบรรลุเป้าหมาย

สมมติฐานการวิจัย

1. การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่มีอิทธิพลทางบวกต่อสุขภาวะเชิงอัตวิสัยโดยส่งอิทธิพลผ่านไป ถึงการเพิ่มขึ้นของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1
2. การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่มีอิทธิพลทางบวกต่อสุขภาวะเชิงอัตวิสัยโดยส่งอิทธิพลผ่านไป ถึงการลดลงของเจตนาในการลาออกของนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1

3. ความเข้มแข็งทางจิตใจเป็นตัวแปรกำกับอิทธิพลของการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ในการส่งอิทธิพลต่อการเพิ่มขึ้นของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยส่งอิทธิพลผ่านสุขภาวะเชิงอัตวิสัย

4. ความเข้มแข็งทางจิตใจเป็นตัวแปรกำกับอิทธิพลของการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ในการส่งอิทธิพลต่อการลดลงของเจตนาในการลาออก โดยส่งอิทธิพลผ่านสุขภาวะเชิงอัตวิสัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มประชากรในการวิจัย คือ นักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน 325 คน และใช้นักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 2 เป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับพัฒนาเครื่องมือ จำนวน 200 คน ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและข้อมูลทางสถิติของคะแนนเฉลี่ยสะสมผลการศึกษากองสภิติและทะเบียนประวัติ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยเก็บข้อมูล 2 ครั้ง ในครั้งแรกเป็นการตอบแบบสอบถามจากนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 2 เพื่อพัฒนาเครื่องมือ จากนั้นจึงเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 โดยการตอบแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Form พร้อมทั้งขออนุญาตในการนำข้อมูลคะแนนเฉลี่ยสะสมมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้รับข้อมูลครบถ้วน จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป SPSS โดยใช้คำสั่ง Process ในการทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติทดสอบการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) โดยมีห้วงระยะเวลาเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2565 - กันยายน 2565 รวมเวลา 5 เดือน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ผู้วิจัยจึงใช้วิธีกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยตาม Rule of Thumb ของ VanVoorhis and Morgan (2007) โดยแนะนำขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม คือ 200-300 คน ($n=200$ อยู่ในระดับ “พอใช้” และ $n=300$ อยู่ในระดับ “ดี”) ในขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 2 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียง จำนวน 200 คน ซึ่งเป็นขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เพียงพอในระดับพอใช้สำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ของเครื่องมือ และในการเก็บข้อมูลจริง เพื่อให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างในระดับดีสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ($n=300$) ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าจากจำนวนประชากรทั้งหมดของนักเรียนนายร้อยทั้งรุ่น จำนวน 325 คน เพื่อป้องกันการการตกหล่นหรือสูญหายของข้อมูลจากการเก็บข้อมูลจริง มีนักเรียนนายร้อยบางส่วนไปศึกษาต่อต่างประเทศและเจ็บป่วยทำให้ไม่สามารถตอบแบบสอบถามได้ จึงสามารถเก็บข้อมูลได้จริง 309 คน ตัดผู้ที่ตอบแบบสอบถามไม่สมบูรณ์ออก 1 คน จึงเหลือข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์จำนวน 308 คน ซึ่งยังคงเพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นมาตรวัดที่ผ่านการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือแล้ว ดังนี้

1. มาตรวัดการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ (The New Cadets Adaptation Scale) พัฒนาจากมาตรวัด the Newcomer Understanding and Integration Scale (NUIS) ของ Cooper-Thomas et al. (2020) จำนวน 15 ข้อ มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านบทบาท (Role) 5 ข้อ ด้านความสัมพันธ์ (Relationship)

5 ข้อ และด้านองค์กร (Organization) 5 ข้อ จากการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) มาตรฐานต้นฉบับมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ Role=.74, Relationship=.78, Organization=.84 มาตรฐานมี 7 ระดับ (1=ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ไปจนถึง 7=เห็นด้วยอย่างยิ่ง) คะแนนที่สูง หมายถึง การปรับตัวที่ดี จากการทดสอบค่าความตรงสู่สมบูรณ (Convergent Validity) มาตรฐานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับมาตรฐานความเข้มแข็งทางจิตใจในระดับสูง ($r=.71$) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับมาตรฐานสุขภาวะเชิงอัตวิสัยในระดับปานกลาง ($r=.58$) และมีความสัมพันธ์ทางลบกับมาตรฐานเจตนาในการลาออกในระดับต่ำ ($r=-.38$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อกระทง (Item-Discrimination) อยู่ในระหว่าง .46-.75 ผ่านเกณฑ์ทุกข้อ และค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .91

2. มาตรฐานความเข้มแข็งทางจิตใจ ฉบับภาษาไทย (Thai Version of The Connor-Davidson Resilience Scale) พัฒนาจากมาตรฐาน the Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC) ในงานวิจัยของ Xie et al. (2016) จำนวน 21 ข้อ มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านความสามารถ (Competency) 9 ข้อ ด้านความทนทาน (Toughness) 6 ข้อ และด้านการปรับตัว (Adaptability) 6 ข้อ จากการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้าง มาตรฐานต้นฉบับมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ Competency=.83, Toughness=.91, Adaptability=.86 มาตรฐานมี 5 ระดับ (0=ไม่จริงอย่างยิ่ง ไปจนถึง 4=เป็นจริงตลอดเวลา) คะแนนที่สูง หมายถึง มีความเข้มแข็งทางจิตใจสูง และจากการทดสอบค่าความตรงสู่สมบูรณ มาตรฐานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับมาตรฐานการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ ($r=.71$) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับมาตรฐานสุขภาวะเชิงอัตวิสัยในระดับสูง ($r=.71$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีความสัมพันธ์ทางลบกับมาตรฐานเจตนาในการลาออกในระดับต่ำ ($r=-.31$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อกระทงอยู่ในระหว่าง .34-.74 ผ่านเกณฑ์ทุกข้อ และค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .92

3. มาตรฐานสุขภาวะเชิงอัตวิสัย (The PERMA-Profilier) พัฒนาจากมาตรฐาน the PERMA-Profilier's ในงานวิจัยของ Giangrasso (2021) จำนวน 15 ข้อ มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านอารมณ์เชิงบวก (Positive Emotion) 3 ข้อ ด้านการมีส่วนร่วมในสิ่งที่ทำ (Engagement) 3 ข้อ ด้านความสัมพันธ์ (Relationship) 3 ข้อ ด้านความหมายของชีวิต (Meaning) 3 ข้อ และด้านการบรรลุเป้าหมาย (Accomplishment) 3 ข้อ จากการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้าง มาตรฐานต้นฉบับมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ Positive Emotion=.88, Engagement=.80, Relationship=.90, Meaning=.82, Accomplishment=.86 มาตรฐานมี 11 ระดับ (0=ไม่มีเลย ไปจนถึง 10=ระดับสูงมากที่สุด) คะแนนที่สูง หมายถึง มีการรับรู้สุขภาวะเชิงอัตวิสัยที่สูง จากการทดสอบค่าความตรงสู่สมบูรณ มาตรฐานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับมาตรฐานการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ในระดับปานกลาง ($r=.58$) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับมาตรฐานความเข้มแข็งทางจิตใจ ฉบับภาษาไทยในระดับสูง ($r=.71$) และมีความสัมพันธ์ทางลบกับมาตรฐานเจตนาในการลาออกในระดับต่ำ ($r=-.30$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อกระทงอยู่ในระหว่าง .55-.82 ผ่านเกณฑ์ทุกข้อ และค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .93

4. มาตรวัดเจตนาในการลาออกของนักเรียนนายร้อยใหม่ (Cadets Intention to Quit Scale) พัฒนาจากมาตรวัด intent to quit ในงานวิจัยของ Rode et al. (2007) จำนวน 5 ข้อ เป็นมาตรวัด 5 ระดับ (1=ไม่ตรงอย่างยิ่ง ไปจนถึง 5=ตรงอย่างยิ่ง) คะแนนที่สูง หมายถึง การมีเจตนาในการลาออกสูง จากการทดสอบค่าความตรงสู่สมบูรณ์ มาตรวัดมีความสัมพันธ์ทางลบกับมาตรวัดการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ในระดับต่ำ ($r=-.38$) มีความสัมพันธ์ทางลบกับมาตรวัดความเข้มแข็งทางจิตใจ ฉบับภาษาไทยในระดับต่ำ ($r=-.31$) และมีความสัมพันธ์ทางลบกับมาตรวัดสุขภาวะเชิงอัตวิสัยในระดับต่ำ ($r=-.30$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อกระทงอยู่ในระหว่าง .24-.86 ผ่านเกณฑ์ทุกข้อ และค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .85

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ผลการวิจัย ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล และข้อมูลพื้นฐานทางสถิติของตัวแปร ใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์แปลความหมายค่าเฉลี่ยออกเป็นแต่ละระดับตามสูตรคำนวณอันตรภาคชั้น (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น. 162) 2) ใช้สถิติวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 3) ทำการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ผลด้วยคำสั่ง PROCESS (Hayes, 2013) ในการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรกำกับและตัวแปรส่งผ่าน โดยเลือกใช้รูปแบบความสัมพันธ์ที่ 8 (Model 8) ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานทางสถิติของตัวแปร

ด้านการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ มีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($M=5.04$, $SD=.72$) ในภาพรวมนักเรียนนายร้อยใหม่มีการปรับตัวอยู่ในระดับที่ดี โดยเฉพาะด้านการปรับตัวด้านบทบาท ($M=5.34$, $SD=.82$) และด้านความสัมพันธ์ ($M=5.07$, $SD=.86$) ส่วนการปรับตัวด้านองค์กรมีคะแนนเฉลี่ย ($M=4.72$, $SD=.91$) อยู่ในระดับปานกลาง

ด้านความเข้มแข็งทางจิตใจ มีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($M=2.76$, $SD=.52$) ในภาพรวมนักเรียนนายร้อยใหม่มีความเข้มแข็งทางจิตใจอยู่ในระดับที่ดี และมีคะแนนเฉลี่ยทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความสามารถ ($M=2.80$, $SD=.57$) ด้านความสามารถในการปรับตัว ($M=2.78$, $SD=.59$) และด้านความทนทาน ($M=2.69$, $SD=.59$) อยู่ในระดับสูง

ด้านสุขภาวะเชิงอัตวิสัย มีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($M=6.60$, $SD=1.51$) ในภาพรวมนักเรียนนายร้อยใหม่มีสุขภาวะเชิงอัตวิสัยอยู่ในระดับพอใช้ และมีคะแนนเฉลี่ยทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านอารมณ์เชิงบวก ($M=6.01$, $SD=2.01$) ด้านการมีส่วนร่วมในสิ่งที่ทำ ($M=6.22$, $SD=1.61$) ด้านความสัมพันธ์

($M=6.64$, $SD=1.69$) ด้านความหมายของชีวิต ($M=6.94$, $SD=1.95$) และด้านการบรรลุเป้าหมาย ($M=6.86$, $SD=1.74$) อยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับเจตนาในการลาออกของนักเรียนนายร้อยใหม่ มีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับต่ำ ($M=2.11$, $SD=.96$) ซึ่งหมายถึง นักเรียนนายร้อยใหม่โดยรวมมีเจตนาในการลาออกน้อยและสำหรับเกรดเฉลี่ยคะแนนประจำภาคการศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($M=2.96$, $SD=.46$) ซึ่งหมายถึง นักเรียนนายร้อยใหม่โดยรวมมีผลการเรียนในระดับค่อนข้างดี

2. ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

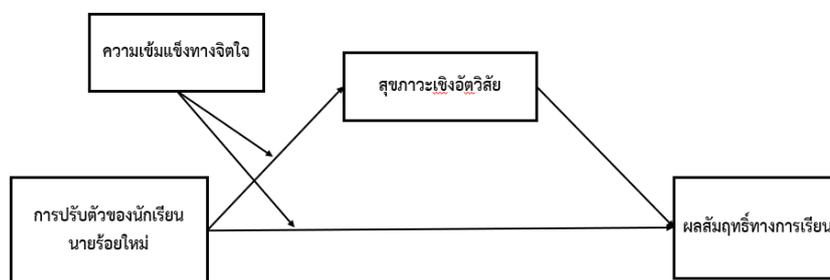
จากการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย พบว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ ความเข้มแข็งทางจิตใจ สุขภาวะเชิงอัตวิสัยและเกรดเฉลี่ยประจำภาคการศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกซึ่งกันและกันในระดับต่ำถึงสูง โดยมีค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สันอยู่ในระหว่าง .17 ถึง .71 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และตัวแปรทั้งหมดมีความสัมพันธ์ทางลบกับเจตนาในการลาออกในระดับต่ำถึงปานกลาง โดยมีค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สันอยู่ในระหว่าง -.16 ถึง -.53 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ทำให้ทราบว่า ความสัมพันธ์ของตัวแปรมีทิศทางที่สอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมและการตั้งสมมติฐานการวิจัยในครั้งนี้

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปร ด้วยวิธีวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรกำกับและตัวแปรส่งผ่านด้วยโปรแกรม PROCESS

ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคำสั่ง PROCESS รูปแบบความสัมพันธ์ที่ 8 กำหนดจำนวนครั้งของการสุ่มตัวอย่างเท่ากับ 10,000 รอบ ทั้งนี้ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ทั้งหมดเป็นตัวแปรต่อเนื่อง และเนื่องจากตัวแปรตามในงานวิจัยมี 2 ตัวแปร ดังนั้นในการวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์จึงแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

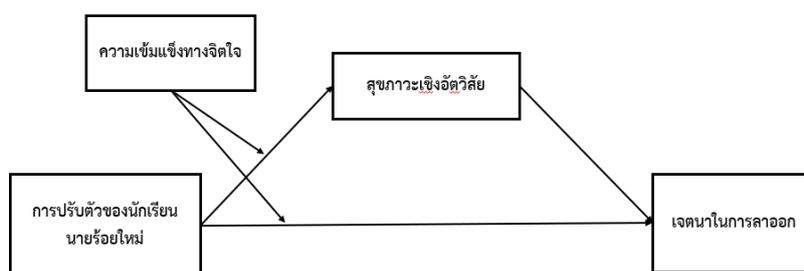
ภาพที่ 2

แผนผังกรอบแนวคิดรูปแบบความสัมพันธ์ที่ 8 ที่ใช้ในการวิเคราะห์ PROCESS รูปแบบที่ 1

ภาพที่ 3

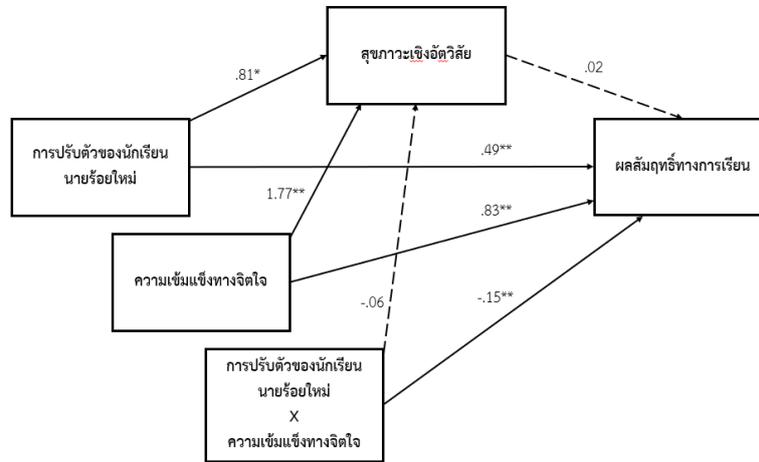
แผนผังกรอบแนวคิดรูปแบบความสัมพันธ์ที่ 8 ที่ใช้ในการวิเคราะห์ PROCESS รูปแบบที่ 2

จากผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรต้น ตัวแปรกำกับและตัวแปรส่งผ่านที่ส่งอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (รูปแบบที่ 1) สามารถสรุปเป็นภาพแผนผังของรูปแบบความสัมพันธ์ได้ดังนี้

ภาพที่ 4

แผนผังทางสถิติจากการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลของตัวแปรรูปแบบที่ 1 (ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน)

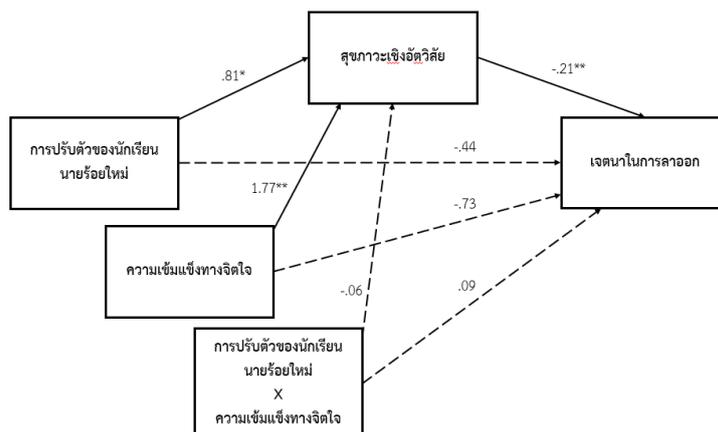

จากภาพที่ 4 สรุปได้ว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่สามารถส่งอิทธิพลทางบวกต่อสุขภาวะเชิงอัตวิสัย ($B=.81, p<.05$) และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ($B=.49, p<.01$) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ความเข้มแข็งทางจิตใจสามารถส่งอิทธิพลทางบวกต่อสุขภาวะเชิงอัตวิสัย ($B=1.77, p<.01$) และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ($B=.83, p<.01$) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นกัน อย่างไรก็ตาม สุขภาวะเชิงอัตวิสัยส่งอิทธิพลทางบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ($B=.02, p>.05$) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ ยังพบผลว่า ความเข้มแข็งทางจิตใจมีผลปฏิสัมพันธ์ทางลบร่วมกับอิทธิพลของการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่โดยส่งอิทธิพลทางลบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยตรง ($B=-.15, p<.01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ไม่พบผลปฏิสัมพันธ์ในการส่งอิทธิพลร่วมกันต่อสุขภาวะเชิงอัตวิสัย ($B=-.06, p>.05$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรต้น ตัวแปรกำกับและตัวแปรส่งผ่านที่ส่งอิทธิพลต่อเจตนาในการลาออก (รูปแบบที่ 2) สามารถสรุปเป็นภาพแผนผังของรูปแบบความสัมพันธ์ได้ดังนี้

ภาพที่ 5

แผนผังทางสถิติจากการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลของตัวแปรรูปแบบที่ 2 (เจตนาในการลาออก)

จากภาพที่ 5 สรุปได้ว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่สามารถส่งอิทธิพลทางบวกต่อสุขภาวะเชิงอัตวิสัย ($B=.81, p<.05$) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ความเข้มแข็งทางจิตใจสามารถส่งอิทธิพลทางบวกต่อสุขภาวะเชิงอัตวิสัย ($B=1.77, p<.01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้เช่นกัน ส่วนตัวแปรสุขภาวะเชิงอัตวิสัยสามารถส่งอิทธิพลทางลบต่อเจตนาในการลาออก ($B=-.21, p<.01$) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับผลปฏิสัมพันธ์ระหว่างการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่และความเข้มแข็งทางจิตใจไม่สามารถส่งอิทธิพลต่อเจตนาในการลาออก ($B=.09, p>.05$) และสุขภาวะเชิงอัตวิสัย ($B=-.06, p>.05$) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการวิเคราะห์ตัวแปรรูปแบบที่ 2 จึงพบว่า สุขภาวะเชิงอัตวิสัยมีบทบาทการเป็นตัวแปรส่งผ่าน โดยพบว่า สุขภาวะเชิงอัตวิสัยเป็นตัวแปรส่งผ่านอิทธิพลระหว่างการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ไปยังเจตนาในการลาออก และเป็นตัวแปรส่งผ่านอิทธิพลระหว่างความเข้มแข็งทางจิตใจไปยังเจตนาในการลาออกเช่นกัน

การทดสอบสมมติฐาน

จากสมมติฐานข้อที่ 1 การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่มีอิทธิพลทางบวกต่อสุขภาวะเชิงอัตวิสัย โดยส่งอิทธิพลผ่านไปถึงการเพิ่มขึ้นของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 ผลการวิเคราะห์พบว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่สามารถส่งอิทธิพลทางบวกไปยังสุขภาวะเชิงอัตวิสัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($B=.81, p<.05$) แต่สุขภาวะเชิงอัตวิสัยไม่สามารถส่งอิทธิพลไปยังผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ($B=.02, p>.43$) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบเพียงการส่งอิทธิพลทางตรงจากการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ไปยังผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ($B=.49, p=.00$) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า สุขภาวะเชิงอัตวิสัยไม่เป็นตัวแปรส่งผ่านอิทธิพลระหว่างการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนั้น ผลการวิจัยจึง **ไม่สนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 1** ซึ่งคาดว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่มีอิทธิพลทางบวกต่อสุขภาวะเชิงอัตวิสัยโดยส่งอิทธิพลผ่านไปถึงการเพิ่มขึ้นของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 ตัวแปรทำนายอธิบายความแปรปรวนในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ร้อยละ 6 ($R^2=.06, p<.00$)

จากสมมติฐานข้อที่ 2 การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่มีอิทธิพลทางบวกต่อสุขภาวะเชิงอัตวิสัย โดยส่งอิทธิพลผ่านไปถึงการลดลงของเจตนาในการลาออกของนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 ผลการวิเคราะห์พบว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่สามารถส่งอิทธิพลทางบวกไปยังสุขภาวะเชิงอัตวิสัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($B=.81, p<.05$) และสุขภาวะเชิงอัตวิสัยยังสามารถส่งอิทธิพลทางลบไปยังเจตนาในการลาออกได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($B=-.21, p<.01$) ซึ่งหมายถึง การพบบทบาทการเป็นตัวแปรส่งผ่านของสุขภาวะเชิงอัตวิสัยระหว่างการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่และเจตนาในการลาออก โดยการเพิ่มขึ้นของการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ทำให้สุขภาวะเชิงอัตวิสัยเพิ่มขึ้นและส่งอิทธิพลต่อทำให้เจตนาในการลาออกลดลงได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ไม่สามารถส่งอิทธิพลทางตรงไปถึงเจตนาในการลาออกได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($B=-.44, p>.05$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ตัวแปรสุขภาวะเชิงอัตวิสัยเป็นตัวแปรส่งผ่านแบบเต็มรูปแบบ

(full-mediation variable) ดังนั้นผลการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 นี้จึง **สนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 2** ซึ่งคาดว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่มีอิทธิพลทางบวกต่อสุขภาวะเชิงอัตวิสัยโดยส่งอิทธิพลผ่านไปถึง การลดลงของเจตนาในการลาออกของนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 ตัวแปรทำนายอธิบายความแปรปรวน ในเจตนาในการลาออกได้ร้อยละ 32 ($R^2=.32, p<.00$)

จากสมมติฐานข้อที่ 3 การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่และความเข้มแข็งทางจิตใจมีอิทธิพลร่วม ทางบวกต่อสุขภาวะเชิงอัตวิสัยโดยส่งอิทธิพลผ่านไปถึงการเพิ่มขึ้นของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน นายร้อยชั้นปีที่ 1 ผลการวิเคราะห์ พบว่า ผลปฏิสัมพันธ์ระหว่างการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่และความ เข้มแข็งทางจิตใจไม่สามารถส่งอิทธิพลไปยังสุขภาวะเชิงอัตวิสัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($B=-.06, p>.05$) แต่สามารถส่งอิทธิพลร่วมทางลบทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ($B=-.15, p<.01$) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้น ผลการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 จึง **ไม่สนับสนุนสมมติฐาน ข้อที่ 3** ซึ่งคาดว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่และความเข้มแข็งทางจิตใจมีอิทธิพลร่วมทางบวกต่อ สุขภาวะเชิงอัตวิสัยโดยส่งอิทธิพลผ่านไปถึงการเพิ่มขึ้นของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 ตัวแปรทำนายอธิบายความแปรปรวนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ร้อยละ 57 ($R^2=.57, p<.00$) แต่พบว่าอิทธิพล ร่วมของการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่และความเข้มแข็งทางจิตใจส่งอิทธิพลทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนโดยไม่ส่งผ่านสุขภาวะเชิงอัตวิสัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากสมมติฐานข้อที่ 4 การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่และความเข้มแข็งทางจิตใจมีอิทธิพลร่วม ทางบวกต่อสุขภาวะเชิงอัตวิสัยโดยส่งอิทธิพลผ่านไปถึงการลดลงของเจตนาในการลาออกของนักเรียนนายร้อย ชั้นปีที่ 1 ผลการวิเคราะห์ พบว่า ผลปฏิสัมพันธ์ระหว่างการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่และความเข้มแข็ง ทางจิตใจไม่สามารถส่งอิทธิพลไปยังสุขภาวะเชิงอัตวิสัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($B=-.06, p>.05$) แต่สุขภาวะเชิงอัตวิสัยสามารถส่งอิทธิพลทางลบต่อเจตนาในการลาออกได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ($B=-.21, p=.00$) และผลปฏิสัมพันธ์ระหว่างการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่และความเข้มแข็ง ทางจิตใจไม่สามารถส่งอิทธิพลทางตรงไปถึงเจตนาในการลาออกได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($B=.09, p>.31$) ดังนั้น ผลการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 4 จึง **ไม่สนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 4** ซึ่งคาดว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่และความเข้มแข็งทางจิตใจมีอิทธิพลร่วมทางบวกต่อสุขภาวะเชิงอัตวิสัย โดยส่งอิทธิพลผ่านไปถึงการลดลงของเจตนาในการลาออกของนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 ตัวแปรทำนาย อธิบายความแปรปรวนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ร้อยละ 57 ($R^2=.57, p<.00$)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยโดยรวมมีทั้งส่วนที่เป็นไปตามสมมติฐานและส่วนที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ซึ่งสามารถ อภิปรายผลที่เกิดขึ้นในแต่ละส่วนได้ ดังนี้

ในด้านการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่แนวคิดการปรับตัวของ Cooper-Thomas et al. (2020) พบว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่โดยรวมอยู่ในระดับที่ดี โดยเฉพาะการปรับตัวด้านบทบาท และ ด้านความสัมพันธ์ การปรับตัวที่ดีด้านบทบาททำให้นักเรียนนายร้อยตระหนักเสมอว่าตนเองเป็นใคร รู้ว่า

ตนเองต้องทำอะไร จึงทำให้สามารถใช้ชีวิตเข้ากับระบบได้อย่างปกติสุข ส่วนการปรับตัวด้านความสัมพันธ์ เนื่องจากการฝึกศึกษาในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เป็นการฝึกศึกษาที่เน้นการปฏิบัติร่วมกันเป็นหมู่คณะ การปฏิบัติใดๆ ย่อมต้องการความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมรุ่นและผู้บังคับบัญชา หากนักเรียนนายร้อยใหม่มีปัญหาด้านความสัมพันธ์จะส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข จากผลการวิจัยที่พบ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งอรุณ วัฒนยากร (2561) ที่ศึกษาเรื่องการศึกษาศึกษาปัจจัยที่ส่งผลและแนวทางการส่งเสริมการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งพบผลว่า ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนนายร้อยใหม่สามารถปรับตัวได้ดี คือ การส่งเสริมหลักคุณธรรมแก่นักเรียนนายร้อยซึ่งตรงกับการส่งเสริมด้านบทบาท การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายตรงกับการส่งเสริมด้านความสัมพันธ์ และการสร้างบรรยากาศในการปกครองโดยยึดถือตามระบบเกียรติศักดิ์ อันเป็นการส่งเสริมด้านองค์กร

ในส่วนของความเข้มแข็งทางจิตใจ พบว่า นักเรียนนายร้อยใหม่มีความเข้มแข็งทางจิตใจในภาพรวมอยู่ในระดับที่ดี ซึ่งความเข้มแข็งทางจิตใจที่ดีนี้จะช่วยให้นักเรียนนายร้อยใหม่สามารถเอาชนะอุปสรรคและแก้ปัญหาในห้วงการฝึกตามหลักสูตรนักเรียนนายร้อยใหม่ซึ่งจะต้องถูกจำกัดสิทธิต่าง ๆ และต้องปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด ในบางช่วงเวลาที่เกิดความผิดพลาดล้มเหลวอันเนื่องจากตนเองหรือคนรอบข้างเป็นสาเหตุ ความเข้มแข็งทางจิตใจจะช่วยให้บุคคลสามารถตั้งต้นที่จะเริ่มทำในสิ่งที่ตั้งใจไว้ได้อีกครั้ง ดังนั้นสำหรับผู้ที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่มีความกดดันอย่างสูง เช่น ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในภาวะเสี่ยง ผู้ที่กำลังฝึกศึกษาในหลักสูตรที่มีความกดดันจากสภาพแวดล้อมสูง การมีความเข้มแข็งทางจิตใจจะช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม เอาชนะและฟันฝ่าอุปสรรคอันเกิดจากความกดดันจากสิ่งแวดล้อมภายนอกได้สำเร็จ (Newman & Dale, 2005)

ในด้านสุขภาวะเชิงอัตวิสัย พบว่า นักเรียนนายร้อยใหม่มีสุขภาวะเชิงอัตวิสัยในภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ การที่นักเรียนนายร้อยใหม่มีระดับสุขภาวะเชิงอัตวิสัยอยู่ในระดับพอใช้ เป็นไปได้ว่า นักเรียนนายร้อยใหม่อยู่ในช่วงของการฝึกฝนตามหลักสูตรนักเรียนนายร้อยใหม่ซึ่งมีความกดดันสูงตลอดเวลาและเป็นระยะเวลาาน ดังนั้นการรับรู้สุขภาวะเชิงอัตวิสัยในระดับที่ไม่สูงมากนักจึงเป็นเรื่องปกติที่สามารถเกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม หากสุขภาวะเชิงอัตวิสัยของนักเรียนนายร้อยใหม่มีระดับที่ต่ำเกินไปอาจส่งผลให้นักเรียนนายร้อยใหม่เกิดความทุกข์ในการดำเนินชีวิตและอาจนำไปสู่การสูญเสียความสามารถในการฝึกศึกษาจนนำไปสู่การลาออก ดังนั้นการส่งเสริมสุขภาวะเชิงอัตวิสัยของนักเรียนนายร้อยใหม่โดยครูอาจารย์หรือผู้ที่เกี่ยวข้องจึงมีความจำเป็นเพื่อให้นักเรียนนายร้อยใหม่เกิดความพึงพอใจในชีวิตการเป็นนักเรียนนายร้อยจนสามารถดำรงการฝึกและการศึกษาได้จนจบหลักสูตร การมีสุขภาวะเชิงอัตวิสัยในระดับสูงในการเรียนการฝึก สนับสนุนกับงานวิจัยของ Adler (2016) ที่ได้สร้างโปรแกรมการส่งเสริมการรับรู้สุขภาวะเชิงอัตวิสัยให้กับนักเรียนในประเทศภูฏาน เม็กซิโก และเปรู ซึ่งพบผลว่า การสร้างโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการรับรู้สุขภาวะเชิงอัตวิสัยที่ดีให้แก่นักเรียนจะสามารถส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้ดีขึ้น

สำหรับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตนาในการลาออก พบว่า นักเรียนนายร้อยใหม่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับค่อนข้างดี และมีเจตนาในการลาออกน้อย จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ในห้วง

เวลาการฝึกนักเรียนนายร้อยใหม่ นักเรียนนายร้อยใหม่ยังคงสามารถมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่น่าพึงพอใจ และนักเรียนนายร้อยใหม่ส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะลาออกอยู่ในระดับต่ำ สาเหตุหนึ่งเนื่องจากการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ที่ยังคงอยู่ในระดับที่ดี มีสุขภาวะเชิงอัตวิสัยที่ไม่แย่งจนเกินไปยังอยู่ในระดับที่สามารถยอมรับและปรับตัวได้ตามผลการวิจัยนี้ หรืออาจเกิดจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ของนักเรียนนายร้อยใหม่ที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับค่อนข้างดี เช่น การกำกับอารมณ์และความเข้มแข็งทางจิตใจ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และเจตคติต่อการเรียน (ดำรงค์ เบญจศิริ และคณะ, 2560)

จากการทดสอบที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ซึ่งพบว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่สามารถส่งอิทธิพลทางบวกไปสู่สุขภาวะเชิงอัตวิสัยแต่ไม่สามารถส่งต่ออิทธิพลไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยไม่ส่งอิทธิพลผ่านสุขภาวะเชิงอัตวิสัย ทำให้ทราบว่า การเพิ่มขึ้นของการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่สามารถทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนนายร้อยใหม่เพิ่มขึ้นได้โดยตรง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bailey and Phillips (2016) ที่ศึกษาแรงจูงใจ การปรับตัว สุขภาวะเชิงอัตวิสัยและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัย ซึ่งพบว่า การปรับตัวที่ดีสามารถทำนายการเพิ่มขึ้นของสุขภาวะเชิงอัตวิสัยและการปรับตัวที่ดีสามารถทำนายการเพิ่มขึ้นของผลการศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น แม้ว่าผลการวิเคราะห์จะไม่เป็นไปตามสมมติฐาน แต่การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ยังคงเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสุขภาวะเชิงอัตวิสัยของนักเรียนนายร้อยใหม่ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

จากการทดสอบที่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ซึ่งพบว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่มีอิทธิพลทางบวกส่งไปถึงสุขภาวะเชิงอัตวิสัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและสุขภาวะเชิงอัตวิสัยยังสามารถส่งต่ออิทธิพลทางลบไปถึงเจตนาในการลาออกได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยไม่พบการส่งอิทธิพลทางตรงระหว่างการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่และเจตนาในการลาออก ซึ่งหมายถึง ตัวแปรสุขภาวะเชิงอัตวิสัยจึงเป็นตัวแปรส่งผ่านแบบเต็มรูปแบบ ผลการวิจัยนี้ทำให้ทราบว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ที่ดีสามารถส่งผลทำให้สุขภาวะเชิงอัตวิสัยดีขึ้นและสุขภาวะเชิงอัตวิสัยที่ดีขึ้นนำไปสู่เจตนาในการลาออกที่ลดลง ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้นที่พบว่า การปรับตัวที่ดีช่วยทำให้บุคคลเกิดการรับรู้สุขภาวะเชิงอัตวิสัยที่ดีและการรับรู้สุขภาวะเชิงอัตวิสัยที่ดีนำไปสู่เจตนาหรือความต้องการในการลาออกจากองค์กรลดน้อยลง (Bailey & Phillips, 2016; Cooper-Thomas et al., 2020; Van der Vaart et al., 2013) ดังนั้น การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดว่า นักเรียนนายร้อยใหม่มีการรับรู้สภาวะความสุขในชีวิตมากน้อยเพียงใดและความสุขนั้นจะเป็นสิ่งที่กำหนดว่าตนเองควรจะลาออกหรืออยู่ต่อในการฝึกศึกษาตามหลักสูตรหรือไม่ หากต้องการให้นักเรียนนายร้อยใหม่มีความสุขในชีวิตและมีเจตนาในการลาออกน้อยลง ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่จึงเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมเพื่อพัฒนาต่อไป

จากการทดสอบสมมติฐานที่ไม่เป็นไปตามข้อที่ 3 และ 4 ซึ่งพบว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่และความเข้มแข็งทางจิตใจไม่ได้ส่งอิทธิพลร่วมทางบวกผ่านสุขภาวะเชิงอัตวิสัยไปถึงการเพิ่มขึ้นของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือการลดลงของเจตนาในการลาออก แต่ก็พบว่า ความเข้มแข็งทางจิตใจสามารถส่งอิทธิพลต่อการเพิ่มขึ้นของสุขภาวะเชิงอัตวิสัยและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในขณะที่ ความเข้มแข็งทางจิตใจ

ก็สามารถส่งอิทธิพลต่อเจตนาในการลาออกผ่านสุขภาวะเชิงอัตวิสัย โดยความเข้มแข็งทางจิตใจสามารถทำให้เจตนาในการลาออกลดลงผ่านการเพิ่มสุขภาวะเชิงอัตวิสัยให้สูงขึ้น จากผลการวิจัยนี้ทำให้ทราบว่าความเข้มแข็งทางจิตใจมีบทบาทสำคัญเฉพาะตัวในการเพิ่มสุขภาวะเชิงอัตวิสัยของนักเรียนนายร้อยใหม่ส่งผลให้เจตนาในการลาออกลดลงและยังสามารถทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนนายร้อยใหม่ดีขึ้นได้โดยตรง ซึ่งตรงจุดนี้ทำให้ทราบว่า หากต้องการพัฒนาหรือส่งเสริมให้นักเรียนนายร้อยใหม่มีสุขภาวะเชิงอัตวิสัยที่ดีขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีและมีเจตนาในการลาออกน้อยลง การพัฒนาหรือส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจให้กับนักเรียนนายร้อยใหม่จึงเป็นตัวเลือกที่ดีกว่าการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่เมื่อเทียบกับจากทั้งผลต่อตัวแปรตามและขนาดของอิทธิพลที่ความเข้มแข็งทางจิตใจมีสูงกว่า

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่มีความสำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการลดเจตนาในการลาออกผ่านการรับรู้สุขภาวะเชิงอัตวิสัย การส่งเสริมการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่จึงมีความจำเป็นอย่างมาก (ตามรูปแบบอิทธิพลที่ 1 และ 2) อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ยังสามารถส่งเสริมได้ผ่านการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจให้กับนักเรียน ซึ่งงานวิจัยนี้พบว่า มีประสิทธิภาพสูงกว่าการใช้การปรับตัวเพียงอย่างเดียว สำหรับแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจให้กับนักเรียนนายร้อยใหม่ ครูอาจารย์หรือผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเริ่มทำได้จากในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่การทำให้นักเรียนนายร้อยเกิดการรับรู้ความสามารถในตนเอง มีความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนเองทำและเชื่อว่าตนเองจะทำสำเร็จ (ด้านความสามารถ) พร้อมทั้งทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่จะเผชิญกับปัญหาและพยายามแก้ปัญหาให้สำเร็จ แม่ว่านักเรียนจะทำผิดพลาดและล้มเหลวก็ตาม (ด้านความทนทาน) และส่งเสริมให้นักเรียนสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองไปตามสถานการณ์ รู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง และรู้ว่าควรรับความช่วยเหลือจากใครและเมื่อไหร่อย่างเหมาะสม (ด้านการปรับตัว) ทั้งนี้ การส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจต่อนักเรียน สามารถทำได้ทั้งในรูปแบบทางการ เช่น การจัดโปรแกรมส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจให้กับนักเรียนนายร้อยใหม่ก่อนฝึก หรือการสอดแทรกการเรียนรู้ในรายวิชาเรียนก็ได้เช่นกัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาในรูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง เช่น การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจที่มีต่อนักเรียนนายร้อยใหม่ โดยอาจกำหนดให้การปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่หรือความเข้มแข็งทางจิตใจเป็นตัวแปรอิสระ จากนั้นจึงวัดตัวแปรตามคือ สุขภาวะเชิงอัตวิสัย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตนาในการลาออก โดยอาจศึกษาทั้งในระยะสั้นและระยะยาวตามความเหมาะสม

องค์ความรู้ที่ได้

จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า ความเข้มแข็งทางจิตใจมีอิทธิพลในระดับสูงต่อการส่งเสริมการรับรู้สุขภาวะเชิงอัตวิสัย การเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการลดเจตนาในการลาออกของนักเรียนนายร้อยใหม่

ดังนั้นการส่งเสริมให้นักเรียนนายร้อยใหม่มีความเข้มแข็งทางจิตใจผ่านการฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญหรือโดยครูอาจารย์ในชั้นเรียนก็จะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนนายร้อยในการปรับตัวในการฝึกต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ดำรงค์ เบญจศิริ, วสันต์ ฉายรัศมีกุล, ตรัยย์เดช ชุมเดช, พันธุ์รัช ศรีทิพพันธุ์, ไพศาล อนุตรานุสรณ์, และ ภัทราวดี มากมี. (2560). ปัจจัยทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย: การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพระดัด. *RMUTSB ACADEMIC JOURNAL (HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES)*, 2(2), 136-148.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7). สุวีริยาสาสน์.
- รุ่งอรุณ วัฒนากร. (2561). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลและแนวทางการส่งเสริมการปรับตัวของนักเรียนนายร้อยใหม่ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า*, 5, 209-242.
- โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า. (2558, 15 ตุลาคม). *หลักสูตรโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พ.ศ. 2558 (5 ปี)*. <http://www.crma.ac.th/edu/EDU.pdf>
- Adler, A. (2016). *Teaching well-being increases academic performance: Evidence from Bhutan, Mexico, and Peru*. University of Pennsylvania.
- Bailey, T. H., & Phillips, L. J. (2016). The influence of motivation and adaptation on students' subjective well-being, meaning in life and academic performance. *Higher education research & development*, 35(2), 201-216.
- Cooper-Thomas, H. D., Stadler, M., Park, J. H., Chen, J., Au, A. K., Tan, K. W., Paterson, J. N. & Tansley, S. (2020). The newcomer understanding and integration scale: Psychometric evidence across six samples. *Journal of Business and Psychology*, 35(4), 435-454.
- Giangrasso, B. (2021). Psychometric properties of the PERMA-Profilier as hedonic and eudaimonic well-being measure in an Italian context. *Current Psychology*, 40(3), 1175-1184.
- Grotberg, E. H. (1995). *A guide to promoting resilience in children: Strengthening the human spirit*. The Hague, Netherlands: Bernard van leer foundation.
- Hayes, A. F. (2013). Mediation, moderation, and conditional process analysis. *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*, 1(6), 12-20.
- Newman, L., & Dale, A. (2005). Network structure, diversity, and proactive resilience building: a response to Tompkins and Adger. *Ecology and society*, 10(1), 1-4.
- Rode, J. C., Rehg, M. T., Near, J. P., & Underhill, J. R. (2007). The effect of work/family conflict on intention to quit: The mediating roles of job and life satisfaction. *Applied Research in Quality of Life*, 2, 65-82.
- Seligman, M. (2018). PERMA and the building blocks of well-being. *The journal of positive psychology*, 13(4), 333-335.
- Van der Vaart, L., Linde, B., & Cockeran, M. (2013). The state of the psychological contract and employees' intention to leave: The mediating role of employee well-being. *South African Journal of Psychology*, 43(3), 356-369.
- VanVoorhis, C. W., & Morgan, B. L. (2007). Understanding power and rules of thumb for determining sample sizes. *Tutorials in quantitative methods for psychology*, 3(2), 43-50.
- Xie, Y., Peng, L., Zuo, X., & Li, M. (2016). The psychometric evaluation of the Connor-Davidson resilience scale using a Chinese military sample. *PloS one*, 11(2). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0148843>

ระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
ตามการรับรู้ของครู

The Level of Students' Social Competence in Secondary Educational Service
Area Office Schools according to Teachers' Perceptions

สวภาพ เทพกสิกุล^{1*}

นันทรัตน์ เจริญกุล²

พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์³

Sawaphob Debkaskul

Nuntarat Charoenkul

Pruet Siribanpitak

(Received: April 24, 2025; Revised: June 5, 2025; Accepted: June 8, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 1,659 โรงเรียน และกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 836 โรงเรียน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นและการสุ่มอย่างง่าย ผู้ให้ข้อมูล คือ ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนดังกล่าว รวม 1,672 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบประเมินระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบหลัก พบว่า ความรู้ตนเองและสังคม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ทักษะตนเองและสังคม และคุณลักษณะตนเองและสังคม เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบย่อย พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะการเป็นผู้ที่เต็มใจและยินดีในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และนักเรียนมีความรู้และความเข้าใจในอารมณ์ ความรู้สึก มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เนื่องจากนักเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่มีทักษะในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีการปรับตัว รู้จักบทบาทหน้าที่ ซึ่งแสดงถึงระบบการจัดการศึกษาและการพัฒนานักเรียนของโรงเรียนตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยรวมมีประสิทธิภาพและเอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะทางสังคม นำไปสู่การสร้างแนวทางเชิงนโยบายในการพัฒนาสมรรถนะของนักเรียนที่ครอบคลุมทั้งความรู้ผ่านการบูรณาการแต่ละรายวิชา เสริมทักษะผ่านกิจกรรมของโรงเรียนและปลูกฝังคุณลักษณะผ่านการสะท้อนคิดและสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนต่อไป

คำสำคัญ: สมรรถนะทางสังคมของนักเรียน นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา การรับรู้ของครู

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง นวัตกรรมการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน

^{1,2,3} คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10330

Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, 10330 Thailand.

*Corresponding Author E-mail: sawaphob_deb@hotmail.com

Abstract

This research aims to examine the level of social competence among students in secondary schools under the jurisdiction of the Secondary Educational Service Area Offices in Thailand. The population and sample consisted of 1,659 schools. A stratified random sampling and simple random sampling method was used to select 836 schools. Two teachers from each school participated as respondents, totaling 1,672 informants. The research instrument was a social competence assessment scale developed for students. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. The findings revealed that the overall level of students' social competence was high. Among the three major components, self and social knowledge had the highest mean score, followed by self and social skills, and self and social attributes. In terms of sub-components, students demonstrated the highest mean in the attribute of willingness and enthusiasm to help others and society, whereas the lowest mean was found in the students' understanding of emotions and feelings. The results suggest that most secondary school students possess strong interpersonal skills, adaptability, and a clear understanding of their social roles. These findings reflect the effectiveness of the educational management and student development processes in these schools, which align with the Ministry of Education's policies in enhancing students' social competence.

Keywords: Social Competence, Secondary Schools' Students, Teachers' Perceptions

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนำไปสู่การพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อีกทั้งความเจริญทางด้านวัตถุที่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางด้านคุณธรรม และจริยธรรมในจิตใจมนุษย์ ส่งผลต่อการเอารัดเอาเปรียบและปราศจากการพึ่งพาอาศัยและการไม่เคารพซึ่งกันและกันในสังคม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่อำนวยความสะดวกให้แก่มนุษย์ในทุกด้าน เช่น เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และระบบฮาร์ดแวร์ที่รองรับการทำงานได้หลากหลายรูปแบบ เป็นต้น ซึ่งเทคโนโลยีดังกล่าวส่งผลให้มนุษย์กระทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองและไม่จำเป็นต้องเข้าถึงกิจกรรมทางสังคมมากเท่าที่ควร โดยปัญหาดังกล่าวจะเป็นจุดเริ่มต้นต่อความบกพร่องทางสมรรถนะทางสังคมในตัวบุคคลที่สำคัญต่อการพัฒนาสังคมและประเทศต่อไปในอนาคต (Flogie et al., 2019)

ทั้งนี้ด้านการศึกษาในปัจจุบันที่โรงเรียนยังคงมุ่งเน้นในผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาเพื่อการแข่งขัน การเข้าเรียนในสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงตามค่านิยมในปัจจุบัน จนส่งผลต่อการละเลยถึงกิจกรรมการพัฒนาทางพฤติกรรมของเยาวชนที่เสริมสร้างทักษะและสมรรถนะทางสังคมอย่างเหมาะสม อีกทั้งผลวิจัยทางการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพที่พึงประสงค์ถึงความต้องการให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความตระหนักรู้ทางสังคม

(เสกข์ วงศ์พิพันธ์, 2563) อย่างไรก็ตาม เด็กและเยาวชนเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนความเจริญก้าวหน้าของชาติ โดยต้องอาศัยกระบวนการทางการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาให้เด็กและเยาวชนดังกล่าวเติบโตไปอย่างมีคุณภาพ ซึ่งผู้เรียนต้องมีความเข้าใจและตระหนักรู้ในความสำคัญของการปรับตัว เข้าใจและรับรู้ต่อองค์ประกอบที่ดีต่อการพัฒนาสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) อีกทั้งวิจัยที่ระบุถึงสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโดยรวมที่เปลี่ยนแปลงตามค่านิยมท้องถิ่นและความแตกต่างทางวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาค รวมถึงการพัฒนาทักษะของนักเรียนในอนาคตจำเป็นต้องพิจารณาถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมเพื่อส่งผลกระทบต่อ การแสดงออกต่อกันอย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์ มีการปรับตัวเข้าหากัน เพื่อดำเนินกิจกรรมและนำไปสู่เป้าหมายร่วมกัน แต่ทว่าปัจจุบันความไม่เข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่สะท้อนออกมาเป็นการแสดงออกอย่างไม่สร้างสรรค์อันเกิดมาจากการขาดทักษะทางสังคมการไม่เข้าใจผู้อื่น จึงเป็นประเด็นสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะทางสังคม ที่เริ่มตั้งแต่ในระดับมัธยมศึกษาทุกระดับชั้น (ปวีณาพัฒน์ วรพันธ์ และคณะ, 2565)

สมรรถนะทางสังคม (Social Competence) ซึ่งหมายถึง ความรู้ ทักษะและคุณลักษณะนำไปสู่ การประพฤติตนต่อผู้อื่นและสังคมอย่างสร้างสรรค์ และการปรับตัวต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นำไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพต่อชุมชนและประเทศของตน โดยสามารถบูรณาการความรู้ นำไปสู่ การสร้างทักษะ และปลูกฝังเป็นคุณลักษณะที่ดี (Zhukova, 2018; Zwaans et al., 2008) แต่ถ้าบุคคลที่ขาด ทักษะด้านสมรรถนะทางสังคมนั้น ส่งผลต่อการขาดทักษะการรับรู้และการเข้าใจผู้อื่นนำไปสู่การแสดงออก ซึ่งพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อบุคคลอื่น (Shaffer, 2000)

อีกทั้ง งานวิจัยที่กล่าวถึงการบริหารสถานศึกษาที่ควรส่งเสริมทักษะทางสังคมต้องมีการทำงานร่วมกับ ชุมชนเพื่อสนับสนุนนักเรียนในการพัฒนาทักษะนี้ ถ้ามีความเข้าใจไม่เพียงพอหรือชุมชนไม่ได้รับการเชื่อมโยง เข้ากับโรงเรียนอาจทำให้ไม่มีการสนับสนุนที่เพียงพอสำหรับนักเรียน ในการพัฒนาให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึง วิธีการปรับตัวให้เข้าสู่สังคม และมีความสามารถทางสังคมที่สนับสนุนต่อทักษะทางอาชีพต่อไปได้ รวมถึงครูไม่ มีแบบแผนการจัดการศึกษาเพียงพอในการสนับสนุนนักเรียนในด้านนี้ (อัจฉรา นิยมภา, 2564) ทั้งนี้ นักเรียน ในระดับมัศึกษานับว่าเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อที่มีการก้าวผ่านจากวัยเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ที่ต้องมีความพร้อมทั้ง ด้านร่างกายและจิตใจ มีอารมณ์รุนแรงและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งการถูกปลูกฝังจากวัฒนธรรม ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการแสดงออกทางสังคมโดยไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจในความแตกต่างทาง วัฒนธรรมเท่าที่ควร (ปวีณาพัฒน์ วรพันธ์ และคณะ, 2565) อีกทั้งประเด็นปัญหาด้านการปรับตัวทางสังคม ส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ยังคงเป็นประเด็นที่มีการศึกษาวิจัยต่อเนื่อง ในปัจจุบัน (ชญาณิชฎ์ สุระเสนา, 2559) โรงเรียนจึงเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีส่วนสำคัญ ที่ไม่ใช่การพัฒนาเฉพาะ ด้านความรู้ความเข้าใจเท่านั้น แต่ต้องมีการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน (นิสิต น้อมศาสน์, 2553)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้มีความสนใจในการศึกษาวิจัยเรื่อง ระดับสมรรถนะทางสังคม ของนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตามการรับรู้ของครูที่เป็นประโยชน์ต่อ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนานักเรียน ในสถานศึกษาของตนเองเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

การทบทวนวรรณกรรม

1. สมรรถนะทางสังคม (Social Competence)

นักวิชาการทางการศึกษาได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนานักเรียนให้เกิดทักษะ ความรู้ และคุณลักษณะที่นำไปสู่ความสามารถในการดำรงชีวิต (Arnold & Lindner-Müller, 2012) การปรับตัวต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมไปถึงการประพุดิตตนให้เหมาะสมต่อการเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพต่อชุมชนและประเทศของตน โดยนักเรียนสามารถบูรณาการทักษะและความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในการเรียนรู้ในห้องเรียนและนอกห้องเรียนเข้ากับการตัดสินใจในการกระทำและแสดงออกทางสังคมผ่านวิจารณญาณและการตัดสินใจที่ถูกต้องและเหมาะสม รวมถึง Del Prette and Prette (2021) ให้นิยามของ สมรรถนะทางสังคมว่าเป็นโครงสร้างเชิงประเมินทางพฤติกรรมของแต่ละบุคคล (ความคิด ความรู้สึก และการกระทำ) ในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ตรงกับเป้าหมายของบุคคลและความต้องการของสถานการณ์และวัฒนธรรม ให้ผลลัพธ์เชิงบวกตามจริยธรรมทางสังคม

กล่าวสรุปได้ว่า สมรรถนะทางสังคม คือ ความสามารถในการเข้าใจตนเองและผู้อื่นในมิติของความคิด อารมณ์ พฤติกรรม และการปรับตัวในบริบทสังคมที่หลากหลายอย่างเหมาะสม สะท้อนผ่านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ เช่น การควบคุมตนเอง การสื่อสาร การสร้างสัมพันธ์ ความเห็นอกเห็นใจ และการมีส่วนร่วมในสังคม (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning [CASEL], 2021; Del Prette & Prette, 2021; Western Australian Department of Education, 2018)

2. สมรรถนะทางสังคมของนักเรียน

ปัจจุบันมีงานวิจัยหลากหลายที่ระบุถึงการเผชิญกับความท้าทายด้านพัฒนาการหลายด้านของนักเรียนมัธยมศึกษา โดยมีนักวิชาการกล่าวถึง สมรรถนะทางสังคมช่วยให้นักเรียนดังกล่าวเข้าใจตนเอง รับผิดชอบต่อการกระทำ มีทักษะการตัดสินใจและการปฏิสัมพันธ์ที่ดี ส่งผลต่อความสำเร็จทางการเรียน ความสัมพันธ์ และพฤติกรรมที่เหมาะสมในโรงเรียน (Devi & Jyoti, 2022) โดยองค์ประกอบของการสร้างสมรรถนะทางสังคมให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนควรมีดังนี้ (Zhukova, 2018; Zwaans et al., 2008)

1) ความรู้ (Knowledge) คือ พื้นฐานของความรู้ ความเข้าใจ ในปรากฏการณ์ทางสังคม กฎหมาย และความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการปลูกฝังทางทัศนคติและค่านิยมที่ดีของแต่ละบุคคลต่อสังคม รวมไปถึงความรู้ละเอียดเข้าใจในอารมณ์ ความรู้สึก รวมไปถึงความสามารถทางการเรียนรู้ของตนเองเพื่อนำไปพัฒนาและปรับตัวสู่สังคมภายนอก

2) ทักษะ (Skills) คือ แนวทางในการดำเนินการเฉพาะบุคคลบนพื้นฐานของความรู้ที่ได้รับก่อนหน้านี้ ทำให้มีโอกาสที่จะสะท้อนการกระทำที่พัฒนาสังคม ได้แก่ ทักษะการควบคุมตนเอง (Self-Regulation

Skill) ทักษะในการคิดเชิงวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking Skill) ทักษะการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal Skill)

3) คุณลักษณะ (Attribute) คือ สิ่งที่ยังบอกถึงเจตคติทางคุณธรรมและจริยธรรมบนพื้นฐานของความรู้และทักษะที่ได้รับ เป็นตัวบ่งชี้ถึงวุฒิภาวะทางศีลธรรมของบุคคลในการใช้ชีวิตในสังคม ได้แก่ ผู้มีตัวตนในเชิงบวก (Positive Self-Identity) ความเคารพต่อตนเองและผู้อื่น (Respect for one's own and other) ความรับผิดชอบต่อการกระทำตนเองและผู้อื่น (Taking Responsibility) และความยินดีช่วยเหลือผู้อื่น (Willing to help other)

3. แนวทางการบริหารวิชาการที่ส่งเสริมสมรรถนะทางสังคม

การศึกษาแนวทางการบริหารวิชาการที่ส่งเสริมสมรรถนะทางสังคม จากผลการวิจัยที่ระบุปัจจัยส่งผลกระทบต่อสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนในทุกระดับชั้นจากมุมมองของครู โดยมีผลการวิจัยได้ระบุถึงประเด็นสำคัญในการศึกษาสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน โดยระบุถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมซึ่งส่งผลต่อทักษะการปรับตัว การเข้าใจผู้อื่น และการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์เมื่อเผชิญต่อปัญหาและความขัดแย้ง ดังนั้นการส่งเสริมสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโดยรวมควรคำนึงถึงภูมิหลังทางวัฒนธรรมของนักเรียนที่เหมาะสมต่อการกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนต่อไป (Priti & Rani, 2018) โดยตัวอย่างแนวทางดังกล่าวมีดังนี้ (Zhukova, 2018)

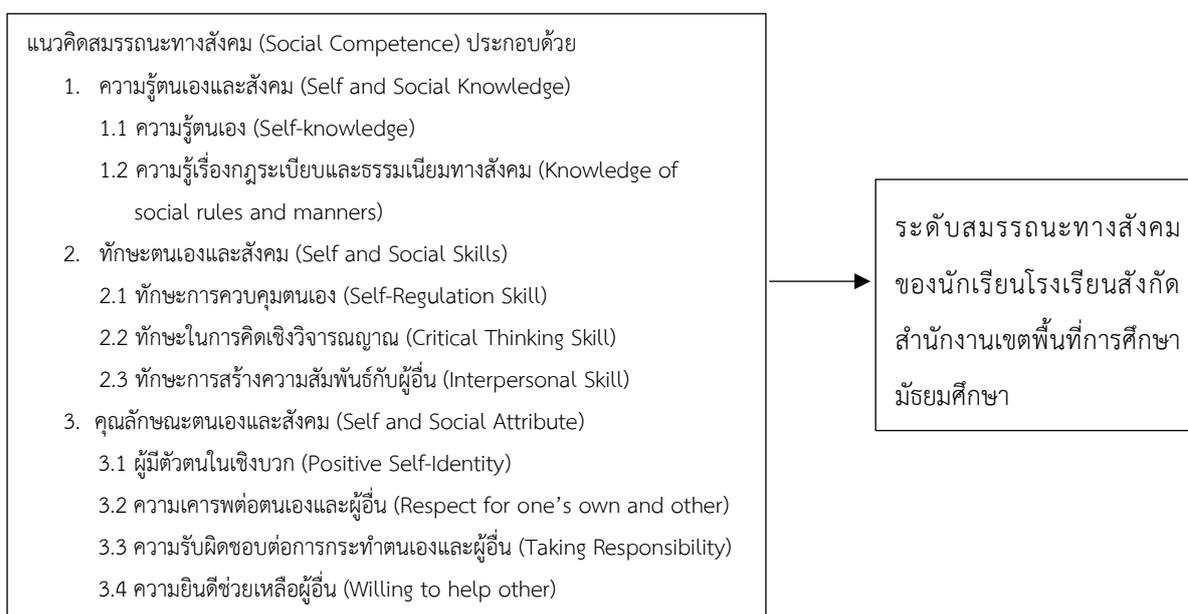
3.1 การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนของครูบูรณาการสมรรถนะทางสังคมในหลักสูตรส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านบริบทจริง และใช้ทักษะทางสังคมในการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น

3.2 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของครูที่ครอบคลุม, กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ฝึกทักษะทางสังคม

3.3 การพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะทางสังคม โดยส่งเสริมให้ครูสามารถประเมินผลนักเรียนที่สอดคล้องกับทักษะทางสังคมได้

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์

1. สมรรถนะทางสังคม (Social Competence) หมายถึง ความรู้ ทักษะและคุณลักษณะนำไปสู่การประพัตินต่อผู้อื่นและสังคมอย่างสร้างสรรค์ และการปรับตัวต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยสามารถบูรณาการความรู้ นำไปสู่การสร้างทักษะ และปลูกฝังเป็นคุณลักษณะที่ดี

2. ความรู้ทางตนเองและสังคม (Self and Social Knowledge) หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจในตนเองและปรากฏการณ์ทางสังคม กฎหมาย และความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม ประกอบไปด้วย

2.1 ความรู้ตนเอง (Self knowledge) หมายถึง ความรู้และความเข้าใจในอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการของตนเองที่ส่งผลต่อการยับยั้งชั่งใจ ประเมินตนเอง และกำกับความรู้สึกตนเองได้

2.2 ความรู้เรื่องกฎระเบียบและธรรมเนียมทางสังคม (Knowledge of Social Rules and Manners) หมายถึง ความรู้และความเข้าใจในบรรทัดฐานและความคาดหวังทางสังคมที่มีต่อนักเรียน

3. ทักษะทางตนเองและสังคม (Self and Social Skills) หมายถึง ความสามารถบนพื้นฐานความรู้ในระดับตนเองและสังคม เพื่อสร้างความสัมพันธ์ต่อผู้อื่นและสมาชิกในสังคม ซึ่งประกอบไปด้วย

3.1 ทักษะการควบคุมตนเอง (Self-Regulation Skill) หมายถึง คือความสามารถในการเข้าใจและจัดการพฤติกรรมและปฏิกิริยาของตนเองต่อความรู้สึกและสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว

3.2 ทักษะในการคิดเชิงวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking Skill) หมายถึง การพิจารณาเหตุการณ์หรือเรื่องราวโดยใช้เหตุและผล รวมทั้งการเชื่อมโยง วิเคราะห์ แสวงหาแนวทางต่าง ๆ เพื่อหาคำตอบที่สมเหตุสมผล

3.3 ทักษะการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal Skill) หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติต่อผู้อื่นและสมาชิกในสังคมด้วยความเข้าใจถึงความแตกต่างทางภูมิหลังทางสังคม ผ่านการแสดงออก

4. คุณลักษณะทางตนเองและสังคม (Self and Social Attribute) หมายถึง หมายถึง สิ่งที่ยังบอกถึงเจตคติทางคุณธรรมและจริยธรรมบนพื้นฐานของความรู้และทักษะที่ได้รับ ซึ่งประกอบไปด้วย

4.1 การมีตัวตนในเชิงบวก (Positive Self-Identity) หมายถึง คุณลักษณะของตนเองที่แสดงถึงความมั่นใจในตนเองต่อการยอมรับทัศนคติและพฤติกรรมเชิงบวก และสามารถหลีกเลี่ยงสถานการณ์และพฤติกรรมเสี่ยงได้

4.2 ความเคารพต่อตนเองและผู้อื่น (Respect for one's own and other) หมายถึง คุณลักษณะของตนเองถึงเกียรติและศักดิ์ศรี การตัดสินใจ และการดำเนินชีวิต โดยส่งผลต่อการปฏิบัติกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์

4.3 ความรับผิดชอบต่อการกระทำตนเองและผู้อื่น (Taking Responsibility) หมายถึง การยอมรับและยินยอมที่จะรับผิดชอบต่อการกระทำ การตัดสินใจ และผลลัพธ์ของตนเอง

4.4 ความยินดีช่วยเหลือผู้อื่น (Willing to help other) หมายถึง ผู้ที่เต็มใจและยินดีในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม ผ่านการรับฟังอย่างตั้งใจและให้ความช่วยเหลือ

5. โรงเรียน หมายถึง สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

6. นักเรียน หมายถึง ผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

7. ครู หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่จัดการศึกษา ณ โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งมีวิธีการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจำนวน 1,659 โรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 836 โรงเรียน กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ (Yamane, 1973 อ้างถึงใน วรณีย์ แกมเกตุ, 2555) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ผู้ให้ข้อมูล คือ ครูที่ปฏิบัติหน้าที่จัดการศึกษา ณ โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนละ 2 คน รวม 1,672 คน จากโรงเรียนจำนวน 836 โรงเรียน โดยแบ่งตามภูมิภาคและทางโรงเรียนเป็นผู้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ทั้งนี้ การแจกแจงกลุ่มตัวอย่าง พิจารณาตามภูมิภาคได้ดังนี้

ตารางที่ 1

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย พิจารณาตามภูมิภาค

ภูมิภาค	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้	รวม
ประชากร (โรงเรียน)	202	855	728	300	2,085
กลุ่มตัวอย่าง (โรงเรียน)	134	273	258	171	836

หมายเหตุ ข้อมูลจากสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2567)

3. เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน โดยครูเป็นผู้ประเมินนักเรียนในภาพรวม เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมินระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน ได้แก่ ตำแหน่ง เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งปัจจุบัน เป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนในภาพรวม จำนวน 9 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

4. ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

4.1 ศึกษา ค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน จากเอกสาร หนังสือ บทความวิจัย บทความทางวิชาการ และจัดทำประเด็นข้อคำถามตามกรอบแนวคิด

4.2 นำเครื่องมือเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา คำนวณค่าความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้เทคนิค IOC เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ ซึ่งพบว่าแบบประเมินระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนมีค่าความตรงด้านเนื้อหาในแต่ละข้อระหว่าง

0.60 - 1.00 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะถึงการเน้นคำสำคัญในข้อคำถามและ ยกกรณีตัวอย่างประกอบ เช่น นักเรียนมีคุณลักษณะการเป็นผู้ที่เต็มใจและยินดีในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น และสังคม ได้แก่ นักเรียนยินดีช่วยอาจารย์จัดเตรียมสื่อการสอนโดยอาจารย์ไม่ร้องขอและปฏิบัติสม่ำเสมอ จนเป็นลักษณะประจำตัว และนำแบบวัดระดับดังกล่าว ยื่นขอรับรองเครื่องมือการวิจัยต่อคณะกรรมการ พิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบันชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อแบบวัดระดับและแบบสอบถามได้รับอนุมัติแล้ว จึงดำเนินการนำแบบวัดระดับ และแบบสอบถามไปพัฒนาเพื่อสร้างเครื่องมือในขั้นต่อไป

4.3 นำแบบประเมินระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนไปทดลองใช้ในสถานศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาและไม่ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ ค่าความเที่ยงโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา โดยวิธีของครอนบาค ซึ่งพบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.941 จึงนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในแต่ละภูมิภาคทั่วประเทศ โดยมีการตอบกลับจำนวน 1,290 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 77.15 จากนั้นนำข้อมูลไปวิเคราะห์ผลต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยวัดค่าสถิติ ประกอบด้วย ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งมีเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยใช้สูตรคำนวณค่าพิสัยตามช่วงชั้น ดังนี้ (Best, 1977)

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนช่วงชั้น}} = \frac{5 - 1}{5} = 0.8$$

4.21 - 5.00 หมายถึง สมรรถนะทางสังคมของนักเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด

3.41 - 4.20 หมายถึง สมรรถนะทางสังคมของนักเรียน อยู่ในระดับมาก

2.61 - 3.40 หมายถึง สมรรถนะทางสังคมของนักเรียน อยู่ในระดับปานกลาง

1.81 - 2.60 หมายถึง สมรรถนะทางสังคมของนักเรียน อยู่ในระดับน้อย

1.00 - 1.80 หมายถึง สมรรถนะทางสังคมของนักเรียน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมินระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล	รวม		
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	
ตำแหน่ง	ครูหัวหน้ากลุ่มสาระ	344	26.7
	ครูผู้สอน	688	53.3
	ครูประจำชั้น	172	13.3
	อื่น ๆ	86	6.7
ประสบการณ์ในการ ทำงานในตำแหน่ง ปัจจุบัน	น้อยกว่า 2 ปี	243	18.84
	2-5 ปี	431	33.41
	6-10 ปี	186	14.42
	มากกว่า 10 ปี	430	33.33
เพศ	ชาย	430	33.30
	หญิง	860	66.70
อายุ	ต่ำกว่า 31	259	20.08
	31-40 ปี	344	26.67
	41-50 ปี	362	28.06
	51 ปี ขึ้นไป	325	25.19
ระดับการศึกษาสูงสุด	ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า	561	43.50
	ปริญญาโท	688	53.30
	ปริญญาเอก	41	3.20
กลุ่มสาระการเรียนรู้	คณิตศาสตร์	94	7.29
	วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.	120	9.30
	ภาษาไทย	378	29.30
	ภาษาต่างประเทศ	215	16.67
	สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม	160	12.40
	ศิลปะ	147	11.40
	สุขศึกษาและพลศึกษา	69	5.35
	การงานอาชีพ	107	8.29

จากตารางที่ 2 จำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบประเมินระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน พบว่า ครูผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีสถานภาพดังนี้ ตำแหน่งครูผู้สอน คิดเป็นร้อยละ 53.3 มีประสบการณ์ในการทำงาน ตำแหน่งปัจจุบัน 2 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.41 เพศหญิง ร้อยละ 66.7 อายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.06 ระดับการศึกษาสูงสุด ปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 53.3 โดยครูผู้สอนส่วนใหญ่ สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ วิชาภาษาไทย คิดเป็นร้อยละ 29.30

ระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของครู แสดงดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน ภาพรวม

สมรรถนะทางสังคมของนักเรียน (ภาพรวมทั้งหมด)	ระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน ตามการรับรู้ของครูในภาพรวม		
	M	SD	ลำดับ
1. นักเรียนมีความรู้ทางตนเองและสังคม (Self and Social Knowledge)	3.677	0.603	3
1.1 นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจในอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการของตนเองที่ส่งผลต่อการยับยั้งชั่งใจ ประเมินตนเอง และกำกับความรู้สึกตนเองได้	3.635	0.634	2
1.2 นักเรียนเข้าใจถึงความรู้และความเข้าใจในบรรทัดฐานและความคาดหวังทางสังคมเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ในสังคม	3.720	0.572	1
2.นักเรียนมีทักษะทางตนเองและสังคม (Self and Social Skills)	3.764	0.687	2
2.1 นักเรียนเข้าใจและจัดการพฤติกรรมและปฏิกิริยาของตนเองต่อความรู้สึกและสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว โดยมีการตระหนักรู้ในสิ่งที่สังคมต้องการ ปรับความรู้สึกและความคิด	3.663	0.757	3
2.2 นักเรียนพิจารณาเหตุการณ์หรือเรื่องราวโดยใช้เหตุและผล รวมทั้งการเชื่อมโยง วิเคราะห์ แสวงหาแนวทางต่างๆ เพื่อหาคำตอบที่สมเหตุสมผล	3.847	0.735	1
2.3 นักเรียนสามารถปฏิบัติต่อผู้อื่นและสมาชิกในสังคมด้วยความเข้าใจถึงความแตกต่างทางภูมิหลังทางสังคม	3.783	0.569	2
3.นักเรียนมีคุณลักษณะทางตนเองและสังคม (Self and Social Attribute)	3.971	0.560	1
3.1 นักเรียนมีคุณลักษณะของตนเองที่แสดงถึงความมั่นใจในตนเองต่อการยอมรับทัศนคติและพฤติกรรมเชิงบวก และสามารถหลีกเลี่ยงสถานการณ์และพฤติกรรมเสี่ยงได้	3.894	0.633	3
3.2 นักเรียนมีคุณลักษณะของตนเองถึงเกียรติและศักดิ์ศรี การตัดสินใจ และการดำเนินชีวิต โดยส่งผลต่อการปฏิบัติกับผู้อื่นอย่างดีและทราบถึงผลลัพธ์ที่ผู้อื่นจะปฏิบัติได้ตอบอย่างดีเช่นกัน	3.950	0.607	2
3.3 นักเรียนเป็นผู้ยอมรับและยินยอมที่จะรับผิดชอบต่อการกระทำ การตัดสินใจ และผลลัพธ์ของตนเอง	3.877	0.529	4
3.4 นักเรียนมีคุณลักษณะการเป็นผู้ที่เต็มใจและยินดีในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม ผ่านการรับฟังอย่างตั้งใจและให้ความช่วยเหลือ	4.162	0.470	1
ค่าเฉลี่ยรวม	3.804	0.617	

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณาระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของครูในภาพรวม องค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อย พบว่า

1. ระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($M = 3.804, SD = 0.617$) สะท้อนให้เห็นว่า โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมที่พัฒนาความรู้ ทักษะและคุณลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดสมรรถนะทางสังคม ส่งผลให้นักเรียนโดยรวมสามารถปรับตัว และมีความรู้ความเข้าใจในการแสดงออกต่อสังคมอย่างสร้างสรรค์

2. เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบหลัก พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะทางตนเองและสังคม (Self and Social Attribute) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($M = 3.971, SD = 0.560$) รองลงมา คือ นักเรียนมีทักษะทางตนเองและสังคม (Self and Social Skills) ($M = 3.764, SD = 0.687$) ส่วนความรู้ทางตนเองและสังคม (Self and Social Knowledge) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($M = 3.677, SD = 0.603$) สะท้อนให้เห็นว่า นักเรียนโดยรวมได้รับการปลูกฝังให้เป็นผู้ที่มีมุมมองและแสดงออกต่อสังคมอย่างสร้างสรรค์ แต่ยังไม่เข้าใจว่าค่านิยมของสังคมที่แท้จริงเป็นอย่างไร รวมถึงการยังไม่รู้จักและเข้าใจตนเองมากเท่าที่ควร

3. เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบย่อย พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะการเป็นผู้ที่เต็มใจและยินดีในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม ผ่านการรับฟังอย่างตั้งใจและให้ความช่วยเหลือ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($M = 4.162, SD = 0.470$) รองลงมา คือ นักเรียนพิจารณาเหตุการณ์หรือเรื่องราวโดยใช้เหตุและผล รวมทั้งการเชื่อมโยง วิเคราะห์ แสวงหาแนวทางต่าง ๆ เพื่อหาคำตอบที่สมเหตุสมผล ($M = 3.847, SD = 0.735$) นักเรียนเข้าใจถึงความรู้และความเข้าใจในบรรทัดฐานและความคาดหวังทางสังคมเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ในสังคม ($M = 3.720, SD = 0.572$) และ นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจในอารมณ์ความรู้สึก และความต้องการของตนเองที่ส่งผลต่อการยับยั้งชั่งใจ ประเมินตนเอง และกำกับความรู้สึกตนเองได้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($M = 3.635, SD = 0.634$) สะท้อนให้เห็นว่า แม้นักเรียนจะสามารถวิเคราะห์และจำแนกถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้แล้ว แต่ความเข้าใจอารมณ์และต้องการกำกับตนเองไม่ให้เกิดพฤติกรรมไม่เหมาะสมออกไปยังคงเป็นประเด็นที่ต้องศึกษาอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายในประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

1. ระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีทักษะในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีความสามารถในการปรับตัว เข้าสังคม และสื่อสารอย่างเหมาะสม ซึ่งแสดงว่าระบบการจัดการศึกษาและการพัฒนานักเรียนของโรงเรียนโดยรวมมีประสิทธิภาพ และเอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะทางสังคม สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2562) ที่ระบุถึง นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นพลเมืองดี มีจิตสาธารณะ มีทักษะชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ ส่งเสริมความหลากหลาย และสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน

2. ระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบหลัก พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะทางตนเองและสังคม (Self and Social Attribute) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีการพัฒนาตนเองทั้งด้านบุคลิกภาพ และการปรับตัวในสังคมได้ดี โดยโรงเรียนมีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนในโรงเรียน สอดคล้องกับชนันพร วานิชสวัสดิ์ และ สาลินี มีเจริญ (2565) ที่กล่าวถึงแนวทางการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีความเต็มใจช่วยเหลือผู้อื่น และดำรงตนอยู่บนคุณธรรม เป็นแนวทางหลักของการบริหารวิชาการสถานศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงการบริหารวิชาการที่ส่งเสริมทั้งความรู้ทางวิชาการและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน

3. ระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบย่อย พบว่า องค์ประกอบย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ นักเรียนมีคุณลักษณะการเป็นผู้ที่เต็มใจและยินดีในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม ผ่านการรับฟังอย่างตั้งใจและให้ความช่วยเหลือ สะท้อนให้เห็นถึงการปลูกฝังคุณลักษณะ “จิตสาธารณะ (Public Mind)” และ “ความเมตตา กรุณา” ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของความฉลาดทางสังคม (Social Intelligence) สอดคล้อง พิภักดิ์อนันต์ เทพพิทักษ์ และ พณสรค์ งามศิริจิตร (2566) ที่กล่าวถึงการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และสังคมให้ควบคู่กัน ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนที่เกิดจากการมีมุมมองอย่างสร้างสรรค์ต่อสิ่งรอบตัว

4. สำหรับองค์ประกอบย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจในอารมณ์ความรู้สึก และความต้องการของตนเองที่ส่งผลต่อการยับยั้งชั่งใจ ประเมินตนเอง และกำกับความรู้สึกตนเองได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักเรียนอาจยังไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอในการเรียนรู้และสะท้อนอารมณ์ของตนเอง ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานของ “ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence – EI)” โดยเฉพาะ ด้าน การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) และ การควบคุมตนเอง (Self-regulation) สอดคล้องกับ ชญานิชฎ์ สุระเสนา (2559) กล่าวถึงวัฒนธรรมการศึกษาไทยยังเน้นการวัดผลด้านวิชาการเป็นหลัก ทำให้การเรียนรู้ด้านอารมณ์ การเข้าใจตนเอง การรับมือกับความเครียด ยังถูกละเลย ขาดการบูรณาการเรื่องอารมณ์ในบทเรียน การเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ อาจยังไม่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตจริงของนักเรียน

ทั้งนี้การศึกษาถึงระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนดังกล่าว ยังคงจำเป็นต้องศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับสมรรถนะทางสังคมที่สูงและต่ำ นำไปสู่การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการสร้างทักษะทางสังคมแต่ละภูมิภาค

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัยพบว่า ระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่า นักเรียนสามารถเรียนรู้ทักษะทางสังคม ความสามารถในการปรับตัวเพื่อเข้าสู่สังคมได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นทักษะและความสามารถที่จำเป็นในศตวรรษหน้า ทั้งนี้ ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์ครูหรือนักเรียนถึงกระบวนการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นต้นแบบและเป็นแนวทางในการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาต่อไป

2. ผลการวิจัยพบว่า ระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบหลัก นั้นคือ นักเรียนมีความรู้ทางตนเองและสังคม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนยังคงไม่ครอบคลุมถึงการเชื่อมโยงองค์ความรู้และค่านิยมทางสังคมที่ร่วมสมัยและเป็นปัจจุบัน จึงอาจส่งผลให้นักเรียนไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงความรู้ทางสังคมที่เป็นประโยชน์มากเท่าที่ควร ดังนั้นจึงควรมีงานวิจัยเชิงปฏิบัติการหรืองานวิจัยที่ส่งเสริมการสร้างแนวทางการบูรณาการเนื้อหาประเด็นทางสังคมในปัจจุบันจึงเป็นสิ่งที่ส่งเสริมสมรรถนะทางสังคมในประเด็นการสร้างความรู้ทางสังคมและเชื่อมโยงกับทักษะการแก้ปัญหาต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้

แนวทางในการพัฒนาระดับสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาซึ่งเป็นวัยแห่งการเรียนรู้จากสังคมรอบตัว รับฟังความคิดเห็นจากเพื่อนและตีความตามความเข้าใจของตนเอง เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการปลูกฝังให้นักเรียนมีความเข้าใจสังคมอย่างมีวิจารณญาณที่ถูกต้อง จำเป็นต้องบ่มเพาะและส่งเสริมหลักการคิดวิเคราะห์อย่างต่อเนื่องผ่านกิจกรรมของโรงเรียนทุกรูปแบบ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชญาณิชฎ์ สุระเสนา. (2559). ผลการให้การปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมต่อการมีวินัย ในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 14(1), 76-90.
- ชนันพร วานิชสวัสดิ์ และ สาลินี มีเจริญ. (2565). การศึกษาการบริหารและแนวทางการพัฒนาการบริหารความมีวินัยในตนเอง ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 กลุ่ม 6. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 7(5), 104-118.
- นิสิต น้อมศาสน์. (2553). *การเปรียบเทียบทักษะทางสังคมและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 ที่เรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แบบโครงงานกับแบบร่วมมือ*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. http://etheses.aru.ac.th/PDF/125532410_01.PDF
- ปวิญาพัฒน์ วรพันธ์, ชัยรัตน์ ไตศิลา, และ อัญชลี สุขโนสิทธิ์. (2565). แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 7(2), 283-297.
- พิภทรอนันต์ เทพพิทักษ์ และ พณสรณ์ งามศิริจิตร. (2566). การดูแลเสริมสร้างพัฒนาทักษะความมั่นคงทางอารมณ์และสังคมของ ผู้มีความฉลาดเป็นเลิศทางปัญญา. *Journal of Inclusive and Innovative Education*, 7(3), 135-149.
- วรรณิ แกมเกต. (2555). *วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2567, 21 ตุลาคม). *ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา (MIS)*. <http://mis.moe.go.th/>
- เสกข์ วงศ์พิพันธ์. (2563). การเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยการให้คำปรึกษากลุ่ม. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร*, 9(2), 107-118.

- อัจฉรา นิยมภา. (2564). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาวิถีใหม่สู่คุณภาพการศึกษาที่พึงประสงค์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลง. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช*, 14(2), 178-195.
- Arnold, K. H., & Lindner-Müller, C. (2012). Assessment and development of social competence: introduction to the special issue. *Journal for educational research online*, 4(1), 7-19.
- Best, J. (1977). *Research in Education*. Prentice Hall.
- Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning [CASEL]. (2021). *SEL: What are the core competence areas and where are they promoted?*. <https://casel.org/sel-framework/>
- Del Prette, Zilda A. P., & Del Prette, A. (2021). *Social Competence and Social Skills: A Theoretical and Practical Guide*. Springer.
- Devi, S., & Jyoti, M. (2022). A Study of Social Competency of Secondary School Student in Relation to Social Skill. *International Journal of Indian Psychology*, 10(3), 1402-1406.
- Flogie A., Aberšek B., & Pesek, I. (2019). The impact of innovative learning environments on social competences of youth. *Research in Learning Technology*, 27, 1-14. <https://doi.org/10.25304/rlt.v27.2214>
- Priti, & Rani, R. (2018). Social Competency among 9th Grade Students in Relation to their Self Perception. *International Journal of Scientific Research in Science and Technology*, 4(2), 665-667.
- Shaffer, D.R. (2000). *Social and personality development (4th ed.)*. Wadsworth.
- Western Australian Department of Education. (2018). *Domain Guide: Social Competence*. <https://www.education.sa.gov.au/docs/early-years/aedc/aedc-sa-domain-guide-social-competence.pdf>
- Zhukova, O. A. (2018). Social competence: the components and the functions. *International Academy Journal Web of Scholar*, 9(27), 22-29. https://doi.org/10.31435/rsglobal_wos/30092018/6125
- Zwaans, A., Van Der Veen, I., Volman, M., & Ten Dam, G. (2008). Social competence as an educational goal: The role of the ethnic composition and the urban environment of the school. *Teaching and teacher education*, 24(8), 2118-2131.

ฉากทัศน์เพื่อการออกแบบเชิงนโยบายโครงการ English Program แห่งชาติ Policy Design of Scenarios for the National English Program

รัตนพงศ์ ตุมพสุวรรณ¹   เพ็ญวรา ชูประวัตี^{2*}   ธีรภัทร กุโลภาส³
Rattanapong Tumpasuwat   Penvara Xupravati   Dhirapat Kulophas

(Received: May 1, 2025; Revised: June 9, 2025; Accepted: June 11, 2025)

บทคัดย่อ

เพื่อสร้างภาพอนาคตการบริหารวิชาการโครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ (English Program) ตามแนวคิดจิตสำนึกความเป็นสากล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในบริบทโลกอนาคต การวิจัยดำเนินการในลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้กระบวนการคาดการณ์อนาคตผ่าน 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การศึกษากรอบแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะจิตสำนึกความเป็นสากลและการบริหารวิชาการโครงการ English Program (2) การกวาดสัญญาณเพื่อสำรวจแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยขับเคลื่อนที่มีผลกระทบต่ออนาคต (3) การสร้างภาพอนาคต ผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการคาดการณ์อนาคตร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 16 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารห้องเรียน English Program โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการกำหนดนโยบาย 2. นักวิชาการด้านการศึกษา 3. ผู้บริหารสถานศึกษาที่ดำเนินการโครงการ English Program สังกัด สพฐ. 4. ผู้บริหารสถานศึกษาที่ดำเนินการโครงการ English Program สังกัด สช. 5. หัวหน้าโครงการ English Program สังกัด สพฐ. 6. หัวหน้าโครงการ English Program สังกัดอื่น 7. ผู้ปกครอง 8. ตัวแทนนักเรียน(ศิษย์เก่า) ด้วยการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อคาดการณ์อนาคต จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยนำเสนอภาพอนาคตใน 10 ปีข้างหน้าของการบริหารโครงการ English Program ใน 4 ฉากทัศน์ ได้แก่ (1) EP Opportunity Nation (2) The Human Advantage EP (3) Blueprint-Based EP Reform (4) Bridge the Gap EP ภายหลังจากสร้างและนำเสนอฉากทัศน์อนาคตทั้ง 4 รูปแบบ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันพิจารณา วิเคราะห์ และอภิปรายถึงคุณลักษณะ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความเสี่ยงของแต่ละฉากทัศน์อย่างรอบด้านในการสร้างอนาคตพึงประสงค์ สำหรับการพัฒนากิจการบริหารวิชาการโครงการ English Program โดยอนาคตพึงประสงค์นี้ได้ถูกนำมาใช้เป็นฐานสำคัญสำหรับการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อไป

คำสำคัญ: การคาดการณ์อนาคต ห้องเรียน English Program จิตสำนึกความเป็นสากล

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง อนาคตภาพและข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารวิชาการโครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ (English Program) ตามแนวคิดจิตสำนึกความเป็นสากล

^{1,2,3} คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10330

Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, 10330 Thailand.

*Corresponding Author E-mail: penvara.x@chula.ac.th

Abstract

This research was conducted to envision the future of academic administration for the English Program (EP) based on the concept of International mindedness, and to prepare for global transformations in the coming decades. This study was conducted using a qualitative approach, incorporating the process of foresight research through three key steps: (1) Studying conceptual frameworks related to international mindedness and academic administration in the English Program; (2) Horizon scanning to identify emerging trends and key driving forces that may impact the future; and (3) Scenario building through a future foresight workshop involving 16 selected stakeholders and experts in English Program administration. These participants included: (1) National education policy-makers; (2) Academic scholars; (3) School leaders from English Programs under the Office of the Basic Education Commission (OBEC); (4) School leaders from English Programs under the Office of the Private Education Commission (OPEC); (5) English Program heads from OBEC-affiliated schools; (6) English Program heads from other educational organizations; (7) Parents; and (8) Alumni representatives. Through small-group workshops and qualitative analysis, the research produced four future scenarios of English Program academic administration over the next decade: (1) EP Opportunity Nation; (2) The Human Advantage EP; (3) Blueprint-Based EP Reform; and (4) Bridge the Gap EP. After developing and presenting these four scenarios, the experts engaged in a critical analysis of each scenario's attributes, strengths, weaknesses, opportunities, and risks, to identify the preferable future for English Program academic administration. The selected preferable future was then used as a foundation for designing actionable policy recommendations to support the sustainable development of the English Program in alignment with future global challenges.

Keywords: Foresight, English Program, International Mindedness

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกในศตวรรษที่ 21 เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร เศรษฐกิจ และสังคม ส่งผลให้ระบบการศึกษาทั่วโลกจำเป็นต้องปรับตัวอย่างเร่งด่วน เพื่อเตรียมความพร้อมให้เยาวชนสามารถเผชิญความท้าทายในยุคใหม่ที่มีลักษณะซับซ้อน หลากหลาย และเชื่อมโยงถึงกันอย่างแนบแน่น (Organization for Economic Co-operation and Development [OECD], 2018; World Economic Forum, 2020) หนึ่งในแนวคิดสำคัญที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล คือ จิตสำนึกความเป็นสากล (International Mindedness) ซึ่งมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม

มีความตระหนักรู้ในตนเองและผู้อื่น เคารพสิทธิมนุษยชน และมีส่วนร่วมในสังคมโลกอย่างมีความรับผิดชอบ (Hill, 2007; UNESCO, 2015)

ประเทศไทย ในฐานะประเทศกำลังพัฒนาที่กำลังเดินหน้าสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ได้กำหนด ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) โดยเน้นการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพ มีทักษะชีวิต และมีความสามารถในการสื่อสารภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ซึ่งถือเป็นภาษากลางสำหรับการสื่อสารและการทำงานในระดับนานาชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) ขณะเดียวกัน แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ยังระบุว่าระบบการศึกษาไทยกำลังเผชิญปัญหาเชิงโครงสร้าง อาทิ ความเหลื่อมล้ำทางโอกาส คุณภาพการศึกษาที่ไม่เท่าเทียม และการไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนจึงจำเป็นต้องเน้นการศึกษาตลอดชีวิต การเปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการพัฒนาหลักสูตรที่เชื่อมโยงกับบริบทของโลกาภิวัตน์อย่างแท้จริง

ในด้านการจัดการเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการได้ส่งเสริมการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผ่านการจัดตั้ง โครงการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ หรือ โครงการ English Program (EP) โดยใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แต่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการเรียนการสอนในหลายกลุ่มสาระวิชา ยกเว้นภาษาไทยและสังคมศึกษา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551) วัตถุประสงค์สำคัญคือเพื่อยกระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของผู้เรียน และเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมโลก

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานโครงการ English Program ยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการขาดแคลนครูที่มีความสามารถทางภาษาอังกฤษ การขาดนโยบายที่มีความต่อเนื่อง และการขาดแนวทางที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณลักษณะเชิงจิตสำนึกความเป็นสากลอย่างเป็นระบบ ข้อมูลจากโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (PISA) และการจัดอันดับความสามารถทางภาษาอังกฤษโดย Education First ยังสะท้อนว่าผลสัมฤทธิ์ทางภาษาอังกฤษของนักเรียนไทยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศในภูมิภาคอาเซียน เช่น สิงคโปร์และเวียดนาม (Education First, 2011; OECD, 2019) เมื่อพิจารณาในระดับการบริหารวิชาการซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพของโครงการ English Program จะพบว่าประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่ (1) การพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนไทย ภายใต้บริบทของการเรียนรู้สองภาษาและการบูรณาการคุณลักษณะความเป็นสากล (2) การจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย ยืดหยุ่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในฐานะ Active Learners ที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษในการคิด วิเคราะห์ และเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง และ (3) การวัดและประเมินผลที่เน้นการประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment for Learning) ซึ่งสามารถสะท้อนศักยภาพผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน ไม่ยึดติดกับการสอบแบบดั้งเดิม ทั้งนี้ การบริหารวิชาการทั้งสามองค์ประกอบนี้จำเป็นต้องสอดคล้องกับแนวคิดจิตสำนึกความเป็นสากล และพัฒนาอย่างมีทิศทางร่วมกัน เพื่อให้โครงการ English Program ไม่เพียงเป็นพื้นที่ของการเรียนภาษา แต่เป็นเวทีของการสร้างพลเมืองโลกในความหมายที่แท้จริง จากบริบทดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ตรงในการดำเนินการโครงการ English Program เห็นว่า

การพัฒนากรอบแนวคิดเรื่อง "คุณลักษณะจิตสำนึกความเป็นสากล" อย่างชัดเจนและเป็นระบบ จะสามารถนำไปสู่การบริหารวิชาการที่มีทิศทาง และผลักดันโครงการ English Program ให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในมิติที่ลึกซึ้งกว่าการสื่อสารภาษา คือ การสร้างผู้เรียนที่มีคุณลักษณะของ พลเมืองโลก (Global Citizen) ซึ่งสามารถสื่อสาร ขบคิด ร่วมมือ และแก้ปัญหาในบริบทโลกที่ซับซ้อนอย่างมีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบ (OECD, 2018; UNESCO, 2015)

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างภาพอนาคตการบริหารวิชาการโครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวง ศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ (English Program) ตามแนวคิดจิตสำนึกความเป็นสากล เพื่อสนับสนุนการบริหารโครงการ English Program ให้สามารถขับเคลื่อนเป้าหมายการสร้างพลเมืองโลกได้อย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับบริบทการศึกษาในระดับสากลในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสร้างภาพอนาคตการบริหารวิชาการโครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวง ศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ (English Program) ตามแนวคิดจิตสำนึกความเป็นสากล

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึกความเป็นสากล (International Mindedness)

แนวคิดจิตสำนึกความเป็นสากล (International Mindedness) หมายถึงการมีความเข้าใจ ยอมรับ และเคารพในความหลากหลายของวัฒนธรรม เชื้อชาติ ภาษา และวิถีชีวิตของผู้คนทั่วโลก รวมถึงการตระหนักถึงความเชื่อมโยงระหว่างตนเองกับสังคมในระดับท้องถิ่น ประเทศ และนานาชาติ (Hill, 2007) ผู้ที่มีจิตสำนึกความเป็นสากลจะสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นข้ามวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ในฐานะพลเมืองโลก และมีเจตคติที่เปิดกว้างต่อความแตกต่าง (UNESCO, 2015) การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นสากลได้รับการส่งเสริมอย่างเด่นชัดในกรอบ Global Citizenship Education (GCED) ขององค์การยูเนสโก โดยเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การเคารพสิทธิมนุษยชน และการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ในสังคมโลก (Castro et al., 2015; UNESCO, 2015)

กล่าวสรุปได้ว่า จิตสำนึกความเป็นสากล (International Mindedness) หมายถึง กรอบแนวคิด และคุณลักษณะของบุคคลที่มีความเข้าใจ เคารพ และเปิดใจยอมรับต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ภาษา ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของผู้คนทั่วโลก ผู้มีจิตสำนึกความเป็นสากลจะตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับชุมชนทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ และเข้าใจว่าการกระทำของตนเองมีผลกระทบต่อส่วนรวม ความตระหนักในระดับโลกนี้ไม่เพียงแต่เป็นการเปิดรับมุมมองใหม่ ๆ แต่ยังรวมถึงการมีความรับผิดชอบต่อสังคมในการดำรงตนเป็นสมาชิกที่สร้างสรรค์ เห็นคุณค่าของความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสันติภาพ ความยุติธรรม และการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นสากลจึงเป็นกระบวนการที่หล่อหลอมให้ผู้เรียนมีทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ทั้งในด้านการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การคิดเชิงวิพากษ์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่นบนพื้นฐานของความเข้าใจและ

เคารพในความแตกต่าง อันจะนำไปสู่การสร้างพลเมืองโลกที่มีคุณภาพ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างแน่นแฟ้นได้อย่างมีวิจารณ์ญาณและมีความรับผิดชอบ

2. แนวคิดการบริหารวิชาการ (Academic Administration)

การบริหารวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาในสถานศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นสามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล การพัฒนาหลักสูตรเป็นการออกแบบและปรับใช้หลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนและสังคม การจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ขณะที่การวัดและประเมินผลควรใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ไม่จำกัดเพียงการสอบปลายภาคหรือคะแนนเชิงปริมาณ (กิติมา ปรีดีติติก, 2532; วิมล เดชะ, 2559) ดังนั้น การบริหารวิชาการที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพสถานศึกษาให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

3. แนวคิดและการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน English Program

โครงการ English Program (EP) ในประเทศไทยถือเป็นนโยบายการศึกษาที่จัดตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองต่อนโยบายการผลิตกำลังคนที่มีทักษะทางภาษาอังกฤษเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและการแข่งขันในเวทีโลก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) การจัดการเรียนการสอนในโครงการ EP มุ่งเน้นการใช้ภาษาอังกฤษในการจัดการเรียนรู้บางวิชา โดยมีครูผู้สอนที่มีความสามารถทางภาษาอังกฤษเป็นผู้ดำเนินการ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยสะท้อนว่าการดำเนินงานห้องเรียน EP ยังประสบปัญหา เช่น ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึง ระดับความสามารถของครูผู้สอน และความไม่สอดคล้องของการออกแบบหลักสูตรกับมาตรฐานสากล (ศุภชัย สมพานิช, 2561) ดังนั้น การพัฒนาห้องเรียน EP จำเป็นต้องเน้นทั้งด้านคุณภาพการสอนและความเท่าเทียมในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา

4. แนวคิดและวิธีการวิจัยเชิงคาดการณ์อนาคต (Foresight Research)

การวิจัยเชิงคาดการณ์อนาคต (Foresight Research) คือกระบวนการที่ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในปัจจุบัน ร่วมกับการคาดการณ์แนวโน้มและปัจจัยขับเคลื่อน เพื่อสร้างฉากทัศน์ต่าง ๆ ของอนาคตอย่างเป็นระบบ (Miles, 2003) จุดเด่นของ Foresight คือ การเปิดพื้นที่ให้พิจารณาความเป็นไปได้หลายรูปแบบ (Multiple Futures) แทนที่จะคาดการณ์เพียงแนวโน้มเส้นตรงเพียงแนวทางเดียว ในด้านการศึกษา การใช้กระบวนการ Foresight ช่วยให้นักวางนโยบายสามารถวางแผนเชิงกลยุทธ์รองรับการเปลี่ยนแปลงระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ (OECD, 2018) เทคนิคที่ได้รับความนิยมในการวิจัย Foresight ได้แก่ Environmental Scanning, Scenario Planning และ Back casting (Schultz, 2006)

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ประยุกต์ใช้กระบวนการคาดการณ์อนาคต (Foresight Research) เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบริหารวิชาการโครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ (English Program) บนฐานแนวคิดจิตสำนึกความเป็นสากล (International Mindedness) โดยดำเนินการตามขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการศึกษากรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงลึกในประเด็นการวิจัย โดยเน้นการศึกษาสองส่วนหลัก ได้แก่ (1) กรอบแนวคิดคุณลักษณะจิตสำนึกความเป็นสากล ซึ่งมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม เคารพความแตกต่าง และมีวิสัยทัศน์ที่มีความเป็นสากล และ (2) กรอบแนวคิดการบริหารวิชาการโครงการ English Program ซึ่งเกี่ยวข้องกับการวางแผน พัฒนา และดำเนินการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลจากการศึกษาถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Thematic Analysis) เพื่อสกัดประเด็นหลัก แนวคิดสำคัญ และตัวแปรที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการและการส่งเสริมจิตสำนึกความเป็นสากลในห้องเรียน English Program

ตารางที่ 1

ปัจจัยสำคัญ Key Drivers จากการศึกษาสัญญาณและระบุปัจจัยแนวโน้มความไม่แน่นอนตามกรอบแนวคิด STEEP

สังคม (Social)	เทคโนโลยี (Technological)	เศรษฐกิจ (Economic)	สิ่งแวดล้อม (Environmental)	การเมืองและนโยบาย (Political)
• แนวโน้มการเป็นพลเมืองโลก	• AI และระบบการเรียนรู้ส่วนบุคคล	• แนวโน้มตลาดแรงงานโลก	• การขาดแคลนทรัพยากรและพลังงาน	• นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ
• พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนยุคใหม่	• VR/AR และ METAVERSE ในการศึกษา	• ภาวะเศรษฐกิจโลก	• Smart Cities และโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล	• เกี่ยวกับ English Program
• อัตราการเกิดที่ลดลง	• เทคโนโลยีการศึกษา	• ค่าใช้จ่ายของโครงการ EP	• วิกฤตสุขภาพระดับโลก	• เสถียรภาพทางการเมือง
• แรงงานต่างชาติในไทย	• แพลตฟอร์มการเรียนรู้	• ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ	• การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	• กฎหมายการจ้างครูต่างชาติ
• ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	• แบบออนไลน์	• การพัฒนาทักษะภาษาอื่นแทน อังกฤษ กับต่างประเทศ	• แนวคิด Green Education	• แนวโน้มการศึกษาระดับนานาชาติ
				• แนวทางการเปิดเสรีทางการศึกษา

จากนั้น ผู้วิจัยดำเนินการกวาดสัญญาณ (Scanning for Emerging Signals and Trends) เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับประเทศและระดับโลกที่อาจส่งผลกระทบต่อการบริหารวิชาการโครงการ English Program และการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นสากล ข้อมูลดังกล่าวได้มาจากแหล่งต่าง ๆ เช่น งานวิจัย วารสารวิชาการ รายงานเชิงนโยบาย สื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ และบทวิเคราะห์ในอนาคต เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งจากแนวโน้มกระแสหลัก (Trends) และสัญญาณอ่อน (Weak Signals) ซึ่งสามารถนำมาใช้คาดการณ์ความเป็นไปได้ของสถานการณ์ในอนาคต การกวาดสัญญาณในขั้นตอนนี้ใช้กรอบการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกตามกรอบการวิเคราะห์ STEEP Analysis (Social, Technological, Economic, Environment, Political) เพื่อให้ได้มุมมองที่รอบด้าน

ภายหลังการกวาดสัญญาณและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสร้างภาพอนาคต (Scenario Building) โดยจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการคาดการณ์อนาคต (Foresight Workshop) ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วนร่วมกันระดมความคิดเห็นพูดคุยแลกเปลี่ยนร่วมกันเพื่อหามุมมองที่แตกต่างและมุมมองใหม่ ๆ ผู้ให้ข้อมูลในการประชุมเชิงปฏิบัติการคาดการณ์อนาคต Foresight Workshop จำนวน 16 คน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาที่ส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารห้องเรียน English Program โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย 1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการกำหนดนโยบาย 2. นักวิชาการด้านการศึกษา 3. ผู้บริหารสถานศึกษาที่ดำเนินการโครงการ English Program สังกัด สพฐ. 4. ผู้บริหารสถานศึกษาที่ดำเนินการโครงการ English Program สังกัด สช. 5. หัวหน้าโครงการ English Program สังกัด สพฐ.

6. หัวหน้าโครงการ English Program สังกัดสาธิต 7. ผู้ปกครอง 8. ตัวแทนนักเรียน (ศิษย์เก่า) รวมจำนวน 16 คน เริ่มจากการวิเคราะห์ปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญ (Key Drivers) และความไม่แน่นอนหลัก (Critical Uncertainties) จากนั้นทำการออกแบบฉากทัศน์ (Scenarios) ที่สะท้อนแนวโน้มและความเป็นไปได้ หลากหลายรูปแบบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกประชุมกลุ่มย่อย ตารางวิเคราะห์ฉากทัศน์ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้มีความน่าเชื่อถือทางวิชาการ ในการสร้างฉากทัศน์ข้อมูลจากการวิเคราะห์ตัวขับเคลื่อนและความไม่แน่นอนถูกนำมาจัดโครงสร้างและจำลองเป็นฉากทัศน์อนาคตหลายรูปแบบ เพื่อจำลองทางเลือกของอนาคตที่แตกต่างกันในการบริหารโครงการ EP ตามแนวคิด จิตสำนึกความเป็นสากล จากนั้นผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการคาดการณ์อนาคตร่วมกันอภิปราย วิเคราะห์ และประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความเสี่ยงของแต่ละฉากทัศน์อย่างรอบด้าน จากกระบวนการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นดังกล่าว ทุกฝ่ายมีมติเห็นพ้องเลือกฉากทัศน์ที่เหมาะสมที่สุดถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในลำดับต่อไป

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ผลการวิจัยในรูปแบบของฉากทัศน์อนาคต (Future Scenarios) จำนวน 4 ฉาก โดยอิงจากข้อมูลเชิงประจักษ์ แนวโน้มทางการศึกษา ปัจจัยขับเคลื่อนหลัก และประเด็นนโยบายที่เกี่ยวข้องกับ ห้องเรียน English Program เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากนั้นได้ ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิคัดเลือกฉากทัศน์หลักผ่าน Future Workshop โดยใช้เกณฑ์ผลกระทบ ความเป็นไปได้ และความเชื่อมโยงเชิงนโยบาย ฉากทัศน์ที่ได้สะท้อนพลวัตของระบบการศึกษาไทย และนำเสนอทางเลือกเชิงนโยบายที่ตอบสนองต่อความไม่แน่นอนในอนาคต พร้อมเป็นแนวทางพัฒนานวัตกรรมและการบริหารโครงการ EP ให้ยั่งยืนในทศวรรษหน้า

ชื่อฉากทัศน์ 1. EP Opportunity Nation “ห้องเรียน EP แห่งโอกาสใหม่ การศึกษาภาษาอังกฤษที่ทุกคนเข้าถึงได้” นำเสนอภาพอนาคตของโครงการ English Program ที่ยกระดับจากห้องเรียนทางเลือก สำหรับบางกลุ่มไปสู่ระบบการศึกษาหลักที่ทุกคนเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม โดยมีการบริหารวิชาการที่ยืดหยุ่น ครอบคลุม 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) การพัฒนาหลักสูตร ที่เปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถออกแบบ หลักสูตร EP ให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น โดยยังยึดโยงกับมาตรฐานสากล เช่น Cambridge English หรือ ASEAN Curriculum Framework และส่งเสริมกิจกรรมที่เชื่อมโยงภาษาและวัฒนธรรม (2) การจัดการเรียน การสอน ที่ให้โรงเรียนมีอำนาจตัดสินใจเชิงนโยบาย (Autonomy with Accountability) ในการจัดการ ทรัพยากร พัฒนาครู และสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่ตอบโจทย์ชุมชนและผู้เรียนที่หลากหลาย โดยมีผู้นำสถานศึกษาที่ยึดหลัก “ภาวะผู้นำเชิงความเป็นธรรม” (Equity-Driven Leadership) เป็นกลไก ขับเคลื่อนสำคัญ และ (3) การวัดและประเมินผล ที่มุ่งเน้น “Assessment for Learning” และ “Assessment as Learning” โดยใช้เครื่องมือทางเลือก เช่น แฟ้มสะสมงาน โครงการงาน การสังเกต และการสะท้อนตนเอง ซึ่งสามารถวัดทักษะภาษาและคุณลักษณะด้าน จิตสำนึกความเป็นสากล ได้อย่างรอบด้าน ทั้งด้านการสื่อสาร ระหว่างวัฒนธรรม ความเข้าใจความหลากหลาย และความสามารถในการอยู่ร่วมในสังคมโลก ฉากทัศน์นี้จึงไม่

เพียงมุ่งยกระดับภาษาอังกฤษของผู้เรียน แต่ยังไม่เปลี่ยนโรงเรียนให้เป็นพื้นที่แห่งโอกาสและความเสมอภาคที่เชื่อมโยงเด็กไทยกับโลกอย่างมีคุณภาพ

“แต่ถ้าเรากลับมาตั้งคำถามว่า แล้วทำไมเด็กทุกคนถึงไม่ควรมีโอกาสเรียนภาษาอังกฤษอย่างเข้มข้นล่ะ? ทำไม EP ถึงจะเป็นของบางกลุ่มได้เท่านั้น? จุดนี้แหละครับที่ทำให้เรามองว่า ห้องเรียน EP ไม่ควรเป็นแค่โครงการพิเศษอีกต่อไป แต่มันควรกลายเป็นเครื่องมือแห่งความเสมอภาคทางการศึกษา”

ผู้บริหารสถานศึกษาที่ดำเนินการโครงการ English Program สังกัด สพฐ., 19 เมษายน 2568

ภาพที่ 2

ฉากทัศน์ทั้ง 4 ที่เป็นไปได้ (Plausible Future) ของห้องเรียน English Program

ชื่อฉากทัศน์ 2. The Human Advantage EP “EP ผลิตแรงงานคุณภาพ สามภาษา ข้ามวัฒนธรรม พัฒนามนุษย์ให้เหนือปัญญาประดิษฐ์” นำเสนอภาพอนาคตของโครงการ English Program (EP) ในฐานะกลไกหลักในการพัฒนาทุนมนุษย์ที่เทคโนโลยีไม่สามารถทดแทนได้ โดยมีการบริหารวิชาการที่ครอบคลุม 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) การพัฒนาหลักสูตร ซึ่งถูกออกแบบอย่างยืดหยุ่นและเชื่อมโยงกับบริบทเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นและโลก เช่น หลักสูตร EP สายดิจิทัล สายการท่องเที่ยว สายโลจิสติกส์ โดยร่วมมือกับภาคเอกชนและองค์กรนานาชาติผ่านกระบวนการ Collaborative Academic Governance (2) การจัดการเรียนการสอน มุ่งเน้นการบูรณาการภาษาหลายภาษา (Multilingual Integration) และการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Cross-Cultural Learning) ผ่านกิจกรรมโครงการ ฝึกงานเสมือนจริง (Virtual Internship) และการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง โดยนักเรียนสามารถเรียนภาษาอังกฤษควบคู่

กับภาษาที่สาม เช่น จีน ญี่ปุ่น หรือภาษาอื่นตามบริบท ทั้งยังพัฒนาทักษะมนุษย์ (Human-Centered Skills) อย่างการทำงานเป็นทีม การคิดเชิงออกแบบ และภาวะผู้นำ ขณะที่ครูถูกพัฒนาให้เป็น “ผู้นำการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม” ด้วยการนำ AI และ Learning Analytics อย่างมีวิจารณญาณ (3) การวัดและประเมินผล เน้นการประเมินแบบโครงการและสมรรถนะ (Project-Based & Performance Assessment) ที่ผู้เรียนสามารถแสดงศักยภาพทั้งทางภาษา ความคิดสร้างสรรค์ และความเข้าใจวัฒนธรรมในบริบทจำลองของโลกการทำงานจริง พร้อมใช้เทคโนโลยีวิเคราะห์ข้อมูลรายบุคคล เพื่อการพัฒนาศักยภาพอย่างตรงจุด โดยกระบวนการประเมินเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสะท้อนตนเองและได้รับข้อเสนอแนะจากเพื่อนและครูอย่างสร้างสรรค์ หัวใจของฉากทัศน์นี้คือการปลูกฝัง จิตสำนึกความเป็นสากล ผ่านประสบการณ์การเรียนรู้จริง ไม่ใช่เพียงการเรียนรู้เพื่อสอบหรือการสื่อสารภาษา แต่เพื่อสร้างพลเมืองโลกยุคหลังเทคโนโลยีที่มีคุณค่าอย่างแท้จริง

“ในอีก 10 ปีข้างหน้า เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าโลกของการทำงานมันจะไม่เหมือนเดิมครับ เรากำลังเข้าสู่ยุคที่ AI ทำงานแทนคนได้หลายอย่าง โดยเฉพาะงานที่ซ้ำ ๆ งานที่มีสูตรตายตัว งานที่คิดแบบขั้นตอน พุดง่าย ๆ คือ ถ้างานนั้นมี ‘คำสั่ง’ AI จะทำได้แม่นยำและเร็วกว่ามนุษย์แน่นอน”

ผู้ปกครอง, 19 เมษายน 2568

ชื่อฉากทัศน์ 3. National EP Blueprint “พิมพ์เขียวแห่งชาติ : ปฏิรูปห้องเรียน EP ด้วยระบบนโยบายครบวงจร” นำเสนอภาพอนาคตของโครงการ English Program ในฐานะระบบการศึกษาระดับชาติที่ได้รับการปฏิรูปอย่างเป็นระบบ ผ่านพระราชบัญญัติการศึกษาห้องเรียน EP แห่งชาติ พ.ศ. 2570 และการจัดตั้งคณะกรรมการนโยบาย EP แห่งชาติ ทำหน้าที่กำกับ ทบทวน และวางทิศทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยการบริหารวิชาการภายใต้ฉากทัศน์นี้เน้น 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) การพัฒนาหลักสูตร ซึ่งกำหนดเป็น “หลักสูตรแกนกลาง EP แห่งชาติ” (National EP Core Curriculum) เชื่อมโยงกับมาตรฐานสากล เช่น CEFR, Cambridge, และ Global Competency Frameworks พร้อมสนับสนุนการเรียนรู้วิชาด้วยภาษาอังกฤษ (EMI) และการเรียนภาษาที่สาม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสื่อสารและเข้าใจโลกพหุวัฒนธรรม (2) การจัดการเรียนการสอน ขับเคลื่อนด้วยระบบความร่วมมือระหว่างรัฐ โรงเรียน และภาคีเครือข่าย โดยโรงเรียนมีอิสระในการออกแบบการเรียนรู้ตามกลยุทธ์ท้องถิ่น ภายใต้การสนับสนุนจากรัฐทั้งด้านบุคลากรไทยและต่างชาติ รวมถึงการพัฒนาครูไทยให้มีสมรรถนะสากลผ่านโครงการฝึกอบรมและแลกเปลี่ยนระดับนานาชาติ โรงเรียนยังทำหน้าที่เป็น Global Teaching Hub เพื่อสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบพหุวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (3) การวัดและประเมินผล ได้รับการออกแบบใหม่ให้สอดคล้องกับแนวคิด Competency-Based Education โดยใช้ AI-Assisted Assessment, Adaptive Online Testing และระบบคลังหน่วยกิตแห่งชาติ (EP Credit Bank) ที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยี Blockchain เพื่อรองรับเส้นทางการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล นอกจากนี้ ฉากทัศน์นี้ยังเน้นการแนะแนวเส้นทางการศึกษาสู่ระดับนานาชาติ (Global EP Pathway) เพื่อเตรียมผู้เรียนให้สามารถใช้ศักยภาพจากห้องเรียน EP ในการเข้าสู่มหาวิทยาลัยและตลาดงานระดับโลก โดยตลอดทั้งระบบจะบูรณาการแนวคิด จิตสำนึกความเป็นสากล (International Mindedness) ผ่านหลักสูตร

กิจกรรม และการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมในทุกระดับ เพื่อสร้างพลเมืองไทยที่มีความสามารถในการเชื่อมโยงกับโลกโดยไม่ละทิ้งรากเหง้าความเป็นไทย

“วันนี้เรากำลังพูดถึงการเปลี่ยน EP จากโครงการทางเลือก ให้กลายเป็นระบบการศึกษาระดับชาติจริง ๆ แล้วนะครับ เพราะโลกกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในแง่ของเศรษฐกิจ ดิจิทัล ประชากรสูงวัย และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ถ้าเรายังมอง EP แค่ว่าเป็นห้องเรียนพิเศษที่มีในบางโรงเรียน เราก็อาจจะพลาดโอกาสในการใช้มันเป็นเครื่องมือพัฒนาคนไทยในอนาคต”

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการกำหนดนโยบาย, 19 เมษายน 2568

ข้อฉากทัศน์ 4. Bridge the Gap EP เสนออนาคตของห้องเรียน English Program ที่ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเชื่อมช่องว่างทางโอกาสระหว่างโรงเรียนเมืองกับชนบท โดยมีการบริหารวิชาการที่มุ่งเน้นความเสมอภาคและความยืดหยุ่นใน 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) การพัฒนาหลักสูตร ที่ไม่จำกัดอยู่ในห้องเรียนแบบดั้งเดิม แต่ขยายเป็นระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ (Living English Ecosystem) ผ่านกิจกรรมสื่อสารสองภาษาในชีวิตประจำวัน โดยมีเนื้อหาที่ผสานวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ และเทคโนโลยี เช่น การใช้ VR จำลองสถานการณ์ต่างประเทศ และระบบ Open EP Content ที่โรงเรียนทุกแห่งสามารถเข้าถึงได้ฟรี (2) การจัดการเรียนการสอน ถูกออกแบบให้บูรณาการเทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม (Ethical EdTech Integration) โดยผู้บริหารต้องมีทักษะคัดเลือกทรัพยากรที่เหมาะสม ครูได้รับการพัฒนาให้เข้าใจการเรียนรู้ในโลกเสมือนจริงและสามารถออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองต่อสไตล์ผู้เรียนแบบเฉพาะบุคคล ทั้งด้านภาษา วัฒนธรรม และทักษะชีวิต โดยส่งเสริมการสนทนา การเรียนรู้ด้วยภาพ เสียง เกม และการมีปฏิสัมพันธ์กับครูต่างชาติใน Metaverse (3) การวัดและประเมินผล ได้รับการออกแบบใหม่ให้สอดคล้องกับธรรมชาติของการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยเน้นการประเมินสมรรถนะที่เกิดขึ้นจริง ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ใช้ AI และ Learning Analytics วิเคราะห์ข้อมูลรายบุคคล เพื่อนำไปสู่การประเมินแบบปรับตามผู้เรียนที่สะท้อนศักยภาพผู้เรียนอย่างแท้จริง ทั้งด้านภาษา ทักษะ และความสามารถในการปรับตัวในโลกพหุวัฒนธรรม ทั้งหมดนี้หล่อหลอมอยู่บนแนวคิด จิตสำนึกความเป็นสากล ที่เน้นความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันในสังคมโลกอย่างมีศักดิ์ศรี

“ห้องเรียน EP ในอนาคต จะไม่ใช่แค่ห้องสี่เหลี่ยมที่มีครูยืนพูดหน้าชั้นอีกต่อไปครับ แต่จะกลายเป็นระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ (Living English Ecosystem) ที่เด็กจะได้เจอภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันเลย เช่น ฟังเสียงตามสายตอนเช้า เห็นป้ายในโรงเรียนเป็นสองภาษา พูดอังกฤษในโรงอาหาร หรือเข้าชมรมที่ใช้ภาษาอังกฤษสื่อสาร”

นักวิชาการด้านการศึกษา, 19 เมษายน 2568

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มที่สำคัญในการพัฒนาการบริหารวิชาการของโครงการ English Program ภายใต้บริบทอนาคต 10 ปีข้างหน้า โดยเฉพาะเมื่อใช้แนวคิดจิตสำนึกความเป็นสากล

(International Mindedness) เป็นกรอบแนวทางในการคาดการณ์และวางแผนพัฒนา จากผลการวิจัยการออกแบบฉากทัศน์อนาคตของโครงการ English Program (EP) จำนวน 4 ฉาก ได้แก่ EP Opportunity Nation, The Human Advantage EP, National EP Blueprint และ Bridge the Gap EP พบว่าแต่ละฉากทัศน์มีลักษณะเฉพาะที่สะท้อนแนวโน้มและความเป็นไปได้ในการพัฒนาการบริหารวิชาการ โดยครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นแก่นของการบริหารวิชาการตามนิยามของผู้วิจัย และยังสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของ OECD (2018) และ UNESCO (2015) ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะในการเผชิญกับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ในฉากทัศน์ที่ 1 “EP Opportunity Nation” ได้สะท้อนแนวคิดของ การบริหารวิชาการเชิงความเป็นธรรม (Equity-Based Academic Leadership) อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้โรงเรียนปรับใช้ตามบริบทชุมชน ขณะเดียวกันยังเชื่อมโยงกับมาตรฐานสากล เช่น Cambridge English และ ASEAN Curriculum Framework การจัดการเรียนการสอนในฉากทัศน์นี้เน้นอำนาจตัดสินใจเชิงนโยบายของโรงเรียน (Autonomy with Accountability) และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสะท้อนหลักการของ Fullan (2011) ในเรื่องการกระจายอำนาจและความร่วมมือ การวัดและประเมินผลในฉากทัศน์นี้ขับเคลื่อนด้วยแนวทาง “Assessment as Learning” และ “Assessment for Learning” ซึ่งส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึกและมีความยืดหยุ่นตามบริบทของผู้เรียน ทั้งหมดนี้ตอบสนองต่อเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ (2560–2579) ที่เน้นคุณภาพและความเสมอภาคอย่างเป็นรูปธรรม

ฉากทัศน์ที่ 2 “The Human Advantage EP” แสดงให้เห็นการบริหารวิชาการที่มุ่งเน้นการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับโลกหลังเทคโนโลยี โดยการพัฒนาหลักสูตรถูกออกแบบให้มีลักษณะเฉพาะทาง เช่น EP สายดิจิทัล สายโลจิสติกส์ หรือสายวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Curriculum Differentiation (Tomlinson, 2001) ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและตอบสนองต่อศักยภาพและโอกาสทางเศรษฐกิจ การจัดการเรียนการสอนเน้น Multilingual and Cross-Cultural Integration ซึ่งสนับสนุนการพัฒนาทักษะภาษาและการอยู่ร่วมในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสมดุล การวัดผลเน้นสมรรถนะจริงผ่านโครงงานนานาชาติ การฝึกงานเสมือน และการประเมินจากแพลตฟอร์ม Learning Analytics ซึ่งสอดคล้องกับกรอบ CBE (Competency-Based Education) ของ OECD และ ADB ที่ส่งเสริมการวัดผลจากการใช้งานจริงมากกว่าคะแนนสอบ ฉากทัศน์นี้จึงตอบสนองทั้งเป้าหมายระดับชาติด้านการพัฒนาทุนมนุษย์ และเป้าหมายระดับสากลด้าน Global Competency อย่างมีพลัง

ฉากทัศน์ที่ 3 “National EP Blueprint” แสดงการบริหารวิชาการในลักษณะ Systemic Reform อย่างแท้จริง โดยมีการจัดทำ “หลักสูตรแกนกลาง EP แห่งชาติ” ซึ่งเชื่อมโยงกับ CEFR และ Global Competency Frameworks อย่างเป็นระบบ สะท้อนแนวคิด “Coherent Curriculum Policy” (Schmidt & Prawat, 2006) ที่เน้นความสอดคล้องระหว่างนโยบายและการปฏิบัติ การจัดการเรียนการสอนเน้นการบูรณาการระหว่างรัฐและโรงเรียน ผ่านการสนับสนุนครูไทยและครูต่างชาติด้วยระบบฝึกอบรมและพัฒนาอย่างครบวงจร ในขณะที่ระบบการวัดและประเมินผลนำเทคโนโลยี AI, Adaptive Testing และ Blockchain มาใช้

เพื่อสร้าง National EP Credit Bank ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Personalized Learning Pathwaysที่กำลังถูกผลักดันโดยหลายประเทศในกลุ่ม OECD ฉากทัศน์นี้จึงเชื่อมโยงกับเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการพัฒนาาระบบการศึกษาแบบบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สุดท้าย ฉากทัศน์ที่ 4 “Bridge the Gap EP” สะท้อนบทบาทของเทคโนโลยีในฐานะสะพานเชื่อมโอกาส โดยหลักสูตรในฉากทัศน์นี้ไม่ได้ถูกจำกัดด้วยเวลาและสถานที่ แต่ขยายตัวเป็นระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลผ่าน Open EP Content และ Metaverse EP Classroom การจัดการเรียนการสอนมุ่งสู่ Personalized Learning โดยมีการใช้ AI, XR และ VR ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน เน้นการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม (Ethical EdTech Integration) เพื่อเพิ่มคุณภาพและความเสมอภาค การวัดผลในฉากทัศน์นี้ไม่เพียงพึ่งการสอบแบบเดิม แต่ใช้ Real-Time Digital Competency Assessment และ Learning Analytics เพื่อประเมินศักยภาพแบบเฉพาะบุคคล ซึ่งสะท้อนเป้าหมายของ SDG 4.1 และ 4.7 ที่เน้นการเข้าถึงการศึกษาที่เท่าเทียมและพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการเป็นพลเมืองโลก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องภาพอนาคตการบริหารวิชาการโครงการ English Program บนฐานแนวคิดจิตสำนึกความเป็นสากล พบว่า การขับเคลื่อนโครงการ English Program ให้มีความยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทโลกอนาคต จำเป็นต้องดำเนินการวางรากฐานเชิงนโยบายอย่างเป็นระบบ จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ในเชิงปฏิบัติดังนี้

1.1 การจัดทำ Blueprint ระดับชาติ ภาครัฐควรเร่งจัดตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์โครงการ English Program แห่งชาติ เพื่อกำหนดแนวทางพัฒนานโยบายเชิงระบบที่ครอบคลุมทั้งหลักสูตร การพัฒนาครู งบประมาณ การประเมิน และการเข้าถึงอย่างเท่าเทียม

1.2 การสร้างฐานข้อมูลกลางเกี่ยวกับโรงเรียน EP ควรมีการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลที่เป็นระบบเกี่ยวกับโรงเรียนที่ดำเนินการโครงการ English Program เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนพัฒนาในระยะต่อไป

1.3 การพัฒนาระบบประเมินคุณภาพ EP ที่ยืดหยุ่นและทั่วถึง ระบบประเมินควรผสมเกณฑ์มาตรฐานกลางกับเกณฑ์ที่สะท้อนบริบทท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมความยุติธรรมและไม่ตัดโอกาสโรงเรียนในพื้นที่ขาดแคลน

1.4 การลงทุนในการพัฒนาครู EP มีอาชีพ ควรมีแผนระยะยาวในการพัฒนาครูทั้งไทยและต่างชาติ เพื่อเสริมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้แบบสองภาษาอย่างมีคุณภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

แม้ว่างานวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการคาดการณ์อนาคตโครงการ English Program แต่ก็มีข้อจำกัดบางประการที่ควรพิจารณาในการดำเนินการวิจัยในอนาคต ดังนี้

2.1 การขยายกลุ่มผู้เข้าร่วม Foresight Workshop งานวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มจำนวนและความหลากหลายของผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ เช่น ผู้แทนครูต่างชาติ ศิษย์เก่า EP ผู้แทนจากภาคเอกชน และองค์กรนานาชาติ เพื่อให้ได้มุมมองที่กว้างและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2.2 การใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณสนับสนุนผลการคาดการณ์ ควรผสมผสานการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น Delphi Survey หรือ Trend Impact Analysis เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการวิเคราะห์แนวโน้มและปัจจัยขับเคลื่อนอนาคต

2.3 การเชื่อมโยงกับแนวโน้มโลกในระยะยาว ควรมีการศึกษาปัจจัยระดับโลก เช่น ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสังคมในระยะยาว เพื่อเสริมความแข็งแกร่งในการวางภาพอนาคตของโครงการ English Program

องค์ความรู้ที่ได้

การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญต่อการพัฒนาโครงการ English Program ในหลายมิติ โดยเฉพาะในด้านการบริหารวิชาการที่เชื่อมโยงกับแนวคิดจิตสำนึกความเป็นสากล (International Mindedness) ซึ่งถือเป็นการขยายขอบเขตความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของห้องเรียน EP จากเดิมที่เน้นการเรียนภาษาอังกฤษเชิงเทคนิค ไปสู่การเป็นพื้นที่ของการพัฒนาผู้เรียนในฐานะ “พลเมืองโลก” ที่มีความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความเคารพผู้อื่น และสามารถปรับตัวในบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การประยุกต์ใช้กระบวนการคาดการณ์อนาคต (Foresight Research) และการสร้างฉากทัศน์ (Scenario Building) ซึ่งช่วยเปิดมุมมองใหม่ในการวางนโยบายทางการศึกษาที่ไม่ยึดติดอยู่กับข้อจำกัดปัจจุบัน แต่สามารถออกแบบ “อนาคตพึงประสงค์” โดยมีพื้นฐานจากข้อมูลเชิงประจักษ์และความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่หลากหลาย การวิเคราะห์และออกแบบฉากทัศน์ทั้ง 4 รูปแบบยังสะท้อนให้เห็นทางเลือกเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับแนวโน้มโลก เช่น บทบาทของเทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแรงงาน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างระบบการศึกษาแบบสองภาษาที่มีคุณภาพและความเสมอภาคอย่างยั่งยืน องค์ความรู้ทั้งหมดนี้ไม่เพียงเป็นการพัฒนาแนวคิดใหม่ แต่ยังเสนอแนวทางที่สามารถนำไปใช้จริงได้ในระดับนโยบาย เพื่อยกระดับโครงการ English Program ให้ตอบสนองต่อบริบทของโลกศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กิตติมา ปรีดีติติก. (2532). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น*. อักษรวิพัฒน์.
- วิมล เดชะ. (2559). *การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล*. [สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์]. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- ศุภชัย สมพานิช. (2561). *การประเมินคุณภาพการจัดการเรียนการสอนโครงการ English Program โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *แนวทางการดำเนินงานโครงการห้องเรียนพิเศษ (Gifted/English Program/Science-Math)*. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580)*. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). *แนวทางการจัดการเรียนการสอน English Program ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- Castro, P., Lundgren, U., & Woodin, J. (2015). International Mindedness through the Looking Glass: Reflections on a Concept. *Journal of Research in International Education*, 14(3), 187–197. <https://doi.org/10.1177/1475240915611500>
- Education First. (2011, May 30). *EF English Proficiency Index: A Ranking of English Skills*. <https://www.ef.com/epi/>
- Fullan, M. (2011). *Leading in a Culture of Change*. Jossey-Bass.
- Hill, I. (2007). International mindedness: An aim of the International Baccalaureate (IB) programmes. *Journal of Research in International Education*, 6(3), 245–258. <https://doi.org/10.1177/1475240907086886>
- Miles, I. (2003). Foresight in a rapidly changing world. *Science and Public Policy*, 30(1), 3–9.
- OECD. (2019, January 21). *Trends shaping education 2019*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/trends_edu-2019-en
- Organization for Economic Co-operation and Development [OECD]. (2018, June 16). *The future of education and skills: Education 2030*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/education/2030-project/>
- Schmidt, W. H., & Prawat, R. S. (2006). Curriculum coherence and national control of education: Issue or non-issue?. *Journal of Curriculum Studies*, 38(6), 641–658. <https://doi.org/10.1080/00220270500175502>
- Schultz, W. (2006). The cultural contradictions of managing change: Using horizon scanning in an organizational setting. *Foresight*, 8(4), 3–12. <https://doi.org/10.1108/14636680610703087>
- Tomlinson, C. A. (2001). *How to differentiate instruction in mixed-ability classrooms* (2nd ed.). ASCD.
- UNESCO. (2015). *Global citizenship education: Topics and learning objectives*. UNESCO. <https://doi.org/10.54675/DRHC3544>
- Voros, J. (2003). A generic foresight process framework. *foresight*, 5(3), 10-21.
- World Economic Forum. (2020, October 20). *The future of jobs report 2020*. <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020>

ชีวิตความเป็นอยู่และการสร้างสุขภาวะทางกายที่ดีของทหารกองประจำการ
กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

The Life and Living Conditions of Conscripts in the Infantry Battalion at
Chulachomkiao Royal Military Academy

เบญจวรรณ อุปัชฌาย์¹ ปุริทัต ชิดใจ^{2*} คงภักพล มงคลพันธ์³ ณัฐพงศ์ เอ็มแยม⁴ อิศรชัยชาญ นันทรักษา⁵

Benjawan Upatchar Puritatt Chidjai Kongpukapon Mongkonpan Natthapong Aimyam Isarachaichan Nantaruksa

(Received: April 29, 2025; Revised: June 10, 2025; Accepted: June 12, 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งเสริมสุขภาวะทางกายของทหารกองประจำการ กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 14 คน ได้แก่ ผู้บังคับบัญชา 2 คน ครูฝึก 2 คน และทหารกองประจำการ 10 คน ข้อมูลที่ได้ถูกวิเคราะห์ด้วยวิธีปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ ผลการวิจัยพบว่ามีปัจจัยสำคัญ 5 ประการที่ส่งเสริมสุขภาวะทางกาย ได้แก่ (1) การฝึกที่ได้มาตรฐาน ช่วยเสริมสร้างความแข็งแรงของร่างกายและระเบียบวินัย (2) การรับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการครบถ้วน (3) การพักผ่อนอย่างเพียงพอภายใต้สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม (4) การรักษาความสะอาดส่วนตัวและพื้นที่ส่วนรวม เพื่อลดความเสี่ยงจากเชื้อโรค และ (5) การมีกิจกรรมสันทนาการที่ช่วยผ่อนคลายความเครียดและเสริมสร้างขวัญกำลังใจ นอกจากนี้ พบว่าเงื่อนไขที่เอื้ออำนวย ได้แก่ นโยบาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของหน่วยฝึก โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และกองทัพบก ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพในการคัดกรองสุขภาวะ ตลอดจนเทคโนโลยีการสื่อสารทางไกลที่ช่วยลดความเครียดจากการอยู่ห่างไกลครอบครัว ทั้งนี้หน่วยฝึกควรจัดให้มีสถานที่ออกกำลังกาย จุดบริการสำหรับการทำความสะอาดมือและเท้า การพักผ่อนช่วงสั้นในยามบ่าย การจัดอาหารเสริมที่ถูกละเลยในช่วงเวลาพักกลางวัน ตลอดจนกำหนดวันพักจากภารกิจประจำสัปดาห์อย่างน้อยหนึ่งวัน เพื่อเปิดโอกาสให้ร่างกายได้ฟื้นตัวจากการฝึกซึ่งมาตรการดังกล่าวย่อมส่งผลเชิงบวกต่อสุขภาวะทางกายของทหารกองประจำการ

คำสำคัญ: สุขภาวะทางกายที่ดี ทหารกองประจำการ กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของทหารกองประจำการ กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า 1,2,3,4,5 ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จ.นครนายก 26001

Academic Division, Chulachomkiao Royal Military Academy, Nakhonnayok, 26001 Thailand.

*Corresponding Author E-mail: domino.puritatt@gmail.com

Abstract

This research aims to explore the process of achieving physical well-being among conscripts in the Infantry Battalion at Chulachomklao Royal Military Academy. The study examined 14 stakeholders, including two commanders, two trainers, and 10 conscripts. Qualitative data was collected using the Interpretive Phenomenological Analysis Approach through semi-structured dialogues and in-depth interviews. The results identified five key factors contributing to the physical well-being of conscripts: training, nutrition, adequate rest, hygiene, and recreational activities. These factors are influenced by internal and external conditions, such as policies, regulations, orders, and guidelines of the new military training unit, both at Chulachomklao Royal Military Academy and within the Royal Thai Army. Additionally, advances in sports science, medical technology, and information technology play a significant role in facilitating improvements in the conscripts' physical well-being. Providing exercise facilities, hygiene stations, short afternoon rest periods, hygienic nighttime nutritional supplements, and a weekly rest day will have a positive effect on the physical well-being of conscripts.

Keywords: Physical Well-Being, Conscripts, Infantry Battalion, Chulachomklao Royal Military Academy

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กองทัพบกเป็นหน่วยงานสำคัญในการรักษาความมั่นคงของชาติ ในมิติของความมั่นคงทางทหาร ซึ่งในแต่ละปีกองทัพบกต้องระดมพล เพื่อดำเนินการให้บุคคลพลเรือนชายอายุตั้งแต่ 21 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป เข้ารับราชการเป็นทหารกองประจำการ ในหน่วยทหารตามภูมิภาคและส่วนกลาง โดยทหารกองประจำการ มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกองทัพ ถือเป็นกำลังพลลำดับแรกของการเตรียมกำลังทางทหาร จากการใช้กำลังทหารซึ่งในบริบทของสภาพแวดล้อมของโลกยุคสมัยใหม่ที่มีความผันผวนและสลับซับซ้อนสูง ทำให้ทหารกองประจำการต้องเผชิญหน้ากับความท้าทายต่าง ๆ อยู่เสมอที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี อาทิ ระยะเวลาการปฏิบัติการที่ยาวนาน การฝึกอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน การห่างไกลจากครอบครัว หรือ การเผชิญกับสถานการณ์ที่มีความเสี่ยง ส่งผลให้สภาพร่างกายเหนื่อยล้า ตึงเครียด วิตกกังวล และบั่นทอนกำลังใจ (Gottschall et al., 2021, pp. 6179 – 6193) นอกจากนี้วิชาชีพทหารยังมีลักษณะเฉพาะตัว ที่อาจก่อให้เกิดภาวะตึงเครียดในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการห่างจากครอบครัวเป็นระยะเวลานาน ความเสี่ยงจากการได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตในการปฏิบัติงาน รวมถึงการโยกย้ายพื้นที่ปฏิบัติการอยู่เป็นประจำ (Harms et al., 2013, pp. 103 - 132) ปัจจัยเหล่านี้ย่อมนำไปสู่ผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต ซึ่งปัจจุบันนี้ถือเป็นปัญหาสำคัญที่ทำนายให้กองทัพจำเป็นต้องหันกลับมาแก้ไขปัญหภายในของตนเอง ให้ลุล่วง (Tajabadi et al., 2021, pp. 885 - 895)

ปัจจุบันกองทัพบกมีแนวโน้มที่จะเผชิญกับปัญหาสุขภาพของทหารกองประจำการเพิ่มมากขึ้น เห็นได้จากรายงานของสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย (วรัญพร ยังยืน และ ปัญญกรณ์ วาสิประโคน, 2563, น. 105-116) พบว่า ทหารกองประจำการมีความถี่ของภาวะซึมเศร้าสูงกว่าประชากรทั่วไป จากปัจจัยพื้นฐาน และปัจจัยด้านชีวิตความเป็นอยู่ในกองพันและการฝึก โดยจำนวนทหารกองประจำการที่มีภาวะซึมเศร้า คิดเป็นร้อยละ 19.95 มากกว่าความถี่ของโรคซึมเศร้าในประชากรทั่วไป คือ ร้อยละ 2.70 ของประชากรไทย อายุ 15 ปีขึ้นไป เพราะปัญหาสุขภาพจิตเป็นเรื่องที่สามารถเกิดได้กับทุกคนและทุกที่ไม่เว้นแม้แต่ทหารใหม่ และครูฝึก ตลอดจนการเสียชีวิตของทหารกองประจำการที่เกิดขึ้นมากกว่า 20 ครั้ง ตั้งแต่ปี 2552 – 2566 ซึ่งสื่อได้ว่าอาจเป็นผลมาจากการถูกฝึกอย่างหนัก การรายงานสถิติความรุนแรงและภาวะซึมเศร้าของทหารกองประจำการในอัตราที่สูง โดยมีการเผยแพร่ข่าวจากสื่อมวลชนให้สาธารณชนรับรู้อย่างต่อเนื่อง ย่อมส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และประสิทธิภาพการทำงานในกองทัพบกโดยตรง

นอกจากสภาวะทางสังคมที่ปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา จะเป็นสาเหตุให้ทหารกองประจำการเกิดความกดดันจากสภาวะแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกหน่วยฝึกทหารใหม่แล้ว พวกเขายังได้รับแรงกดดัน ครอบครัวและบุคคลแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบต่อสมรรถนะทางกาย ประการสำคัญยังส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานและการพัฒนาประสิทธิภาพของกองทัพบกโดยรวมด้วย (Wang, 2023, pp. 88 - 94) การศึกษากระบวนการสร้างสุขภาพทางกายที่ดีของทหารกองประจำการจึงเป็นภารกิจเร่งด่วน ในการเสริมสร้างขีดความสามารถของกองทัพบก ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวทางปรัชญาแห่งเศรษฐกิจพอเพียง” (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) สอดรับกับเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ซึ่งต้องการสร้างหลักประกันให้แก่ประชาชนเพื่อชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัย (Ensure Healthy Lives and Promote Well-being for all at all Ages) (United Nations, 2015)

แม้ว่าระบบสุขภาพของไทยจะได้รับการยกย่องว่ามีประสิทธิภาพสูง ด้วยนโยบายสาธารณสุขที่เข้มแข็ง โครงสร้างพื้นฐานที่ครอบคลุม และระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าซึ่งช่วยลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสุขภาพ แต่การพัฒนาสุขภาพในบางกลุ่มยังต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในบริบทของทหารกองประจำการ ซึ่งปรากฏข่าวสารเชิงลบต่อสาธารณะและอยู่ภายใต้การจับตาของสังคม การประยุกต์ใช้แนวคิดสุขภาพเพื่อสร้างเสริมสุขภาพกาย พร้อมข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับกองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของกองทัพบกในการดำเนินการแก้ไข ปัญหาอย่างมีหลักการ และสอดคล้องกับนโยบายสาธารณสุขของชาติ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งเสริมสุขภาพทางกายที่ดีของทหารกองประจำการ กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

การทบทวนวรรณกรรม

องค์การอนามัยโลกได้ให้คำจำกัดความว่า “สุขภาพ คือ สภาวะที่สมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจ และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขและมีได้หมายความเฉพาะเพียงแต่การปราศจากโรคและทุพพลภาพเท่านั้น” (World Health Organization [WHO], 1998) นอกจากนี้ สุขภาพ ยังหมายถึง “สภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา สุขภาวะทั้ง 4 ด้าน เชื่อมโยงกันเป็นบูรณาการเชื่อมโยงถึงกัน และอยู่ในกันและกัน ขณะที่ปัญญาเป็นศูนย์กลาง หากปราศจากปัญญา สุขภาวะทางกาย ทางจิต และทางสังคมก็เป็นไปไม่ได้ ดังนั้น การพัฒนาปัญญาจะนำไปสู่การพัฒนาทั้งทางด้านกาย จิต และสังคม ขณะเดียวกันการพัฒนาทางกาย จิต และสังคม จะนำไปสู่การพัฒนาปัญญาทั้งสิ้น ร่วมกัน จึงจะเกิดสภาวะที่สมบูรณ์” (ประเวศ วะสี, 2550) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 ที่นิยามคำว่า สุขภาพ ไว้ว่า “เป็นภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล” ตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 (2550) นิยามถึง ‘สุขภาพทางปัญญา’ หรือ Wisdom Well-being ไว้ว่า เป็นสภาวะที่บุคคลมีความรู้ความเข้าใจที่ถ่องแท้ สามารถแยกแยะเหตุผลของความคิดและความชั่ว รวมถึงผลประโยชน์และโทษที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การมีจิตใจที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมและมีน้ำใจต่อผู้อื่น สุขภาวะทางปัญญานี้จะช่วยให้บุคคลสามารถบรรลุถึงความสุขที่แท้จริง ซึ่งเกิดจากการมีทัศนคติที่เหมาะสม การรู้เท่าทันต่อความจริงของชีวิตและโลก และสามารถใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังรวมถึงความสุขที่ได้มาจากการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและมีคุณค่า โดยการเป็นผู้ให้และทำความดีเพื่อผู้อื่นและสังคมโดยรวม (ประเวศ วะสี, 2550) ขณะเดียวกัน “Good Health and Well-being” ได้ถูกกำหนดให้เป็น 1 ใน 17 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งสหประชาชาติร่วมกันกำหนดเป็นวาระการพัฒนาระดับโลกที่ต้องบรรลุให้ได้ภายในปี 2573

การกำหนดนิยามและวิธีวัดความสุขหรือสภาวะมีหลายแนวทาง อาทิ สุขภาวะที่มุ่งเน้นความสุข (Hedonic Well-being) จากความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ (Diener et al., 1999; Diener, 2000; Diener et al., 2002) หรือสุขภาวะทางจิต (Psychological Well-being) จากการที่มนุษย์ตั้งเป้าหมายที่จะเป็นคนดี กระทำ สิ่งที่มีคุณค่า และใช้ชีวิตอย่างผู้ที่รู้จักตนเองอย่างแท้จริง ในขณะที่อดัมส์ (Adams et al., 1997) กล่าวถึงความสำคัญของสุขภาวะทางกายหรือความมีสุขภาพที่ดีถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้บุคคลบรรลุถึงสุขภาวะทางด้านอารมณ์และจิตใจต่อไป อันเป็นแนวคิดสำคัญในการทำงานวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

(1) สุขภาวะด้านร่างกาย (Physical Wellness) บุคคลรับรู้ว่า ตนมีสุขภาพดี และมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ เช่น การออกกำลังกายและรับประทานอาหารอย่างเหมาะสมทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ การไม่มีความเจ็บป่วยหรือมีโรคทางกาย การไม่ใช้สารเสพติด เป็นต้น

(2) สุขภาวะด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Wellness) การมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า มีความหมาย มีเป้าหมาย รวมไปถึงการมีที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เช่น การนับถือศาสนาที่ช่วยให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง

(3) สุขภาวะด้านปัญญาและการรู้คิด (Intellectual Wellness) การมีกระบวนการทางปัญญาที่เหมาะสม เช่น มีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล สามารถคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ มีความคิดริเริ่มกระตือรือร้นและเปิดกว้างต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ

(4) สุขภาวะด้านสังคม (Social- Wellness) การตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น และการรับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การยอมรับและเข้าใจ ช่วยเหลือหรือสนับสนุนซึ่งกันและกัน

(5) สุขภาวะด้านอารมณ์ (Emotional Wellness) การมีความมั่นคงทางอารมณ์ สามารถตระหนักถึง และเข้าใจในอารมณ์ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น และมีการจัดการกับอารมณ์ทั้งทางบวกและลบได้อย่างเหมาะสม

(6) สุขภาวะด้านจิตใจ (Psychological Wellness) การมีความเชื่อในความสามารถของตนเอง การเปิดใจกว้างที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ การมองโลกในแง่ดี และการมีความหวัง

โดยมีงานวิจัยเกี่ยวกับสุขภาวะภายในหน่วยทหารเป็นกรอบการวิจัย ดังต่อไปนี้

การศึกษาบทบาทของโครงการฝึกสมรรถภาพทางกายในการปรับปรุงความพร้อมทางยุทธวิธีและการรบของกำลังพลติดอาวุธเพื่อรักษาดินแดนและชายแดน (Akila et al., 2022) พบว่า การฝึกความแข็งแรงทางกายของนายทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการรักษาความพร้อมด้านยุทธวิธีและการต่อสู้เพื่อปกป้องดินแดนและชายแดน เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ทหารมีพลัง มีความตื่นตัว และมีความอดทนในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการแก้ไขปัญหาการก่อการร้ายและความไม่มั่นคงภายในประเทศ เนื่องจากการฝึกความแข็งแรงทางกายอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบจะสร้างความพร้อมในการปฏิบัติภารกิจ ลดความเสี่ยงจากการบาดเจ็บ และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน โดยครูฝึกและผู้บัญชาการนั้นมีบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดการฝึกเพื่อเพิ่มความแข็งแรงทางกายของทหารในทุกระดับชั้น เป็นไปในทางเดียวกับผลการศึกษาโครงการฝึกสมรรถภาพร่างกายในกลุ่มบุคลากรเชิงยุทธวิธี (Rasteiro et al. 2023) ในระยะเวลา 4 สัปดาห์ ซึ่งพบว่า ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ความอดทน ความเร็ว ความคล่องตัว และความยืดหยุ่น ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการปฏิบัติงานที่มีความซับซ้อนและต้องการความพร้อมทางกายภาพสูง เช่นในการทำงานของตำรวจและทหาร

ขณะเดียวกันพบการศึกษาเกี่ยวกับสุขภาวะและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของหน่วยทหารต่างประเทศ Vasek et al. (2019) เรื่อง ผลกระทบของการจัดเลี้ยงต่อสุขภาพและความพึงพอใจในชีวิตของทหารแนวร่วม ระหว่างการจัดวางกำลังในการปฏิบัติการทางทหาร เพื่อจัดทำแผนความพึงพอใจในชีวิตและปัจจัยด้านสุขภาพของทหารที่ประจำการในปฏิบัติการต่างประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลาง จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 98 นาย พบว่า อาหารมีผลสำคัญต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิต เนื่องจากอาหารเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิต โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมที่มีความเครียดสูง เช่น การปฏิบัติการทางทหาร ซึ่งความพึงพอใจในชีวิตนั้นส่งผลต่อการทำงานและสุขภาพของทหารโดยตรง เมื่อพบว่า นายทหารเดนมาร์กมีความพึงพอใจในชีวิตสูงสุด ตามด้วยนายทหารอเมริกัน ส่วนนายทหารอังกฤษพึงพอใจน้อยที่สุด สอดคล้องกับดัชนีความสุขมวลรวมของสหประชาชาติ แม้ว่าในบริบทของการฝึกทหารกองประจำการจะไม่ได้อยู่ภาวะสงครามที่ตึงเครียด อย่างไรก็ตามก็ตีพบบางงานวิจัยเกี่ยวกับทหารกองประจำการหลายชิ้นที่ระบุตรงกันว่า การได้รับอาหารที่ถูกหลักโภชนาการและในปริมาณที่เพียงพอ นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของพวกเขา

งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการภายในประเทศที่น่าสนใจของ ปกาสิทธิ์ เพลิ้นจิตต (2560) เรื่อง *คุณภาพชีวิตของกำลังพลทหารกองประจำการ กองพันทหารช่างสนามที่ 201*

จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ทหารกองประจำการมีชีวิตที่ดี มีความสุข และสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ได้แก่ 1) การมีที่พักอาศัยหรือโรงนอนที่สะอาดถูกสุขลักษณะ อากาศถ่ายเท มีเครื่องนอนและอุปกรณ์การนอนที่เพียงพอ รวมถึงมีการจัดการพื้นที่ใช้สอยอย่างเหมาะสม 2) อาหารและโภชนาการ ได้รับอาหารครบทั้ง 3 มื้อ ตรงเวลา อุปกรณ์ประกอบเลี้ยงและวัตถุดิบที่ใช้ประกอบอาหารสะอาดถูกสุขอนามัย 3) เครื่องแต่งกาย มีจำนวนครบถ้วน เหมาะสมกับขนาดของร่างกาย และได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ 4) สุขภาพร่างกาย มีคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขอนามัยและได้รับการรักษาพยาบาลอย่างทันทั่วทั้ง การส่งเสริมให้ออกกำลังกายอย่างถูกวิธี รวมถึงมีอุปกรณ์กีฬาที่เพียงพอ และ 5) สวัสดิการ มีการฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะในการปฏิบัติงาน การฝึกอาชีพ บริการตรวจสุขภาพ รวมถึงการขยายโอกาสทางการศึกษาโดยการศึกษาต่อนอกระบบ (กศน.)

ด้านวิจัยคุณ ใหญ่เลิศ (2564) ทำการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการ กองพันทหารราบที่ 1 กรมทหารราบที่ 16 จังหวัดร้อยเอ็ด จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 198 นาย พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับที่มาก โดยตัวแปรด้านอายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพสมรสที่แตกต่างกัน กลับไม่ส่งผลให้ความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตทั้งโดยรวมและรายด้านมีความแตกต่างกัน ได้แก่ 1) ด้านการนอนหลับพักผ่อน ควรจัดฟูกนอนที่นุ่มสบายการติดตั้งพัดลม อย่างทั่วถึง การจัดหาตู้เตียงที่มีคุณภาพและการปรับปรุงพื้นที่บริเวณโรงนอน 2) ด้านการกินอยู่ ควรปรับปรุงรสชาติอาหาร มีปริมาณอาหารที่เพียงพอ และมีความหลากหลายของอาหาร 3) ด้านความสะอาด ควรจัดเครื่องแต่งกายทหารให้ตรงกับที่สำรวจและแจกจ่ายตามวงรอบที่กองทัพกำหนด รวมถึงการนำที่นอนผึ่งแดดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และ 4) ด้านสันทนาการ ควรเพิ่มระยะเวลาออกกำลังกายและจัดกิจกรรมด้านกีฬาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนจัดการอบรมด้านอุดมการณ์และจริยธรรม อย่างน้อยเดือนละ 2 - 3 ครั้ง

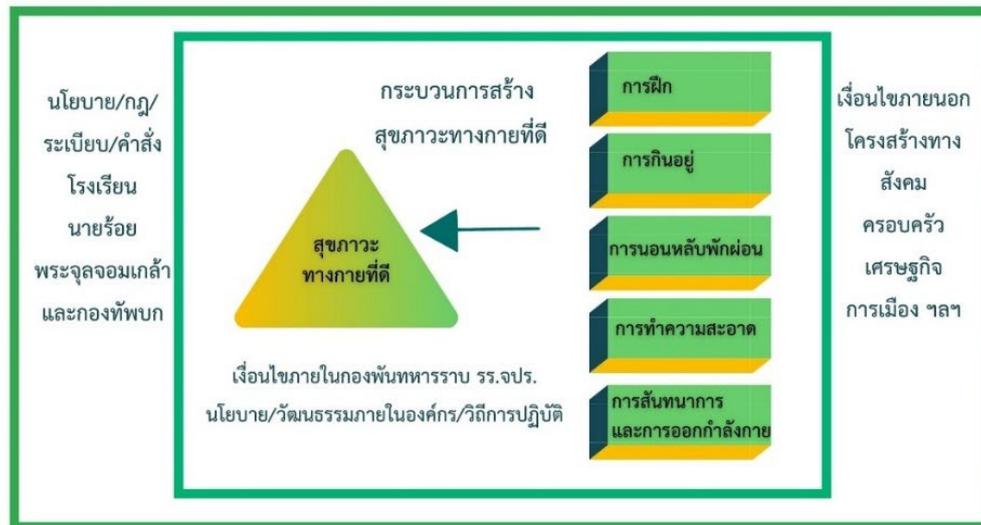
ขณะที่สุทธิดี แผนสนธิ และ สมิหระ จิตตลดากร (2563) ศึกษาการพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพเพื่อความมั่นคงของชาติ พบว่า ปัญหาที่ทำให้ประสิทธิภาพในการพัฒนากำลังพลลดลง ได้แก่ ความไม่เสมอภาคในการเกณฑ์ทหาร วิธีการฝึกทหารใหม่ การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อทหารกองประจำการ การละเมิดสิทธิมนุษยชน การนำทหารกองประจำการไปรับใช้ส่วนตัว โดยได้เสนอการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการไว้หลายแนวทาง อาทิ การปรับเปลี่ยนจากระบบการเกณฑ์ทหารไปเป็นการคัดเลือกทหารอาสาเข้ากองประจำการ การปลูกฝังอุดมการณ์ทางทหารและการศึกษาทางทหาร เพื่อเพิ่มคุณวุฒิทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาสมรรถนะของกำลังพล ความทันสมัยความโปร่งใส และความสอดคล้องกับภารกิจของกองทัพ จะทำให้กองทัพเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติในท้ายที่สุด

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น คณะผู้วิจัยเห็นว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการสร้างสุขภาวะทางกายที่ดีของทหารกองประจำการ กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ผลัดที่ 1 ประจำปี 2567 ประกอบด้วย การฝึก การกินอยู่ การนอนหลับพักผ่อน การทำความสะอาด การสันทนาการและการออกกำลังกาย ภายใต้เงื่อนไขทั้งภายในและภายนอกกองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า อันได้แก่ ระเบียบคำสั่ง วัฒนธรรม วิธีการปฏิบัติของหน่วยฝึกทหารใหม่ และตามนโยบายของกองทัพ

ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงของสภาวะเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวิถีชีวิตในยุคสมัย ที่เอื้อให้ทหารกองประจำการเกิดสภาวะทางกายที่ดี ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ (Phenomenology) ของการสร้างสภาวะทางกายที่ดีในทหารกองประจำการ กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โดยการกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการสร้างสภาวะทางกาย อันเป็นการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่ตรงเชิงทฤษฎี (Theory Sampling) จากการศึกษาโครงสร้างหรือระบบความสัมพันธ์ภายในสนามวิจัย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เกิดกระบวนการสร้างสภาวะทางกายที่ดีแก่ทหารกองประจำการ ผ่านการตีความประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อทำความเข้าใจว่าปรากฏการณ์นี้ถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไร

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้ ได้จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยในแต่ละกลุ่มจะมีความคล้ายคลึงกันแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Homogeneous Sampling) เพื่อให้ได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีประสบการณ์เฉพาะในเรื่องที่ศึกษา และยังช่วยให้นักวิจัยเห็นถึงความต่าง (Divergence) ภายใต้อาณาเขตคล้ายคลึงกันของผู้ให้ข้อมูลหลักได้ดีอีกด้วย แม้อันเบื้องต้นจะยังไม่สามารถระบุจำนวนที่แน่ชัดได้ แต่โดยทั่วไปโครงการวิจัยขนาดเล็กรวมผู้ให้ข้อมูลหลัก ตั้งแต่ 10 - 25 คน ก็ถือว่าเพียงพอในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแล้ว (Charmaz, 2014, p. 214 as cited in Bowen, 2008, p. 140) เมื่อลงมือเก็บรวบรวมข้อมูลจนข้อมูลที่ได้มาไม่สามารถสร้างคำอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาเพิ่มเติม จึงจะถือว่าข้อมูลมีความอิ่มตัว (Saturation) และเลิกค้นหาผู้ให้ข้อมูลหลักเพิ่ม ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บังคับบัญชา จำนวน 2 คน โดยเป็นผู้ใช้อำนาจบังคับบัญชา หรือกำกับ ควบคุมทหารกองประจำการ กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ผลัดที่ 1/2567 อีกทั้งเป็นผู้รอบรู้เกี่ยวกับแนวนโยบายของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าและกองทัพบก รวมถึงระเบียบปฏิบัติ ในการกำกับ ควบคุม

วินัยของทหารกองประจำการ ส่วนเกณฑ์การคัดออกจากโครงการ คือ เป็นผู้ไม่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ หรือไม่ได้รับอนุญาตจากหน่วยงานต้นสังกัด

กลุ่มที่ 2 ครูฝึก จำนวน 2 คน โดยเป็นผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการฝึกระเบียบวินัยทางทหารแก่ทหารกองประจำการ กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ผลัดที่ 1/2567 อีกทั้งเป็นผู้รอบรู้เกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติในการกำกับ ควบคุมวินัยของทหารกองประจำการกองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ส่วนเกณฑ์การคัดออกจากโครงการ คือ เป็นผู้ไม่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ หรือไม่ได้รับอนุญาตจากหน่วยงานต้นสังกัด

กลุ่มที่ 3 ทหารกองประจำการ กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ผลัดที่ 1/2567 จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่ามีสุขภาพทางกายที่ดี เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นชัดว่าภายในหน่วยฝึกทหารใหม่มีกระบวนการสร้างทหารกองประจำการที่ถูกคัดเลือกเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักให้มีสุขภาพทางกายที่ดีขึ้นมาได้อย่างไร ตามเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เป็นผู้ที่ผลการตรวจร่างกายอยู่ในเกณฑ์ปกติ ค่าน้ำหนักส่วนสูง (BMI) อยู่ในเกณฑ์ปกติ มีผลการทดสอบสมรรถนะทางกายอยู่ในเกณฑ์ดีหรือเป็นนักกีฬาของหน่วย มีผลการทดสอบการฝึกทางทหารอยู่ในเกณฑ์ดี หรือได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความอดทน มีระเบียบวินัย และมีสำนึกในความเป็นทหาร ซึ่งยินยอมเข้าร่วมโครงการด้วยตนเอง โดยผ่านการอนุญาตจากต้นสังกัดแล้ว ส่วนเกณฑ์การคัดออกจากโครงการ คือ เป็นผู้ไม่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ หรือไม่ได้รับอนุญาตจากหน่วยงานต้นสังกัด

โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) การสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Survey) ได้แก่ อาคารสถานที่หน่วยฝึกทหารใหม่ เรือนพัก ห้องน้ำ ห้องอาบน้ำ ห้องพยาบาล และโรงเลี้ยง เพื่อสำรวจชีวิตความเป็นอยู่ของทหารกองประจำการตามสภาพความเป็นจริง การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) วิถีชีวิตประจำวัน การฝึก การใช้ชีวิตภายในหน่วยฝึก และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) จากแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) เป็นแนวทางการสนทนากับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อให้ได้คำอธิบายเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์ในการสร้างสุขภาพทางกายที่ดีของทหารกองประจำการ จากมุมมองที่รอบด้านทั้งผู้บังคับบัญชา ครูฝึก และทหารกองประจำการเอง ภายในบริบทเฉพาะของกองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

ภายหลังจากรวบรวมข้อมูลจากสนามวิจัยเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะนำข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกข้อมูลภาคสนามและการบันทึกเสียงสัมภาษณ์มาถอดเป็นโครงร่าง (Script) แล้วนำมาตีความ โดยเริ่มจากขั้นตอนแรกอ่านเข้าไปเข้ามาเพื่อบันทึกประเด็นสำคัญทั้งในเชิงบรรยาย (Descriptive Comments) ภาษา (Linguistic Comments) และแนวคิด (Conceptual Comments) จากนั้นเริ่มต้นให้ความหมายข้อมูลที่บันทึกด้วยการตีความออกมาเป็นใจความสำคัญ (Theme) ที่สะท้อนถึงแก่นความหมายของข้อมูล โดยการมองหาความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นต่าง ๆ ที่บันทึกไว้ เพื่อนำมาสรุปให้เกิดความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่ศึกษา (Seleskovitch, 1994) จะเห็นได้ว่า ใจความสำคัญไม่เพียงสะท้อนแง่มุมประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก แต่ยังแสดงถึงการตีความปรากฏการณ์โดยอ้างอิงจากประสบการณ์ส่วนตัวของพวกเขาออกมาด้วย อันเป็นการตีความตามแนวทางสร้างสรรค์นิยม (Constructivism) ซึ่งเชื่อว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักหรือ

เจ้าของประสบการณ์เป็นผู้ที่รู้และเข้าใจความหมายของประสบการณ์การสร้างสุขภาวะทางกายที่ดีที่สุด
นี่คือหลักการวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ (Interpretative Phenomenological Analysis)
ซึ่งเป็นวิธีการ (Method) เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบปัจจัยที่ทำให้เกิดสุขภาวะทางกายที่ดีของทหารกองประจำการ กองพันทหารราบ
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ การฝึก การกินอยู่ การนอนหลับพักผ่อน การทำความสะอาด
และการสันทนการและการออกกำลังกาย ภายใต้เงื่อนไขด้านแนวปฏิบัติของหน่วยฝึก นโยบายของกองทัพบก
ความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี โดยเฉพาะความตื่นตัวในการปฏิบัติตามชุดความรู้ด้าน
สุขภาวะในประเทศที่เอื้อให้เกิดกระบวนการสร้างสุขภาวะทางกายที่ดีของทหารกองประจำการ ดังต่อไปนี้

1. การฝึก ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมดเข้าใจตรงกันว่า สุขภาวะทางกายที่ดีนั้นเป็นผลมาจากการฝึก
ซึ่งมุ่งเน้นให้ทหารใหม่มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับท่าทางตามแบบฝึก เริ่มต้นจากท่าทางเบื้องต้น เพื่อปรับสภาพ
จากบุคคลพลเรือนเข้ามาเป็นทหาร ตามระเบียบที่กองทัพบกกำหนดเอาไว้อย่างเคร่งครัด โดยมีกำหนด
ระยะเวลาการฝึกจำนวน 6 สัปดาห์ วันละ 8 ชั่วโมง ตั้งแต่ 0800 - 1600 น. โดยจะมีห้วงเวลาพักฝึกในแต่ละวัน
ภายใต้การสังเกตการณ์อย่างใกล้ชิดของหน่วยทหารเสนารักษ์ หากพบอาการบาดเจ็บจะมีการปฐมพยาบาล
เบื้องต้น ก่อนนำส่งโรงพยาบาลโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าต่อไป จากนั้นเมื่อจบห้วงการฝึกทหารใหม่
เบื้องต้นจะมีการฝึกตามวงรอบประจำปี จึงจะเข้าสู่การฝึกวิชาชีพก่อนปลดประจำการ ตัวอย่างเช่น

“...ลักษณะการฝึกจะไล่ตั้งแต่เบาไปหาหนักเพื่อให้ทหารใหม่ค่อย ๆ ปรับความพร้อมของร่างกาย...”

ครูฝึก (สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2567)

“...การฝึกก็มีการจัดเวลาที่เหมาะสมและมีการพักระหว่างการฝึกที่พอดี...” ทหารกองประจำการ
(สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2567)

“...นโยบายใหม่ให้ลดระยะเวลาการฝึกจากสิบสัปดาห์เหลือหกสัปดาห์เพื่อให้ทหารใหม่มีเวลาพักผ่อน
มากขึ้น...ลดการลงโทษเพื่อลดความตึงเครียดจากการฝึก” ผู้บังคับบัญชา (สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2567)

ภาพที่ 2

สถานที่ฝึก และการฝึกภายใต้ร่มไม้ เพื่อป้องกันความร้อนที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย

2. การกินอยู่ ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นว่า การประกอบเลี้ยงจัดได้อย่างเหมาะสม ทั้งปริมาณและคุณค่าทางโภชนาการ ภายใต้การกำกับดูแลของนายทหารเวรเสนาารักษ์ในการตรวจคุณภาพอาหาร ปริมาณ และรสชาติ และจัดเวรประจำให้ทหารกองประจำการเข้าทำความสะอาดและช่วยงานที่โรงเลี้ยง ทั้งนี้โรงเลี้ยงจะทำการจัดซื้ออาหารตามวงรอบ เพื่อคงคุณภาพให้สดใหม่เสมอ โดยมีการตรวจรับวัตถุดิบหลังจากการจัดซื้อตามระเบียบที่กองทัพบกกำหนด ตัวอย่างเช่น

“...อาหารมีปริมาณเพียงพอและสะอาดไม่จำเจ...” ทหารกองประจำการ (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2567)

“...ทหารใหม่ไม่เคยต้องเสียหรืออาหารเป็นพิษจากการทานอาหารที่โรงเลี้ยง...” ครูฝึก (สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2567)

“...มีการตรวจสอบคุณภาพจะตรวจตั้งแต่การจัดซื้อวัตถุดิบ การประกอบเลี้ยงถูกสุขอนามัยหรือไม่ ปริมาณอาหารเหมาะสมหรือไม่ และรสชาติอาหารดีหรือไม่...” ผู้บังคับบัญชา (สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2567)

ภาพที่ 3

สภาพการจัดวางอาหารภายในโรงเลี้ยง และภาชนะที่ถูกสุขอนามัย

3. การนอนหลับพักผ่อน ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมดมีคำอธิบายตรงกันว่า การนอนของทหารกองประจำการล้วนเป็นไปตามระเบียบปฏิบัติประจำวัน ตั้งแต่เวลา 2100 – 0500 น. ทำให้มีระยะเวลาในการนอนหลับเพียงพอ 8 ชั่วโมง ในสภาพบรรยากาศภายในห้องนอนซึ่งมีอุปกรณ์การนอนครบถ้วน การจัดวางเตียง สัมภาระเป็นระเบียบและทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ ทำให้อากาศปลอดโปร่ง เหมาะแก่การนอนหลับพักผ่อน ทั้งยังมีความปลอดภัย เนื่องจากอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของทหารเวรตลอด 24 ชั่วโมง ตัวอย่างเช่น

“...ในโรงนอนมีขนาดใหญ่และไม่แออัดช่วงกลางคืนมีอากาศเย็นสบาย...” ทหารกองประจำการ (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2567)

“...สภาพแวดล้อมการนอนอยู่ในลักษณะดี คือ มีฟูกนอน หมอน ผ้าห่ม พัดลมทั้งเพดานและตั้งพื้น...” ทหารกองประจำการ (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2567)

“...มีการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัยผลัดละนายรอบละชั่วโมงซึ่งปรับลดลงจากแต่ก่อนทำให้ทหารมีเวลาพักผ่อนมากขึ้น...” ครูฝึก (สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2567)

“...มีการตรวจสอบโดยการตรวจในเวลานอนว่ามีทหารฝ่าฝืน รบจ. หรือไม่ และตรวจสอบจากพฤติกรรมระหว่างวัน หากมีอาการเพี้ยนจะสอบถามว่ามีปัญหาอะไร...” ผู้บังคับบัญชา (สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2567)

ภาพที่ 4

การจัดวางเตียงมีช่องว่างที่เหมาะสม มีหน้าต่างและประตูระบายอากาศทำให้การพักผ่อนนอนหลับมีคุณภาพ

4. การทำความสะอาด ผู้ให้ข้อมูลหลักสื่อความตรงกันว่า หน่วยฝึกให้ความสำคัญกับการทำความสะอาดของทหารกองประจำการทั้งส่วนรวมและส่วนบุคคล จากการแบ่งเขตสุขาภิบาลเพื่อจัดเวรทำความสะอาด โดยเฉพาะการทำความสะอาดโรงนอน โรงเลี้ยงและการจัดการอาหารให้ถูกสุขลักษณะ และการตรวจระเบียบเครื่องแต่งกายประจำวัน ซึ่งเป็นการตรวจสอบร่างกาย อุปกรณ์การฝึก เสื้อผ้า รองเท้าให้สะอาดถูกระเบียบอย่างเคร่งครัด โดยมีนายสิบเป็นผู้รับผิดชอบกำกับดูแล ตัวอย่างเช่น

“...เขาให้มีการจัดเวรทำความสะอาดกองร้อย แล้วมีสิบเวรมาตรวจ...” ทหารกองประจำการ (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2567)

“...ซักผ้าเกือบทุกวัน หาเวลาซัก จะไม่ใส่ซ้ำ...แล้วก็เครื่องนอนผมซักทุกอาทิตย์...” ทหารกองประจำการ (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2567)

“...ก่อนเข้าไปกินข้าวโรงเลี้ยงเขาให้ล้างมือก่อน...” ทหารกองประจำการ (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2567)

“...ให้เวลาเขาอาบน้ำ เพราะเขาฝึกเหนื่อยเหงื่อออกมาทั้งวันจะได้สะอาด...” ครูฝึก (สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2567)

ภาพที่ 5

ห้องอาบน้ำมีการจัดเวรทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ

5. การสันทนการและการออกกำลังกาย ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ประเด็นสำคัญตรงกันว่า การออกกำลังกายและกิจกรรมสันทนการเป็นสิ่งที่ทำให้ทหารกองประจำการได้ผ่อนคลายความเครียด สร้างความสามัคคี

ในหมู่คณะ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ นอกจากนี้การอบรมในห้วงเวลากลางคืนจากนายทหารภายในหน่วยฝึกยังทำให้เกิดความรอบรู้เกี่ยวกับการดูแลร่างกาย การออกกำลังกาย รวมถึงประสบการณ์ทำงานของหน่วยทหารที่สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ทหารกองประจำการสนใจทำงานร่วมกับกองทัพในระดับที่สูงขึ้นต่อไป ตัวอย่างเช่น

“...หลังเลิกฝึกบางวันก็วิ่งครับ แล้วก็มาเตะบอล...” ทหารกองประจำการ (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2567)

“...ไปยิมก็ตีมาเล่น มีเพื่อนมาแจมร้องเพลงกันสนุก...” ทหารกองประจำการ (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2567)

“...ให้มีการออกกำลังกาย จัดการแข่งขันกีฬา ตะก้นสนุก...” ครูฝึก (สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2567)

“...กลางคืนหลังรวมเนี้ย ให้เขาเล่นโทรศัพท์ ดูทีวีพักผ่อนตามสบายเลย เพราะเขาก็เหนื่อยมาทั้งวัน แต่ให้เข้านอนตามเวลา...” ครูฝึก (สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2567)

ภาพที่ 6

การจัดกิจกรรมกีฬาเพื่อสันทนาการและเชื่อมความสัมพันธ์ภายในหน่วยฝึก

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ พบปัจจัยและเงื่อนไขทั้งภายในและภายนอกหน่วยฝึกที่ส่งผลให้เกิดกระบวนการสร้างสุขภาวะทางกายที่ดีของทหารกองประจำการ กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ดังนี้

1. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างสุขภาวะทางกายที่ดีของทหารกองประจำการ กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ได้แก่ การฝึก การกินอยู่ การหลับนอน การพักผ่อน การทำความสะอาด รวมถึงการสันทนาการและการออกกำลังกาย สอดคล้องกับการศึกษาของวิจักขณ์ ใหญ่เลิศ (2564, น. 91 - 93) ซึ่งได้สำรวจความพึงพอใจของทหารกองประจำการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตภายในหน่วยฝึก กองพันทหารราบที่ 1 กรมทหารราบที่ 16 จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งพบว่า ทหารกองประจำการมีความพึงพอใจคุณภาพการใช้ชีวิตภายในหน่วยฝึกทหารใหม่ทั้งในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ที่พักอาศัย อาหารการกิน เครื่องแต่งกาย สุขภาพร่างกาย และสวัสดิการอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะด้านสุขภาพร่างกาย เนื่องจากหน่วยฝึกให้ความสำคัญกับการรักษาพยาบาลโดยมีการจัดตู้ยาและเครื่องมือ พร้อมนายสิบเสนารักษ์เข้าเวรประจำวัน เพื่อดูแลรักษา

สุขภาพร่างกายอย่างทันทั่วทั้งที่ นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ทหารกองประจำการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีร่างกายแข็งแรงและห่างไกลยาเสพติด โดยสร้างสนามกีฬาและจัดหาอุปกรณ์กีฬา รวมถึงจัดทำประวัติประจำตัวและประวัติด้านสุขภาพของทหารกองประจำการอีกด้วย เช่นเดียวกับปัญญา พรหมมา (2559, น. 61) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการในเขตพื้นที่มณฑลทหารบกที่ 35 พบว่า สภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการในเขตพื้นที่มณฑลทหารบกที่ 35 ในด้านสุขภาพร่างกายมีความสัมพันธ์หรือส่งผลในระดับสูงต่อคุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการโดยรวม และงานวิจัยของ Vasek et al. (2019) ที่พบว่า การจัดเลี้ยงเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อสุขภาพและความพึงพอใจในการทำงานของทหารแนวร่วม ขณะปฏิบัติภารกิจอยู่ในต่างแดน

2. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างสุขภาวะทางกายที่ดีของทหารกองประจำการ กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นั้น อยู่ภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ ภายในหน่วยฝึก อันได้แก่ วัฒนธรรมหรือแนวปฏิบัติของหน่วยฝึก โดยเฉพาะกฎ/ระเบียบ/คำสั่ง ของกองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และนโยบายของกองทัพบก ว่าด้วยการฝึกและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทหารกองประจำการทุกคนจะต้องดำเนินชีวิตไปตามระเบียบการปฏิบัติประจำวันของทหารใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการหลายเรื่อง (วิจิษณ์ ใหญ่เลิศ, 2564; ปกาสิทธิ์ เพลินจิตต, 2560; ปัญญา พรหมมา, 2559) ซึ่งระบุตรงกันว่า หน่วยฝึกทหารใหม่ต่างให้ความสำคัญต่อนโยบายของกองทัพบก โดยได้ปฏิบัติตามนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการอย่างต่อเนื่อง ด้วยการดูแลเอาใจใส่ทหารกองประจำการในทุกมิติ อาทิ สิทธิและสวัสดิการ ความเป็นอยู่ การดูแลอาหารในแต่ละมื้อให้เป็นไปตามหลักโภชนาการ เพื่อเสริมสร้างร่างกายให้แข็งแรงมีความพร้อมสำหรับรับการฝึกและการพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางกายที่ดี

3. ขณะเดียวกันปัจจัยที่ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างสุขภาวะทางกายที่ดีของทหารกองประจำการ กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ยังได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมที่สังคมโลกให้การยอมรับ กล่าวคือ การปฏิบัติต่อทหารใหม่ย่อมเป็นไปด้วยการเคารพต่อเกียรติและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน โดยให้สิทธิเสรีภาพตามกรอบของกฎหมายและให้การคุ้มครองความปลอดภัยทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สิน ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยทหารเสนารักษ์อย่างใกล้ชิด จากความก้าวหน้าของความรู้ทางการแพทย์หรือชุดความรู้สุขภาวะ ช่วยป้องกันมิให้เกิดการกระทำที่เป็นอันตรายต่อร่างกายและจิตใจของทหารกองประจำการ นอกจากนี้ความก้าวหน้าของระบบสื่อสารทางไกลและเทคโนโลยีสารสนเทศก็เป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้ทหารกองประจำการสามารถสนทนากับบุคคลในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ สดภาวะตึงเครียดทางจิตใจจากการอยู่ห่างไกลกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ สฤณี แผนสนธิ และ สมิหรา จิตตลดากร (2563) เรื่องการพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพเพื่อความมั่นคงของชาติ ซึ่งพบว่า ปัญหาที่ทำให้ประสิทธิภาพในการพัฒนากำลังพลลดลง ประกอบด้วย ความไม่เสมอภาคหรือความเหลื่อมล้ำต่อแนวทางการเกณฑ์ทหาร การฝึกทหารใหม่ด้วยการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะการละเมิดสิทธิมนุษยชน ด้วยการนำพลทหารไปรับใช้ส่วนตัว ทั้งนี้ได้เสนอระบบการคัดเลือกทหารอาสาเข้ากองประจำการ การปลูกฝังอุดมการณ์

ทางทหาร และการพัฒนาคุณภาพชีวิตทหารกองประจำการ จากการศึกษาทางทหาร การพัฒนาสมรรถนะของกำลังพล ความทันสมัย ความโปร่งใส และความสอดคล้องกับภารกิจของกองทัพบก ย่อมส่งผลให้กองทัพเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการ

1.1 จัดหาสถานที่ออกกำลังกาย เช่น สร้างสนามกีฬา ห้องออกกำลังกาย (Fitness) รวมถึงจัดหาอุปกรณ์กีฬาให้กำลังพลได้ออกกำลังกายภายในหน่วยงาน เพื่อส่งเสริมกิจกรรมสันทนาการและการออกกำลังกายให้กับทหารกองประจำการ สร้างทางเลือกกิจกรรมที่หลากหลาย ไม่จำเจ

1.2 ควรจัดให้มีวันที่ปลอดจากภารกิจ (Free day) อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 วัน เพื่อให้ร่างกายสามารถฟื้นตัวจากการออกกำลังกายที่เหน็ดเหนื่อยหนัก รวมถึงมีเวลาทำภารกิจส่วนตัวที่สะดวกในแต่ละสัปดาห์ เพื่อลดความตึงเครียดจากความเร่งรีบในการปฏิบัติภารกิจส่วนตัวให้เสร็จก่อนเวลาการฝึก

1.3 จัดให้มีจุดล้างมือพร้อมสบู่และแอลกอฮอล์เพิ่มขึ้น ตามสถานที่สำคัญของหน่วยฝึก เพื่อรักษาสุขอนามัยในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ

1.4 ควรพิจารณาปรับเปลี่ยน หรือเพิ่มอาหารเสริมในช่วงเวลากลางคืนให้มีคุณค่าทางโภชนาการมากขึ้น เช่น เปลี่ยนจากน้ำอัดลมเป็นนม หรือซีเรียล เพื่อเพิ่มสารอาหารที่ช่วยในการบำรุงร่างกาย หรือเพิ่มยาบำรุงร่างกาย เช่น ยาวิตามิน ยาธาตุเหล็ก

1.5 สนับสนุนให้มีการนอนพักในช่วงเวลาสั้น ๆ ยามบ่าย ประมาณ 15 – 30 นาที โดยเฉพาะในกรณีที่มีการตื่นเช้าหรือทำงานหนักกว่าปกติ เพื่อทดแทนช่วงเวลาที่พักผ่อนที่ขาดหายไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยในครั้งนี้ให้ความสำคัญกับกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะทางกายเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้ยังสามารถทำการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของทหารกองประจำการ กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ทั้งในเชิงสุขภาวะทางจิตใจและด้านอื่น ๆ เพื่อให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ครอบคลุมทุกมิติ

2.2 การศึกษานี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการขยายขอบเขตการวิจัยออกไปยังหน่วยฝึกทหารใหม่ในพื้นที่แห่งอื่น ซึ่งจะช่วยให้สามารถรวบรวมข้อมูลในบริบทที่แตกต่างออกไป ทำให้มองเห็นถึงกระบวนการสร้างสุขภาวะทางกายที่ดีในภาพรวมของหน่วยฝึกทหารใหม่แห่งกองทัพบก

องค์ความรู้ที่ได้

โครงการวิจัยของนักเรียนนายร้อย ประจำปีการศึกษา 2567 เรื่อง การศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของทหารกองประจำการ กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นอกจากจะมุ่งหวังเพื่อเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและสร้างนักเรียนนายร้อยให้เป็นนักวิจัยแล้ว องค์ความรู้ที่ได้จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ผู้บังคับหมวดซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะที่ดีภายในหน่วยฝึกทหารใหม่ ในประเด็นของปัจจัย

ที่ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างสุขภาวะทางกายที่ดีของทหารกองประจำการ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อค้นหาค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางกายในมิติต่าง ๆ นำมาตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสนามวิจัย ซึ่งแสดงให้เห็นแล้วว่าปัจจัยหรือแบบแผนในหน่วยฝึกทหารใหม่ กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ามีอะไรบ้าง ภายใต้เงื่อนไขทั้งภายในและภายนอกหน่วยฝึกทหารใหม่ ที่เอื้อให้เกิดกระบวนการสร้างสุขภาวะทางกายที่ดี มากไปกว่านั้นงานวิจัยครั้งนี้ยังมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเป็นแนวปฏิบัติเสริมกระบวนการสร้างสุขภาวะทางกายที่ดี ทั้งต่อสนามวิจัยและหน่วยฝึกทหารใหม่แห่งอื่น ๆ นำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ พ.อ. ปิยะวัตร ณ พัทลุง ผู้อำนวยการกองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ และ พ.อ. วัชร เวียงวิทย์การ ผู้บังคับกองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ที่ให้ความอนุเคราะห์ด้านการประสานงานและอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทหารกองประจำการ ตลอดจนกองทัพบกที่กรุณาให้การสนับสนุนงบประมาณการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- ปกาสิต เพลินจิตต. (2560). *คุณภาพชีวิตของกำลังพลทหารกองประจำการ กองพันทหารช่างสนามที่ 201 จังหวัดนครราชสีมา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด.
- ประเวศ วะสี. (2550). *สุขภาวะองค์รวม: วิธีแห่งการเปลี่ยนแปลง*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ.
- ปัญญา พรหมมา. (2559). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการในเขตพื้นที่มณฑลทหารบกที่ 35* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- พระราชบัญญัติการรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2561. (2561, 16 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 26 ก. หน้า 1-14.
- พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550. (2550, 22 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 124 ตอนที่ 39 ก. หน้า 1-30.
- วรัณพร ยั่งยืน และ ปัญจกรณ์ วาสิประโคน. (2563). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะซึมเศร้าในทหารกองประจำการใหม่. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย*, 65(2), 105–116.
- วิจักขณ์ ใหญ่เลิศ. (2564). *รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการ กองพันทหารราบที่ 1 กรมทหารราบที่ 16 จังหวัดร้อยเอ็ด* [สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สฤณี แผนสนธิ และ สมิหรา จิตตลดากร. (2563). การพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพเพื่อความมั่นคงของชาติ. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(10), 301–314.
- Adams, T., Bezner, J., & Steinhardt, M. (1997). The conceptualization and measurement of perceived wellness: Integrating balance across and within dimensions. *American Journal of Health Promotion*, 11(3), 208–218.
- Akila, J., Dada, K. S. J., & Omeiza, S. U. (2022). The role of physical fitness training programs in improving armed personnel's tactical and combat readiness to secure land and borders. *Journal of Advances in Military Studies*, 5(2), 173–190.

- Charmaz, K. (2014). *Constructing grounded theory: Introduction qualitative methods series* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, *55*(1), 34–43.
- Diener, E., Lucas, R. E., & Oishi, S. (2002). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. In C. R. Snyder & S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 63–73). Oxford University Press.
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, *125*(2), 276–302.
- Gottschall, S., & Guérin, E. (2021). Organizational and non-organizational risk and resilience factors associated with mental health and well-being in the Royal Canadian Navy. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*, *42*, 6179-6193. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01508-x>
- Harms, P., Krasikova, D., Vanhove, A., Herian, M., & Lester, P. (2013). Stress and emotional well-being in military organizations. *Research in Occupational Stress and Well Being*, *11*, 103–132. [https://doi.org/10.1108/S1479-3555\(2013\)0000011008](https://doi.org/10.1108/S1479-3555(2013)0000011008)
- Rasteiro, D., Marques, M. C., & Clemente, F. M. (2023). Effects of physical training programs on fitness performance in tactical populations: A systematic review. *Journal of Sports Science*, *41*(2), 123- 135.
- Seleskovitch, D. (1994). *Interpreting for international conferences: Problems of language and communication* (2nd rev. ed.; S. Dailey & E. N. McMillan, Trans.). Pen and Booth.
- Tajabadi, A., Nematshahi, M., Parsaeimehr, Z., Roshanzadeh, M., Jamalnik, M., & Hasheminik, M. (2021). Mental health status and its influencing factors in Iranian soldiers: Systematic review. *Journal of Military Medicine*. <https://doi.org/10.30491/JMM.22.9.3>
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*. <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Vasek, T., Zdara, J., Suchanek, Z., Lasak, P., & Fajfrova, J. (2019). The impact of catering on the health and life satisfaction of coalition soldiers during their deployment on a military operation. *Military Medical Science Letters*, *88*(4), 188–194. <https://doi.org/10.31482/mmsl.2019.021>
- Wang, X., Bai, X., Liu, X., Mei, Z., Zhang, J., & Ma, Y. (2023). Current situation and management strategy of soldier stress. In *Encyclopedia of Stress Management and Well-Being in Soldier Populations*. https://doi.org/10.1007/978-981-99-4882-6_13
- World Health Organization [WHO]. (1998). *Adelaide Recommendation on Healthy Public Policy*. WHO.

อิทธิพลของภาวะผู้นำที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ของคณบดีต่อการเรียนรู้ทางวิชาชีพของอาจารย์ใน
วิทยาลัยต่างประเทศของจีน

The Influence of Deans' Learning-Centred Leadership on Teacher
Professional Learning in Chinese Colleges of Foreign Languages

ซุน ดงจุน^{1*}   ชนิตา รักษ์พลเมือง²   ปองสิน วิเศษศิริ³

Sun Dongjun   Chanita Rukspollmuang   Pongsin Viseshsiri

(Received: May 20, 2025; Revised: June 24, 2025; Accepted: June 25, 2025)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้วิเคราะห์อิทธิพลของภาวะผู้นำแบบมุ่งเน้นการเรียนรู้ (LCL) ของคณบดีต่อการเรียนรู้ทางวิชาชีพของอาจารย์ (TPL) ในวิทยาลัยภาษาต่างประเทศของจีน ใช้การวิจัยแบบผสมผสานเชิงลำดับ (Sequential Mixed-Methods Design) โดยการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์และแบบสำรวจเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากคณบดี 5 ราย ด้วยการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) เพื่อระบุรูปแบบแนวคิดสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากอาจารย์ 360 คน ใน 36 วิทยาลัย ด้วยสถิติพรรณนาและแบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM) เพื่อทดสอบกรอบทฤษฎี การวิจัยใช้ SEM วิเคราะห์ผลกระทบทางตรงและทางอ้อมของ LCL ต่อ TPL โดยมีความไว้วางใจของอาจารย์ (TT) การมีอำนาจควบคุมตนเอง (TA) และชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLCs) เป็นตัวแปรคั่นกลาง การวิเคราะห์ทางสถิติรวมถึงการทดสอบความเชื่อมั่น การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์เส้นทาง ผลการศึกษาพบว่า LCL ไม่ส่งผลโดยตรงต่อ TPL แต่ดำเนินการผ่านกลไกตัวแปรคั่นกลางทั้งหมด PLCs เป็นตัวแปรคั่นกลางใหม่ที่สำคัญในบริบทอุดมศึกษา แสดงเส้นทางอิทธิพลทางอ้อมที่แข็งแกร่ง (LCL → PLCs → TPL) การวิเคราะห์การคั่นกลางเชิงลำดับยืนยันเส้นทางที่มีนัยสำคัญทางสถิติ (LCL → TT → TA → TPL) การศึกษาขยายงานวิจัยระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรวจสอบแบบจำลองทฤษฎีในบริบทอุดมศึกษา เน้นความสำคัญของการปลูกฝังวัฒนธรรมความร่วมมือ สร้างความสัมพันธ์ซึ่งความไว้วางใจ และเสริมอำนาจคณาจารย์

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ ภาวะผู้นำของคณบดี การเรียนรู้ทางวิชาชีพของอาจารย์
ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประเทศจีน

This research article is part of a dissertation entitled Innovative Management Approach to Improve the Deans' Learning-Centred Leadership on Teacher Professional Learning in Colleges of Foreign Languages in Shandong Provincial Universities

^{1,2} Graduate School of Education, Siam University, Bangkok, 10160 Thailand.

³ Independent Scholar in Educational Management, Bangkok, 10220 Thailand.

*Corresponding Author, E-mail: 1318288204@qq.com

Abstract

This study investigates the influence of deans' learning-centred leadership (LCL) on teacher professional learning (TPL) in Chinese colleges of foreign languages. A sequential mixed-methods design was employed, utilizing telephone interviews and survey questionnaires as primary data collection tools. Qualitative data from five deans were analyzed using thematic analysis to identify key conceptual patterns. Quantitative data from 360 faculty members across 36 colleges were examined through descriptive statistics and structural equation modeling (SEM) to test the theoretical framework. The research employed SEM to investigate direct and indirect effects of LCL on TPL, with teacher trust (TT), teacher agency (TA), and professional learning communities (PLCs) serving as mediating variables. Statistical analyses included reliability testing, confirmatory factor analysis, and path analysis to validate the measurement and structural models. Findings reveal that LCL does not directly influence TPL but operates entirely through mediating mechanisms. PLCs emerged as a significant novel mediator in higher education contexts, demonstrating a robust indirect pathway (LCL → PLCs → TPL). Sequential mediation analysis confirmed a statistically significant pathway (LCL → TT → TA → TPL), illustrating the interconnected roles of relational trust and individual agency in fostering professional learning. The study extends existing primary education research by validating the theoretical model within higher education contexts. Results emphasize the importance of cultivating collaborative cultures, establishing trust-based relationships, and empowering faculty agency. Policy implications include developing comprehensive leadership programs beyond traditional managerial competencies, investing in PLC infrastructure, and providing targeted support for resource-constrained institutions.

Keywords: Learning-Centred Leadership, Deans' Leadership, Teacher Professional Learning, Professional Learning Communities, China

Background and Significance of the Study

Global higher education is undergoing a major transformation, driven by rapid growth, internationalization, and technological integration. Institutions are increasingly interconnected, fostering collaboration and research. Advancements in information and communication technologies have reshaped educational models toward greater flexibility and learner-

centered approaches. In this shifting landscape, improving teaching effectiveness has become a central priority.

Teaching effectiveness involves the ability to engage students, reflected in improving understanding and learning outcomes, making teacher quality central to educational success. UNESCO's Education 2030 Incheon Declaration emphasizes expanding the number of qualified teachers to achieve Sustainable Development Goal 4 (SDG4), which promotes inclusive, equitable, and lifelong education. UNESCO (2015) emphasizes that empowering teachers through equitable recruitment practices, competitive salaries, ongoing professional development, and robust institutional support is essential for enhancing learning outcomes.

China has incorporated these international priorities into its national educational strategies. The 14th Five-Year Plan and Vision 2035, approved by the 13th National People's Congress in 2021, outlines a strategic approach to creating a modern, high-performing teaching workforce. This plan is designed to bolster teacher training and elevate the quality of teaching to address the challenges of higher education in the coming years. As Cai and Yan (2017) suggest, China's higher education system must innovate and set new priorities to keep pace with the changing landscape of the 21st century.

Attributes of Learning-Centred Leadership

Learning-centred leadership (LCL), grounded in transformational and instructional leadership, focuses on improving teaching quality and student outcomes through faculty development (Kılınc et al., 2017; Aslan & Gören, 2023). Porter et al. (2008) outline six core components of LCL: setting high learning standards, preparing the curriculum, applying effective teaching, fostering a professional culture, engaging stakeholders, and ensuring accountability. These are supported by six key processes: planning (goal-setting), implementation (executing strategies), support (providing resources), protection (maintaining a stable learning environment), communication (information flow), and monitoring (evaluating progress).

LCL also involves intentional efforts to build professional knowledge and improve institutional effectiveness, demonstrated through leadership practices such as inspiration, guidance, support, and direct engagement in teacher learning (Hallinger et al., 2017). Liu et al. (2016) identify four key dimensions of LCL: (1) **Building a learning vision** to unify the school community around shared goals; (2) **Modeling** core values and behaviors to foster trust and collaboration; (3) **Providing learning support** through resources, mentoring, and training to

promote continuous improvement; and (4) **Managing the learning program** by aligning curriculum, coordinating instruction, and allocating resources to support student success.

Liu et al. (2016) framework integrates vision, modeling, support, and organization to promote teamwork and equity. Through this structure, LCL fosters a collaborative culture focused on academic excellence and ongoing faculty development, aligning with transformational and instructional leadership principles to empower faculty success.

Research Problem

Education systems worldwide have struggled to keep pace with rapid change, and top-down professional development approaches have often failed to meet evolving needs (Hallinger et al., 2017). In China's foreign language colleges, this challenge is intensified by a lack of structured professional learning, heavy workloads, and limited institutional support, all of which hinder teaching innovation and effectiveness. A qualitative study involving interviews with five deans revealed a shared recognition of the importance of teacher professional learning but also highlighted consistent concerns over inadequate resources and funding. Insufficient quality and quantity of teacher professional learning is also a barrier to improving teacher quality and teaching effectiveness in colleges of foreign languages.

Research Objectives

The three objectives:

1. To explore deans' understanding of learning-centred leadership and its connection to teacher professional learning in colleges of foreign languages in China;
2. To examine the direct influence of dean learning-centred leadership on teacher professional learning within these institutions; and
3. To examine how teacher trust, teacher agency, and professional learning communities mediate the relationship between dean learning-centred leadership and teacher professional learning, and to explore the sequential mediating effect of teacher trust and teacher agency.

Research Hypotheses

H1: Deans' learning-centred leadership (LCL) has no significant direct effect on teacher professional learning (TPL) in colleges of foreign languages.

H2: Deans' LCL has a significant positive indirect effect on TPL through teacher agency (TA).

H3: Deans' LCL has a significant positive indirect effect on TPL through teacher trust (TT).

H4: Deans' LCL has a significant positive indirect effect on TPL through professional learning communities (PLCs).

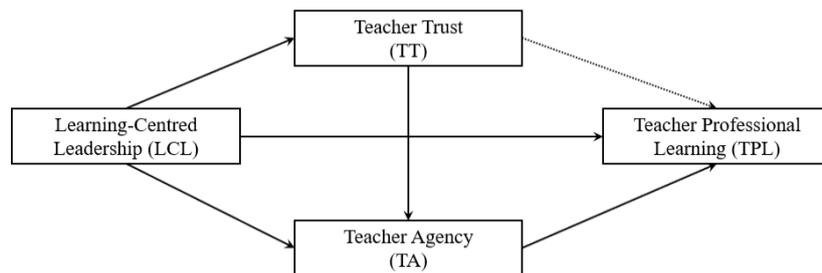
H5: Deans' LCL influences TPL through a sequential mediation path involving teacher trust and teacher agency (LCL → TT → TA → TPL).

Theoretical Frameworks

1. The model of LCL and TPL by Hallinger et al. (2017)

Figure 1

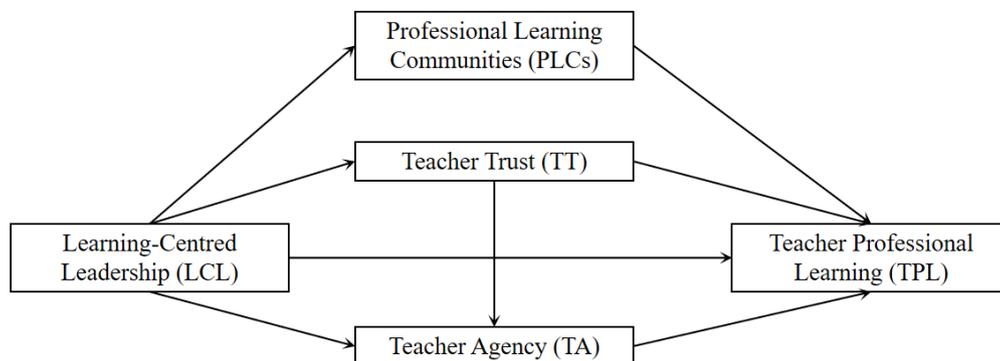
The Model of LCL and TPL Based on the SEM

2. VAL-ED (Vanderbilt Assessment of Leadership in Education) model by Porter et al. (2008)
3. PLCA-R (the Professional Learning Communities Assessment–Revised) model by Olivier et al. (2010)

Figure 2

Conceptual Framework

Literature Review

This study draws on the frameworks of Hallinger et al. (2017), Porter et al. (2008), and Olivier et al. (2010) to examine how deans' learning-centred leadership (LCL) influences teacher professional learning (TPL) through mediating variables. The Hallinger model emphasizes the importance of leadership that promotes shared vision, structured support,

and professional growth. The VAL-ED model by Porter et al. (2008) identifies leadership practices that support learning effectiveness and teacher development. The PLCA-R model (Olivier et al., 2010) focuses on the role of collaborative professional environments in enhancing instructional quality. Research shows that leadership affects teacher learning not only directly but also through the development of teacher trust (TT), teacher agency (TA), and professional learning communities (PLCs). TT creates conditions for open communication and collegial support, which are necessary for meaningful collaboration. TA enables educators to take ownership of their learning and adapt to institutional goals. PLCs provide structured opportunities for shared inquiry and continuous improvement. Together, these factors form a pathway through which leadership contributes to teacher development, with TT and TA acting in sequence to support engagement in TPL. The researchers also studied and reviewed the following relevant works to explore the existing problem in practice and develop the conceptual framework:

1. Deans' Learning-Centred Leadership

Leadership plays a vital role in shaping institutional culture, driving innovation, and improving quality in higher education. Transformational and distributed leadership models are especially effective in fostering collaboration and sustained faculty development, with responsive leadership key to engaging academic staff (Bryman, 2007). Deans serve a critical bridging role between faculty and administration, balancing strategic and managerial responsibilities. Those exhibiting transformational traits, such as vision and support for innovation, tend to build stronger academic communities.

Learning-Centred Leadership (LCL) merges instructional and transformational principles to promote faculty development and improve teaching. Porter et al. (2008) and Liu et al. (2016) emphasize the importance of shared vision, support, and structured program management in creating inclusive academic cultures. In China, LCL aligns with national education reforms, yet implementation is often hindered by hierarchical systems and resource constraints, especially in smaller institutions. Nonetheless, leadership training is fostering a shift toward more collaborative and developmental practices (Chen, 2016).

2. Teacher Professional Learning

Research indicates that Teacher Professional Learning (TPL) enhances student outcomes, teaching quality, and faculty career growth (Bektaş et al., 2020; Darling-Hammond & Richardson, 2009). Effective TPL is collaborative, reflective, and continuous, involving practices such as peer observation, engagement in Professional Learning Communities (PLCs),

and academic participation (Liu et al., 2016; Hallinger et al., 2017). In higher education, these collaborative models are increasingly used to align faculty development with institutional goals (Borko, 2004). PLCs serve as effective platforms for idea-sharing and instructional improvement (Vescio et al., 2008) and require trust-based leadership for sustainability. Contextual, discipline-specific TPL further reinforces faculty identity and collegiality.

3. Teacher Agency

Teacher Agency (TA) refers to faculty's willingness and capacity to take ownership of their professional goals, shaping both their own development and the institution's direction (Emirbayer & Mische, 1998). Key dimensions include learning and teaching effectiveness, optimism, and engagement. Faculty with strong agency adapt to changing demands, drive innovation, and contribute to institutional progress (Priestley et al., 2012). Institutional factors such as leadership, policies, and resources influence agency; supportive environments foster greater autonomy, collaboration, and innovation. Active faculty engagement enhances teaching quality, strengthens professional identity, and supports continuous improvement. The following table summarizes the main literature on TA.

4. Teacher Trust

Trust plays a key mediating role in how leadership influences faculty learning, fostering collaboration, growth, and institutional success (Bryk & Schneider, 2002). Teacher Trust (TT) reflects a willingness to be vulnerable based on positive expectations, enabling open communication, shared decisions, and collaborative learning (Vescio et al., 2008). TT comprises calculative (cost-benefit), relational (emotional), and faith (shared values) trust (Tschannen-Moran & Hoy, 2000). In higher education, trust enhances collective efficacy, innovation, and resource sharing. Leaders who demonstrate integrity and transparency help build trust, supporting ongoing improvement, while its absence can cause disengagement and resistance to change.

5. Professional Learning Communities

Professional Learning Communities (PLCs) offer a collaborative framework for ongoing faculty development, grounded in the belief that shared expertise enhances teaching and learning. Rooted in social interaction theory, PLCs in higher education, often called Faculty Learning Communities (FLCs), provide structured spaces for idea exchange and joint practice development (Vescio et al., 2008). Their effectiveness depends on trust and institutional support (Stoll et al., 2006). PLCs significantly mediate the impact of Learning-Centred Leadership (LCL) on Teacher Professional Learning (TPL), as LCL fosters collaboration and reflective practice (Hallinger, 2011). Research shows that PLCs promote engagement through

shared values, open dialogue, and supportive environments (DuFour & Eaker, 1998), and that transformational and distributed leadership amplify their impact. When supported by trust and resources, faculty are more likely to engage in collaborative, innovative practices that improve teaching and drive institutional progress (Bryk & Schneider, 2002).

Methodology

This study contained two phases, following a mixed-method approach. The research process consisted of five systematic steps:

Step 1: Qualitative Phase (Interviews)

This study began with interviews to identify and clarify the research problem. Five deans from colleges of foreign languages at public provincial universities in China were interviewed. The open-ended questions focused on:

- A. *The status quo of teacher professional learning (TPL)*
- B. *Deans' awareness of learning-centred leadership (LCL)*
- C. *Understanding of teacher agency (TA) and teacher trust (TT)*
- D. *The status quo of professional learning communities (PLCs)*

Thematic content analysis was applied to the interview transcripts. This method is flexible and well-suited for identifying, describing, and interpreting detailed patterns or themes within qualitative data. Analysis revealed that while all deans recognized the critical importance of TPL and described various initiatives to enhance faculty development, they also reported persistent concerns about inadequate resources and funding. These findings helped to state the research problem with the relevant literature review of leadership and professional development.

Step 2: Research Design (Quantitative Survey)

The quantitative approach with the use of the questionnaire was consequently employed. Stratified sampling ensured proportional representation from 36 colleges of foreign languages within 42 provincial universities in Shandong (Creswell, 2014). Sample size was determined using the Krejcie and Morgan (1970) formula, resulting in 346 participants from a population of 3,506, which meets recommended SEM standards (Kline, 2015).

Step 3: Instrument Development and Validation

The research employed a structured questionnaire designed to measure five key constructs: deans' learning-centred leadership (LCL), teacher professional learning (TPL), teacher agency (TA), teacher trust (TT), and professional learning communities (PLCs). The

instrument was adapted from well-established and validated sources to ensure theoretical and empirical relevance to the study context.

- Deans' Learning-Centred Leadership (LCL): Items were adapted from Liu et al. (2016), reflecting four core dimensions: building a learning vision, role modeling, providing learning support, and managing learning programs.

- Professional Learning Communities (PLCs): Items were derived from the Professional Learning Communities Assessment-Revised (PLCA-R) by Olivier et al. (2010), covering reflective dialogue, collaboration, and shared practice.

- Teacher Professional Learning (TPL), Teacher Agency (TA), and Teacher Trust (TT): Items for these constructs were compiled based on theoretical frameworks and validated instruments cited in Liu et al. (2016), Hallinger et al. (2017), and Tschannen-Moran and Hoy (2000).

The questionnaire was reviewed by a panel of three experts in educational leadership and measurement for content validity. Their feedback was used to revise item wording for clarity and contextual relevance to Chinese colleges of foreign languages. The results of the specialists' examination of the questionnaire were computed using Rovinelli's and Hamblenton's formula of the Index of Consistency (IOC), whose value of each question should be higher than 0.50. In this questionnaire, each selected question has the IOC value between 0.60-1.00, ensuring the content validity.

Step 4: Reliability and Construct Validity Testing

All items were measured using a 5-point Likert scale ranging from 1 (Strongly disagree) to 5 (Strongly agree), ensuring consistency in response format across constructs. To evaluate internal consistency reliability, Cronbach's alpha coefficients were calculated for each construct using the full sample (N = 360). The results were as follows: LCL ($\alpha = 0.91$), PLCs ($\alpha = 0.88$), TA ($\alpha = 0.90$), TT ($\alpha = 0.87$), and TPL ($\alpha = 0.92$), indicating high reliability across all scales.

Construct validity was assessed through confirmatory factor analysis (CFA), with all factor loadings exceeding the acceptable threshold of 0.60 and demonstrating good model fit indices ($\chi^2/df < 3$, CFI > 0.95 , RMSEA < 0.06). These results confirm that the measurement model was appropriate for use in subsequent structural equation modeling (SEM) analyses.

Step 5: Data Analysis

Following validation, SEM was used to examine the relationships among variables, including the direct and mediating effects of LCL on TPL through TA, TT, and PLCs. Model fit and path coefficients were interpreted to test the hypotheses derived from the conceptual framework.

Findings

The Structural Equation Modeling (SEM) results provide evidence supporting the complex mechanisms through which Dean Learning-Centred Leadership (LCL) influences Teacher Professional Learning (TPL) in colleges of foreign languages. The results are reported with reference to each research objective to ensure clarity in addressing the study's aims.

Objective 1: To explore deans' understanding of learning-centred leadership and its connection to teacher professional learning in colleges of foreign languages in China.

The qualitative findings showed that all five deans acknowledged the importance of learning-centred leadership (LCL) in promoting teacher professional learning (TPL). While they reported efforts to foster collaboration and support faculty development, they also highlighted barriers such as limited funding, time constraints, and institutional challenges. Their views reflected partial alignment with transformational and distributed leadership, though traditional top-down practices remained common.

Objective 2: To examine the direct influence of deans' learning-centred leadership on teacher professional learning within these institutions.

Consistent with previous findings in basic education settings, the direct effect of deans' LCL on TPL was found to be statistically non-significant ($\beta = 0.098, p = .164$). This result supports Hypothesis 1 (H1) and suggests that dean LCL alone does not directly foster TPL within the higher education context. Instead, the relationship is fully mediated through a set of relational and organizational factors.

Objective 3: To examine how teacher trust, teacher agency, and professional learning communities mediate the relationship between deans' learning-centred leadership and teacher professional learning, and to explore the sequential mediating effect of teacher trust and teacher agency.

Three distinct indirect pathways were found to significantly mediate the relationship between deans' LCL and TPL, supporting Hypotheses 2 to 5 (H2–H5). These mediation effects involve Teacher Agency (TA), Teacher Trust (TT), and Professional Learning Communities (PLCs), both independently and sequentially.

Mediation Effects

Deans' LCL $\rightarrow$ PLCs $\rightarrow$ TPL: Deans' LCL had a strong, statistically significant effect on the development of PLCs ($\beta = 0.720, p < .001$), and PLCs were found to positively influence TPL ($\beta = 0.235, p < .001$). This mediation pathway was significant, supporting Hypothesis 4

(H4). This result highlights the critical role of PLCs in the higher education context, offering new insights beyond those found in primary and secondary school models.

Deans' LCL $\rightarrow$ TA $\rightarrow$ TPL: Deans' LCL significantly predicted TA ($\beta = 0.587, p < .001$), which in turn significantly contributed to TPL ($\beta = 0.228, p < .001$). This pathway supports Hypothesis 2 (H2), affirming the mediating role of teacher agency, as previously documented in other educational levels.

Deans' LCL $\rightarrow$ TT $\rightarrow$ TPL: The indirect effect of Deans' LCL on TPL through TT was also statistically significant. Deans' LCL positively influenced TT ($\beta = 0.371, p < .001$), and TT subsequently predicted TPL ($\beta = 0.235, p < .001$), supporting Hypothesis 3 (H3).

Sequential Mediation: Deans' LCL $\rightarrow$ TT $\rightarrow$ TA $\rightarrow$ TPL

Finally, the sequential mediation pathway was significant. Deans' LCL influenced TT ($\beta = 0.371, p < .001$), which then positively affected TA ($\beta = 0.487, p < .001$), leading to increased levels of TPL ($\beta = 0.228, p < .001$). This result supports Hypothesis 5 (H5) and affirms the layered and interrelated nature of trust and agency in mediating deans' LCL.

Taken together, these findings suggest that deans' LCL plays a foundational, though indirect, role in enhancing TPL, mediated primarily through the activation of TT, empowerment of TA, and cultivation of PLCs.

Table 1

Summary Table of Standardized Path Coefficients

Path	β (Standardised)	p-value	Significant?
Deans' LCL $\rightarrow$ TPL (Direct)	0.098	.164	No
Deans' LCL $\rightarrow$ PLCs	0.720	< .001	Yes
PLCs $\rightarrow$ TPL	0.235	< .001	Yes
Deans' LCL $\rightarrow$ TA	0.587	< .001	Yes
TA $\rightarrow$ TPL	0.228	< .001	Yes
Deans' LCL $\rightarrow$ TT	0.371	< .001	Yes
TT $\rightarrow$ TPL	0.235	< .001	Yes
TT $\rightarrow$ TA	0.487	< .001	Yes

2. Model Extension and Novelty

Notably, this study extended the traditional LCL-TPL mediation models, originally tested in primary school settings, by incorporating PLCs as an additional mediator relevant to higher education. The PLC construct was measured using the Professional Learning

Communities Assessment–Revised (Olivier et al., 2010), providing empirical support for the unique role of collaborative professional culture among university faculty. This newly identified mediation pathway (LCL → PLCs → TPL) was found to be significant, underscoring the importance of PLCs in promoting teacher professional learning in universities.

3. Summary

Overall, the results indicate that the influence of deans' LCL on TPL in higher education operates primarily through the mediating mechanisms of PLCs, TT, and TA, rather than through a direct effect. These findings highlight the importance of fostering a collaborative professional culture, trust, and agency to enhance teacher learning in university contexts.

Discussion

This study explored the influence of deans' Learning-Centred Leadership (LCL) on Teacher Professional Learning (TPL) in colleges of foreign languages at provincial universities in China, using both qualitative interviews and quantitative structural equation modeling. The findings offer important insights into how leadership practices at the dean level shape faculty development, engagement, and institutional culture in the higher education context.

1. Qualitative Insights: Challenges and Realities (aligned with research objective 1)

The interviews provided valuable context for the qualitative findings. Deans consistently emphasized the importance of TPL for improving teaching quality and institutional competitiveness. They described efforts to foster faculty engagement in learning communities, encourage reflective practice, and cultivate trust. However, limited resources and funding remain persistent barriers to effective professional learning – challenges consistent with prior studies on structural constraints in Chinese higher education (Chen, 2016). Despite these limitations, deans expressed a strong commitment to supporting faculty development, highlighting the need for adaptive leadership that balances vision with local institutional realities.

2. The Indirect Pathways of Leadership Influence (aligned with research objectives 2 and 3)

Quantitative analysis showed that deans' LCL had no significant direct effect on TPL. Instead, its influence occurred indirectly through PLCs, TA, and TT – all of which had significant positive effects. The inclusion of PLCs as a mediator, based on Olivier et al. (2010), proved especially relevant in the university context, where faculty collaboration is both essential and challenging. These findings align with global research emphasizing that strong academic leadership fosters environments conducive to professional learning and innovation (Bryman, 2007; Hallinger, 2011). They also underscore that effective leadership is multi-dimensional:

deans who build trust, promote collaboration, and empower faculty agency are more likely to drive lasting improvements. The mediation roles of PLCs, TA, and TT affirm that faculty development is a shared, relational process rooted in trust, vision, and collective engagement.

3. Summary

This study deepened understanding of how deans in Chinese foreign language colleges approach LCL. Interviews showed strong support for faculty development but also revealed barriers such as limited resources and structural constraints. Quantitative results confirmed that leadership shapes teacher learning through its influence on institutional culture and professional relationships, highlighting the need for practical, context-aware leadership strategies.

Key Knowledge and Contributions from the Study

This study contributes valuable insights into how deans' learning-centred leadership (LCL) influences teacher professional learning (TPL) in Chinese colleges of foreign languages. Using a mixed-methods approach, the research confirms that LCL does not directly impact TPL. Instead, the effect is mediated through teacher trust (TT), teacher agency (TA), and professional learning communities (PLCs), with PLCs emerging as a particularly influential mediator in the higher education context.

By extending leadership models traditionally applied in primary education to the university setting, the study underscores that faculty development is shaped less by direct authority and more by relational and structural supports. Notably, it introduces a sequential mediation pathway (LCL → TT → TA → TPL), emphasizing the layered influence of leadership through trust-building and faculty empowerment.

The findings affirm that deans who foster collaboration, trust, and agency are better positioned to enhance professional learning. Practically, the study calls for institutional investment in PLCs, leadership development focusing on relational and instructional capacity, and strategic support for under-resourced colleges. Overall, this research offers a comprehensive framework for improving teaching quality through indirect but powerful leadership pathways in higher education.

Recommendations

To strengthen faculty development in colleges of foreign languages, institutions should adopt the following strategies based on the study's findings:

1. **Strengthen Professional Learning Communities (PLCs):** Invest in the formal establishment and sustained support of PLCs by providing time, resources, and administrative

backing to encourage faculty collaboration and continuous learning;

2. **Prioritize Leadership Development:** Design leadership training for deans that focuses on building trust, promoting teacher agency, and fostering inclusive, supportive environments – going beyond traditional managerial approaches;

3. **Empower Faculty Agency:** Create platforms for faculty to take initiative in professional development, propose innovations, and contribute to academic decision-making, thereby promoting ownership and engagement;

4. **Address Resource Constraints:** Recognize financial and structural barriers that hinder leadership implementation, especially in under-resourced institutions, and allocate targeted funding to support faculty growth;

5. **Embed LCL in Institutional Policy:** Integrate learning-centred leadership principles, such as vision-setting, modeling, and monitoring, into institutional strategies to ensure leadership practices align with faculty development goals; and

6. **Future Research:** Future studies should examine how learning-centred leadership develops across different institutional settings, especially under varying resource conditions. Longitudinal research could track how leadership impacts faculty over time. Further exploration is also needed into the development of teacher trust, agency, and the effectiveness of PLCs in diverse academic contexts.

References

- Aslan, M., Arısoy, E., & Gören, T. (2023). The relationship between learning-centered leadership and professional learning: A study on SAC teachers. *Journal of Theoretical Educational Science*, 16(1), 142–162.
- Bektaş, F., Kılınc, A. Ç., & Gümüş, S. (2020). The effects of distributed leadership on teacher professional learning: Mediating roles of teacher trust in principal and teacher motivation. *Educational Studies*, 48(1), 1–23.
- Borko, H. (2004). Professional development and teacher learning: Mapping the terrain. *Educational Researcher*, 33(8), 3–15. <https://doi.org/10.3102/0013189X033008003>
- Bryk, A. S., & Schneider, B. (2002). *Trust in schools: A core resource for improvement*. Russell Sage Foundation.
- Bryman, A. (2007). Effective leadership in higher education: The role of the leader. In J. P. L. Cardoso & P. A. M. Ferreira (Eds.), *Leadership in higher education* (pp. 29–46). Routledge.
- Cai, Y., & Yan, F. (2017). Higher education and university. In W. J. Morgan, Q. Gu, & F. Li (Eds.), *Handbook of Chinese education* (pp. 169–193). Edward Elgar.
- Chen, X. (2016). Learning-centered leadership in Chinese higher education: A review of recent reforms and implications for practice. *Journal of Educational Leadership Studies*, 32(1), 45–58.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). Sage.
- Darling-Hammond, L., & Richardson, N. (2009). Teacher learning: What matters? *Educational Leadership*, 66(5), 46–53.

- DuFour, R., & Eaker, R. (1998). *Professional learning communities at work: Best practices for enhancing student achievement*. Solution Tree Press.
- Emirbayer, M., & Mische, A. (1998). What is agency? *American Journal of Sociology*, *103*(4), 962–1023. <https://doi.org/10.1086/231294>
- Hallinger, P. (2011). Leadership for learning: Lessons from 40 years of empirical research. *Journal of Educational Administration*, *49*(2), 125–142. <https://doi.org/10.1108/09578231111116699>
- Hallinger, P., Piyaman, P., & Viseshsiri, P. (2017). Assessing the effects of learning-centered leadership on teacher professional learning in Thailand. *Teaching and Teacher Education*, *67*, 464–476. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2017.07.013>
- Kılınc, A. Ç., Bellibaş, M. Ş., & Gümüş, S. (2017). Adaptation of learning-centered leadership scale: A validity and reliability study. *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, *18*(3), 132–144. <https://doi.org/10.17679/inuefd.315124>
- Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling* (4th ed.). Guilford Press.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, *30*(3), 607–610. <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>
- Liu, S., Hallinger, P., & Feng, D. (2016). Supporting the professional learning of teachers in China: Does principal leadership make a difference? *Teaching and Teacher Education*, *59*, 79–91. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2016.05.023>
- Olivier, D. F., Hipp, K. A., & Huffman, J. B. (2010). Assessing and analyzing schools as professional learning communities. In K. A. Hipp & J. B. Huffman (Eds.), *Demystifying professional learning communities: School leadership at its best* (pp. 29–41). Rowman & Littlefield Education.
- Porter, A. C., Murphy, J., Goldring, E. B., Elliott, S. N., Polikoff, M. S., & May, H. (2008). *VAL-ED: Technical manual, version 1.0*. Discovery Education Assessments.
- Priestley, M., Edwards, R., Priestley, M., & Biesta, G. (2012). Teacher agency: An ecological approach. *Teaching and Teacher Education*, *28*(8), 1126–1134. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2012.06.009>
- Stoll, L., Bolam, R., McMahon, A., Wallace, M., & Thomas, S. (2006). Professional learning communities: A review of the literature. *Journal of Educational Change*, *7*(4), 221–258. <https://doi.org/10.1007/s10833-006-0001-8>
- Tschannen-Moran, M., & Hoy, W. K. (2000). A multidimensional assessment of trust in schools. *Journal of Educational Psychology*, *92*(3), 567–583. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.92.3.567>
- United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization [UNESCO]. (2015). *Incheon declaration and SDG4–Education 2030 framework for action*. <https://shorturl.asia/x5NCd>
- Vescio, V., Ross, D., & Adams, A. (2008). A review of research on the impact of professional learning communities on teaching practice and student learning. *Teaching and Teacher Education*, *24*(1), 80–91. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2007.01.004>

บทบาทและความสำคัญทางการเมืองของ “ช้างเผือก” ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ
The Role and Political Significance of the “White Elephant” during
the Reign of King Maha Chakkraphat

สำราญ ผลดี^{1*}   เบนจาร์นต์ สัจกุล²
Samran Phondee   Benjarat Sutjakul

(Received: March 3, 2025; Revised: April 20, 2025; Accepted: April 28, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญทางการเมืองของ “ช้างเผือก” ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ที่เชื่อมโยงกับคติความเชื่อเรื่อง “ช้างมงคล” และแนวคิดเรื่อง “จักรพรรดิราช” ในสมัยกรุงศรีอยุธยา การศึกษาพบว่า ช้างเผือก หมายถึง ช้างที่มีมงคลลักษณะ 7 ประการ คือ ตาขาว เพดานปากขาว เล็บขาว ขนขาว ฟันหนังขาวหรือสีคล้ายหม้อใหม่ ขนหางขาว และอันทโกศขาวหรือสีคล้ายหม้อใหม่ ในทางกฎหมายเรียกว่า ช้างสำคัญ เป็นช้างมงคลตามคติความเชื่อโบราณว่าเป็นของมีค่า คู่บุญบารมีของกษัตริย์และเป็นสัตว์มงคลของบ้านเมือง ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิพบว่าช้างเผือกเกิดขึ้นมากถึง 7 ช้าง พระองค์จึงได้รับพระราชสมัญญาว่า “พระเจ้าช้างเผือก” นอกจากการเป็นของมีค่าคู่บุญบารมีกษัตริย์และการเป็นสัตว์มงคลคู่บ้านเมืองแล้ว ช้างเผือก ยังมีบทบาทและความสำคัญทางการเมืองอย่างน้อยใน 3 มิติ คือ 1) บทบาทและความสำคัญทางการเมืองในฐานะเป็นเครื่องราชบรรณาการไป “จัมก้อง” จักรพรรดิจีน 2) บทบาทและความสำคัญทางการเมืองในการสร้างพันธมิตรกับกรุงล้านช้างเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับพม่า และ 3) บทบาทและความสำคัญทางการเมืองในการเป็น “ข้ออ้าง/เหตุผล” ของพม่าเพื่อทำสงครามกับกรุงศรีอยุธยา ทั้ง 3 มิติ ล้วนเชื่อมโยงแนวคิดเรื่อง “จักรพรรดิราช” หรือกษัตริย์ผู้มากด้วยบุญบารมี โดยช้างเผือกทำหน้าที่เสริมแนวคิดดังกล่าว

คำสำคัญ: ช้างเผือก บทบาทและความสำคัญทางการเมือง สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

Abstract

The objective of this article is to analyze the political role and significance of the "White Elephant" during the reign of King Maha Chakkraphat. This analysis is linked to the traditional beliefs surrounding the concept of the "Auspicious Elephant" and the notion of the "Chakravartin" in the Ayutthaya period. The study found that the "White Elephant" refers to an elephant

^{1,2} คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสุขภาพ มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช กรุงเทพฯ 10300

Faculty of Science and Health Technology, Navamindradhiraj University, Bangkok, 10300 Thailand.

*Corresponding Author E-mail: samran.p@nmu.ac.th

possessing seven auspicious traits: white eyes, a white palate, white nails, white hair, white skin (or skin resembling the color of a new earthenware pot), white tail hair, and white testicles (or of similar color). In legal terminology, it is classified as a "Royal Elephant", an animal regarded as highly auspicious according to ancient beliefs. It is viewed as a symbol of immense value, reflecting the king's merit and serving as an auspicious emblem for the kingdom. During the reign of King Maha Chakkraphat, the kingdom boasted as many as seven white elephants, which earned the monarch the honorific title of the "White Elephant King". Beyond being a symbol of royal virtue and national fortune, the white elephant also carried significant political implications in at least three key dimensions, including as: (1) A diplomatic offering or tribute to the Chinese Emperor (Jimkong/Tributary System); (2) A tool for forging alliances with Lan Xang, aimed at balancing power against Burma; and (3) A pretext for Burma to wage war against Ayutthaya. These three dimensions are intricately tied to the concept of the "Chakkraphatirat", or a king of supreme merit and moral virtue, with the white elephant serving to reinforce this notion.

Keywords: White Elephant, Political Significance and Role, King Maha Chakkraphat

บทนำ

ช้าง ถือเป็นสัตว์ขนาดใหญ่ที่อยู่คู่ประวัติศาสตร์ทั้งผู้คนและบ้านเมืองในภูมิภาคอุษาคเนย์ ช้างในสังคมไทยได้รับการยกย่องว่าเป็นสัตว์คู่บุญบารมีของกษัตริย์และเป็นสัตว์มงคลคู่บ้านคู่เมืองมาตั้งแต่อดีตอันเป็นผลมาจากคติความเชื่อที่รับมาจากวัฒนธรรมอินเดีย ช้างถูกนำมาใช้งานในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในวิถีชีวิตใช้เป็นพาหนะในการสงคราม จนถึงการเป็นมิ่งขวัญมงคลกับบ้านเมือง นอกจากนี้ช้างที่มีลักษณะพิเศษยังได้รับการยกย่องสูงส่งขึ้นไปในหลายลักษณะ เช่น ช้างพระที่นั่งในการสงคราม ช้างคู่บุญบารมีของกษัตริย์ ฯลฯ

ด้วยลักษณะของช้างที่เป็นสัตว์ขนาดใหญ่ มีพลังกำลังมาก มีความเฉลียวฉลาด มนุษย์จึงสามารถนำมาใช้งานได้หลายกรณี และช้างเผือก คือหนึ่งในช้างที่หาได้ยากและเป็นสัตว์มงคลคู่บารมีของพระมหากษัตริย์ ซึ่ง **ช้างเผือก** แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ประกอบด้วย **ประเภทที่ 1 ช้างเผือกเอก** เรียกว่า **สารเสวตร** มีลักษณะถูกต้องสมบูรณ์ตามตำราคชลักษณ์ มีร่างใหญ่ ผิวขาวบริสุทธิ์ดุจสีสังข์ เป็นช้างมงคลคู่บ้านคู่เมือง **ประเภทที่ 2 ช้างเผือกโท** เรียกว่า **ปทุมหัตถิ** มีผิวสีชมพู คล้ายสีลิปบัวโรย หรือบัวแห้ง เป็นช้างมงคลเหมาะแก่การทำสงคราม และ **ประเภทที่ 3 ช้างเผือกตรี** เรียกว่า **เสวตคชลักษณ์** สีผิวเหมือนใบตองอ่อนตากแห้ง (สรวิชัย ฤทธิจรุญโรจน์, 2563) ซึ่งการพิจารณาลักษณะของช้างมงคลเหล่านี้ ส่วนใหญ่อ้างอิงจาก ตำราคชศาสตร์ ที่เป็นตำราว่าด้วยเรื่องของ ช้างเผือก ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตำรา คือ 1. คชลักษณ์ ที่กล่าวถึง รูปพรรณสัณฐานของช้างต่าง ๆ ทั้งดีและชั่ว ถ้าได้ไว้จะให้คุณและโทษตามแต่ลักษณะช้าง 2. คชกรรม

หรือ ตำราที่รวบรวมเวทมนตร์คาถา กระบวนการจับช้าง รักษาช้าง และบำบัดเสนียดจัญไรต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน

ช้างเผือก นับเป็นช้างสำคัญ และเป็นสิ่งที่มีค่าทั้งการเป็นเครื่องประดับบุญบารมีของผู้ที่เป็นกษัตริย์และบ้านเมือง ดังนั้น ช้างเผือกจึงเป็นสิ่งเฉพาะสำหรับบุคคลที่มีบุญญาบารมีหรือกษัตริย์เท่านั้น ดังเช่นที่ปรากฏในบัญญัติรักษาช้างป่าพุทธศักราช 2464 ที่ว่า “...มาตรา 12 ผู้ใดมีช้างสำคัญ หรือช้างสีประหลาด หรือช้างเนียม โดยเหตุที่ตนจับได้ หรือโดยแม่ช้างของตนตกลงออกมา หรือโดยเหตุอื่นอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ต้องนำขึ้นทูลถวาย แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบำเหน็จให้ตามสมควร” (พระราชบัญญัติรักษาช้างป่า พุทธศักราช 2464, 2464)

นอกจากนั้น **ช้างเผือก** ถูกนับว่าเป็น 1 ในแก้ว 7 ประการอันเป็นเครื่องหมายแห่งพระจักรพรรดิราช (พิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ, 2546, น. 7) อันประกอบด้วย จักรแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว รัตนะ นางแก้ว ขุนคลังแก้ว และขุนพลแก้ว ซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งพระจักรพรรดิราช ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้อธิบายเรื่องอำนาจของผู้ปกครองที่ผูกพันกับเรื่องพระราชอาณาเขตหรืออำนาจทางการเมือง ที่ในอดีตรูปแบบของผู้นำอยู่ในรูปของ “กษัตริย์” หรือ “ราชา” ดังนั้น **จักรพรรดิราช** จึงเป็น “เจ้า” หรือ “ราชาในอุดมคติ” ที่ปกครองผู้คนโดยอาศัย “ธรรม” เป็นที่ตั้งอันเป็นปริมปราศติในพระพุทธรูปศาสนา (ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ, 2563) รวมถึงเชื่อว่า **ช้างเผือก** คือ สัตว์มงคลคู่บ้านคู่เมืองที่ส่งผลต่อความอุดมสมบูรณ์และอยู่เย็นเป็นสุขของผู้คนด้วย ช้างเผือกถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ในการอธิบายถึงบุญญาธิการของผู้เป็นกษัตริย์ว่ามีความสูงส่งมากเพียงใด ยิ่งมีมากยิ่งสะท้อนถึงบุญบารมีและความยิ่งใหญ่ในพระราชอำนาจที่สนับสนุนจากปริมาณของช้างเผือกที่มีอยู่ในช่วงเวลานั้น ช้างที่ถูกจัดว่าเป็นช้างคู่บารมีของกษัตริย์และบ้านเมืองจะต้องมีลักษณะดังกล่าวข้างต้นครบถ้วน หรือถูกต้องตามตำราคชลักษณ์

อย่างไรก็ตาม การอธิบายในลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นเพียงบริบทของความสำคัญของช้างเผือกที่มีส่วนส่งเสริมบุญบารมีของกษัตริย์ แต่ทว่าในบางช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ความสำคัญดังกล่าวได้ถูกนำไปผูกโยงกับมิติทางการเมือง การสงคราม และความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรต่าง ๆ ไว้อย่างน่าสนใจ ดังเช่นในรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ แห่งกรุงศรีอยุธยา (ครองราชย์ พ.ศ. 2091-2111) พระองค์ทรงมีช้างเผือกไว้ประดับบารมีมากถึง 7 ช้าง พระองค์จึงเป็นกษัตริย์ที่ได้รับยกย่องว่ามีบุญบารมีมาก ช้างเผือกในสมัยพระองค์ได้เข้าไปมีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในทางประวัติศาสตร์การเมืองอย่างมีนัยในหลากหลายมิติ ทั้งถูกใช้เป็นเครื่องราชบรรณาการให้กับจักรพรรดิจีน ถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างพันธมิตรทางการเมืองกับกรุงล้านช้าง และที่สำคัญคือการเป็นส่วนหนึ่งในเงื่อนไขของสงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยาและพม่า

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญทางการเมืองของ “ช้างเผือก” ในสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยเลือกศึกษารัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ แห่งกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากทรงได้รับการยอมรับว่าเป็นช่วงเวลาที่ยกช้างเผือกจำนวนมาก รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์หลายมิติ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มขอบข่ายการศึกษาประวัติศาสตร์ทางการเมืองในสมัยอยุธยาให้กว้างมากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการแก่ผู้สนใจด้านประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยาต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญทางการเมืองของ “ข้างเฝือก” ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ที่เชื่อมโยงกับคติความเชื่อเรื่อง “ข้างมงคล” และแนวคิดเรื่อง “จักรพรรดิราช” หรือราชาในอุดมคติของ กษัตริย์ในประวัติศาสตร์ของกรุงศรีอยุธยา

คติความเชื่อเรื่องข้างมงคลในสังคมไทย

คำว่า “ข้างเฝือก” นั้น หมายถึง ลักษณะของข้างพิเศษ จะต้องมียันต์ตาและเล็บสีขาว รวมถึงสีผิวที่อ่อนกว่าข้างทั่วไป อาจจะเป็นสีชมพูหรือสีขาวก็ได้ ซึ่งจัดเป็นลักษณะของข้างที่หาได้ยาก และถือว่าเป็น “**สัตว์มงคล**” แก่ผู้ที่เป็นเจ้าของ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 อธิบายความหมายของข้างเฝือกว่าเป็นข้างในตระกูลชาติพรหมพงศ์ อิศวรพงศ์ พิษณุพงศ์ หรืออัคนีพงศ์ ที่มีลักษณะ 7 สี คือ ขาว เหลือง เขียว แดง ดำ ม่วง เมฆและมีตา เล็บ ขน เป็นต้น หรือข้างที่มีมงคลลักษณะ 7 ประการ คือ ตาขาว เพดานปากขาว เล็บขาว ขนขาว ฟันหนังขาวหรือสีคล้ายหม้อใหม่ ขนหางขาว และอันทโกศขาวหรือสีคล้ายหม้อใหม่ ในทางกฎหมายที่กรมช่างเรียกว่า **ช่างสำคัญ** (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 373)

ในขณะที่คติความเชื่อเกี่ยวกับข้างเฝือก มีปรากฏอยู่ทั้งในศาสนาพุทธและพราหมณ์-ฮินดู โดยเชื่อกันว่ามีต้นกำเนิดมาจากความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่กล่าวถึง **ข้างเฮอร์วีน** ซึ่งเป็นพาหนะของพระอินทร์ รวมถึงเรื่องราวมากมายที่กล่าวถึงข้างในฐานะเป็นส่วนหนึ่งในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามคติความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูนั้นได้แบ่งข้างมงคลนี้ออกเป็น 4 ตระกูล ประกอบด้วย **อิศวรพงศ์** หมายถึง ข้างมงคลตระกูลที่พระอิศวรเนรมิตขึ้น **พรหมพงศ์** หมายถึง ข้างมงคลตระกูลที่พระพรหมเนรมิตขึ้น **วิษณุพงศ์** หมายถึง ข้างมงคลตระกูลที่พระวิษณุเนรมิตขึ้น และ **อัคนีพงศ์** หมายถึง ข้างมงคลตระกูลที่พระอัคนีเนรมิตขึ้น ซึ่ง **ข้างเฝือก** ก็ถูกจัดอยู่ในกลุ่มของข้างที่เกิดจากเทวฤทธิ์ของพระอัคนี (อิสวาสู, 2558)

เช่นเดียวกับคติความเชื่อในพุทธศาสนาที่เชื่อว่า **ข้าง** เป็นสัญลักษณ์แห่งการบำเพ็ญบารมีและความศักดิ์สิทธิ์ ได้พบเรื่องราวเกี่ยวกับข้างจำนวนมากในพุทธศาสนา ทั้งชาดกเกี่ยวกับอดีตชาติของพระพุทเจ้า หรือแม้แต่ในพุทธประวัติ ดังเช่นเมื่อครั้งที่พระนางสิริมหามายาทรงพระครรภ์ก็ทรงพระสุบินว่ามีข้างเฝือกนำดอกบัวมาถวาย ฯลฯ

จะเห็นได้ว่า **ข้างเฝือก** เป็นสิ่งสูงค่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อสถานะของผู้เป็นกษัตริย์ การมีข้างเฝือกเกิดขึ้นในรัชกาล ย่อมสะท้อนถึงความเป็นสิริมงคลและบุญบารมีที่ไม่ใช่เฉพาะกษัตริย์ แต่ยังรวมถึงบ้านเมืองด้วย ข้างเฝือกไม่ได้ถูกใช้เป็นเพียงเครื่องประดับบารมีของกษัตริย์หรือเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมือง หากแต่ยังถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองทั้งการเป็นของบรรณาการ การสร้างพันธมิตรทางการเมืองและการสงครามด้วย ประวัติศาสตร์ไทยจึงระบุถึงกษัตริย์หลายพระองค์ว่า มีข้างเฝือกไว้ในการครอบครอง หนึ่งในนั้นคือ **สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ** แห่งกรุงศรีอยุธยาที่มีหลักฐานว่า ทรงมีข้างเฝือกมากถึง 7 ข้าง และดูเหมือนว่าจะจะเป็นช่วงเวลาข้างเฝือกได้มีบทบาททางการเมืองในภูมิภาคอย่างมีนัยสำคัญมากที่สุด

“ข้างเผือก” กับราชบัลลังก์ “สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ”

ประวัติศาสตร์อธิบายถึงความวุ่นวายทางการเมืองภายหลังสิ้นแผ่นดินสมเด็จพระไชยราชา (พ.ศ. 2089) ว่า ภายในราชสำนักเกิดการแย่งชิงอำนาจกันไปมา จนในที่สุดท้าวศรีสุดาจันทร์ก็สามารถชิงราชบัลลังก์จาก พระยอดฟ้า และสถาปนาให้ **ขุนชินราช** ผู้เฝ้าหอพระข้างในขึ้นเป็น **ขุนวรวงศาธิราช** ได้สำเร็จ ต่อมา มีกลุ่มคนพยายามที่จะโค่นอำนาจของขุนวรวงศาธิราช นำโดย **ขุนพิเรนทรเทพ** (ที่ต่อมาก็คือ **สมเด็จพระมหาธรรมราชา**) คำให้การชาวกรุงเก่า เล่าถึงจุดเริ่มต้นว่ามาจาก “พระยากลาโหมพระพี่เลี้ยงพระเทียรผู้เป็นพระราชโอรสผู้ใหญ่ของพระบรมศวร จึงปรึกษากับพระพิเรนทรเทพว่า บัดนี้บ้านเมืองเกิดความเดือดร้อนต่าง ๆ เพราะศรีสุดาจันทร์ไปลอบรักใคร่กับขุนชินราช ยกขุนชินราชซึ่งมีตระกูลต่ำขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ไม้มีความละอายเอื้อเฟื้อต่อพระเจ้าอยู่หัวซึ่งเสด็จสวรรคตแล้ว ควรพวกเราซึ่งเป็นข้าในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จะช่วยกันคิดกำจัดขุนชินราชเสีย แล้วยกพระเทียรราชาโอรสเจ้านายของเราขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน จึงจะชื่อว่า กตัญญูทเวท เมื่อพระยากลาโหมปรึกษาฉนั้น พระพิเรนทรเทพก็เห็นชอบด้วย” (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสารอื่น, 2559, น. 495)

แผนการโค่นอำนาจของขุนวรวงศาธิราชในครั้งนี้เกิดขึ้นพร้อมกับเรื่องราวการค้นพบ **ข้างเผือก** ในแผ่นดิน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ให้รายละเอียดว่า ภายหลังจากการขึ้นสู่อำนาจของขุนวรวงศาธิราชได้ราว 15 วัน ฝ่ายกรมการเมืองลพบุรีก็บอกลงมาว่า มีการพบพลายสูงถึง 6 ศอก 4 นิ้ว หูหางสรรพต่องลักษณะติดโหลง (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสารอื่น, 2559, น. 69) เรียกได้ว่ามีคุณสมบัติที่จะเป็น **ข้างมงคลคู่พระบารมี** ด้วยว่าเป็นข้างเผือกที่มีความงดงาม สมควรเป็นราชพาหนะเที่ยวไปมาอยู่ที่ป่าแขวงสวรรคบุรีข้างทิศเหนือ ฝ่ายพระยากลาโหมจึงเข้าเฝ้าขุนวรวงศาธิราชเพื่อกราบทูลให้เสด็จไปจับข้างเผือกดังกล่าว

ประเด็นที่น่าสนใจก็คือคำถามที่ว่า เหตุใดขุนวรวงศาธิราชจึงยอมเดินทางออกไปนอกพระราชวังเพียงเพื่อการจับข้างเผือกเพียง 1 ข้างเท่านั้น ด้วยว่าขุนวรวงศาธิราชยังอยู่ในช่วงของการมีอำนาจในฐานะกษัตริย์ใหม่ และไม่ใช่ว่าการขึ้นเป็นกษัตริย์ด้วยการสืบราชบัลลังก์ แน่นอเนาย่อมสร้างความไม่พอใจให้แก่ราชวงศ์และข้าราชการสำนักอยู่บ้าง ซึ่งเรื่องดังกล่าวขุนวรวงศาธิราชเองก็คงทราบดี ดังนั้น อำนาจจึงยังไม่มั่นคงนักและดูจะเป็นการสุ่มเสี่ยงอยู่มากที่จะออกจากพระราชวังเช่นนั้น แต่เชื่อว่าด้วยคติความเชื่อโบราณที่อธิบายว่า การพบข้างเผือกจะเกิดขึ้นในยุคสมัยของกษัตริย์ผู้ที่มีบุญญาบารมีเท่านั้น หากเป็นข้างเผือกจริงการค้นพบในช่วงที่ขุนวรวงศาธิราชมีอำนาจว่าราชการบ้านเมือง จึงเท่ากับว่าขุนวรวงศาธิราชเป็นผู้มีบุญญาบารมีสูงส่ง ดังนั้น การต้องออกไปคล้องข้างเผือกของขุนวรวงศาธิราชจึงเป็นเรื่องจำเป็นเพื่อเสริมสร้างบารมีให้แก่ตน การออกไปคล้องข้างเผือกจึงสับสนตามแผนการของผู้ก่อการกบฏที่ต้องการกำจัดขุนวรวงศาธิราช จึงให้มีไพร่พลไปชุมนุมรอต่าอยู่ที่คลองบางปลาหมอ เพื่อลอบสังหารขุนวรวงศาธิราชเมื่อขณะที่เดินทางไปคล้องข้างเผือกนั้น

เหตุการณ์ครั้งนี้จบลงด้วยชัยชนะของฝ่ายผู้ก่อการ จากนั้นขุนพิเรนทรเทพก็ให้ไปอัญเชิญพระเทียรราชาให้ลาสิกขาจากเพศบรรพชิต เสด็จขึ้นเสวยราชย์โดยชอบธรรมตามโบราณราชประเพณี ทรงพระนามว่า **สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ** ฝ่ายคณะผู้ก่อการก็ได้รับความดีความชอบกันตามลำดับ จากนั้นบ้านเมืองก็กลับมาสู่ความสงบอีกครั้ง

จะเห็นได้ว่า **ข้างเฝือก** ได้เข้าไปมีบทบาทหรืออย่างน้อยก็ได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการได้มาซึ่งอำนาจของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ แม้จะไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่า เรื่องการพบข้างเฝือกนั้นเป็นความจริงหรือเป็นเพียงอุบายของกลุ่มผู้ก่อการก็ตาม ประเด็นสำคัญคือ นัยที่แฝงอยู่ในบทบาทของข้างเฝือกในเหตุการณ์โค่นล้มอำนาจทางการเมืองของขุนวรวงศาธิราชในครั้งนี้ คือ คติความเชื่อเรื่องข้างเฝือกที่มีอำนาจมากพอที่จะนำพาให้ขุนวรวงศาธิราชต้องยอมเดินทางออกไปนอกพระราชวัง ในขณะที่อำนาจที่มีอยู่นั้นยังไม่มั่นคงเพียงพอ เพื่อแลกกับความชอบธรรมในฐานะกษัตริย์กรุงศรีอยุธยาจากการที่จะมีข้างเฝือกไว้ในครอบครอง

บทบาทและความสำคัญทางการเมืองของ “ข้างเฝือก” ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ทรงมีพระนามเดิมว่า **พระเทียรราชา** เป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ที่ประสูติแต่พระสนม เสด็จขึ้นครองราชสมบัติระหว่าง พ.ศ. 2091–2111 มีหลักฐานว่า ในรัชสมัยของพระองค์ทรงมีข้างเฝือกมากถึง 7 ข้าง และ 6 ใน 7 ข้างนั้นทรงคล้องได้ในช่วงเวลาเพียงแค่ 3 ปี ภายหลังจากเสวยราชย์ โดยเป็นข้างที่เสด็จไปคล้องที่ตำบลไทรน้อย (ไม่ทราบชื่อแขวงเมือง) 1 ข้าง ที่เมืองเพชรบุรี 1 ข้าง ที่ดงศรีมหาโพธิ์แขวงเมืองปราจีนบุรี 2 ข้าง ที่ป่าทะเลชุบศรเมืองลพบุรี 1 ข้าง และที่น้ำทรงแขวงเมืองอินทบุรี 1 ข้าง (ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จฯ กรมพระยา, 2551, น. 35) มีหลักฐานว่า ในรัชสมัยของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ข้างเฝือกได้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองในภูมิภาคอย่างมีนัยสำคัญและน่าสนใจ ทั้งการสร้างความสัมพันธ์กับจีนในรูปบรรณาการ การสร้างพันธมิตรทางการเมืองกับล้านช้าง จนถึงการสงครามกับพม่าที่มีข้างเฝือกเป็นเงื่อนไข ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

1. บทบาทและความสำคัญทางการเมืองของ “ข้างเฝือก” ในสงครามพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้

พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ กษัตริย์กรุง... ทรงได้ยินกิตติศัพท์เรื่องข้างเฝือกในกรุงศรีอยุธยา พระองค์จึงมีพระราชประสงค์จะได้ข้างนั้นมาไว้เพื่อประดับบารมีของพระองค์ จึงให้มีพระราชสาส์นมายังกรุงศรีอยุธยาเพื่อทูลขอ ความว่า “...จึงรับสั่งให้พวกอัครราชทูตจาริกพระราชสาส์นในพระสุพรรณบัฏเป็นอักษร 3 ตัว ตัว 1 ความว่า **ต้องการข้างเฝือก ตัว 1 ความว่า เชือก** ตัวหนึ่งความว่า ถ้าไม่ให้จะเอาเชือกผูกจับเอา 1” (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสารอื่น, 2559, น. 498) ในขณะที่ฝ่ายกรุงศรีอยุธยาก็ให้มีพระราชสาส์นตอบปฏิเสธกลับไปอย่างรุนแรงว่า “...จึงรับสั่งให้อัครราชทูตตอบเป็นอักษร 3 ตัวข้าง ตัว 1 ความว่า ถ้าขอทานแล้วจะให้ ตัว 1 ความว่า ไม่กลัว ตัว 1 ความว่า เราผูกจับก็เป็น ครั้นเสร็จแล้วจึงให้ราชทูตหงสาวดีนำไปถวายพระเจ้าหงสาวดี ๆ ก็ทรงพระพิโรธ” คำให้การชาวกรุงเก่า อ้างถึงในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสารอื่น (2559, น. 498) สอดคล้องกับงานเขียนของ Maung Htin Auang นักประวัติศาสตร์พม่าที่กล่าวถึงมูลเหตุของสงครามในครั้งนี้ว่า “...พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ต้องการรวมมอญ พม่า และไทยใหญ่ให้สำเร็จเป็นชาติเดียวกัน และทรงเริ่มเปื้อสงครามแล้วจึงทรงต้องการตกลงอย่างสันติกับไทย **ทูลขอให้กษัตริย์ไทยส่งข้างเฝือกมาให้บรรณาการ ตามวิธีการทูตแบบยื่นคำขาดของพม่า**” (Maung Htin Auang, 2551, น. 113-114) ซึ่งเมื่อฝ่ายกรุงศรีอยุธยาตอบปฏิเสธ พ.ศ. 2091 พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้จึงยกทัพใหญ่เข้าโจมตีกรุงศรีอยุธยา

พระเจ้าตะเบ็งชะเวตี้ทรงกรีธาทัพใหญ่เข้ามาทางเมืองกาญจนบุรี ฝ่ายกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระมหาจักรพรรดิก็ให้ยกทัพออกไปรบศึกพม่าที่นอกเมือง ฝ่ายพม่ามีอาจหักหาญเอาชัยเหนือกรุงศรีอยุธยาได้ อีกทั้งเสบียงทัพก็ใกล้หมดลง ประกอบกับได้ข่าวเรื่องพระมหาธรรมราชายกทัพใหญ่ลงมาจากทางเหนือ ก็ให้เลิกทัพกลับขึ้นไปทางเหนือ หมายออกไปพม่าทางด้านแม่ละเมา หัวเมืองตาก ฝ่ายกรุงศรีอยุธยาเห็นเป็นโอกาสจึงนำทัพไล่ติดตามไปพม่าก็หันกลับมาทำสงครามอีก ผลของสงครามในคราวนี้ ฝ่ายกรุงศรีอยุธยาก็ถูกพม่าล้อมจับเอาเหล่าแม่ทัพคนสำคัญไว้ได้ ทั้งพระรามศวรและพระมหาธรรมราชา จนฝ่ายกรุงศรีอยุธยาต้องยอมหย่าศึกและยอมส่ง “ช้างเผือก” ให้กับพม่าเพื่อแลกกับตัวประกัน

ปฏิเสธไม่ได้ว่า ช้างเผือก ได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งในเงื่อนไขของสงครามที่เกิดขึ้น แม้จะเป็น “เงื่อนไขจริง” หรือเป็นเพียง “การทำเหตุ” ก็ตาม โดยมีคติความเชื่อเรื่องความเป็นสิริมงคล หรือเครื่องประดับบารมีของกษัตริย์ในภูมิภาคสนับสนุน แม้ว่าจะยังไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่าพระเจ้าตะเบ็งชะเวตี้ทรงมีพระราชสาส์นมาทูลขอช้างเผือกเพื่อไปประดับบารมีและเพื่อหลีกเลี่ยงสงครามจริงหรือไม่ แต่ทว่าเมื่อสิ้นสงคราม ช้างเผือกก็กลายเป็นสิ่งที่กรุงศรีอยุธยาต้องยอมนำไปแลกกับองค์ประกันสำคัญ

2. บทบาททางการเมืองและนัยทางการทูตของ “ช้างเผือก” ในความสัมพันธ์กับจีน

เอกสาร หมิงสี่ลู่ (กรมศิลปากร, 2565) ระบุว่า กรุงศรีอยุธยาส่งคณะทูตเดินทางไปจี้มก๊องครั้งสุดท้ายเมื่อ พ.ศ. 2070 (ซึ่งตรงกับสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2) จากนั้นก็เว้นว่างไปนานนับสิบปี ส่งเครื่องราชบรรณาการไปยังราชสำนักจีนอีกครั้งเมื่อ พ.ศ. 2097 ซึ่งตรงกับ จักรพรรดิหมิงซื่อจง แห่งราชวงศ์หยวน (ครองราชย์ พ.ศ. 2064-2110) ครั้งนั้น หมิงสี่ลู่ ระบุพระนามของกษัตริย์กรุงศรีอยุธยาว่า “ปอเลี้ยคุณสีหลิวจี้หย่า” ซึ่งตรงกับรัชกาลของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (พ.ศ. 2091-2111) มีหลักฐานว่า ครั้งนี้มีการส่ง “ช้างเผือก 1 ช้าง” ร่วมไปถวายเป็นเครื่องราชบรรณาการด้วย แต่ทว่าช้างเผือกดังกล่าวเกิดล้มระหว่างการเดินทาง คุณ ซูหลิว (K'un Sui-li) ผู้เป็นทูตได้พยายามที่จะรักษาช้างพร้อมทั้งตกแต่งด้วยทับทิม 10 เม็ด ไช่มุก 10 เม็ด พลอย 4 เม็ด ผิงเพชรตรงปลายงาช้างแต่ละข้าง และเก็บหางช้างไว้ในทิบทองเพื่อพิสูจน์ว่าเป็นช้างเผือกของจริง เมื่อเรื่องดังกล่าวทราบไปยังจักรพรรดิจีนก็ทรงพอพระทัยมาก ทรงพระราชทานของแก่กษัตริย์และคณะทูตมากมาย (สีบแสง พรหมบุญ, 2525, น. 106-107) ซึ่งเรื่องดังกล่าวมีปรากฏใน หมิงสี่ลู่ ลงวันที่ 20 ตุลาคม 2097 ความว่า “...พระเจ้ากรุงสยาม ปอเลี้ยคุณสีหลิวจี้หย่า ส่ง [คณะทูต] มาถวายพระสุพรรณบัฏแลสิ่งของพื้นเมืองเป็นเครื่องราชบรรณาการ ทรงเลี้ยงรับรองแลพระราชทานรางวัลตามทำเนียม ยิ่งกว่านั้น ได้พระราชทานเครื่องสวมศีรษะแลสายคาดแก่ราชทูต อุปทูต แลห้องลือ ตลอดจนผู้มีกิจเกี่ยวข้องตามลำดับศักดิ์” (กรมศิลปากร, 2565, น. 100) แต่ทว่าไม่มีรายละเอียดเรื่องช้างเผือกอย่างใด

อย่างไรก็ตามช้างเผือกถือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นคู่บารมีของกษัตริย์เท่านั้น จะไม่มีการมอบให้แก่ผู้ใด การที่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงจัดให้ช้างเผือกเป็นหนึ่งในเครื่องราชบรรณาการ สะท้อนให้เห็นว่า พระองค์ทรงปรารถนาให้ราชสำนักจีนนั้นเกิดความพึงพอใจหรือทรงหวังผลอย่างใดอย่างหนึ่งจากความพึงพอใจนั้น (สำราญ ผลดี, 2567, น. 180) เห็นได้จากภายหลังจากนั้นกรุงศรีอยุธยาก็ได้รับอนุญาตให้ส่งคณะทูตพร้อมเครื่องราชบรรณาการในสมัยพระองค์มากถึง 4 ครั้ง คือ ค.ศ. 1554 (พ.ศ. 2097) ค.ศ. 1558 (พ.ศ. 2101) ค.ศ. 2559 (พ.ศ. 2102) และ ค.ศ. 1560 (พ.ศ. 2103) (สีบแสง พรหมบุญ, 2525, น. 107)

นอกจากนี้กรุงศรีอยุธยาซึ่งหมายได้รับความช่วยเหลืออย่างใดอย่างหนึ่งจากจีน ในกรณีที่หากว่ากรุงศรีอยุธยาจะต้องทำสงครามกับพม่า กล่าวคือ ณ เวลานั้น จีนมองพม่าว่าอยู่ในฐานะรัฐบริวารการเช่นเดียวกับกรุงศรีอยุธยา รวมถึงจีนและพม่าก็มีปัญหาชายแดนระหว่างกันมาโดยตลอด และจีนก็เฝ้าติดตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคอย่างใกล้ชิด แม้ว่าจะไม่ได้คาดหวังให้จีนยกกองทัพมาช่วยกรุงศรีอยุธยา (ซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้อยู่แล้ว) แต่ก็เชื่อว่าคงหมายถึงเป็นการข่มขู่พม่าว่า อาจต้องคิดให้รอบคอบมากกว่าเดิม หากต้องการโจมตีกรุงศรีอยุธยาจริง สะท้อนได้จากเมื่อครั้งที่พระเจ้าบุเรงนองทรงส่งพระราชสาส์นมาทูลขอช้างเผือก สมเด็จพระมหาจักรพรรดิก็กล้าตัดสินพระทัยไม่พระราชทานให้เพราะเชื่อว่าพม่าอาจไม่กล้านำกองทัพเข้าโจมตีกรุงศรีอยุธยาจากเหตุผลว่า กรุงศรีอยุธยามีความสัมพันธ์ที่ดีกับจีน แต่ดูเหมือนพระองค์จะคาดคิด เพราะต่อมาพระเจ้าบุเรงนองก็ยกทัพใหญ่เข้ามาโจมตีกรุงศรีอยุธยาโดยที่ไม่ได้ติดขัดเรื่องปัญหาชายแดนกับจีนเลย

3. จาก “เครื่องประดับบารมีกษัตริย์” สู่อันตราย “สงครามช้างเผือก”

ภายหลังสิ้นสงครามกับกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ทรงเสียพระทัยมากที่ต้องมาพ่ายแพ้จนถึงขั้นเปลี่ยนพระจิตเป็นซึมเศร้า ไม่สามารถออกจากราชการได้ ความไม่สามารถดังกล่าวนำมาซึ่งความระส่ำระสายให้แก่บ้านเมืองที่ Maung Htin Auang ถึงกับระบุว่า ครั้นนั้นเสนาบดีทั้งหลายลักลอบประชุมกันและหมายจะให้เปลี่ยนราชบัลลังก์ อัญเชิญบุเรงนองขึ้นเป็นพระเจ้ากรุงหงสาวดีแทน แต่ทว่าบุเรงนองนั้นเป็นข้าราชการที่เปี่ยมไปด้วยความซื่อสัตย์และจงรักภักดีจึงไม่ยอมรับ (Maung Htin Auang, 2551, น. 115) วันหนึ่งขุนนางชาวมอญซึ่งเป็นถึงพญาจติกอง ได้วางแผนลวงพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ออกไปจากเมือง หมายถึงจะสังหารเสียจึงเพ็ดทูลว่าพบ **ช้างเผือก** อยู่ในป่าใกล้กับพระนคร ฝ่ายพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ที่มีได้อยู่ในภาวะปกติก็หลงเชื่อจึงเสด็จออกสู่ป่าดังกล่าว ด้วยว่า “...หมายที่จะได้ทอดพระเนตรคล้อยเศวตคชสารอันเป็นของทรงพระทะเยอทะยานจะใคร่ได้นัก” (นราธิปประพันธ์พงศ์, กรมพระ, 2550, น. 136) และพระองค์ก็ถูกสังหารในคราวนั้น

พระเจ้าบุเรงนองจึงขึ้นครองราชย์ เมื่อทรงปราบปรามความวุ่นวายภายในพระราชอาณาจักรแล้วพระองค์ก็ทรงหันมาทำสงครามกับกรุงศรีอยุธยาอีกครั้ง หลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวถึงสงครามคราวนี้ไว้อย่างตรงกันว่า มีมูลเหตุมาจากกิตติศัพท์ที่เลื่องลือกันไปทั่วแคว้นว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงมีช้างเผือกจำนวนมาก ทำนองว่าทรงเป็นมหากษัตริย์ที่ทรงมีบุญญาธิการสูงส่ง ในขณะที่พระเจ้าบุเรงนองเอง แม้ว่าพระองค์จะทรงชนะสงครามแต่ก็พินาศไปเหนือแคว้นต่าง ๆ มากมาย แต่ทว่ากลับไม่มีช้างเผือกเกิดในรัชกาลของพระองค์เลยแม้แต่ช้างเดียว พระองค์ทรงปรารถนาที่จะเป็นจักรพรรดิราช หรือกษัตริย์ผู้มากไปด้วยบุญญาธิการ ก็หมายได้ช้างเผือกไว้ในครอบครองบ้าง พ.ศ. 2106 พระองค์จึงให้มีพระราชสาส์นเข้ามายังกรุงศรีอยุธยาเพื่อ **“ทูลขอช้างเผือก 2 ช้าง”** จากสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขาอธิบายเนื้อความในพระราชสาส์นครั้งนี้ว่า “...ด้วยกิตติศัพท์ขึ้นไปว่า สมเด็จพระเชษฐาเราประกอบไปด้วยบุญญาธิการเป็นอันมาก มีเศวตคชสุชาติพลายพังถึงเจ็ดช้าง พระราชอนุชาท่านประสงค์จะขอ**ช้างเผือกพลายสองช้าง**มาไว้เป็นศรีแก่กรุงหงสาวดี ในสมเด็จพระเชษฐาเราเห็นแก่ทางไมตรีพระอนุชาท่านเถิดกรุงหงสาวดีกับพระนครศรีอยุธยาจะได้เป็นพระราชไมตรีสนิท

เสนาหา เป็นมหาพสุธาทองแผ่นเดียวกันไปตราบเท่ากาลปาวสาน ถ้าสมเด็จพระเชษฐาเรือก้อธิฐิมาณะ และรักข้างทั้งสองข้างยิ่งกว่าทางพระราชไมตรี ก็เห็นว่ากรุงหงสาวดีกับกรุงศรีอยุธยาขาดกันแล้ว นำที่จะได้รื้อนอกสมณพราหมณามาตยาประชาราษฎร์ทั้งปวง” (พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา, 2564, น. 110) สอดคล้องกับพงศาวดารพม่าที่กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า “...บัดนี้เราทราบว่าจะเจ้ากรุงอยุธยาเสียแล้ว เราจะได้รื้อนอกชาติพลายพังถึง 4 ข้าง เราจะมีพระราชสาส์นไปขอสักหนึ่งข้างมิให้พลทหารเราได้รับความลำบาก แม้พระเจ้าอยุธยาจะถวายแก่เราในระหว่างไปขอนี้สักหนึ่งข้างแล้ว บั๊กก็จะไม่ขำน้ำก็จะไม่ขุ่นปนแน่” (นายต่อ, 2562, น. 66) ซึ่งชัดเจนว่าพระราชสาส์นนั้นไม่ได้เป็น “การทูลขอทางพระราชไมตรี” แต่เป็น “การบังคับขอฟ่านพระราชไมตรี”

ฝ่ายสมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงแจ้งในพระราชสาส์นแล้ว ให้มีพระราชสาส์นตอบกลับไปว่า “...เป็นบูรพประเพณี ผู้ใดมีสมภารบารมีถึงบรมจักรแล้ว ก็มีจักรแก้ว ดวงแก้วมณี นางแก้ว ข้างแก้ว ม้าแก้ว ขุนพลแก้ว ขุนคลังแก้ว ถ้าหากมีบุญบารมีไม่ถึงผู้อื่นจะหาให้ก็รักษามีได้ ธรรมดาประเทศธานีใดมีนางรูปงามมีข้างเผือก ข้างเนียม บ่อแก้ว บ่อทอง ก็เป็นประเพณีที่จะเกิดยุทธนาการ อย่าให้พระอนุชาเราน้อยพระทัยเลย” (พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา, 2564, น. 119) พระราชสาส์นดังกล่าวเป็นเหตุที่ “เข้าทาง” ของพระเจ้าบุเรงนองด้วยว่าเป็นการ “ตัดพระราชไมตรี” ดังนั้น สงครามครั้งนี้ก็ถูกเรียกกันว่า “สงครามข้างเผือก” หรือสงครามที่เนื่องมาจากเรื่องของข้างเผือก

สงครามจบลงด้วยความพ่ายแพ้ของกรุงศรีอยุธยา กษัตริย์หงสาวดีทรงสถาปนาให้สมเด็จพระมหินทราธิราชขึ้นเป็นกษัตริย์ พร้อมนำตัวพระราเมศวรราชโอรส รวมถึงขุนนางราชสำนักคนสำคัญไปยังหงสาวดี รวมถึงยังมีข้อกำหนดให้กรุงศรีอยุธยาต้องส่งเครื่องราชบรรณาการไปเป็นประจำตามที่กำหนดเป็นข้างรบ 30 เงิน 300 ชั่ง พร้อมกับภาษีอากรที่กรุงศรีอยุธยาเก็บได้จากเมืองท่าตะนาวศรี เฉกเช่นเดียวกันกับการเป็นเมืองประเทศราช ที่สำคัญคือได้นำเอา **ข้างเผือกทั้ง 4 ข้าง** กลับไปยังหงสาวดีด้วย ดังที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐ ความเป็นว่า “...ครั้งนั้นฝ่ายกรุงพระมหานครศรีอยุธยาออกเปนพระราชไมตรี แลสมเด็จพระมหากษัตริย์เจ้าทั้งสองฝ่ายเสด็จมาทำสัตยาธิษฐานหลังน้ำทักษิโณทก ตำบลวัดพระเมรุ แล้วจึงพระเจ้าหงษาขอเอาสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราเมศวรเจ้า แล**ข้างเผือก 4 ข้าง**ไปเมืองหงษา” (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสารอื่น, 2559, น. 411) และสมเด็จพระมหาจักรพรรดิก็ต้องทรงให้สัญญาว่า จะไม่พระราชทานข้างเผือกให้แก่เจ้าอาณาจักรใดอีก

4. บทบาทของ “ข้างเผือก” ในการสร้างพันธมิตรทางการเมืองกับกรุงล้านช้าง

กิตติศัพท์เรื่องการได้ข้างเผือกจำนวนมากถึง 7 ข้าง ของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เลื่องลือไปทั่วสารทิศ ฝ่ายพระเจ้ากรุงล้านช้างจึงปรารถนาที่จะสร้างพันธมิตรทางการเมืองเพื่อคานอำนาจกับพม่า จึงได้จัดแต่งพระราชสาส์น เครื่องราชบรรณาการ พร้อมพระราชชิตานามว่า **รัตนมณีเนตร** เข้ามายังราชสำนักกรุงศรีอยุธยาเพื่อเจริญทางพระราชไมตรี คำให้การชาวกรุงเก่ากล่าวถึงเรื่องการทูลขอรับพระราชทาน**ข้างเผือก 1 ข้าง**ร่วมด้วย เพื่อที่จะได้เป็นเกียรติเป็นศรีแก่กรุงล้านช้างบ้าง ประเด็นที่น่าสนใจคือ “...พระมหาจักรพรรดิก็มีพระทัยยินดี รับพระราชชิตาพระเจ้านครล้านช้าง แล้วจึงพระราชทาน**ข้างเผือกพังให้**” (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสารอื่น, 2559, น. 503) ดูเหมือนเรื่องดังกล่าวจะเป็น

การสร้างพันธมิตรทางการเมืองกันเสียมากกว่าจะเป็นการเจริญพระราชไมตรี ด้วยเวลานั้นพระเจ้าบุเรงนองได้แผ่อิทธิพลออกไปทั่วสารทิศ ซึ่งก่อนหน้านั้นก็รุกรานลงไปถึงเมืองเวียงจันทน์

ข่าวการเจริญพระราชไมตรีระหว่างกรุงศรีอยุธยากับกรุงล้านช้างล่วงรู้ไปถึงหงสาวดี พระเจ้าบุเรงนองทรงพิโรธมากถึงกับทรงตรัสว่า “...บัดนี้พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาไม่ได้ตั้งอยู่ในสัจธรรม เมื่อทำไมตรีกับเรานั้นได้พูดไว้ว่า นอกจากเราแล้วจะไม่ยอมให้ช้างเผือกแก่ใครเลย มาบัดนี้ไปผูกไมตรีกับพวกล้านช้างให้ช้างเผือกพังแก่พวกล้านช้างอีกแล้ว เราเห็นว่าพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาทำการหาซื้อตรงต่อเราไม่ เหตุฉะนี้เราจะยกพลไปตีกรุงศรีอยุธยาให้ยับเยิน ธิบดีทรัพย์กวาดต้อนผู้คนมาเป็นเชลยให้สิ้น” (นันทกา สิทธิมงคล (2553, น. 81) พ.ศ. 2112 พระเจ้าบุเรงนองก็ให้นำทัพใหญ่เข้ามาทำสงครามกับกรุงศรีอยุธยาอีกครั้ง ซึ่งคำให้การชาวกรุงเก่าระบุว่า ให้ไปแย่งชิงช้างที่พระมหาจักรพรรดิพระราชทานให้แก่พระเจ้ากรุงล้านช้าง (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสารอื่น, 2559, น. 503) แล้วนำไปถวายพระเจ้าหงสาวดี ในขณะที่พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ กล่าวว่า พระเจ้าหงสาวดีจึงให้จัดแต่งกองทัพมาดักข่มกลางทางเพื่อชิงตัวสมเด็จพระเทพกษัตริ์ (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสารอื่น, 2559, น. 411) อย่างไรก็ตามสงครามครั้งนี้กรุงศรีอยุธยาต้องสิ้นเอกราชแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดให้แก่พม่า

การชิงตัวท้าวเทพกษัตริ์ในพระราชพงศาวดารหรือการชิงช้างเผือกที่ปรากฏในคำให้การชาวกรุงเก่าไประหว่างทางนี้ ได้สร้างความโกรธแค้นให้กับพระเจ้ากรุงล้านช้างอย่างมาก เมื่อทรงทราบว่าต้นเหตุนี้มาจากสมเด็จพระมหาธรรมราชาเจ้าฟ้าสองแคว พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา ระบุว่าพระองค์ก็ “...จัวจะแก้แค้นให้ถึงขนาด พระองค์ก็ให้บำรุงช้างม้ารีพลจะยกไปเอาเมืองพิษณุโลก ฝ่ายสมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระเจ้าช้างเผือกแจ้งก็ตรัสไปห้าม พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต กังคโดยพระราชโองการมิได้ออกไป” (พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา, 2564, น. 128)

เรื่องราวข้างต้นนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในอีกบทบาทหนึ่งของ **ช้างเผือก** ในการทำหน้าที่เป็นสิ่งสูงค่าที่ใช้เชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างอาณาจักร ในขณะเดียวกัน พระราชไมตรีดังกล่าวนี้ก็แฝงนัยทางการเมืองด้วย เพราะถูกมองว่าในพระราชไมตรีนั้นมีความเป็นพันธมิตรทางการเมืองการทหาร เพื่อคานอำนาจหรืออิทธิพลทางการเมืองของพม่าอย่างชัดเจน

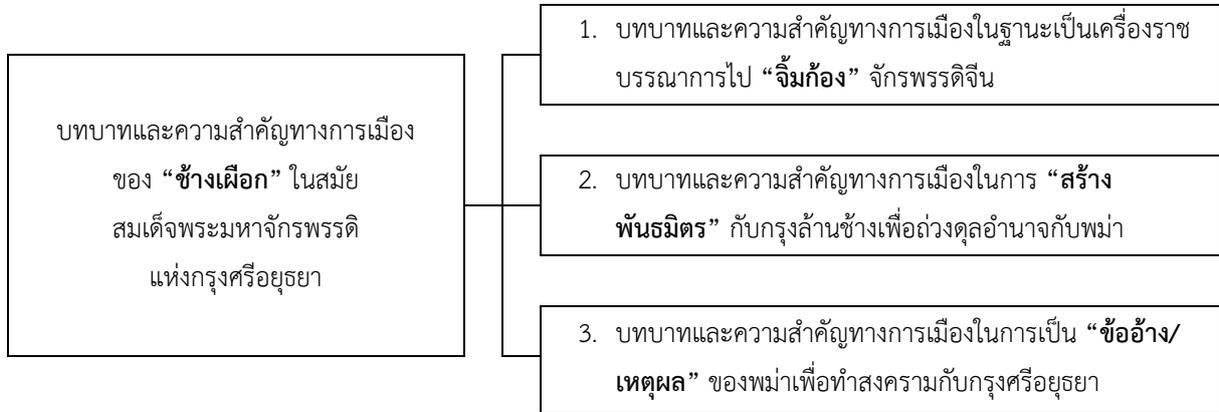
กล่าวได้ว่า การที่ช้างเผือกเป็นสัตว์ที่มีลักษณะเฉพาะ หาได้ยาก ประกอบกับตามคติความเชื่อเรื่องช้างเผือกในภูมิภาคอุษาคเนย์ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากศาสนาทั้งพุทธและพราหมณ์-ฮินดูที่อธิบายว่าเป็นของมงคลและเป็นสิ่งสูงค่ายิ่งต่อสถานะของผู้เป็นกษัตริ์และบ้านเมือง ดังนั้น ช้างเผือกจึงถูกผูกโยงไปถึงคติความเชื่อเรื่องจักรพรรดิราช ที่หมายถึงพระมหาจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่เหนือมวลมหากษัตริ์ทั้งหลายในสากลจักรวาล ช้างเผือก (ช้างแก้ว) กลายเป็น 1 ในสัญลักษณ์แห่งพระจักรพรรดิราช ดังนั้นช้างเผือกจึงเข้าไปมีบทบาทและความสำคัญทางการเมืองในรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิในหลายมิติข้างต้น

บทสรุปและอภิปรายผล

ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ช้างเผือก ไม่ได้มีบทบาทเพียงการเป็นของคู่บารมีกษัตริย์และเป็นสิ่งมงคลของบ้านเมืองเท่านั้น หากแต่ยังหมายรวมถึงการถูกใช้เป็นสิ่งสูงค่าที่มีบทบาทและความสำคัญทางการเมืองอย่างน้อยใน 3 มิติ คือ

ภาพที่ 1

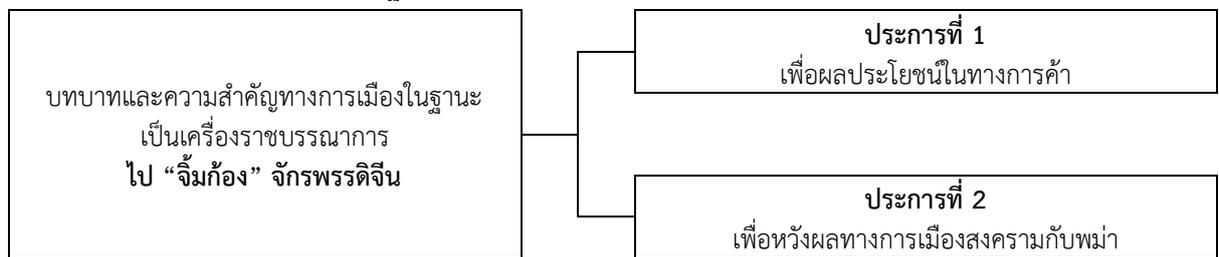
บทบาทและความสำคัญทางการเมืองของ “ช้างเผือก” ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยา

1. บทบาทและความสำคัญทางการเมืองในฐานะเป็นเครื่องราชบรรณาการไป “จัมก้อง” จักรพรรดิจีน
 เกิดขึ้นเมื่อสมเด็จพระมหาจักรพรรดิได้ส่งคณะทูตพร้อมเครื่องราชบรรณาการไปจัมก้อง จักรพรรดิหมิงชื่อจง แห่งราชวงศ์หยวน เมื่อ พ.ศ. 2097 โดยมีหลักฐานที่เชื่อได้ว่า 1 ในเครื่องราชบรรณาการที่ส่งไปถวายนี้ มี **ช้างเผือก 1 ช้าง** รวมอยู่ด้วย โดยมุ่งหมายให้จักรพรรดิจีนนั้นเกิดความพึงพอใจ ที่แฝงซ่อนนัยทางการเมืองไว้ในการทูตนั้นอย่างน้อย 2 ประการ (สำราญ ผลดี, 2567ข) คือ

ภาพที่ 2

บทบาทและความสำคัญทางการเมืองในฐานะเป็นเครื่องราชบรรณาการไป “จัมก้อง” จักรพรรดิจีน

ประการที่ 1 เพื่อผลประโยชน์ในทางการค้า กล่าวคือ รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยาและจีน ณ ขณะนั้นเป็นรูปแบบ “**รัฐบรรณาการ**” ที่กรุงศรีอยุธยาจะต้องส่งคณะทูตพร้อมเครื่องราชบรรณาการไปถวายต่อจักรพรรดิจีนตามระยะเวลาที่กำหนด ในขณะที่จีนก็จะมอบสิ่งของมีค่าตอบแทนกลับมา พร้อมทั้งให้สิทธิพิเศษทางการค้าในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งสร้างผลกำไรให้กับกรุงศรีอยุธยาจำนวนมาก ที่ก่อนหน้านี้ได้เว้นว่างไปนานถึง 18 ปีด้วยเหตุผลเรื่องความวุ่นวายทางการเมืองในราชสำนักกรุงศรีอยุธยา

ประการที่ 2 ทรงหมายว่าทางราชสำนักจีนจะให้ความช่วยเหลืออย่างใดอย่างหนึ่งหากว่ากรุงศรีอยุธยาต้องทำสงครามกับพม่า ด้วยว่าเวลานั้นพมามีท่าทีที่จะรุกรานกรุงศรีอยุธยาอย่างชัดเจน ประกอบกับจีนเองก็มองว่าความสัมพันธ์ระหว่างพม่าและจีนนั้นก็อยู่ในลักษณะเดียวกันกับกรุงศรีอยุธยา คือ การเป็นรัฐภายใต้การปกครองของจีน รวมถึงมีปัญหาเรื่องชายแดนระหว่างกันอยู่เนือง ๆ ดังนั้น หากเกิดสงครามขึ้นจีนก็อาจให้ความช่วยเหลืออย่างใดอย่างหนึ่งกับกรุงศรีอยุธยา สะท้อนได้จากกรณีที่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิเกล้าที่จะตอบปฏิเสธพระราชสาส์นของพระเจ้าบุเรงนองที่เข้ามาทูลขอช้างเผือกกับพระองค์

2. บทบาทและความสำคัญทางการเมืองในการ “สร้างพันธมิตร” กับกรุงล้านช้างเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับพม่า

เกิดขึ้นเมื่อพระเจ้ากรุงล้านช้างได้ส่งพระราชสาส์นพร้อมเครื่องราชบรรณาการเข้ามายังกรุงศรีอยุธยาเพื่อขอรับพระราชทานพระเทพกษัตริย์ และ/หรือ **ช้างเผือก 1 ช้าง** โดยพระราชสาส์นนั้นระบุว่าเพื่อเป็นการพระราชไมตรี ซึ่งมีหลักฐานว่าทางกรุงศรีอยุธยาก็กษัตริย์พระราชทานให้ไป ด้วยหมายเป็นทองแผ่นเดียวกัน

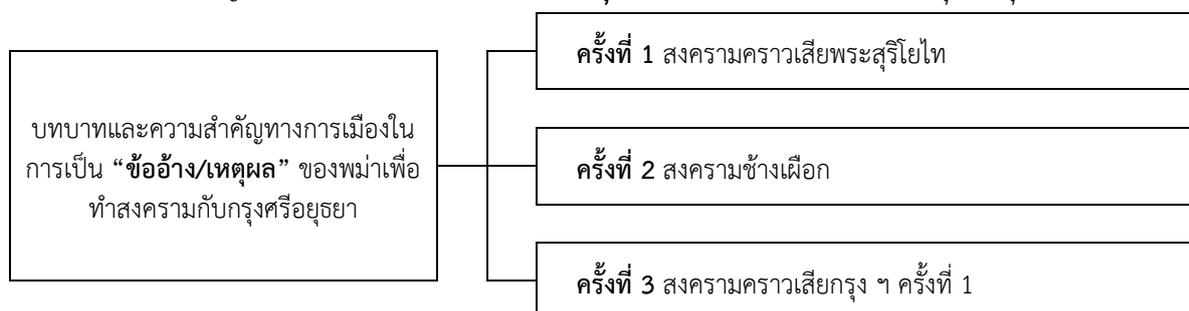
อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์ถึงการพระราชไมตรีประกอบกับบริบททางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวจะพบว่า มีนัยทางการเมืองแฝงซ่อนอยู่อย่างชัดเจน กล่าวคือ ณ เวลานั้นพระเจ้าบุเรงนองทรงแผ่พระราชอำนาจทางการเมืองออกไปรอบทิศทั้งกรุงศรีอยุธยาและกรุงล้านช้าง ซึ่งก่อนหน้านั้นก็ชัดเจนว่าทรงส่งกองทัพไปโจมตีถึงกรุงเวียงจันทน์ ดังนั้น การพระราชไมตรีจึงชัดเจนว่าเป็นการ “**สร้างพันธมิตรทางการเมืองเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับพม่า**” หรือเพื่อป้องกันการขยายอำนาจของพม่ามากกว่าการเจริญสัมพันธไมตรี แม้ว่าในครั้งนี้จะดูเหมือนไม่ประสบความสำเร็จนัก ด้วยว่าไม่มีหลักฐานชัดเจนเรื่องการส่งช้างเผือกเป็นเครื่องราชบรรณาการไปยังกรุงล้านช้าง รวมถึงการส่งพระเทพกษัตริย์ไปยังล้านช้างก็ยังคงถูกชิงตัวไปกลางทางจากฝีมือของพม่า แต่ทว่านัยทางการเมืองที่เริ่มไวก็เป็นผล สะท้อนได้จากเมื่อครั้งที่พระเจ้าบุเรงนองยกทัพใหญ่เข้าโจมตีกรุงศรีอยุธยา พระมหินทราธิราชส่งพระราชสาส์นไปขอความช่วยเหลือ พระเจ้ากรุงล้านช้างก็ส่งกองทัพมาช่วยเหลือ แม้ว่าพันธมิตรทางการเมืองที่สร้างขึ้นนี้จะยังไม่อาจทานอำนาจของพม่า ณ เวลานั้นได้ก็ตาม

3. บทบาทและความสำคัญทางการเมืองในการเป็น “ข้ออ้าง/เหตุผล” ของพม่าเพื่อทำสงครามกับกรุงศรีอยุธยา

ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเกิดสงครามกับพม่าอย่างน้อย 3 ครั้ง (ศึกษาเพิ่มเติมได้ใน สำราญผลดี, 2567ก) คือ **ครั้งที่ 1** เรียกว่า สงครามคราวเสียพระสุริโยไท **ครั้งที่ 2** เรียกว่า สงครามช้างเผือก และ **ครั้งที่ 3** เรียกว่า สงครามคราวเสียกรุง ฯ ครั้งที่ 1

ภาพที่ 3

บทบาทและความสำคัญทางการเมืองในการเป็น “ข้ออ้าง/เหตุผล” ของพม่าเพื่อทำสงครามกับกรุงศรีอยุธยา

ครั้งที่ 1 สงครามคราวเสียพระสุริโยไท เกิดขึ้นเมื่อช่วงเริ่มต้นรัชกาล เมื่อพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ กษัตริย์กรุงหงสาวดี ได้ทราบข่าวว่าสมเด็จพระมหาจักรพรรดินั้นมีช้างเผือกอยู่หลายช้าง จึงได้ส่งพระราชสาส์น เข้ามายังกรุงศรีอยุธยาเพื่อทูลขอจำนวน 2 ช้าง แต่ทว่าได้รับการปฏิเสธ ดังนั้น พระองค์จึงทรงยกกองทัพใหญ่ เข้าโจมตีกรุงศรีอยุธยา รายละเอียดของพระราชสาส์นเป็นเรื่องของการ “หาเหตุ/ข้ออ้าง” มากกว่า “เหตุผล” ที่จะเป็นการทูลขอไว้เพื่อประดับพระเกียรติ ซึ่งสอดคล้องกับเอกสารอย่างพงศาวดารหลายฉบับ รวมถึงนักวิชาการคนสำคัญหลายท่านที่มองว่า พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ยกทัพมาในครั้งนี้ด้วยได้ข่าวว่าเรื่อง ความวุ่นวายในราชสำนักกรุงศรีอยุธยาอยู่ในช่วงอ่อนแอ และแม้พระองค์จะยังไม่สามารถมีชัยเหนือกรุงศรี อยุธยาได้แบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด แต่ทว่ากรุงศรีอยุธยาก็ได้รับความเสียหายอย่างหนัก แม้เอกสารทาง ประวัติศาสตร์ยังไม่ชัดเจนว่ามีเรื่องการทูลขอช้างเผือกจริงหรือไม่ แต่ที่ชัดเจนคือเมื่อสิ้นสงครามกรุงศรีอยุธยา ต้องเสียช้างเผือกมากถึง 2 ช้าง ให้แก่พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้เพื่อแลกกับองค์ประกันคนสำคัญ รวมถึงเสียสมเด็จพระ สุริโยไท พระมเหสีในสมเด็จพระมหาจักรพรรดิด้วย

ครั้งที่ 2 สงครามช้างเผือก เกิดขึ้นเมื่อพระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์พม่าพระองค์ต่อมาส่งพระราชสาส์น ทูลขอรับพระราชทานช้างเผือก 2 ช้าง เพื่อไปประดับพระเกียรติยศของพระองค์ และก็ได้ได้รับการปฏิเสธจาก ทางกรุงศรีอยุธยา จนเป็นเหตุให้พระองค์ต้องทรงนำทัพใหญ่เข้าโจมตีกรุงศรีอยุธยาอีกครั้ง เช่นกันว่าครั้งนี้ก็ เหมือนว่าจะเป็นเพียงการ “หาเหตุ” เพื่อก่อสงคราม เพราะในพระราชสาส์นนั้นชัดเจนว่าเป็นการ “บังคับขอ” ผ่านพระราชไมตรี ผลของสงครามคราวนี้ฝ่ายกรุงศรีอยุธยาต้องพ่ายแพ้ให้แก่พม่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ต้องถูกถอดออกจากกษัตริย์ พระเจ้าบุเรงนองทรงสถาปนาให้พระมหินทราราชเป็นกษัตริย์กรุงศรีอยุธยา ในขณะที่บุคคลสำคัญจำนวนมากก็ถูกนำตัวไปยังพม่าในฐานะองค์ประกัน ที่สำคัญกรุงศรีอยุธยาก็ต้องยอม ถวายช้างเผือกให้แก่พม่าที่กล่าวกันว่ามากถึง 4 ช้าง อาณาจักรก็กลายเป็นประเทศราชของพม่าที่ต้องส่งเครื่อง ราชบรรณาการไปถวายตามกำหนด

ครั้งที่ 3 สงครามคราวเสียกรุง ฯ ครั้งที่ 1 เป็นสงครามที่ส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากข่าวเรื่องการสร้าง พันธมิตรทางการเมืองระหว่างกรุงศรีอยุธยาและกรุงล้านช้าง หลักฐานทางประวัติศาสตร์อธิบายเชื่อมโยงถึง เรื่องความไม่พอใจพระทัยที่กษัตริย์กรุงศรีอยุธยาพระราชทานช้างเผือกให้แก่กรุงล้านช้างอย่างง่ายดาย ในขณะที่ ก่อนหน้านั้นพม่าต้องทำสงครามจึงได้มา จนนำมา ซึ่งสงครามครั้งใหญ่ที่กรุงศรีอยุธยาต้องเสียเอกราชแบบ เบ็ดเสร็จเด็ดขาดให้แก่พม่า รวมถึงสิ้นสุดกษัตริย์ราชวงศ์สุพรรณภูมิ ด้วยว่าพระเจ้าบุเรงนองได้สถาปนาให้ สมเด็จพระมหาธรรมราชาขึ้นเป็นกษัตริย์กรุงศรีอยุธยาในฐานะเมืองประเทศราชของพม่า

ทั้ง 3 บทบาทของ “ช้างเผือก” ช้างต้น ล้วนเกี่ยวเนื่องกับหลักคิดเรื่อง “จักรพรรดิราช” หรือ “ราชาเหนือราชา” ทั้งสิ้น กล่าวคือช้างเผือกกลายเป็นสิ่งเสริมบารมีของกษัตริย์ให้สูงส่งยิ่งขึ้น ทั้งการน้อมเกล้า ฯ ถวายแต่จักรพรรดิเงิน การพระราชทานให้แก่พระเจ้ากรุงล้านช้าง การเป็นสิ่งแลกเปลี่ยนกับองค์ประกัน รวมถึงการทูลขอจากกษัตริย์หงสาวดี

แนวคิดเรื่อง จักรพรรดิราช เป็นแนวคิดที่เกิดจากความเชื่อเรื่องอำนาจของผู้ปกครองที่ผูกพันกับ เรื่องอาณาเขตหรืออำนาจทางการเมือง ที่ในอดีตรูปแบบของผู้นำอยู่ในรูปของ “กษัตริย์” หรือ “ราชา” ดังนั้น จักรพรรดิราช จึงเป็น “เจ้า” หรือ “ราชาในอุดมคติ” ที่ปกครองผู้คนโดยอาศัย “ธรรม” เป็นที่ตั้ง

ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ (2563) ได้อธิบายว่า “**พระจักรพรรดิราช**” ตามคติในพุทธศาสนา หมายถึง พระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่เหนือมวลมหากษัตริย์ทั้งหลายในสากลจักรวาล ซึ่งปรัมปราคติ (Mythology) ในศาสนาพุทธยังได้อ้างไว้อีกด้วยว่า พระชาติสุดท้ายของผู้ที่สั่งสมบุญญาธิการมามากพอสำหรับการบรรลุ พระสัมมาสัมโพธิญาณ จะสามารถเลือกได้ว่าจะ เป็น พระบรมศาสดาเอกของโลกผู้เป็นเลิศในทางธรรม หรือ พระจักรพรรดิราชผู้เป็นใหญ่ในทางโลก นั้นหมายความว่า ถึงแม้โดยอุทมการณ์แล้วพระพุทธานุภาพ จะเน้นย้ำใน “**ทางธรรม**” มากกว่า “**ทางโลก**” แต่ก็เป็นอุทมคติที่ระบุให้ผู้เป็นใหญ่ในทางโลกอย่าง “**พระจักรพรรดิราช**” ก็มีความสูงส่งของสถานภาพไม่ต่างอะไรจากผู้เป็นใหญ่ในทางธรรมอย่าง “**พระพุทธเจ้า**” ดังนั้น การขยายหรือแผ่พระราชอำนาจไปในพื้นที่ต่าง ๆ ของกษัตริย์ก็เป็นไปโดยธรรมที่จะทำให้พระบารมีที่แผ่ออกไปนั้นส่งผลให้ผู้คน “**พันทุกข์**”

แนวคิดดังกล่าวนี้เริ่มต้นมาจากวัฒนธรรมพราหมณ์-ฮินดู ต่อมาเมื่อพุทธศาสนารุ่งเรือง กรอบคิดดังกล่าวก็ถูกขบขันให้มีความสำคัญมากขึ้น สถานะของ “**จักรพรรดิราช**” จึงเทียบเคียงได้กับ “**พระพุทธเจ้า**” โดยมีนัยที่ว่าพระพุทธเจ้าและจักรพรรดิราชจะนำพาผู้คนให้หลุดพ้นเสียจากห้วงแห่งทุกข์ได้ และแนวคิดเรื่องจักรพรรดิราชก็ได้ถูกเชื่อมโยงและสร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้นำในการขยายอำนาจของตนไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ถือเป็นความชาญฉลาดของผู้นำที่ใช้เป็นกุศโลบายเพื่อให้สถานะของตนเองก้าวไปสู่จุดสูงสุดนั่นก็คือ “**จักรพรรดิราช**” (สารานุกรม ผลิต, 2567ก, น. 705-706) และข้างเผือกก็เป็นส่วนหนึ่งในการเสริมหรือสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวให้เด่นชัดขึ้น

องค์ความรู้ที่ได้รับ

ข้างเผือก ในประวัติศาสตร์แผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งหรือมีบทบาทและนัยสำคัญทางการเมืองอย่างน่าสนใจ ทั้งการยินยอมให้ การร้องขอ หรือแม้แต่การบังคับขอ กล่าวคือ

กรณีที่ 1 การนำข้างเผือกเป็นหนึ่งในเครื่องราชบรรณาการไปถวายจักรพรรดิจีน ก็เพื่อให้ราชสำนักจีนนั้นเกิดความพึงพอใจในความจงรักภักดีของกรุงศรีอยุธยา แต่ทว่าได้แฝงนัยทางการเมืองและการค้าไว้อย่างชัดเจน จากการทำหมายให้ข้างเผือกทำหน้าที่เสริมบารมีของจักรพรรดิจีนให้สูงส่งในฐานะจักรพรรดิราช

กรณีที่ 2 การพระราชทานให้พระเจ้ากรุงล้านช้างตามที่มีพระราชสาส์นมาทูลขอการพระราชไมตรีที่แม้ว่าจะมีนัยทางการเมืองเรื่องความพยายามในการสร้างพันธมิตรเพื่อต่อต้านอิทธิพลของพม่าก็ตาม แต่การที่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระราชทานให้ไปนั้นก็สะท้อนนัยว่าพระองค์ทรงเป็นจักรพรรดิราชที่ทรงพระเมตตา

กรณีที่ 3 การมีพระราชสาส์นมาทูลขอหรือบังคับขอรับพระราชทานของกษัตริย์พม่า ทั้งพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ (ที่แม้ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่ามีพระราชสาส์นมาทูลขอจริงหรือไม่) และพระเจ้าบุเรงนอง แต่ทว่ากลับได้รับการปฏิเสธจนนำมาซึ่งสงครามระหว่างกันนั้น ต่างก็สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า **ข้างเผือก** คือสิ่งที่เสริมบุญบารมีของผู้ที่จะเป็นจักรพรรดิราชเท่านั้น ดังนั้นการตอบปฏิเสธของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิจึงอธิบายว่ากษัตริย์พม่ามิคู่ควรใน “**จักรพรรดิราช**” และการยกทัพเข้ามาทำสงครามของกษัตริย์พม่าทั้ง 2 ครั้งก็สะท้อนนัยเช่นกันว่า ทั้งพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้และพระเจ้าบุเรงนองต่างก็คู่ควรใน “**จักรพรรดิราช**”

เหล่านี้คือสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและความสำคัญทางการเมืองของ “ข้างเฝือก” ในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยา ว่ามีมากกว่าการเป็นของคู่บุญบารมีของกษัตริย์และการเป็นสตรึงมงคลของบ้านเมือง ตามคติความเชื่อโบราณของผู้คนในภูมิภาค หากแต่เป็นของมีค่าที่ถูกนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งในเงื่อนไขทางการเมืองในบริบททางประวัติศาสตร์ตามอุดมคติเรื่อง “จักรพรรดิราช” หรือกษัตริย์ผู้มากด้วยบุญบารมีด้วย

ข้อเสนอแนะ

อันที่จริงบทบาทของ “ข้างเฝือก” หรือ “ข้างมงคล” ไม่ได้มีเฉพาะในช่วงแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยาเท่านั้น หากแต่เมื่อพิจารณาในบริบททางประวัติศาสตร์จะพบว่าข้างเฝือกเข้ามามีส่วนร่วมบทบาทในประวัติศาสตร์ชาติเรื่อยมา ดังนั้นเพื่อขยายพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ของชาติให้มากขึ้น ควรได้มีการศึกษาในประเด็นดังกล่าวในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ให้ครบถ้วนชัดเจน อันจะเป็นการช่วยฉายภาพทางประวัติศาสตร์ของชาติให้กระจ่างชัดและเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2565). *ความสัมพันธ์ไทย-จีน จากเอกสารสมัยราชวงศ์หยวน หมิง ชิง. สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์. ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้า กรมพระยา. (2551). พงศาวดารเรื่อง ไทยรบพม่า (พิมพ์ครั้งที่ 3). มติชน.*
- นราธิปประพันธ์พงศ์, กรมพระ. (2550). *พระราชพงศาวดารพม่า. ศรีปัญญา.*
- นันทกา สิทธิมงคล. (2553). *ประชุมคำให้การกรุงศรีอยุธยา รวม 3 เรื่อง. แสงดาว.*
- นายต่อ. (2562). *มหาราชวงศ์ พงศาวดารพม่า (พิมพ์ครั้งที่ 2). ศรีปัญญา.*
- พระราชบัญญัติรักษาข้างป่า พระพุทธศักราช 2464. (2464, 26 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 38 หน้า 75-87.
- พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา. (2564). ศรีปัญญา.
- พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสารอื่น. (2559). ศรีปัญญา.
- พิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ. (2546). *พระสมุดตำราแผนคชลักษณ์. กรมศิลปากร.*
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. ราชบัณฑิตยสถาน.*
- ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ. (2563, 10 สิงหาคม). *จักรพรรดิราช: พิธีกรรม และสัญลักษณ์. ศิลปวัฒนธรรม.*
https://www.silpa-mag.com/history/article_5481.
- สรวิชัย ฤทธิจรุญโรจน์. (2563, 29 กันยายน). *ข้างเฝือก ต้องมีสีขาวเท่านั้นจริงหรือ. Museum Core.*
<https://www.museumsiam.org/km-detail.php?CID=177&CONID=4246>.
- สำราญ ผลดี. (2567ก). *1893-2310 ประวัติศาสตร์และการเมืองไทยสมัยอยุธยา. แสงดาว.*
- สำราญ ผลดี. (2567ข). *จีน-สยาม ประวัติศาสตร์ ผู้คน การค้า และบรรณาการ. เบื้องบรรพ์.*
- สืบแสง พรหมบุญ, กาญจณี ละอองศรี แปล. (2525). *ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างจีนกับไทย ค.ศ.1281-1853. มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.*
- อิสวาสุ. (2558, 4 พฤษภาคม). *ข้างเฝือก คติความเชื่อ ที่ยังไม่เลือนหาย. MTHAI. <https://mthai.com/horoscope/292917.html>*
- Maung Htin Auang, เพ็ชรี สุมิตร แปล. (2551). *ประวัติศาสตร์พม่า (พิมพ์ครั้งที่ 3). มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.*

การศึกษาวาทกรรมในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 Studying Speech Acts in the Royal Addresses of King Rama IX

จะเด็ด สุขดี^{1*}

Chaded Sookde

(Received: February 19, 2025; Revised: April 28, 2025; Accepted: May 1, 2025)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ให้ความสำคัญกับการศึกษาวาทกรรมในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) เพื่อทำความเข้าใจถึงบทบาทของวาทศิลป์ที่ทรงใช้ในการสร้างอัตลักษณ์ของชาติ ความเป็นเอกภาพของประชาชน และการขับเคลื่อนวาทกรรมการพัฒนาในประเทศไทย โดยอิงจากกรอบแนวคิดทฤษฎีวาทกรรม บทความวิชาการฉบับนี้ได้จัดประเภทของพระราชดำรัสออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) วาทกรรมกลุ่มบอกกล่าว 2) วาทกรรมกลุ่มชี้แนะ 3) วาทกรรมกลุ่มแสดงอารมณ์ความรู้สึก 4) วาทกรรมกลุ่มผูกมัด และ 5) วาทกรรมกลุ่มประกาศ ซึ่งสะท้อนบทบาททางการสื่อสารที่หลากหลายของสถาบันพระมหากษัตริย์ในการตอบสนองต่อบริบททางประวัติศาสตร์และสถานการณ์วิกฤตของชาติ อาทิ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ความไม่สงบทางการเมือง และปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาแสดงถึงกลวิธีทางวาทศิลป์ของพระองค์ เช่น การใช้ภาษาที่ครอบคลุม การยกเรื่องเล่าส่วนพระองค์ และการโน้มน้าวเชิงจริยธรรม ซึ่งมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะและอัตลักษณ์ร่วมของชาติไทย อีกทั้งการจัดประเภทเนื้อหาออกเป็นหมวดหมู่ ได้แก่ การพัฒนา ความสามัคคี การศึกษา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และความกตัญญู ยังแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างการสื่อสารที่ตั้งอยู่บนความมุ่งหมายเชิงกลยุทธ์ มิใช่เพียงบทเจรจาในพิธีการ หากแต่เป็นพระราชดำรัสที่หลอมรวมบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะเข็มทิศทางจริยธรรมและศูนย์รวมใจของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการเปลี่ยนผ่านสังคมไทยสู่ความเป็นสมัยใหม่

คำสำคัญ: ทฤษฎีวาทกรรม วาทศิลป์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 อัตลักษณ์ของชาติ การสื่อสารทางการเมือง

Abstract

This study aims to study the speech acts in the royal addresses of King Bhumibol Adulyadej (Rama IX) to gain a better understanding on the role of the monarch's oratory in building national identity, unity, and pushing the development discourse. The study utilizes speech acts theoretical

¹ Head of Administrative and Management Group, Coordination and Acceleration Division for Development in the Special Areas of Southern Border Provinces, Southern Border Provinces Administrative Center (SBPAC), Yala, 95000 Thailand.

*Corresponding Author, E-mail: philosopher.vagabond@gmail.com

frameworks. The study categorized the types of royal addresses into five groups, namely: 1) Assertive Speech Acts; 2) Directive Speech Acts; 3) Expressive Speech Acts; 4) Commissive Speech Acts; and 5) Declarative Speech Acts, all of which reflect the monarchy's multiple communicative roles in responding to historical contexts and national crises, such as economic crises, political unrest, and environmental problems. The results of the study reflect the monarch's oratorical techniques, such as using inclusive language, using personal anecdotes, and appealing to ethics, all of which were significant in promoting the public spirit and the Thai collective identity. Furthermore, the content can be sorted into categories, such as development, cooperation, education, environmental conservation, and gratitude. The speeches also demonstrate a tactical communications structure, not only in terms of ceremonial functions, but also the function of the monarchy as the national moral compass and spiritual center, especially in the context of the changes and modernization of Thai society.

Keywords: Speech Act Theory, Rhetoric, King Rama IX, National Identity, Political Communication

Introduction

The addresses pronounced by King Bhumibol Advent, more commonly known as King Rama IX, represent a fundamental aspect of the cultural and political panorama of Thailand. His kingdom, which lasted for over seven decades from 1946 until his death in 2016, was marked by a profound commitment with the Thai people through various forms of communication, in particular through public speeches. The study of these addresses by classifying them in distinct vocal groups provides an invaluable framework to understand not only the content of its messages but also their socio-political implications and their resonance within the Thai society. This analytical approach helps to clarify the way in which King Rama IX rhetoric has faced numerous aspects of governance, social well-being and national identity, thus influencing the trajectory of Thai culture and common values.

For this study of King Rama IX speeches in specific groups, such as those focused on economic development, rural well-being, environmental defense, national unit and real duties, allows a structured examination of their thematic elements and frequency. Each of these categories reveals the multifaceted role of the king as the leader interested in the well-being of his subjects, thus reflecting a profound sense of responsibility for the construction of the nation. For example, his speeches on economic development have often underlined the importance of self-sufficiency and sustainable practices, which resonate deeply with initiatives

such as the philosophy of sufficiency economy. Through this philosophy, he encouraged citizens to pursue a moderate, reasonable and sustainable life, strengthening the material and spiritual well-being of the Thai population (Thupket, 2022).

The contextualization of these addresses within the wider historical and political paintings of Thailand is fundamental. The speeches of King Rama IX are often served by a means of navigating and responding to the social and political challenges of their time, ranging from economic crises to political disorders. His ability to face these challenges through his addresses not only provided reassurance to the public but has also strengthened the role of the king as a stabilizing entity in Thai society. For example, during the periods of political upheaval, his requests for unity and reconciliation were fundamental to promoting a sense of national identity and cohesion between a diversified population, thus affirming the central place of the king in the nation's ethos.

In addition, examine the frequency and characteristics of the addresses of King Rama IX illuminate the evolution of his rhetoric over the decades. Since Thailand had to face rapid changes due to globalization, urbanization and technological progress, the king's speeches reflected an adaptive approach that aimed to deal with emerging problems while remaining rooted in traditional Thai values. Its use of symbolism, metaphors and inclusive language has not only involved a diversified audience but has also strengthened its vision for a harmonious society, drawing on collective memory and cultural heritage within its messages. As such, a detailed study of these speeches reveals not only the tactical splendor of its communication strategy, but also the profound respect it has held for the cultural narratives of the Thai people.

In summary, the study of King Rama IX's speeches classified in specific groups offers an essential lens through which to study their meaning and their impact on Thai society. By putting these addresses in their historical and political contexts, researchers can obtain significant intuitions on the influence and legacy of the king, thus underlining the continuous relevance of his rhetoric in modeling contemporary Thailand. The persistent themes and characteristics found in all its addresses continue to resonate in the cultural and political dialogue that occurs today, further establishing the importance of this analytical exploration.

Method of study

I, as the author, outline the methodology employed to categorize King Rama IX's addresses in five distinct groups through speech acts theory, as articulated by Barna (2022). This theoretical structure provides a robust structure to study the functional aspects of speech

acts, allowing a different understanding of the various communicative intentions incorporated in the king's speeches. The primary methodology involved a textual study close to the addresses of King Rama IX, with the objective of identifying recurring topics and purposes that define each discourse. The addresses come from historical archives, government publications and recorded transmissions, covering a wide time range to ensure representative sampling. Through a qualitative study, the author identified five categories of speech acts: directive, assertive, commission, expressive and declarative. Each of these categories is aligned with the dimensions of speech act theory, which postulates that language serves not only to transmit information but also to perform actions that affect interpersonal relationships and social dynamics (Searle, 1969).

1. Directive Speech Acts

This speech act covers speeches that seek to influence the behavior of others. King Rama IX often employed guidelines to address national issues, such as urging the public to participate in sustainable agriculture. The study of these particular speech acts reveals the king's intention to mobilize civic responsibility, supported by specific phrases that require action.

2. Assertive Speech Acts

Assertions are speech acts that transmit information that can be evaluated for veracity. King Rama IX's addresses usually included assertive speech acts to articulate the state of the nation, linking current conditions to the historical context. For example, its recognition of Thailand's economic development for a specified period serves as proof of the effectiveness of government policies. By categorizing these speech acts, the author can explore how the king established credibility and promoted national pride.

3. Commissive Speech Acts

These speeches are characterized by commitments or promises made by the speaker. King Rama IX used to express his dedication to the good of his people, as evidenced at his addresses related to public health and education initiatives. The study of these acts can elucidate the role of the king as a leader who not only identifies challenges, but also proposes commitments to solve them, thus contributing to the meaning of a social contract in progress between the king and the citizens.

4. Expressive Speech Acts

This speech act captures expressions and emotional feelings. The king's speeches during times of national crisis or celebration usually contain elements of sadness, joy or solidarity. For example, their addresses after natural disasters presented moving empathy compared to

affected communities, reinforcing the king’s emotional connection to the population. These expressive acts serve to promote a collective national identity.

5. Declarative Speech Acts

Finally, declarative acts involve the production of a change in the external world through language, marking events or meaning transitions. King Rama IX used declarative speech in formal ceremonies, as proclamations inaugurating new initiatives or politics. This study of such speeches allows an exploitation of the functional power of language in the promulgation of change within a national context.

By categorizing King Rama IX’s addresses in these five speech groups, not only outlined the frequency of its occurrence, but I also examine the prominent characteristics and benefits associated with each speech act, supported by textual evidence. This methodological structure facilitates a comprehensive understanding of the king’s communicative strategies and their implications for Thai society, allowing him to appreciate the multifaceted role of speech in governance and leadership. Through this systematic study, I, as the author, intend to illuminate the lasting impact of King Rama IX’s rhetoric on the collective consciousness of the Thai nation, while confirming the relevance of the theory of speech act in the study of political discourse.

Study results

1. Ceremonial Royal Speeches

King Rama IX—Bhumibol Adulyadej, as many know him—often wove ceremonial addresses into his public speaking, and these talks weren’t just ordinary speeches. They appeared frequently at key moments, sometimes during festivals or important state events, and kind of traced Thailand’s ongoing social and political journey from 1946 right up to 2016. Generally speaking, his language always leaned toward uniting Thai citizens through shared national themes (Huesca-Palmares & Gamppers, 2017).

Every year, on occasions like his birthday or the Songkran festival, his speeches took on a warm, inclusive tone, intended to build a genuine sense of belonging and loyalty. For instance, his repeated use of “we”—not something you’d expect every day—helped tighten the link between the monarch and his people. In the 1987 royal plow ceremony, he even spotlighted agriculture by talking about ideas such as “mother earth,” a phrase that, in most cases, celebrated both the cultural and economic roles of farming, while also nudging listeners to appreciate nature and old traditions (Huesca-Palmares & Gamppers, 2017).

At times, his addresses also gently carried moral lessons. Take, for example, a 1999 Chakri Memorial speech where he introduced the concept of a “sufficiency economy” as a way to encourage a more sustainable, ethical style of living. In that speech, symbols weren’t randomly thrown in—the subtle nods of the Chakri dynasty and references to national rituals helped reinforce a sense of historical identity and pride. All in all, through vivid imagery and language that managed to be both straightforward and deeply reflective, King Rama IX succeeded in conveying complex national values to a vast audience.

In summary, the ceremonial addresses of King Rama IX are indicative of his role as a unifying figure within Thailand. These speeches, characterized by their structured formality, by the rich symbolism and texture of the national ethics, ultimately reflect the strategic approach of the king to promote national pride, ethical behavior and a collective identity between the Thai people. The nuances of these ceremonial speeches reveal the largest implications of the kingly discourse in modeling not only public perception but also collective aspirations within the Kingdom.

2. Inspirational Speeches

King Rama IX’s speeches had a real knack for stirring up a sense of unity and personal growth among Thais. His words, delivered during moments of deep crisis—like economic slumps and natural disasters, did more than just address challenges; they brought people together. There was a casual, almost conversational feel to his use of phrases such as “we will overcome together” that underscored Thainess, reminding folks that they were in it as one (Poddar, 2023). During tough times, like the 1997 Asian financial crisis, he stepped up his game by giving even more motivational addresses. Generally speaking, his messages were about being independent, sparking new ideas, and pushing for self-improvement. He’d often tie personal milestones with broader community projects, showing that individual progress was tied to national well-being (Poddar, 2023). There was always a touch of everyday reality in his narrative stories of local farmers and ordinary citizens overcoming hardships, which gave his words a down-to-earth feel (Poddar, 2023).

The flow of his spoken messages wasn’t laid out in a rigid, textbook manner. Instead, he mixed rhythmic, almost lyrical phrasing with bursts of genuine emotion and a blend of formal and informal style. This interplay of tones made his key messages stick in people’s minds, crafting a shared emotional journey between the king and his audience—even if sometimes his punctuation or phrasing felt a bit off here and there, just as real conversation can be.

In summary, the motivation speeches of King Rama IX were rich in emotional content and cultural relevance, designed to raise and empower the Thai people in their quest for resilience in the middle of adversity. His ability to engage in a thoughtful way with the emotions of his audience, alongside practical management and culturally resonant stories, underlined his deep influence as a leader in motivation. Thanks to these addresses, he not only galvanized the national spirit, but also favored an inheritance of hope and empowerment which continues to inspire future generations.

3. Policy-Oriented Speeches

King Rama IX's speeches mixed grace with down-to-earth advice, guiding Thailand's political course and nurturing a distinct national spirit. His words captured the shifting social and political moods, always hinting at an evolving Thai identity. In most cases, during milestones like his 60th anniversary, he introduced an idea of self-reliance that underscored a strong sense of moral duty and genuine care for people (Ives & Rana, 2018).

He often leaned on the country's deep cultural roots to weave a bond of unity. During one birthday address, he put it simply: "the future of our nation lies in our understanding of our roots and our commitment to build them" (Ives & Rana, 2018). His clear, inclusive language—sometimes with a touch of repetition—naturally deepened civic engagement, inviting everyday folks to see themselves in the national story.

Even when the political waters got rough, say during the 2006 coup, his talks stayed focused on stability, peace, and democratic values. He usually balanced a bit of gentle criticism with warming encouragement, which in turn helped foster a political climate that was more receptive and open throughout his reign.

The implications for political commitment are significant and multifaceted. The rhetoric of King Rama IX not only seeks to inspire civic participation but also cultivates a sense of collective responsibility among citizens. By framing political discourse within the scope of heritage and moral principles, he challenged his listeners to actively participate in the configuration of the future of his nation, thus enriching Thailand's democratic fabric. Such speeches illustrate how language, when used effectively, has the potential to galvanize populations and directly influence the national discourse surrounding governance and identity.

4. Development Discourses

King Rama IX spoke a lot about moving Thailand forward—in education, health, agriculture, and more—often stressing grassroots, sustainable ideas. He'd bring up what he called the "sufficiency economy," a way of growing things steadily that fits local life (Srividyā,

2019). In talks about schooling, he made it clear that quality education, available to everyone, builds the bedrock for a thriving nation (Srividya, 2019). When it came to health, he leaned toward preventive care, mixing trusted old ways with modern methods to kind of cover all bases (Srividya, 2019).

During periods of national change, his development speeches popped up again and again to underline their role in his overall approach. Often, he'd throw in personal stories—little anecdotes that made development challenges seem more real—helping people feel united in trying to get things better all-around Thailand. His words were never just fancy talk; they steered actual improvements in society and economy.

Then there were his environmental talks, where he casually linked nature's well-being with economic and social progress. Using plain language and everyday examples, he pushed sustainable farming—mentioning projects like “Real Projects: แปลงทดลองจริง” —to back both ecological health and economic aims (Yang, 2024). Generally speaking, his focus on an “Economy of Sufficiency” nudged folks towards consuming responsibly and conserving resources, a message that resonated widely.

All in all, these speeches left a mark on Thai policies, sparking ideas that led to national parks, reforestation drives, and wiser water management practices (Yang, 2024). Public interest in protecting the environment, especially among the youth, grew steadily—a sign that his vision continues to echo in the culture of conservation.

In short, King Rama IX's environmental addresses are characterized by its accessibility, the integration of the philosophy of the economy of sufficiency and its profound impact on the formulation of Thai policies and public awareness of sustainability. These elements not only solidified the king's status as an environmental lawyer but also created a lasting structure for the efforts of ecological awareness and conservation in Thailand, ensuring that the importance of environmental administration continues to resonate in Thai society (Yang, 2024).

5. Systematic Study of Royal Speeches

King Rama IX's speeches continuously bring a handful of major topics into play. You can notice he talks about matters like development paired with economic progress, a sense of national unity and a shared identity, the need to protect the environment, and the role of education and local talent – not to mention international connections. Looking over the material, one finds that both raw numbers and personal observations confirm these ideas really struck a chord with the Thai people.

The work itself wasn't done by following a strict formula. Instead, speeches were gathered from all sorts of occasions—from grand ceremonial events to nationwide broadcasts and even those off-the-cuff remarks. They didn't just count words; they also tracked how much each subject weighed in context. Generally speaking, talks on development and the economy topped the chart, making up around 35% of the full set. In effect, these discussions echoed the country's shifting needs at the time, influencing policy decisions and reflecting Thailand's dynamic socio-economic landscape.

About 30% of the speeches zeroed in on national unity and identity. In many cases, the King mixed historical reflections and culturally significant landmarks, especially during festivals, to stir feelings of pride and togetherness. This approach helped him come across as a unifying presence, particularly when the nation was facing difficult socio-political challenges. Environmental care came in next—roughly 20% of his addresses touched on it. His messages on sustainability and forest protection were not just dry facts; they blended bits of science with stories familiar to rural listeners, making the issues feel both modern and down-to-earth.

There were the education and human resources talks, which made up about 10% of the speeches. Even though they came up less often, their impact was notably deep. The King kept stressing, in his own measured way, that learning and economic progress go hand in hand. He pushed for more investment in educational projects, particularly in remote areas, and backed new initiatives designed to lift future generations—even if some of his phrasing occasionally meandered a bit.

For finally, the international relations constituted the smallest segment to 5% of King Rama IX addresses. Although quantitatively minimal, the qualitative import of these speeches cannot be neglected. The diplomacy of King Rama IX was articulated through an understanding of Thailand's position on the global phase, in particular in promoting the relationships of ASEAN and the promotion of peace. His addresses often underlined the importance of collaboration and mutual respect between the nations, echoing the principles of the economy of sufficiency intertwined in its discussions.

Therefore, the study of the frequency completes the qualitative examination of the king's speeches. By declaring substantial contributions to the socio-economic fabric of Thailand, these categories face the multifaceted role of King Rama IX as a leader, underlining the importance of national development, unity and environmental management while incorporating education as a fundamental strategic objective for a sustainable future. The articulation of these issues not only

highlights their importance in public forums, but also captures their lasting relevance in decades, strengthening their impact on collective Thai consciousness.

6. Rhetorical Strategies and Thai Identity

King Rama IX, a revered figure in Thai history, skillfully employed rhetorical strategies—metaphors, anecdotes, and ethical appeals—in his addresses to foster a profound connection with the Thai people. His metaphors, such as comparing Thailand's development to the nurturing of a tree or likening the Chao Phraya River to a mother, made complex ideas relatable and strengthened community responsibility. Anecdotes drawn from his travels, like villagers struggling with water shortages, humanized national issues and built trust with citizens by showing his compassion and hands-on leadership. Ethical appeals grounded in themes of duty and morality, such as invoking Buddhist principles like "Loving Kindness," further encouraged national loyalty and unity (Heim, 2022).

Overall, King Rama IX's speeches reflect a deep understanding of Thai socio-cultural values. Metaphors embedded his messages in the national consciousness, anecdotes personalized his leadership, and ethical calls connected with the audience's moral framework. Through these strategies, his speeches transcended politics, becoming instruments for national unity and social progress (Heim, 2022).

His addresses also played a critical role in promoting Thai national identity and community spirit. A thematic study of his speech shows they often emphasized unity and collective development. For example, in the 1973 National Day speech, he proclaimed, "In unity, we can advance together, and our country will prosper" (Sorabji, 2021). Repeatedly encouraging communal efforts, he fostered a shared national narrative essential for Thai identity.

King Rama IX's advocacy for a "Sufficiency Economy" philosophy emphasized moderation and balance between material and spiritual needs. Statements like "In our search for happiness, we remember the balance between material and spiritual needs" reflected traditional Thai values and resonated across socioeconomic groups (Sorabji, 2021). His speeches often linked contemporary challenges to historical pride, such as celebrating Thailand's history during the 50th anniversary of his reign: "Our past is the basis of our future; let's honor our inheritance while we travel forward" (Sorabji, 2021).

Furthermore, his encouragement of participation in local development projects, urging, "That each of us be the change we want to see within our communities" (Sorabji, 2021), transformed individual ambitions into collective actions. These initiatives strengthened

community infrastructure and built social networks, deepening the spirit of collaboration and national solidarity.

In summary, the benefits of the speeches of King Rama IX resonate deeply in contemporary Thai society. They serve not only as formal addresses but also as catalysts for the formation of national identity and community cohesion. When examining the language, themes and appeals that are made in their speeches, it is clear that they continue to make a sense of purpose shared between the Thai population. This is supported by a solid body of textual evidence that illustrates how these speeches take advantage of collective aspirations and reinforce a unified national narrative, essential for the continuous development of Thailand's social infrastructure (Sorabji, 2021).

7. Thematic Contributions

A remarkable implication of King Rama IX's speeches is his emphasis on combining economic prosperity with social responsibility. His frequent discussions on the philosophy of the "Economy of Sufficiency" stress sustainable development that balances growth with cultural preservation and social needs (Highet, 2015). This ideology remains vital today, offering current Thai leaders a model for navigating globalization while strengthening local economies. Policies promoting responsible resource use can bring both short-term economic gains and long-term environmental health.

King Rama IX's addresses on environmental management emphasized the link between human well-being and ecological sustainability. His advocacy for "Policies Suitable for Nature" can guide modern political leaders to create legislation incorporating green technologies and sustainable practices (Highet, 2015). Embracing these ideas can foster a national commitment to conservation, helping to mitigate climate change impacts on agriculture and public health.

Moreover, King Rama IX's defense of social harmony highlights the importance of unity in a diverse society. His calls for inclusion and respect for all cultural identities remain highly relevant in today's divisive climate. Contemporary leaders can draw inspiration from his emphasis on social equity, prioritizing policies that ensure equal opportunities in education and employment to foster cohesion and productivity.

In the realm of education, King Rama IX promoted reforms that emphasized critical thinking and creativity over rote memorization. His vision encourages building an educational system that prepares citizens for a rapidly evolving world (Highet, 2015). By focusing on

innovation and adaptability, current educational policies can better equip future generations to meet the demands of a competitive global economy.

Finally, the profound appreciation of King Rama IX for Thai culture and identity can be a crucial anchor while Thailand makes its way through modernization. His addresses have often highlighted the importance of cultural conservation between economic and technological changes. The revitalization of cultural heritage can model national pride and social stability, allowing contemporary leaders to create a distinct national identity that resonates with citizens. In fact, this cultural appreciation can be essential to promote national unity and improve the soft power on the global phase. Through the lens of the speeches of King Rama IX, contemporary leaders and politicians can collect vital intuitions on sustainable practices, social inclusiveness, educational reform and cultural conservation. The legacy of his addresses resonates in the current speech in Thailand, providing a rich source of rhetoric that continues to guide the nation's journey towards a more fair and harmonious future.

Conclusion

The study of King Rama IX's speeches reveals a multifaceted approach to communication that intertwines the essential themes relevant to its reign and the Thai nation. By categorizing their addresses in five distinct speech groups – national development, environmental preservation, social harmony, youth and education and real gratitude – the study highlights the contextual structure and frequency of these topics in their rhetoric. These groups not only encapsulate the central values of their leadership but also reflect Thailand's socio-political climate during their reign. The study shows that the drive to build the nation and foster a sense of togetherness hit home in King Rama IX's talks. In the 1990s, he nearly always pushed the idea that everyone should pitch in to shape Thailand's future—a notion that kept cropping up throughout his speeches. Talking about nature wasn't left behind either; environmental care came into the picture often, usually spun around ideas of sustaining resources over time. The "Sufficiency Economy" idea, for example, served as a tangible reminder of his deep commitment to balancing growth with nature's needs—a legacy that still lingers. He didn't shy away from stressing the importance of youth and learning, repeatedly noting that investing in future generations was key to both personal well-being and national progress. Time and again, his nods to young people revealed a firm belief in the transformative spark they carry. He also wove in a thread of heartfelt thanks, a sort of genuine gratitude that subtly tied the monarchy to its people. His praise for the resilience of everyday citizens brought unexpected warmth,

knitting a unity that mixed both pride and strategy in his rhetoric. Looking back, it's clear his words went far beyond mere formality; they were carefully crafted signals that spoke to the nation's real needs. Generally speaking, his style blended planned strategy with a touch of personal warmth, making his vision both relatable and forward-looking. The lasting echo of these messages beckons further exploration into political rhetoric and leadership talk, hinting at many untapped insights waiting to be discovered.

References

- Barna, K. (2022). *Speech acts in books and films: "Alice's Adventures in Wonderland" and "Inkheart"* [Master's thesis]. University of Zadar Institutional Repository.
<https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:555624>
- Heim, M. (2022). *Words for the heart: A treasury of emotions from classical India*. Princeton University Press.
- Hight, G. (2015). *The speeches in Vergil's Aeneid*. Princeton University Press.
- Huesca-Palmare, A., & Gampper, C. (2017). *A corpus-driven study of the inaugural addresses of the three Philippine presidents* [Unpublished doctoral dissertation]. Thammasat University.
- Ives, G., & Rana, R. (2018). *Language and power* (23rd ed.). Cambridge University Press.
- Poddar, A. (2023). *A comparative analysis of charismatic leadership between Donald Trump and Narendra Modi during the Covid crisis* [Master's thesis]. FGV Repositório Institucional.
<https://repositorio.fgv.br/server/api/core/bitstreams/347531cf-327d-4630-ae5b-814d0ada2e95/content>
- Searle, J. R. (1969). *Speech acts: An essay in the philosophy of language*. Cambridge University Press.
- Sorabji, R. (2021). *Freedom of speech and expression: Its history, its value, its good use, and its misuse*. Oxford University Press.
- Srividya, S. (2019). *Thriving on rhetoric: Construction of identities in contemporary political and religious discourses in Kerala* [Doctoral dissertation]. University of Calicut Institutional Repository.
http://scholar.uoc.ac.in/bitstream/handle/20.500.12818/149/1214_SRVIDYA%20.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Thupket, I. (2022). *A speech act analysis on Khaosod English Facebook status updates for the Thai election campaign in 2023* [Master's independent study]. e-Thesis Archive, Thammasat University.
https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2022/TU_2022_6421040061_17669_25515.pdf
- Yang, B. (2024). Seven types of meaning and seven attributes: A study of Chinese anti-pandemic neologisms under the dual perspective of lexical semantics and lexical pragmatics. *3L: Language, Linguistics, Literature*, 30(1), 158–174.

องค์กรสตรีเพื่อการวิจัย (AWARE) กับการดำรงอยู่ภายใต้สังคมปิตาธิปไตยในสิงคโปร์:
วิเคราะห์ด้วยแนวคิดการครอบงำ (Hegemony) ของอันโตนิโอ กรัมซซี

The Association of Women for Action and Research (AWARE) and Singapore's
Patriarchal Society: An Analysis Utilizing Gramsci's Theory of Hegemony

วัทญญู ไจบริสุทธิ์¹ กอปรกุล นีละไพจิตร^{2*} จิตสุภา กิตติผดุง³ ชวพล ช้างกลาง⁴ อรวรรณ นักปราชญ์⁵
Watunyu Jaiborisudhi Korbkusol Neelapaichit Jitsupa Kitipadung Chawapon Changklang Orawan Nugprachaya

(Received: May 6, 2025; Revised: June 6, 2025; Accepted: June 8, 2025)

บทคัดย่อ

จากพื้นฐานทางสังคมของสิงคโปร์ที่มีความเป็นปิตาธิปไตย (Patriarchy) อันส่งผลให้เพศหญิงต้องถูกลดทอนความเสมอภาคต่อเพศชายโดยปริยาย จากรูปแบบทางสังคมแบบชายเป็นใหญ่ดังกล่าว จึงได้มีการก่อตั้งองค์กรสตรีเพื่อการวิจัย (Association of Woman for the Research: AWARE) ขึ้น โดยมีเป้าหมายหลักที่มุ่งเน้นไปที่การสร้างความเท่าเทียมทางเพศ บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงรูปแบบของการครอบงำแบบชายเป็นใหญ่ที่เข้าควบคุมกำกับองค์กรสตรีเพื่อการวิจัย และเพื่อศึกษาถึงการต่อรองช่วงชิงการมีบทบาทต่อสตรีองค์กรสตรีเพื่อการวิจัย ภายใต้การครอบงำแบบชายเป็นใหญ่ที่มีการวิเคราะห์ด้วยแนวคิดการครอบงำ (Hegemony) ของอันโตนิโอ กรัมซซี (Antonio Gramsci) ผลการศึกษาพบว่า พรรคกิจประชาชน (People's Action Party: PAP) ได้สนับสนุนประเพณีแบบชายเป็นใหญ่ในสิงคโปร์ จากความต้องการรักษาคุณค่าแบบเอเชีย (Asian Values) เพื่อธำรงไว้ซึ่งอำนาจแห่งการปกครองและควบคุมระหว่างผู้ปกครองและผู้ใต้การปกครองตามหลักการของลัทธิขงจื้อ ตลอดจนพบว่า องค์กรสตรีเพื่อการวิจัยได้ดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือผู้หญิงในสิงคโปร์ได้เป็นอย่างดี ด้วยการวางองค์กรให้เป็นองค์กรที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้หญิงกับรัฐ ตลอดจนผลิตผลงานวิจัยที่ดีให้แก่รัฐบาลในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผู้หญิงในสิงคโปร์ ภายใต้การเลือกแนวทางที่จะประนีประนอมรวมขอมกับอำนาจปิตาธิปไตย มากกว่าเลือกที่จะต่อต้านอำนาจปิตาธิปไตยโดยตรง

คำสำคัญ: ปิตาธิปไตย ขงจื้อ องค์กรสตรีเพื่อการวิจัย คุณค่าแบบเอเชีย สิงคโปร์

^{1,2,5} สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จ.ปทุมธานี 12121

Institute of East Asian Studies, Thammasat University, Pathumthani, 12121 Thailand.

³ สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ 10110

Innovative Learning Center, Srinakharinwirot University, Bangkok, 10110 Thailand.

⁴ วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต จ.ปทุมธานี 12000

College of Social Leadership and Innovation, Rangsit University, Pathumthani, 12000 Thailand.

*Corresponding Author E-mail: korbkusol@asia.tu.ac.th

Abstract

Singapore is a patriarchal society in which the status of women is inferior to that of men. This condition stimulated the establishment of the Association of Women for Action and Research (AWARE) with the mission of promoting gender equality in Singapore. This article has two objectives. First, it examines a pattern of male domination and control over AWARE. Second, it studies how the association plays its bargaining roles under the patriarchal circumstance. Applying Gramsci's theory of hegemony, the study shows that the ruling People's Action Party (PAP) has embraced the patriarchal tradition by adhering to Asian values and Confucianism to maintain its legitimate power based on the ruler–subject relationship. In response, AWARE has resorted to a conciliatory rather than an approach of direct resistance to the patriarchal state through the implementation of three main strategies: providing necessary aid to women and girls, positioning its neutrality between women and the state, and producing useful research for the government to resolve women-related issues.

Keywords: Patriarchy, Confucianism, Association of Women for Action and Research, Asian Values, Singapore

บทนำ

องค์กรสตรีเพื่อการวิจัย (Association of Women for Action and Research: AWARE) ซึ่งในบทความนี้จะเรียกว่า AWARE มีจุดเริ่มต้นมาจากการสัมมนาเรื่อง “Women’s Choices, Women’s Lives” ในปี ค.ศ. 1984 หลังจากนั้น ในปี ค.ศ. 1985 จึงได้มีการก่อตั้งองค์กร AWARE ขึ้น โดยมีเป้าหมายหลักมุ่งเน้นไปที่ความเท่าเทียมทางเพศ พร้อมทั้งขจัดอุปสรรคทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับทางเพศสถานะที่เกิดขึ้นในสังคมสิงคโปร์ (Association of Women for Action and Research [AWARE], n.d.) อย่างไรก็ตามจากแนวทางรัฐบาลพรรคกิจประชาชน (People's Action Party: PAP) ที่ได้สร้างสิงคโปร์ขึ้นมาด้วยหลักคิดการเมืองเพื่อความอยู่รอด (Politic of Survival) เพื่อให้สิงคโปร์เป็นสังคมที่เข้มแข็งทนทาน (Rugged Society) ด้วยอุดมการณ์ที่เรียกว่า ค่านิยมแบบเอเชีย (Asian Values) โดยการสร้างความชอบธรรมให้แก่ระบอบการปกครองแบบครอบครัว (Paternalism) อันมีรากฐานมาจากหลักการของขงจื้อ (Confucianism) เน้นผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว ยอมรับอำนาจแห่งรัฐ ยอมรับการครอบงำควบคุมจากรัฐต่อต้านระบบเชิงคุณค่าจากตะวันตก อาทิ แนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน สตรีนิยม และความเป็นเพศที่สาม จากพื้นฐานทางสังคมของสิงคโปร์ที่มีความเป็นปิตาธิปไตยภายใต้วัฒนธรรมขงจื้อ ส่งผลให้ความเป็นหญิงสิงคโปร์ต้องถูกลดทอนความเสมอภาคต่อความเป็นชายโดยปริยาย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือพื้นที่การเคลื่อนไหวทางการเมืองของสตรีเพศ (ทั้งในสังคมและในครอบครัว) ถูกจำกัด ควบคุม ครอบงำ และบงการด้วยอุดมการณ์ปิตาธิปไตยแห่งสิงคโปร์ (Barr, 2003; Johnson, 1997; Jongwilaiwan & Thomson,

2011; Lee, 1996; Nasir & Turner, 2012; Roy, 1994; Sim, 2001)

ภายใต้สถาปัตยกรรมทางสังคมแบบปิตาธิปไตยของสิงคโปร์ อันมีอุดมการณ์ กลไก และกระบวนการในการกำกับ ควบคุม ชี้นำ ตลอดจนประกอบสร้างวิถีแบบชายเป็นใหญ่ขึ้นมาในสังคม ซึ่ง AWARE เป็นองค์กรที่มีภาระหน้าที่เพื่อสตรี เพื่อความเท่าเทียม จะสามารถดำรงไว้ซึ่งภาระหน้าที่แห่งตนไว้ได้อย่างไรท่ามกลางกระแสหลักที่เต็มไปด้วยอุดมการณ์เพื่อบุรุษ เพื่อความไม่เท่าเทียม บทความนี้จะทำการศึกษาและวิเคราะห์ถึงรูปแบบของการครอบงำทางสังคมแบบชายเป็นใหญ่ที่เข้ามาควบคุมกำกับ AWARE ตลอดจนเพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงการต่อรองช่วงชิงการมีบทบาทของสตรีองค์กรสตรี AWARE ภายใต้การครอบงำแบบชายเป็นใหญ่ที่มีด้วยแนวคิดการครอบงำของอันโตนิโอ กรัมชี่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบของการครอบงำทางสังคมแบบชายเป็นใหญ่ที่เข้ามาควบคุมกำกับองค์กรสตรี AWARE ด้วยแนวคิดการครอบงำของอันโตนิโอ กรัมชี่
2. เพื่อศึกษาการต่อรองช่วงชิงการมีบทบาทของสตรีองค์กรสตรี AWARE ภายใต้การครอบงำแบบชายเป็นใหญ่ที่มี ด้วยแนวคิดการครอบงำของอันโตนิโอ กรัมชี่

ทบทวนวรรณกรรมและกรอบการวิเคราะห์

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำรงอยู่ของ AWARE ภายใต้ข้อจำกัดทางสังคมแบบปิตาธิปไตยและอำนาจนิยมของสิงคโปร์ โดยใช้กรอบแนวคิดการครอบงำ (Hegemony) และประชาสังคม (Civil Society) ของอันโตนิโอ กรัมชี่

หนึ่งในแนวคิดที่กรัมชี่ได้พัฒนาต่อยอด คือ แนวคิดการครอบงำ (Hegemony) โดยมีสมมุติฐานหลักคือ มนุษย์ไม่ได้ถูกปกครองโดยการใช้อำนาจเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่มนุษย์ยังถูกควบคุมโดยแนวคิดอุดมการณ์ด้วยอีกทางหนึ่ง (Bates, 1975) Litowitz (2000) ขยายความว่า ตามทฤษฎีของกรัมชี่ แนวคิดการครอบงำ คือ สภาพการณ์ที่กลุ่มสังคมกลุ่มหนึ่งมีความเหนือกว่าได้โดยไม่เพียงแต่ใช้กำลังทางกายภาพเท่านั้น หากแต่ยังผ่านความยินยอมพร้อมใจของผู้ที่ถูกครอบงำด้วย Padawangi (2014) อธิบายว่าตามแนวทางของกรัมชี่ โครงสร้างอำนาจในสังคมอยู่ได้ด้วยการครอบงำซึ่งผู้ที่มีสถานะรองยินยอมจะถูกครอบงำ ความยินยอมพร้อมใจดังกล่าวสืบทอดได้ด้วย การศึกษาที่กำหนดโดยปัญญาชน ผู้มีส่วนช่วยส่งต่อความคิดต่าง ๆ เพื่อรับรองความชอบธรรมให้แก่อำนาจที่มีอยู่ Katz (2010) มองว่า ชนชั้นนำที่มีสถานะเหนือกว่าได้ใช้อำนาจรัฐและวัฒนธรรมประชานิยม สื่อมวลชน การศึกษาและศาสนาเพื่อส่งเสริมแนวคิดอุดมการณ์ที่สนับสนุนสถานะของตนเอง Urbinati (1998) กล่าวว่า แนวคิดการครอบงำ คือ ยุทธศาสตร์การใช้อำนาจผ่านการทำงานด้านวัฒนธรรม อันเป็นสถานการณ์ที่ผู้ใต้การปกครองอยู่ภายใต้การครอบงำจนไม่อาจพึ่งพาตนเองได้

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ตามทฤษฎีของกรัมชี่การครอบงำมี 2 กลไก คือ 1) การควบคุมโดยการใช้อำนาจกำกับจัดการ อาทิ การใช้อำนาจแห่งรัฐ ผ่านกฎหมาย ตลอดจนการใช้อำนาจต่าง ๆ และ 2) กลไกเชิงอุดมการณ์ที่แอบแฝงและซับซ้อน ด้วยการควบคุมและโน้มน้าวผ่านการเผยแพร่มุมมองของกลุ่มผู้ครอบงำว่า

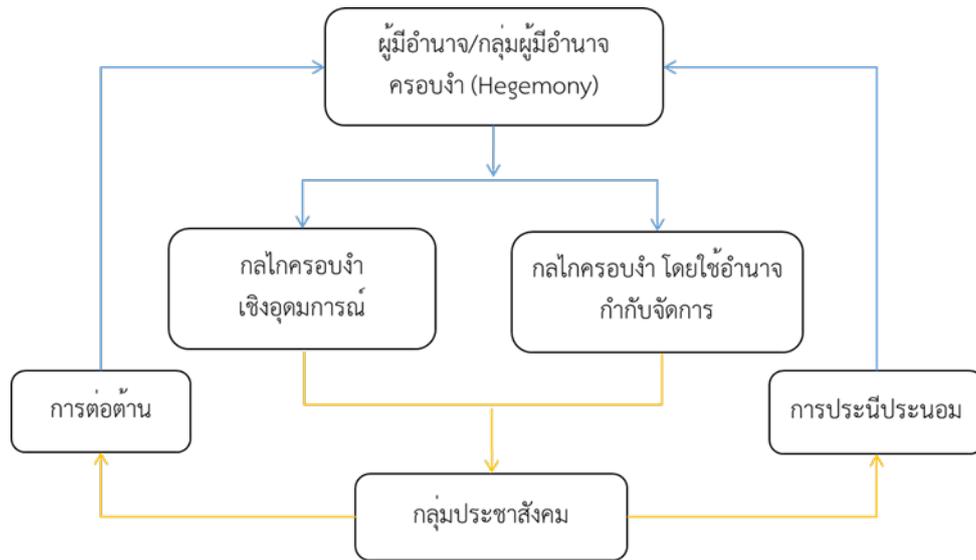
เป็นสากลและธรรมชาติจนความคิดและการปฏิบัติของฝ่ายที่ครอบงำกลายเป็นส่วนหนึ่งของสามัญสำนึก ดังนั้น ภายใต้ระบอบการครอบงำ การจัดระเบียบทางสังคมที่ไม่เท่าเทียมจะได้รับการสถาปนาขึ้นในโรงเรียน โบสถ์ กลไกเชิงสถาบันต่าง ๆ หรือแม้แต่วัฒนธรรมประชานิยม (Litowitz, 2000)

ในทฤษฎีของกรัมซี ประชาสังคมอยู่ในโครงสร้างส่วนบน (superstructure)² ของสังคม โดยเชื่อมโยงกับสถาบัน รูปแบบต่าง ๆ ของการตระหนักรับรู้ รวมถึงการปฏิบัติทางการเมืองและสังคมด้วย (Williams, 1978) นอกจากนั้นแล้ว ประชาสังคมยังครอบคลุมทั้งสถาบันที่เป็นผู้แทนของปริมณฑลทางเศรษฐกิจด้วย ยกตัวอย่างเช่น สหภาพลูกจ้าง สหภาพการค้า และภาคประชาสังคมที่ยอมรับกันทั่วไป ไม่ว่าจะ เป็นโบสถ์ พรรคต่าง ๆ สมาคมวิชาชีพ องค์กรด้านการศึกษาและวัฒนธรรมด้วย (Katz, 2010) กรัมซี ยังได้นำเสนอความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างรัฐ ประชาสังคมและอำนาจการครอบงำด้วย โดยภายใต้ความสัมพันธ์ดังกล่าว ประชาสังคมมี 2 บทบาทภายใต้วิภาษวิธี คือ การเป็นตัวแทนของรัฐบาลและเป็นขุมพลังของอำนาจการครอบงำ ในด้านหนึ่งประชาสังคมถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีอยู่ในสังคม โดยทำหน้าที่เป็นพื้นที่สร้างความยินยอมพร้อมใจ เพราะจากที่กล่าวไปแล้วข้างต้น การครอบงำไม่เพียงเกิดจากการใช้อำนาจบังคับเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องของอำนาจแนวคิดและการยินยอมพร้อมใจด้วย ดังนั้น กิจกรรมการดำเนินการภายใต้รูปแบบของประชาสังคมจึงเป็นเครื่องมือในการทำหน้าที่สร้างความชอบธรรมให้แก่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ แต่อีกด้านหนึ่ง ประชาสังคม คือ พื้นที่ของการสร้างสรรค์ที่ซึ่งแรงต่อต้านการครอบงำได้ผลักดันทางเลือกต่าง ๆ ของอุดมการณ์และแนวทางปฏิบัติที่ครอบงำอยู่ ทั้งนี้ กรัมซีไม่ได้พัฒนาแนวคิดประชาสังคมเพียงเพื่อเป็นทฤษฎีและปรัชญาเท่านั้น หากแต่กรัมซีมองว่า ประชาสังคมยังจะต้องพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นยุทธศาสตร์ของการปฏิวัติทางสังคมอีกด้วย เพื่อผลักดันให้กลุ่มที่มีสถานะรองสามารถเข้าถึงอำนาจทางการเมือง ทั้งยังสร้างเงื่อนไขและกล่อมเกล่าให้เกิดสังคมที่เห็นพ้องกันโดยไม่มีปัจเจกหรือกลุ่มใดถูกลดทอนให้อยู่สถานะที่เป็นรอง (Anderson, 1976) ดังจะเห็นได้ว่า ในทฤษฎีของกรัมซี การเปลี่ยนแปลงสังคมต่าง ๆ เริ่มต้นที่ประชาสังคมและสิ้นสุดลงที่การขยายขอบเขตของประชาสังคมออกไปจนไม่มีความจำเป็นต้องมีกลไกการบังคับอีกต่อไป (Katz, 2010) หรือกล่าวได้ว่าภายใต้กรอบแนวคิดการครอบงำ (Hegemony) และประชาสังคม (Civil Society) ของกรัมซีที่มองว่า กลไกในการครอบงำมีด้วยกัน 2 กลไก ได้แก่ 1) กลไกครอบงำเชิงอุดมการณ์ และ 2) กลไกครอบงำโดยการใช้อำนาจกำกับจัดการ ในขณะที่กลุ่มประชาสังคมผู้มีสถานะที่ด้อยกว่าในเชิงอำนาจมีทางเลือกในการปะทะสังสรรค์กับอำนาจครอบงำที่เหนือกว่าได้ อันมี 2 รูปแบบด้วยกัน อันได้แก่ 1) การต่อต้าน และ 2) การประนีประนอม ทั้งนี้เพื่อการมีภาระหน้าที่เปิดพื้นที่ตามเป้าหมายของกลุ่มประชาคมนั้น ๆ ดังแผนภาพของกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

² โครงสร้างสังคม ประกอบด้วย โครงสร้างส่วนบน (โครงสร้างอุดมการณ์) และโครงสร้างส่วนล่าง (โครงสร้างทางเศรษฐกิจ) สำหรับกรัมซีแล้ว โครงสร้างส่วนบนมีความสำคัญ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และส่งผลต่อสังคมโดยรวม ต่างจากนักคิดสำนักมาร์กซิสต์คนอื่น ๆ ที่ให้ความสำคัญอย่างมากกับโครงสร้างส่วนล่าง สำหรับโครงสร้างส่วนบน ประกอบด้วย สังคมการเมือง (Political Society: State) และประชาสังคม (Civil Society) ซึ่งเป็นโครงสร้างของระบบความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ กฎหมาย วัฒนธรรม และอื่น ๆ ที่ไม่ใช่โครงสร้างทางเศรษฐกิจ (วัชรพล พุทธิรักษา, 2551) และ Ungsachaval (2016) สรุปว่า โครงสร้างส่วนบน คือ พื้นที่ของการผลิตซ้ำวัฒนธรรมมวลชนและอุดมการณ์

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดการครอบงำ (Hegemony) และประชาสังคม (Civil Society) ของอันโตนิโอ กรัมชี

AWARE ภายใต้กลไกการครอบงำแบบปิตาธิปไตย

ภายใต้แนวคิดการครอบงำ (Hegemony) และประชาสังคม (Civil Society) ของอันโตนิโอ กรัมชี สิ่งโคโปรจึงมีกลไกการครอบงำในการสร้างสังคมปิตาธิปไตย ดังนี้

กลไกการครอบงำเชิงอุดมการณ์ในการสร้างสังคมปิตาธิปไตย

สิ่งโคโปรมีลักษณะความเป็นพหุสังคม (Plural Society) ที่ซึ่งผู้คนมีความหลากหลายด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม อาศัยอยู่ร่วมกัน โดยในด้านเชื้อชาติ ประชากรสิ่งโคโปรส่วนใหญ่เป็นชาวจีน จากการสำรวจสำมะโนครัวปี ค.ศ. 2020 พบว่า มีชาวจีนประมาณร้อยละ 74 ชาวมลายูประมาณร้อยละ 13 และชาวอินเดียประมาณร้อยละ 9 นอกเหนือจากนั้น ร้อยละ 3 เป็นเชื้อชาติอื่น ๆ อาทิ ยูเรเชียน (Department of Statistics, 2020) แม้ว่าชาวจีนสิ่งโคโปรจะมีการแบ่งไปตามกลุ่มทางสำเนียงภาษา ได้แก่ ฮกเกี้ยน แต่จิว กวางตุ้ง และแคะ ส่งผลให้ชาวจีนแต่ละกลุ่มเมื่ออพยพเข้ามาในสิ่งโคโปรก็จะรวมกลุ่มกันไปตามกลุ่มชุมชนที่กลุ่มตนมีพื้นเพมาแต่เดิม (ภูวดล ทรงประเสริฐ, 2547) จากที่สิ่งโคโปรมีชาวจีนเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่สุด ส่งผลให้ลัทธิขงจื้อได้กลายมาเป็นหลักการสำคัญในการดำเนินชีวิตของชาวสิ่งโคโปรไปโดยปริยาย

ลัทธิขงจื้อ มีหลักคำสอนที่ส่งเสริมสถานะของผู้ชาย อาทิ ผู้ชายต้องเป็นใหญ่ในครอบครัว ผู้หญิงจะต้องแต่งงานแล้วเข้าบ้านของสกุลฝ่ายชาย ผู้หญิงต้องปรนนิบัติผู้ชายให้เป็นอย่างดี และลูกชายจะถือว่าเป็นผู้สืบสกุล ด้วยเหตุนี้พื้นฐานทางสังคมของสิ่งโคโปรจึงมีลักษณะของความเป็นปิตาธิปไตย หรือชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ทั้งนี้สังคมแบบปิตาธิปไตย คือ สังคมที่มีศูนย์กลางอยู่ที่ผู้ชาย กำหนดโดยผู้ชายและครอบงำโดยผู้ชาย ถึงแม้การกดขี่ผู้หญิงจะไม่ได้เป็นหลักสำคัญของความเป็นปิตาธิปไตย หากแต่ระบบสังคมในลักษณะดังกล่าวย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะให้คุณค่ากับความเป็นชายเหนือกว่าความเป็นหญิง (Johnson, 1997) ในบริบทสิ่งโคโปรความเป็นปิตาธิปไตยสะท้อนอยู่ในวัตรปฏิบัติทางการเมืองและสังคม ด้วยการสร้างความชอบธรรม

ให้กับการแบ่งบทบาทหน้าที่ของชายและหญิง (Lawson, 2005) โดยเฉพาะที่ปรากฏชัดในนโยบายการเกณฑ์ทหารและการบริหารจัดการประชากร (Tan, 2001)

ภายใต้การปกครองของพรรคกิจประชาชน (People's Action Party: PAP) ที่สามารถครอบงำการเมืองของสิงคโปร์อย่างต่อเนื่องและยาวนานนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1959 ซึ่งพรรคกิจประชาชนก็ได้ส่งผ่านและสืบทอดอำนาจทางการเมืองมาถึง 3 รุ่น³ หลักปฏิบัติของลัทธิขงจื้อยังมีอิทธิพลต่อหลักการเกี่ยวกับเพศสถานะ (Gender) ของพรรคกิจประชาชนเป็นอย่างมาก กล่าวคือ รัฐบาลพรรคกิจประชาชนสนับสนุนประเพณีแบบชายเป็นใหญ่ในสิงคโปร์ ภายใต้ความต้องการรักษาคุณค่าแบบเอเชีย (Asian Values) อันมุ่งเน้นไปที่การให้ผู้ที่ได้รับการปกครองเคารพผู้ปกครอง กฎระเบียบสำคัญยิ่งไปกว่าเสรีภาพ บุตรต้องเชื่อฟังบิดา ด้วยความเชื่อที่ว่าธำรงลักษณะของครอบครัวแบบชายเป็นใหญ่ให้สืบไปนั้น เป็นสิ่งจำเป็นต่อเสถียรภาพทางสังคมและถือว่าเป็นผลประโยชน์แห่งรัฐ เพื่อความอยู่รอด (Politic of Survival) ของรัฐขนาดเล็กที่ขาดแคลนทรัพยากร ในหลายต่อหลายมิติอย่างสิงคโปร์ (Barr, 2003; Johnson, 1997; Jongwilaiwan & Thomson, 2011; Lee, 1996; Nasir & Turner, 2012; Roy, 1994; Sim, 2001) จนพรรคกิจประชาชนได้ผลักดันสมุดปกขาวที่ว่าด้วยอุดมการณ์ร่วมของชาติ (White Paper on Shared Values) 5 ประการ (Tan, 2012) อันได้แก่

1. ประเทศชาติมาก่อน ชุมชนและสังคมต้องมาก่อน
2. ครอบครัวเป็นรากฐานของสังคม
3. การสนับสนุนชุมชนด้วยความเคารพผลประโยชน์ส่วนบุคคล และการเกื้อกูลกัน
4. การประนีประนอมเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม
5. ให้ความสำคัญต่อชาติเหนือชุมชนและสังคม

ในปัจจุบันองค์กรสตรี AWARE ยังคงดำเนินกิจกรรมขององค์กรอย่างต่อเนื่องบนรากฐานวัฒนธรรมแบบขงจื้อที่เข้มแข็ง สำหรับพื้นฐานทางการเมืองในครอบครัวสิงคโปร์ ปัจจุบันแม้ว่าผู้หญิงสิงคโปร์จะมีการศึกษา และความสามารถ แต่เมื่อแต่งงานกับชาวจีนสิงคโปร์แล้วต่างก็ต้องยอมรับภาระแบบ “ทวิบทบาท” โดยต้องเป็นแรงงานแบบไร้ค่าจ้างในบ้าน และเป็นแรงงานมีค่าจ้างในที่ทำงาน กล่าวคือ ผู้หญิงสิงคโปร์ต้องรับภาระที่หนักทั้งภาระงานในที่ทำงาน และภาระหน้าที่ในบ้าน ภาระการเป็นแม่ ตลอดจนภาระการเป็นภรรยาและลูกสะใภ้ในกรอบของวัฒนธรรมแบบขงจื้อ ที่ผู้ชายมีสถานะเป็นผู้นำและมีความเหนือกว่าเสมอในทุก ๆ ด้าน กล่าวได้ว่าสังคมชายเป็นใหญ่ในสิงคโปร์เกิดขึ้นจากพื้นฐานทางครอบครัวแบบชายเป็นใหญ่นั้นเอง (Association of Women for Action and Research [AWARE], 2023; Tan, 2001)

ลักษณะเช่นนี้จึงเป็นการครอบงำในเชิงอุดมการณ์ผ่านสถาบันทางศาสนา ซึ่งเป็นสถาบันที่มีความเข้มแข็งเป็นอย่างยิ่งในการครอบงำ ผ่านกระบวนการผลิตซ้ำอย่างยาวนาน ทำให้ผู้หญิงสิงคโปร์ต้องยอมรับสถานะดังกล่าวโดยปริยาย ผ่านพิธีกรรมที่เรียกว่า “การแต่งงาน” อันเป็นวาทกรรมที่มีอำนาจในการควบคุมผู้หญิงสิงคโปร์ให้อยู่ภายใต้กรอบประเพณีและวัฒนธรรมแบบขงจื้อไปโดยปริยาย

³ หลังจากลี กวน ยู ได้ลงจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแห่งสาธารณรัฐสิงคโปร์ แล้วผู้ขึ้นมามีตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อจาก ลี กวน ยู ก็คือ โก๊ะ จ๊ก ตง อดีตผู้บริหารบริษัท Neptune Orient Line อดีตรองนายกรัฐมนตรีและอดีตรัฐมนตรีหลายกระทรวง จนถึงปัจจุบันผู้สืบทอดอำนาจทางการเมืองของพรรคกิจประชาชนก็คือ พลจัตวา ลี เซียง หลง ผู้เป็นบุตรชายของ ลี กวน ยู

จากข้างต้นทั้งสมุดปกขาวของพรรคกิจประชาชนและวาทกรรมแบบชายเป็นใหญ่สะท้อนให้เห็นถึงการเน้นย้ำผลิตซ้ำระบบคุณค่าที่มีรากฐานมาจากลัทธิขงจื้อที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ของคนภายในสังคม อันปฏิเสธไม่ได้ว่าระบบคุณค่าเป็นกลไกเชิงอุดมการณ์ในการครอบงำ กำหนด ควบคุมสังคมให้เกิดมโนทัศน์ที่ให้ความสำคัญต่อสังคมแบบชายเป็นใหญ่ร่วมกัน ซึ่งกลุ่มประชาสังคมก็เป็นส่วนหนึ่งของสิงคโปร์ กลุ่มประชาสังคมอย่างเช่น AWARE จึงต้องอยู่ภายใต้กลไกเชิงอุดมการณ์นี้เช่นกัน

กลไกการครอบงำโดยใช้อำนาจจัดการในสังคมปิตาธิปไตย

ในมุมมองของตะวันตกมองว่ารัฐบาลพรรคกิจประชาชนได้ปกครองสิงคโปร์ด้วยความเป็นอำนาจนิยมภายใต้การใช้อำนาจรัฐและกฎหมายผลักดันนโยบายต่าง ๆ ให้เป็นรูปธรรมอย่างมีประสิทธิภาพจนประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี อาทิ นโยบายการเคหะซึ่งถือว่าเป็นนโยบายที่พรรคกิจประชาชนได้ผลักดันจนเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนสิงคโปร์มากที่สุด ภายใต้การดำเนินการของคณะกรรมการพัฒนาการเคหะ (Housing Development Board: HDB) ได้สร้างที่อยู่อาศัยอย่างรวดเร็วเท่าทันต่อความต้องการประชาชน โดยในช่วงปี ค.ศ. 1960-1965 รัฐบาลได้สร้างอาคารไปทั้งหมด 54,430 ยูนิต เฉลี่ย 9,072 ยูนิตต่อปี และในปี ค.ศ. 1966-1970 ได้สร้างแฟลตไปทั้งหมด 66,239 ยูนิต เฉลี่ย 13,248 ยูนิตต่อปี (Quah, 1987) ในอีกทางหนึ่งพรรคกิจประชาชนก็ได้ใช้กฎหมายและมาตรการของรัฐต่าง ๆ อย่างกฎหมายความมั่นคงภายใน (Internal Security Act: ISA) ในการจัดการกับพรรคการเมืองคู่แข่งอื่น ๆ นักวิชาการ สื่อมวลชน และกลุ่มเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่มีความเห็นตรงข้ามกับรัฐบาล (Ang, 2011; Bedlington, 1978)

จากข้างต้น รัฐบาลสิงคโปร์จึงเป็นทั้งผู้ให้และผู้จัดระเบียบภายในสังคม ไม่เว้นแม้แต่ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเพศสภาวะในสิงคโปร์ อาทิ ในช่วงทศวรรษที่ 1980 ถึง ต้นทศวรรษที่ 1990 สิงคโปร์ได้รับอิทธิพลของกระแสเสรีนิยมตะวันตก รัฐบาลจึงส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมแบบเอเชียในการต่อต้านกระแสดังกล่าว โดยเฉพาะวัฒนธรรมแบบที่ให้คุณค่าชายเป็นใหญ่ย่อมเป็นสิ่งที่สำคัญ ภายใต้การเชื่อมโยงถึงว่าเพศชายนั้นเป็นผู้ปกป้องครอบครัว และเพศชาย (เหล่าชายชุดขาวในพรรคกิจประชาชน) ก็เป็นผู้สร้างและปกป้องชาติสิงคโปร์เช่นกัน ดังนั้นประชาชนจึงต้องยึดมั่นในวัฒนธรรมและเชื่อฟังการชี้แนะจากรัฐบาล ทั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อต่อต้านกับหลักการสิทธิมนุษยชนที่อาจจะเข้ามาเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงและเสถียรภาพแห่งรัฐ รัฐบาลจึงต้องดำเนินวิเทโศบายในการกระชับอำนาจเพื่อการครอบงำประชาชน ด้วยการผลิตซ้ำวาทกรรมเพื่อตอกย้ำถึงบุญคุณของระบอบปิตาธิปไตย หรือจะเป็นในกรณีของสิทธิในการขอเช่าซื้อบ้านของโครงการการเคหะนั้นผู้ที่มีสิทธิจะต้องเป็นคู่แต่งงานเท่านั้น (Tan, 2001) อันเป็นการบีบบังคับผู้หญิงสิงคโปร์ให้ต้องไปอยู่ภายใต้การครอบงำภายใต้ความเป็นปิตาธิปไตย

กล่าวได้ว่าพรรคกิจประชาชนมีทัศนคติต่อประชาชนว่า ประชาชนต้องเป็นลูกที่คอยปฏิบัติตามรัฐบาลที่มีสถานะเสมือนกับบิดาผู้ให้ แต่ก็พร้อมที่จะลงโทษบุตร (ประชาชน) ได้เสมอ หากมีพฤติกรรมขัดต่อระเบียบและความสงบเรียบร้อยแห่งรัฐ อันเป็นกลไกการครอบงำโดยการใช้อำนาจจัดการ ดังนั้น บุตรหรือประชาชนจะต้องเชื่อฟังรัฐบาล แล้วรัฐบาลจะนำความผาสุกและความกินดีอยู่ดีมาสู่ประชาชน อันหมายถึงว่า รัฐบาล

สิงคโปร์ได้จำกัดพื้นที่ทางการเมืองของประชาชน อันหมายรวมถึงการเคลื่อนไหว บทบาท ตลอดจนพื้นที่ทางการเมืองของกลุ่มประชาสังคมอย่างองค์กรสตรี AWARE เฉกเช่นกัน

AWARE กับการต่อรอง ช่วงชิงบทบาทหน้าที่ภายใต้การครอบงำแบบปิตาธิปไตย

ภายใต้การครอบงำแบบปิตาธิปไตยของสิงคโปร์ ก็ยังมีความพยายามในการประนีประนอมต่อรองต่อต้าน ช่วงชิงบทบาทของสตรี ดังจะเห็นได้จากบทความเรื่อง “Thai wives in Singapore and transnational patriarchy” โดย Jongwilaiwan and Thomson (2011) ที่แสดงให้เห็นถึงการต่อต้านของผู้หญิงสิงคโปร์ซึ่งไม่ต้องการที่จะแต่งงานภายใต้อุดมการณ์การครอบงำเช่นนี้ ทำให้ผู้หญิงสิงคโปร์จำนวนไม่น้อยที่มีการศึกษาเลือกที่จะไม่แต่งงาน ส่งผลให้ผู้ชายชาวสิงคโปร์ต้องพยายามอ้างสถาบันครอบครัวตามแบบขงจื้อ เพื่อที่จะหาทายาท (เพศชาย) ไว้สืบสกุล ด้วยการหาคู่แต่งงานที่มาจากประเทศที่ด้อยพัฒนามากว่า อาทิจากประเทศไทย สภาวะดังกล่าวจึงเป็นการคงสถานการณ์การครอบงำต่อผู้หญิงเอาไว้ภายใต้สถาบันครอบครัวของสิงคโปร์ แต่เป็นเปลี่ยนการครอบงำจากผู้หญิงสิงคโปร์ไปสู่ผู้หญิงไทยและผู้หญิงชาติที่ด้อยกว่าชาติอื่น ๆ

จากลักษณะทางสังคมแบบปิตาธิปไตยและอำนาจนิยมเช่นนี้ จึงเกิดความไม่เท่าเทียม และความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมสิงคโปร์ในหลายรูปแบบด้วยกัน อาทิ การกดขี่ผู้หญิงภายในครอบครัว การคุกคามต่อผู้หญิงในที่ทำงาน กฎหมายที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้หญิง แรงงานหญิงที่ถูกเอาเปรียบจากนายจ้าง AWARE จึงมีภาระหน้าที่ในการให้ความเท่าเทียมทางเพศบนรากฐานจากการศึกษาวิจัย โดยในธรรมนูญข้อบังคับของ AWARE ที่ประกาศใช้เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 2023 ได้ระบุว่า AWARE มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมสิทธิสตรีและเสริมสร้างความเท่าเทียมทางเพศ (AWARE, 2023) โดยมีหน้าที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติทางเพศและสิทธิสตรี
2. การดำเนินงานวิจัยเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศและสิทธิสตรี
3. ให้ความช่วยเหลือผู้หญิงที่ตกอยู่ในสภาวะวิกฤติ
4. ส่งเสริมการศึกษาเรื่องความเท่าเทียมทางเพศและสิทธิสตรี
5. ส่งเสริมกฎหมาย นโยบาย ทศนคติและการปฏิบัติที่สนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศและสิทธิสตรี
6. ส่งเสริมสิทธิสตรีด้วยการรณรงค์และมีส่วนร่วมในกระบวนการระดับประเทศ ภูมิภาคและระหว่างประเทศ
7. มีส่วนร่วมกับชุมชนและผู้กำหนดนโยบายและมีส่วนร่วมกับภาคประชาสังคม (AWARE, 2023)

เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว AWARE ได้ดำเนินปฏิบัติการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- Helpline โดย AWARE จะมีอาสาสมัครที่ผ่านการอบรมจนสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่หลากหลายของผู้ต้องการปรึกษาทางโทรศัพท์ ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้หญิงที่ต้องการคำปรึกษา ข้อมูลต่าง ๆ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือ

- Befrienders เป็นการบริการเพื่อช่วยเหลือผู้หญิงที่เป็นเหยื่อของความรุนแรง ที่จะต้องไปติดต่อกับสถานที่ต่าง ๆ อาทิ ศาลครอบครัว สถานีตำรวจ และโรงพยาบาล เป็นต้น Befrienders จะเดินทางไปเป็นเพื่อนเพื่อให้ผู้หญิงคลายจากความกลัวต่าง ๆ
- Counseling มีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ บุคคล ชีวิตคู่ และครอบครัว ตลอดจนการจัด Work Shop ในการแก้ไขเยียวยาปัญหาต่าง ๆ
- Legal Clinic โดยจะมีนักกฎหมายที่เชี่ยวชาญคอยให้คำปรึกษาเดือนละสองครั้ง (AWARE, n.d.)

โดยทั่วไปแล้ว AWARE จะดำเนินการในการทำวิจัยเพื่อเป้าหมายที่จะนำมาแก้ปัญหาและสะท้อนปัญหาเกี่ยวกับผู้หญิงในสิงคโปร์ โดยจะยกตัวอย่างรายงานต่าง ๆ ของ AWARE ดังนี้ Beyond Youth: Women Growing Older and Poorer (AWARE, 2005), The Empowerment of Woman (Soin, 1998), Woman Work and Family (Chew, 1998), และ Workplace Sexual Harassment (AWARE, 2008) เป็นต้น กอปรกับ AWARE ยังได้ผลักดันแก้ไขความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ทั้งที่เกิดจากรัฐแบบปิตาธิปไตย และสังคมทั่วไปในหลายกรณี ไม่ว่าจะเป็น กรณีการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการของตำรวจสิงคโปร์ต่อกรณีการข่มขืน ซึ่งได้รับแรงผลักดันจาก Proposal for standardizing and enhancing police procedure in rape management ของ AWARE กรณีรัฐบาลยอมแก้ไขกฎหมายให้ผู้หญิงสามารถ Sponsor คู่หมั้นชาวต่างชาติในการยื่นเป็น Citizen หรือ PR กรณีที่รัฐบาลแก้กฎหมายที่ให้สิทธิความเป็นพลเมืองแก่ลูกของผู้หญิงสิงคโปร์ที่แต่งงานกับคนต่างชาติเท่ากับลูกของผู้ชายสิงคโปร์ที่แต่งงานกับคนต่างชาติ และกรณีที่รัฐบาลยอมรับให้ผู้หญิงและผู้ชายมีบทบาทเท่าเทียมในการเป็นหัวหน้าครอบครัว (AWARE, n.d.)

จะเห็นได้ว่า เมื่อสังคมสิงคโปร์มีลักษณะการครอบงำอยู่สูง AWARE จึงเป็นองค์กรที่เคลื่อนไหวเป็นปากเสียงของผู้หญิงในสิงคโปร์ ตลอดจนทำหน้าที่ผลักดัน ประนีประนอม ต่อรอง และช่วงชิงบทบาทจากอำนาจของปิตาธิปไตย จน AWARE สามารถเข้ามาสนับสนุนผู้หญิงในการช่วงชิงพื้นที่ทางการเมืองในสิงคโปร์ได้อย่างมีศักยภาพ ซึ่งเป็นการเริ่มเปิดพื้นที่ทางการเมืองในครัวเรือนและพื้นที่ทางการเมืองที่รัฐพยายามปิดกั้นมาโดยตลอด ทำให้ปัจจุบัน AWARE จึงเป็นองค์กรหลักในการเคลื่อนไหวทางสังคมที่คอยให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หญิงในสิงคโปร์

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงการดำรงอยู่และเสถียรภาพของ AWARE จากข้อสังเกตของ Tan (2001) ที่ว่า

“...องค์กรสตรี AWARE สามารถผลักดันนโยบายต่อรัฐบาลได้ ก็เนื่องมาจาก AWARE นั้นยอมเป็นมิตรกับรัฐบาล และมีการยอมรับกันและกันระหว่างรัฐบาลกับ AWARE รวมถึงการที่ AWARE ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่มีความโปร่งใส และมีการนำเสนองานวิจัยที่เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดี...”

AWARE สามารถดำรงบทบาทหน้าที่อยู่ได้ในสิงคโปร์เพราะ AWARE เลือกแนวทางที่จะประนีประนอมกับอำนาจปิตาธิปไตย มากกว่าเลือกที่จะต่อต้านปิตาธิปไตยและรัฐบาลโดยตรง ด้วยการวางองค์กรให้เป็นองค์กรที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้หญิงกับรัฐ ตลอดจนผลิตผลงานวิจัยที่ดีให้แกรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผู้หญิงในสิงคโปร์ (รวมไปถึงผู้หญิงต่างชาติที่อยู่ในสิงคโปร์) อันสอดคล้องกับแนวทางการสร้างกลุ่มเคลื่อนไหว

ทางสังคมเทียมของรัฐขึ้นมา ที่เรียกว่า Quasi-NGOs ซึ่งรัฐบาลสร้างขึ้นมากแทนที่กลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมที่จะมาขัดแย้งกับรัฐบาล อาทิ การจัดตั้งองค์กร Yayasan Mendaki และ Sinda เพื่อเป็นตัวกลางสะท้อนปัญหาทางเชื้อชาติ มาเลย์และอินเดีย ต่อรัฐบาล หรือการจัดตั้ง Academy of Law เพื่อตอบโต้กับกลุ่มเคลื่อนไหวทางกฎหมาย (Law Society) หาก AWARE มีแนวทางไปในลักษณะที่ก้าวร้าวและต่อต้านรัฐบาลอย่างรุนแรงหรือเป็นองค์กรที่เคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อต่อต้านกับการเป็นอำนาจนิยมของรัฐบาลโดยตรงซึ่งถือว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งรัฐ ก็ย่อมที่จะต้องถูกกลไกการครอบงำโดยการใช้อำนาจจัดการในการสร้างสังคมปิตาธิปไตยเข้ามาจัดการและควบคุม นอกจากนี้ AWARE ก็แทบจะไม่กล่าวถึงเพศที่สามเลย ก็เนื่องมาจากเรื่องเพศที่สามยังถือว่าเป็นพื้นที่ทางการเมืองที่ปิดอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล ทำให้ AWARE ยังมีอาจก้าวล่วงไปสู่อาณาบริเวณที่หวงห้ามของรัฐบาล ทำให้ AWARE จึงเป็นองค์กรที่ทำหน้าเพียงเพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้หญิงเท่านั้น หากได้เป็นองค์กรที่พิทักษ์สิทธิของบรรดาเพศภาวะ (Gender) ที่แตกต่างกันทั้งหมด

กล่าวได้ว่า AWARE หากได้มีบทบาทในการต่อต้านการครอบงำแบบปิตาธิปไตยไม่ หากแต่ AWARE มีบทบาทในการประนีประนอมรอมชอมต่ออำนาจปิตาธิปไตย เพื่อให้ภารกิจและพันธกิจต่อสตรียังสามารถดำเนินต่อไปได้ หรืออาจจะกล่าวเป็นนัยได้ว่า “การที่มีเสียงที่แผ่วเบาที่ยังดีกว่าไม่ได้ส่งเสียงอะไรเลย” หากจะมองว่า AWARE ประสบความสำเร็จหรือไม่นั้น กลับเป็นสิ่งที่ไหลลื่นไปตามแนวคิดสตรีนิยมสายต่าง ๆ กล่าวคือ หากมองจากแนวคิด Liberal Feminist ก็มองได้ว่า AWARE ปฏิบัติภารกิจได้ลุล่วงไปพอสมควรจากการเปิดพื้นที่ทางการเมืองสาธารณะของผู้หญิงขึ้นมา ผลักดันให้รัฐบาลปิตาธิปไตยแก้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงสำเร็จในหลายกรณี หากมองจากแนวคิด Marxist Feminist ก็มองได้ว่า AWARE ยังไม่สามารถล้มลอบปิตาธิปไตยแบบขงจื้อได้ อาทิ ชาวจีนสิงคโปร์ยังคงยึดมั่นกับหลักที่จะให้กิจการและทรัพย์สินส่วนใหญ่แก่ลูกชายคนโต รวมถึง AWARE ก็ยังไม่สามารถบรรลุจุดหมายสูงสุดล้มล้างชนชั้นออกไปได้แน่นอน หากมองจากแนวคิด Radical Feminist ก็มองได้ว่า AWARE พ่ายแพ้อย่างสิ้นเชิงต่อการสยบยอมต่อสังคมและรัฐบาลแบบปิตาธิปไตย ด้วยการหาช่องทางในการสร้างความเป็นมิตรกับศัตรู (ผู้ชาย) มาโดยตลอด เพียงแค่ต้องการหาพื้นที่ทางการเมืองเพิ่มขึ้น อาจเพิ่มการแต่งงานของผู้หญิงมากขึ้น แต่ก็ต้องถูกกดขี่และครอบงำจากผู้ชายอยู่ดี Post Modern Feminist มองได้ว่า AWARE นั้นประสบความสำเร็จ เพราะเป็นส่งเสริมความเท่าเทียมของผู้หญิงได้เป็นอย่างมาก บนพื้นฐานที่ว่าสถานะของผู้หญิงไม่ได้ถูกกดขี่แล้ว Post Modern Feminist มองได้ว่า ภารกิจของ AWARE ยังขาดมุมมอง หรือทัศนะที่ว่าผู้หญิงกับผู้หญิงก็มีการกดขี่กันเอง AWARE มุ่งแต่ให้นำหนักไปที่การกดขี่ครอบงำความเป็นปิตาธิปไตย

บทสรุป

ภายใต้สังคมแบบปิตาธิปไตย AWARE ในฐานะที่เป็นองค์กรซึ่งมีภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือ เป็นปากเป็นเสียงแก่ผู้หญิงในสิงคโปร์ AWARE ก็ย่อมที่จะถูกผู้มีอำนาจ หรือกลุ่มผู้มีอำนาจซึ่งก็คือ รัฐบาลพรรคกิจประชาชนคอยครอบงำ กำกับ บงการ ชี้นำให้สังคมเป็นไปตามระบอบระบบที่ชายเหนือกว่าหญิง ผ่าน “กลไกการครอบงำเชิงอุดมการณ์ในการสร้างสังคมปิตาธิปไตย” อันได้แก่ การสถาปนาค่านิยมแบบเอเชีย (Asian Values) และสมุดปกขาวที่ว่าด้วยอุดมการณ์ร่วมของชาติ (White Paper on Shared Values) ที่มี

พื้นฐานมาจากลัทธิขงจื้อ อันเจือสมไปด้วยความเป็นอำนาจนิยมและความเป็นปิตาธิปไตย หรือกล่าวได้ว่า รัฐบาลพรรคกิจประชาชนได้ผลิตซ้ำความเป็นปิตาธิปไตยให้กลายมาเป็นกระแสหลักในสังคม ในส่วนของ “กลไกการครอบงำโดยการใช้อำนาจจัดการในการสร้างสังคมปิตาธิปไตย” พรรคกิจประชาชนได้ผลักดันนโยบายต่าง ๆ ให้เป็นรูปธรรม อาทิ โครงการการเคหะ อย่างต่อเนื่องจนสิงคโปร์กลายเป็นประเทศพัฒนา ประชาชนกินดีอยู่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี เช่นนี้พรรคกิจประชาชนจึงมีลักษณะเป็น “บิดา” ผู้ให้แก่ “บุตร” คือ ประชาชนสิงคโปร์ ในขณะที่เดียวกันหาก “บุตร” หรือประชาชนมีพฤติกรรมพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากระเบียบ กฎเกณฑ์และความสงบเรียบร้อยในสังคมก็จะได้รับการลงโทษ อย่างเช่นในกรณีของนักวิชาการ สื่อมวลชน และกลุ่มเคลื่อนไหวต่าง ๆ กลไกการครอบงำทั้งสองกลไกต่างก็มีพลังอำนาจในการชี้ นำ กำกับ บงการ ตลอดจนควบคุมองค์กรสตรี AWARE ในฐานะที่เป็นกลุ่มประชาสังคม อันเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทำให้ AWARE ต้องตกอยู่ภายใต้ความเป็นปิตาธิปไตยอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

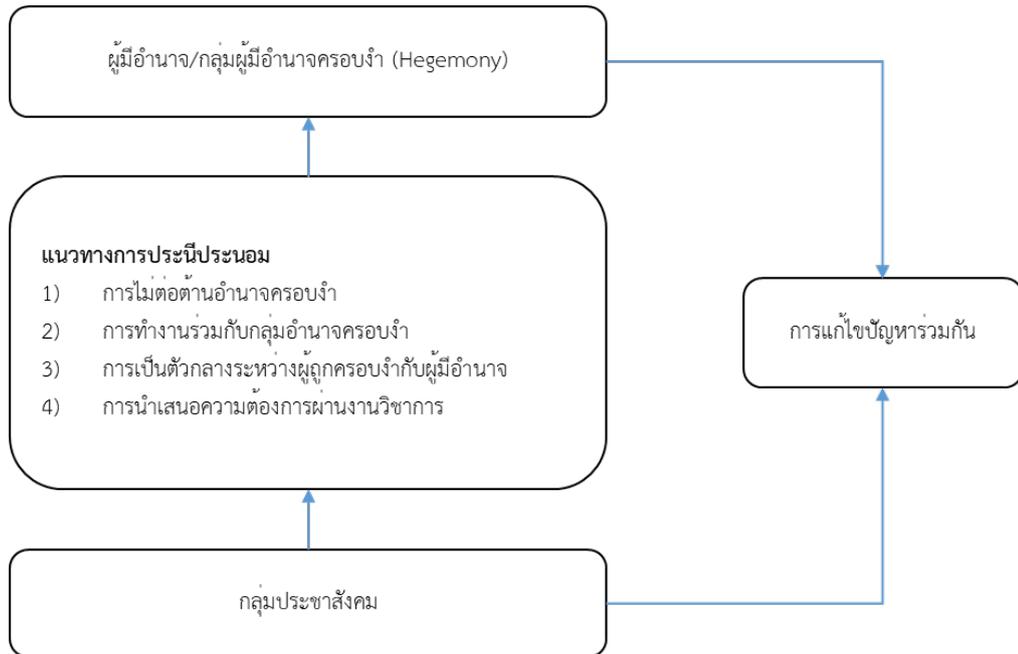
ภายใต้ “กลไกการครอบงำเชิงอุดมการณ์ในการสร้างสังคมปิตาธิปไตย” และ “กลไกการครอบงำโดยการใช้อำนาจกำกับจัดการในการสร้างสังคมปิตาธิปไตย” AWARE เลือกที่จะปฏิเสธ “การต่อต้าน” อุดมการณ์ ปิตาธิปไตย โดยเลือกที่จะ “ประนีประนอม” ต่ออุดมการณ์ปิตาธิปไตย ด้วยบทบาทที่เป็นเสมือนกับมิตรของ รัฐบาลพรรคกิจประชาชน การเป็นตัวกลางระหว่างผู้หญิงกับรัฐ การนำเสนองานวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาสตรีใน รูปแบบต่าง ๆ แก่รัฐ ร่วมทำงาน นำเสนอผลักดันนโยบายต่าง ๆ ไปสู่กระบวนการนโยบาย ตลอดจนไม่ก้าวล่วงไป ถึงในประเด็นของเพศที่สาม อันเป็นปริมณฑลที่หวงห้าม หรือกล่าวได้ว่า AWARE ได้ทำการ “ประนีประนอม” กับเหล่าชายในชุดขาว (Men in White) แห่งพรรคกิจประชาชนผู้สถาปนาอุดมการณ์แบบปิตาธิปไตยขึ้นมาใน สิงคโปร์นั่นเอง

องค์ความรู้ที่ได้

ภายใต้ระบบการครอบงำ (Hegemony) อย่างเช่นในกรณีของการครอบงำด้วยอำนาจปิตาธิปไตยใน สิงคโปร์ผ่าน “กลไกการครอบงำเชิงอุดมการณ์ในการสร้างสังคมปิตาธิปไตย” และ “กลไกการครอบงำโดย การใช้อำนาจจัดการในการสร้างสังคมปิตาธิปไตย” ที่เข้มข้น หากกลุ่มประชาสังคมเช่น AWARE “ต่อต้าน” ก็ย่อมที่จะถูกอำนาจครอบงำเข้ากำกับ ควบคุม และจัดการจนไม่เหลือพื้นที่ในการมีบทบาทหน้าที่ต่อสังคม อันต่างไปจากแนวทางของ AWARE ที่ยอม “ประนีประนอม” กับอำนาจครอบงำ เพื่อช่วยเหลือสตรีในสิงคโปร์ ซึ่งสามารถแปรมาเป็นองค์ความรู้ที่เรียกว่า “กลไกการประนีประนอมกับอำนาจครอบงำของกลุ่มประชาสังคม” อันมีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) การประนีประนอมไม่ต่อต้านอำนาจครอบงำ 2) การทำงานร่วมกับกลุ่มอำนาจ ครอบงำ 3) การทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้ถูกครอบงำกับผู้มีอำนาจ และ 4) การนำเสนอความต้องการผ่าน งานวิชาการที่ได้รับการยอมรับ ทั้งนี้การเพื่อเปิดพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลือ “กลุ่มผู้ด้อยกว่า” ภายใต้ การครอบงำของ “กลุ่มผู้มีอำนาจ” ในสังคม ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2

กลไกการประนีประนอมกับอำนาจครอบงำของกลุ่มประชาสังคม

เอกสารอ้างอิง

ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2547). *จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่*. Higher Press.

วัชรพล พุทธิรักษา. (2551, ธันวาคม 2-3). กลุ่มประวัติศาสตร์ ปัญญาชน การครองอำนาจนำ และการโต้ตอบการครองอำนาจนำ: แนวความคิดของอันโตนิโอ กรัมสกีกับการอธิบายการเมืองไทยร่วมสมัย. ใน *เวทีวิชาการ “ประเด็นปัญหาว่าด้วยการเมืองไทยร่วมสมัย 1” (มิติทางประวัติศาสตร์ และทฤษฎี)* [Symposium]. การประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 9 (พ.ศ. 2551), คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Anderson, P. (1976). The Antinomies of Antonio Gramsci. *New Left Review*, 100, 5-78.

Ang, H. G. (2011, December 18). *SINGAPORE: Chia Thye Poh long time prisoner of conscience is honored*.

Asian Human Rights Commission. <http://www.humanrights.asia/news/ahrc-news/AHRC-STM-205-2011/>

Association of Women for Action and Research [AWARE] (n.d.). *About AWARE*. AWARE.

<https://www.aware.org.sg/about/>.

AWARE. (2005). *Beyond Youth: Women Growing Older and Poorer*. AWARE. <https://aware.org.sg/wp-content/uploads/aware-tsao.pdf>

AWARE. (2008). *Workplace Sexual Harassment*. AWARE. <https://shorturl.asia/QEZqv>

AWARE. (2023, September 6). *Constitution*. AWARE. <https://www.aware.org.sg/wp-content/uploads/AWARE-Constitution-06Sep2023.pdf>

Bates, T. R. (1975). Gramsci and the Theory of Hegemony. *Journal of the History of Ideas*, 36(2), 351–366. <https://doi.org/10.2307/2708933>

Barr, M. D. (2003). J.B. Jeyaretnam: Three decades as Lee Kuan Yew's *bête noir*. *Journal of Contemporary Asia*, 33(3), 299–317. <https://doi.org/10.1080/00472330380000201>

Bedlington, S. S. (1978). *Malaysia and Singapore the Building of New States*. Cornell University Press.

- Chew, P. G. L. (1998). *Woman Work and Family*. AWARE.
- Department of Statistics. (2020). *Census of Population 2020 Statistical Release 1: Demographic Characteristics, Education, Language and Religion*. Department of Statistics, Ministry of Trade & Industry, Republic of Singapore. <https://www.singstat.gov.sg/-/media/files/publications/cop2020/sr1/cop2020sr1.ashx>
- Johnson, A. (1997). *The Gender Knot: Unraveling Our Patriarchal Legacy*. Temple University Press.
- Jongwilaiwan, R., & Thomson, E. C. (2011). Thai wives in Singapore and transnational patriarchy. *Gender, Place & Culture*, 20(3), 363–381. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2011.624588>
- Katz, H. (2010). Civil Society Theory: Gramsci. In Helmut K. Anheier, Stefan Toepler (Eds.), *International Encyclopedia of Civil Society* (pp. 408–412). Springer. https://doi.org/10.1007/978-0-387-93996-4_23
- Lawson, S. (2005). Patriarchy and resistance in Singapore. In M. Mikula (Ed.), *Women, activism, and social change* (pp. 8-28). <https://doi.org/10.4324/9780203003374-7>
- Lee, K. Y. (1996, June 7). *Picking up the gauntlet: Will Singapore survive Lee Kuan Yew?*
https://www.nas.gov.sg/archivesonline/data/pdfdoc/069-1996-06-07_lky.pdf
- Litowitz, D. (2000). Gramsci, Hegemony, and the Law. *BYU Law Review*, 2000(2), 515-551.
<https://digitalcommons.law.byu.edu/lawreview/vol2000/iss2/1>
- National Archives Singapore. https://www.nas.gov.sg/archivesonline/data/pdfdoc/069-1996-06-07_lky.pdf
- Nasir, K., & Turner, B. S. (2012). Governing as gardening: reflections on soft authoritarianism in Singapore. *Citizenship Studies*, 17(3–4), 339–352. <https://doi.org/10.1080/13621025.2012.707005>
- Padawangi, R. (2014). *Counter-Hegemonic Spaces of Hope?: Constructing the Public City in Jakarta and Singapore* (Asia Research Institute Working Paper Series No.219). National University of Singapore.
https://ari.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2018/10/wps14_219.pdf
- Quah, J. S. T. (1987). Public Bureaucracy and Policy Implementation in Singapore. *Southeast Asian Journal of Social Science*, 15(2), 77–95. <http://www.jstor.org/stable/24491123>
- Roy, D. (1994). Singapore, China, and the “Soft Authoritarian” Challenge. *Asian Survey*, 34(3), 231–242.
<https://doi.org/10.2307/2644982>
- Sim, S. F. (2001). Asian Values, Authoritarianism and Capitalism in Singapore. *Javnost - The Public*, 8(2), 45–66.
<https://doi.org/10.1080/13183222.2001.11008771>
- Soin, K. (1998). *The empowerment of women*. AWARE.
- Tan, C. (2012). 'Our shared values' in Singapore: A Confucian perspective. *Educational Theory*, 62(4), 449-463.
<http://dx.doi.org/10.1111/j.1741-5446.2012.00456.x>.
- Tan, K. P. A. S.-S. (2001). Civic Society and the New Economy in Patriarchal Singapore: Emasculating the Political, Feminizing the Public. *Crossroads: An Interdisciplinary Journal of Southeast Asian Studies*, 15(2), 95–122. <http://www.jstor.org/stable/40860786>
- Ungsuchaval, T. (2016). Gramsci's Civil Society in a Nutshell. *Journal of Social Sciences*, 46(2), 33-50.
- Urbinati, N. (1998). From the Periphery of Modernity: Antonio Gramsci's Theory of Subordination and Hegemony. *Political Theory*, 26(3), 370–391. <http://www.jstor.org/stable/191840>
- Williams, R. (1978). *Marxism and Literature*. Oxford University Press.

บทความปริทัศน์หนังสือ (Book Review)

กฤษฎา แก้วเกลี้ยง¹

Krissada Kaewkliang

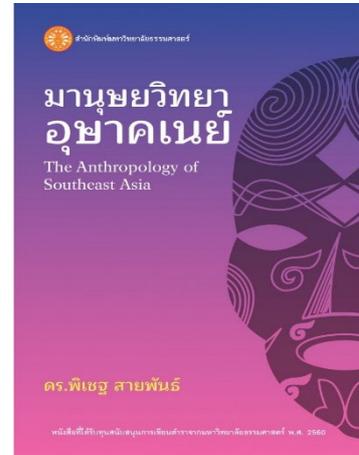
ชื่อหนังสือ : มานุษยวิทยาอุษาคเนย์

ผู้แต่ง : ดร.พิเชฐ สายพันธ์

ปีที่พิมพ์ : 2564

สำนักพิมพ์ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จำนวนหน้า : 280 หน้า

หนังสือมานุษยวิทยาอุษาคเนย์เป็นหนังสือเชิงวิชาการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในแง่มุมเชิงมานุษยวิทยาที่สะท้อนให้เห็นภาพความเป็นพลวัต (Dynamic) ของภูมิภาคดังกล่าว ส่งผลให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะที่ภูมิภาคดังกล่าวเต็มไปด้วยการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้คน que เข้ามาปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน จนก่อให้เกิดรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันหลากหลาย ขึ้นอยู่กับแต่ละบริบทที่ผู้คนเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยหนังสือเล่มนี้ชี้ให้เห็นว่า ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยการเคลื่อนที่เคลื่อนไหวของสิ่งต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา รวมทั้งยังมีผู้คนจากภูมิภาคอื่นเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกับผู้คนในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ภูมิภาคนี้มีลักษณะเฉพาะที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนภูมิภาคแห่งอื่น ซึ่งผู้เขียนสามารถถ่ายทอดออกมาให้ผู้อ่านเกิดการซึมซับบรรยากาศดังกล่าวผ่านภาษาเชิงวิชาการที่มีความสละสลวยได้อย่างลงตัว

เนื้อหาสาระที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้สะท้อนให้เห็นว่า การทำความเข้าใจภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ จำเป็นจะต้องมีการนำศาสตร์ด้านมานุษยวิทยามามองควบคู่ไปกับศาสตร์แขนงอื่นด้วย เนื่องจากศาสตร์ด้านมานุษยวิทยาเป็นศาสตร์ที่เน้นทำความเข้าใจสาเหตุการเกิดขึ้นของการกระทำรูปแบบต่าง ๆ ของมนุษย์ในระดับจุลภาคอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น การนำศาสตร์ด้านมานุษยวิทยามาใช้ในการวิเคราะห์รูปแบบการแสดงออกของผู้คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ปรากฏในการนำเสนอเนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนี้ จึงนับว่าเป็นคุณูปการที่เกิดขึ้นในแวดวงวิชาการของการศึกษาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะการทำความเข้าใจภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะพื้นที่แห่งการดำเนินชีวิตและการแสดงออกของผู้คนนั้นเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความเข้าใจผู้คนในภูมิภาคจากภายใน เปิดพื้นที่ให้ผู้คนได้

¹ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จ.นครนายก 26001

Academic Division, Chulachomklao Royal Military Academy, Nakhonnayok, 26001 Thailand.

สะท้อนถึงเสียงที่เขาต้องการบอกเล่าถึงตัวตนของพวกเขาได้แสดงออกอย่างเสรี ด้วยความเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่ประกอบไปด้วยชีวิตจิตใจ มิใช่วัตถุสิ่งของที่ผู้ใดผู้หนึ่งจะสามารถเคลื่อนย้ายหรือระบายสิทธิ์ต่าง ๆ ทั้ลงไปได้ตามอำเภอใจ

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงกล่าวได้ว่า หนังสือมานุษยวิทยาอุซาคเนย์มิได้เป็นเพียงหนังสือเชิงวิชาการที่ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น แต่ยังเป็นหนังสือที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าที่มีอยู่ในชีวิตของผู้คนในภูมิภาคนี้ เพื่อทำให้ผู้คนจากภูมิภาคอื่นได้เกิดความเข้าใจผู้คนในภูมิภาคนี้ ในมิติความเป็นมนุษย์ที่เต็มไปด้วยมิติของอารมณ์ความรู้สึกที่นำไปสู่การกระทำที่หลากหลาย แม้ว่าในหลายมิติ การกระทำของผู้คนในภูมิภาคนี้จะมีความแตกต่างจากผู้คนในภูมิภาคอื่นอย่างชัดเจน แต่ความแตกต่างดังกล่าวก็มิได้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความด้อยคุณค่าแต่อย่างใด แต่ความแตกต่างดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงบริบทของพื้นที่ในภูมิภาคนี้มีรายละเอียดแตกต่างจากภูมิภาคอื่น ซึ่งผู้คนจากภูมิภาคอื่นสมควรเข้ามาทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้คนในภูมิภาคอุซาคเนย์ได้อย่างราบรื่น เริ่มตั้งแต่หน้าปกของหนังสือเล่มที่ผู้เขียนเลือกนำภาพหน้าคนลักษณะแปลกตา โดยบนใบหน้าดังกล่าวประกอบด้วยลวดลายรูปเรขาคณิตที่มีรูปทรงหลากหลาย อันเป็นสิ่งที่ชวนให้นึกถึงความแตกต่างที่มีอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนความน่าค้นหาที่เป็นเสน่ห์สำคัญของภูมิภาคนี้ที่ผู้เขียนสะท้อนรายละเอียดแสดงถึงลักษณะเฉพาะของภูมิภาคไว้อย่างหลากหลายในหนังสือเล่มนี้ค่อนข้างครอบคลุม

เมื่อพิจารณาถึงลีลาการนำเสนอเนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนี้ กล่าวได้ว่า ผู้เขียนสามารถทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นงานเขียนเชิงวิชาการที่ผู้คนทุกเพศทุกวัยที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่แตกต่างกันสามารถอ่านและเข้าใจได้ แม้ว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นงานเขียนแนวมานุษยวิทยาที่ประกอบด้วยคำศัพท์ทางเทคนิคที่มีความเฉพาะตัวอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ผู้เขียนก็สามารถทำให้คำศัพท์เหล่านั้นสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้นผ่านการร้อยเรียงบทต่าง ๆ ของการนำเสนอ เพื่อให้ผู้อ่านค่อย ๆ เข้าใจลักษณะความเป็นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ในภาพรวม จากนั้นจึงลงลึกไปในแต่ละประเด็น ทำให้ผู้อ่านเกิดความต่อเนื่องทางความคิดในการอ่านสามารถปะติดปะต่อเรื่องราวที่นำเสนอในหนังสือได้ง่าย รวมทั้งเกิดความเพลิดเพลินในการอ่าน อยากที่จะอ่านต่อเนื่องจนจบ โดยผู้เขียนได้มีการแบ่งเนื้อหาในการนำเสนอออกเป็นบท ดังนี้

ภาคนำ มานุษยวิทยากับเขตวัฒนธรรมอุซาคเนย์

บทนำ: มานุษยวิทยาอุซาคเนย์

เขตวัฒนธรรมอุซาคเนย์: ปัญหาการนิยามภูมิภาคและแนวทางการศึกษา

ภาคที่ 1 พัฒนาการวัฒนธรรมและสังคมอุซาคเนย์

โบราณคดีอุซาคเนย์: ผู้คนกับพัฒนาการทางวัฒนธรรมและสังคม

บูรณาการวัฒนธรรมกับอารยธรรมทางไกล: มังกรเหิน ภารตพसान อิสลามยาตรา

ใต้ปีกยุโรป - โลกาสมัย: อดีตกตวิถึและอาณานิคม

สังคมใหม่หลังอาณานิคม: รัฐใหม่ ชาตินิยม ชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์ และวิถีโลกาภิวัตน์

บทส่งท้ายภาคที่ 1 พัฒนาการวัฒนธรรมและสังคมอุซาคเนย์

ภาคที่ 2 ประเด็นศึกษา: ชาดิพันธุ เมือง เพศ รัฐ มานุษยวิทยาข้ามพรมแดนและการเคลื่อนย้าย

หลากหลายชาติพันธุ์ในกรอบจำกัด

ชีวิตเมือง

พหุเพศสภาพและเพศวิถี

การเคลื่อนย้ายศึกษาและมานุษยวิทยาข้ามพรมแดน

บทส่งท้าย มานุษยวิทยาอุษาคเนย์

จากลักษณะการแบ่งบทในการนำเสนอเนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนี้ จะเห็นได้ว่า ในแต่ละบทผู้เขียนได้มีการใช้ลีลาการตั้งชื่อบทในลักษณะของการเล่นคำที่ชวนให้ผู้อ่านเกิดความสงสัยใคร่รู้ว่าเนื้อหาภายในบท และหัวข้อย่อยแต่ละหัวข้อเป็นอย่างไร โดยการนำเสนอเนื้อหาสาระในลักษณะนี้มีไว้เป็นเพียงสิ่งที่ชวนให้ผู้อ่านเกิดความอยากอ่านเนื้อหาภายในเท่านั้น แต่ยังเป็นการทำให้นักวิชาการนำเสนอเนื้อหาสาระภายในเล่มเกิดความมีชีวิตชีวา ชวนให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลินไปกับสิ่งที่อ่าน ราวกับตนเองได้เข้าไปเดินอยู่ในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เขียนนำเสนอไว้ในเล่ม โดยผู้อ่านไม่จำเป็นต้องเดินทางเข้าไปในสถานที่ทุกแห่งที่ผู้เขียนกล่าวถึง แต่ผู้อ่านก็สามารถตีความต่อบรรยากาศของภูมิภาคอุษาคเนย์ได้ผ่านรสของวรรณศิลป์ที่ผู้เขียนบรรจงสร้างสรรค์ผ่านปลายปากกาตลอดทุกหน้าของหนังสือเล่มนี้ ซึ่งการเขียนในลักษณะดังกล่าวนับเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจของผู้เขียนในฐานะนักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาเป็นเวลานานในการที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ตนเองได้สั่งสมมาด้วยความวิริยะอุตสาหะสู่ผู้อ่านอย่างเต็มที่ ทำให้หนังสือเล่มนี้มีได้เป็นเพียงหนังสือเชิงวิชาการที่เป็นคลังความรู้สำหรับนักวิชาการที่สนใจประเด็นเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้คนทุกเพศทุกวัยที่ต้องการเปิดประสบการณ์ใหม่เกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองยังไม่เคยรู้ โดยเฉพาะผู้คนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่จะได้หันมาสำรวจถึงรากเหง้าความเป็นมาของตนเอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในสิ่งที่ตนเองกำลังเป็นอยู่ และเกิดความภาคภูมิใจในสิ่งที่บรรพบุรุษได้สั่งสมไว้ให้เป็นเวลายาวนาน ซึ่งผู้เขียนในฐานะประชาชนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้สะท้อนมุมมองการนำศาสตร์ด้านมานุษยวิทยา มาศึกษาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะ “คนใน” อันเป็นเสมือนการเปิดโอกาสให้คนภายในท้องถิ่นได้นิยามตัวตนของตนเองควบคู่ไปกับการที่นักวิชาการจากภูมิภาคอื่นได้เข้ามาทำความเข้าใจภูมิภาคนี้ ส่งผลให้เกิดการเปิดมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังที่ผู้เขียนได้นำเสนอไว้ดังนี้

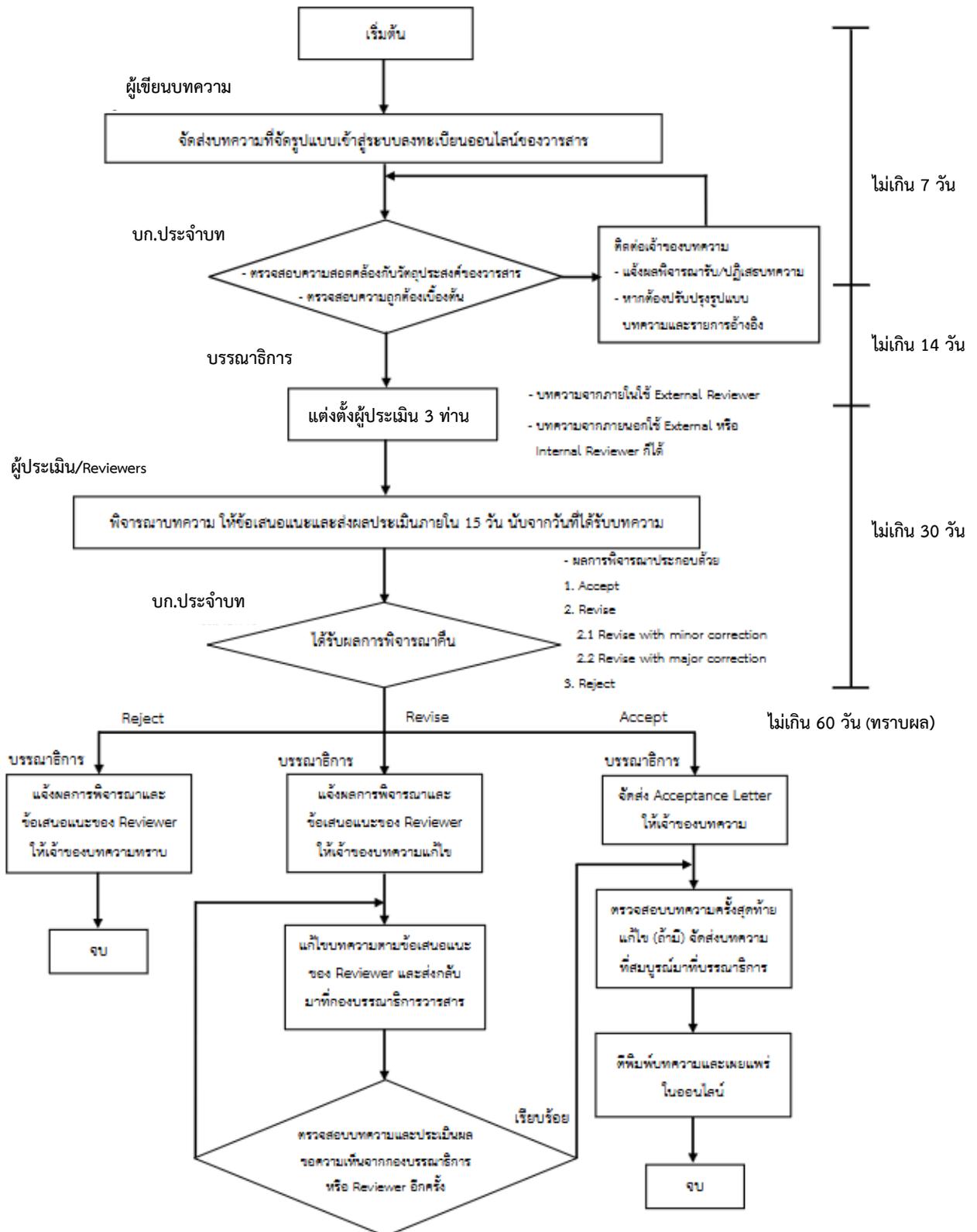
เมื่อหันกลับมาพิจารณาสถานะทางการศึกษามานุษยวิทยาอุษาคเนย์อีกครั้ง พัฒนาการของความรู้สาขานี้ถูกสถาปนามาจากตะวันตกได้เริ่มทำความเข้าใจภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยสายตาจากชาวตะวันตก จนเมื่อภายหลังนักมานุษยวิทยาท้องถิ่นของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เอง ได้ฝึกฝนความรู้ทางมานุษยวิทยาและหันกลับมามองเพื่อทำความเข้าใจภูมิภาคของตน ทำให้เกิดลักษณะของ “นักมานุษยวิทยาพื้นถิ่น” และ “มานุษยวิทยาที่มองจากภายในบ้านของตนเอง” ซึ่งทำให้เราได้เห็นมุมมองความเข้าใจภูมิภาคที่แตกต่างจากมุมมองของชาวตะวันตกมากขึ้น

การดำเนินเรื่องตลอดทั้งเล่มของผู้เขียนได้มีการสอดแทรกการอ้างอิงแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนคำกล่าวของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องในลักษณะที่หลากหลายทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ แสดงถึงความเป็นสากลของหนังสือเล่มนี้ในฐานะงานเขียนเชิงวิชาการ อันเป็นการเปิดมุมมองทางความคิดที่สามารถทำให้วิเคราะห์ลักษณะความเป็นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง ชวนให้ผู้อ่านเพลิดเพลินไปกับ “คมความคิด” ที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคด้วยแนวคิด ทฤษฎีเหล่านี้ ซึ่งทุกครั้งที่คุณเขียนมีการยกแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการอ้างอิงตามรูปแบบงานเขียนเชิงวิชาการที่รัดกุม แสดงให้เห็นถึงความวิริยะอุตสาหะของผู้เขียนในการค้นคว้าหาข้อมูลอย่างละเอียด เพื่อสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการที่มีคุณค่าและความน่าเชื่อถือขึ้นมา เพื่อเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดภูมิปัญญาของสังคมอีกชิ้นหนึ่ง รวมทั้งความใส่ใจในการเคารพให้เกียรติเจ้าของผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง อันเป็นคุณสมบัติของนักวิชาการที่น่ายกย่องเป็นอย่างยิ่ง

จากที่กล่าวทั้งหมดข้างต้น แสดงให้เห็นว่า หนังสือมานุษยวิทยาอุษาคเนย์เป็นหนังสือที่ทรงคุณค่าอีกเล่มหนึ่งที่ผู้คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมควรสรรหามาอ่าน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ที่นำไปสู่การเกิดปัญญาในการมองสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในภูมิภาคนี้อย่างลึกซึ้ง บนพื้นฐานของความเข้าใจที่มาที่เกี่ยวกับการเกิดขึ้นของทุกสรรพสิ่งที่ปรากฏอยู่ มิปล่อยให้ความด่วนสรุปหรือกระแสนิยมภายนอกเข้ามาบดบังคุณค่าของสิ่งที่ตนเองเห็นอยู่ตรงหน้า ดังนั้น การอ่านหนังสือมานุษยวิทยาอุษาคเนย์จึงมิได้เป็นเหมือนการอ่านหนังสือเล่มอื่น ๆ เพราะการอ่านหนังสือเล่มนี้เป็นการส่งเสริมความเจริญงอกงามทางความคิดและจิตวิญญาณของผู้อ่านในการอยู่ร่วมกับสรรพสิ่งทั้งหลายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ควบคู่ไปด้วย

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

แกนแก่นแห่งปัญญา

สร้างคุณค่าสรรค์สังคม

วารสารวิชาการ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า